

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

TÜRKİYE’NİN KAMU DİPLOMASİSİ FAALİYETLERİ:
AFRİKA ÖRNEĞİ

Süleyman EREN

DOKTORA TEZİ

Danışman

Prof. Dr. NEZİR AKYEŞİLMEN

Konya-2020

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	: Süleyman EREN		
	Numarası	: 124129001008		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	: Uluslararası İlişkiler / Uluslararası İlişkiler		
	Programı	: Tezli Yüksek Lisans ☐	Doktora	☒
	Tezin Adı	: Türkiye'nin Kamu Diplomasisi Faaliyetleri: Afrika Örneği		

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Süleyman EREN

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	: Süleyman EREN		
	Numarası	: 124129001008		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	: Uluslararası İlişkiler / Uluslararası İlişkiler		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	☐	Doktora ☒
	Tez Danışmanı	: Prof. Dr. Nezir AKYEŞİLMEN		
	Tezin Adı	: Türkiye'nin Kamu Diplomasisi Faaliyetleri: Afrika Örneği		

ÖZET

Bu çalışma, yumuşak güç ve kamu diplomasisi kavramları çerçevesinde Türkiye'nin 1998 yılında başlattığı Afrika açılımından 2019 yılının sonuna kadar sürdürdüğü faaliyetlere odaklanmaktadır. Yumuşak güç ve kamu diplomasisi kavramlarına özel bir önem atfedilen çalışmada zaman içerisinde Türkiye'nin Afrika'ya yönelik kamu diplomasisinin nasıl bir süreçten geçtiği ve etkileri farklı boyutlarda incelenmektedir.

Çalışmada yer alan Afrika örneğinde Türkiye'nin dış politikasında yumuşak güç kaynaklarına bağlı olarak sürdürdüğü kamu diplomasisi faaliyetleri ele alınmıştır. Çalışmada Türkiye'nin sahip olduğu yumuşak güç kaynaklarının Afrika'ya yönelik kamu diplomasisi faaliyetlerinde farklı şekillerde kullanıldığı görülmüştür. Kamu diplomasisi aktörlerinin zaman içerisinde faaliyetlerinin arttığı ancak Türkiye'nin Afrika'ya yönelik kamu diplomasisi etkinliğinin zaman içerisinde farklılıklar gösterdiği gözlemlenmiştir. Bu kapsamda çalışmanın ulaştığı en temel sonuçlardan birisi Türkiye'nin Afrika'daki kamu diplomasisi faaliyetlerinin birbirinden farklı etkilere ve yansımalarla sahip olduğudur. Dolayısıyla Türkiye'nin Afrika'daki kamu diplomasisi faaliyetlerinin zaman içerisinde geliştiği ancak her zaman etkili olamadığı savunulmaktadır.

Türkiye, Afrika'ya dış politikasında ayrı bir önem vermekte ve Afrika'daki varlığını artırmak istemektedir. Çalışmada Türkiye'nin Afrika'ya yönelik kamu diplomasisi faaliyetlerinin etkinliğini artırma ve geleceğe taşıma gayreti içerisinde olduğu ileri sürülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Kamu Diplomasisi, Yumuşak Güç, Yumuşak Güç Kaynakları, Güç, Türkiye Kamu Diplomasisi, Afrika, Afrika Açılımı, Afrika Kamuoyu

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	: Süleyman EREN		
	Numarası	: 124129001008		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	: Uluslararası İlişkiler / Uluslararası İlişkiler		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	☐	Doktora ☒
	Tez Danışmanı	: Prof. Dr. Nezir AKYEŞİLMEN		
	Tezin İngilizce Adı	: Public Diplomacy Activities of Turkey: The Case of Africa		

ABSTRACT

This study focuses from African expansion which Turkey started in the year 1998 to its activities maintaining to the end of the year 2019 within the frame of soft power and public diplomacy. In the study which attributed a special significance to the notions of soft power and public diplomacy, it is examined at the different dimensions how Turkey's public diplomacy towards Africa go through a process in time and its influences.

At the case of Africa in partaking of the study it has been handled the public diplomacy activities which maintaining depending Turkey's soft power sources at its foreign policy. In the study it has been seen that has been used differently Turkey's soft power sources at the public diplomacy activities towards Africa. It has been observed that the public diplomacy agents increase their activities in time but Turkey's public diplomacy influence towards Africa shows differences in time. In this context the one of the common conclusions which the study extrapolate that public diplomacy activities of Turkey in Africa have from each other different influences and reflections. Accordingly it is asserted that public diplomacy activities of Turkey in Africa develop in time and are not effective every time.

Turkey attaches extra importance to Africa at its foreign policy and want to increase its position in Africa. In study it is asserted that Turkey is in an endeavour to increase the influence of public diplomacy activities towards Africa and to carry into future them.

Key Concepts: Public Diplomacy, Soft Power, Soft Power Sources, Power, Turkey Public Diplomacy, Africa, Africa Expansion, Africa Public

ÖNSÖZ

Uzun süreli bir çalışmanın ürünü olan bu tezin ortaya çıkmasında emeği geçen ve desteklerini hiçbir zaman unutmayacağım danışman hocam Sayın Prof. Dr. Nezir AKYEŞİLMEN'e, Sayın Dr. Öğr. Üyesi Arif Behiç ÖZCAN'a ve Sayın Dr. Öğr. Üyesi Hayriye SAĞIR'a çok teşekkür ediyorum. Ayrıca bu zorlu süreçte hiçbir desteğini esirgemeyen sevgili eşim Nagihan EREN'e ise ne kadar teşekkür etsem azdır. Desteklerini esirgemeyen sevgili babama, anneme ve kardeşime ise teşekkürü bir borç biliyorum.

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BM	: Birleşmiş Milletler
BMGK	: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
G-20	: Gelişmiş ve Gelişmekte Olan 20 Ülke
MÜSİAD	: Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği
SAA	: Sahra Altı Afrika
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCCB	: Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı
TİKA	: Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri
TÜSİAD	: Türkiye Sanayiciler ve İş İnsanları Derneği
USIA	: United States Information Agency
YTB	: Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı
YYD	: Yeryüzü Doktorlar Derneği

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	1
Amaç.....	4
Literatür Taraması.....	5
Önem.....	9
Varsayımlar.....	11
Sınırlılıklar ve Kapsam	11
Sorunsal	11
Yöntem.....	13
Tezin Akışı.....	13

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Güç.....	15
1.2. Güç Türleri.....	21
1.2.1. Sert Güç	21
1.2.2. Algısal Güç	23
1.2.3. Akılcı Güç (Smart Power)	24
1.2.4. Bilgi Gücü.	28
1.2.5. Yumuşak Güç	29
1.2.5.1. Küreselleşmenin Yumuşak Güce Etkisi	39
1.2.5.2. Yumuşak Güce Yönelik Tartışmalar	42

1.2.5.3. Yumuşak Gücün Kaynakları	45
1.2.5.3.1. Kültür.....	46
1.2.5.3.2. Siyasi Değerler ve Hükümet Politikaları.....	50
1.2.5.3.3. Ulusal Marka (Marka Yönetimi ve Markalaşma) 54	
1.3. Kamu Diplomasisi Kavramı	59
1.3.1. Politik Güç- Kamu Diplomasisi İlişkisi	62
1.3.2. Kamu Diplomasisi Gelişimi	63
1.3.3. Yeni Dünya Düzeninde Kamu Diplomasisi	68
1.4. Kamu Diplomasisinin Bileşenleri.....	71
1.4.1. Kamu Diplomasisinde Amaç.....	71
1.4.2. Kamu Diplomasisinde Hedef Kitle Analizi.....	72
1.5. Kamu Diplomasisi Yönetim Araçları	75
1.5.1. İtibar Yönetimi	76
1.5.2. İmaj Yönetimi.....	79
1.6. Kamu Diplomasisi Modelleri.....	80
1.6.1. Gilboa Modeli.....	80
1.6.1.1. Soğuk Savaş Modeli	81
1.6.1.2. Devlet Dışı Uluslararası Model	81
1.6.1.3. Ülke İçi Halkla İlişkiler Modeli	81
1.6.2. Kelley Modeli	83
1.6.2.1. Savunma ve Danışma Modeli.....	83
1.6.2.2. Etkileme ve Katılım Modeli	85
1.7. Bölüm Değerlendirmesi	85

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE KAMU DİPLOMASİSİ

2.1. Türkiye'nin Yumuşak Güç Kaynakları.....	90
2.1.1. Tarihi Değerler	91
2.1.2. Siyasi Değerler	98
2.1.3. Dış Politika	101
2.1.4. Kültürel Değerler.....	103
2.2. Türk Dış Politikasında Yumuşak Güç	108
2.2.1. Türkiye'nin Orta Doğu ve Orta Asya'da Yumuşak Gücü.....	113
2.2.2. Türkiye'nin Balkanlarda Yumuşak Gücü.....	119
2.3. Türkiye'de Kamu Diplomasisi Gelişimi.....	123
2.3.1. Soğuk Savaş Öncesi Türkiye Kamu Diplomasisi.....	125
2.3.2. Soğuk Savaş Sonrası Türkiye Kamu Diplomasisi.....	127
2.3.3. Türkiye Kamu Diplomasisine Yönelik Eleştiriler	143
2.4. Türkiye'nin Kamu Diplomasisi Aktörleri.....	146
2.4.1. Dışişleri Bakanlığı	146
2.4.2. Kültür ve Turizm Bakanlığı.....	148
2.4.3. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Başkanlığı (TİKA)	149
2.4.4. İletişim Başkanlığı.....	151
2.4.5. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB).....	153
2.4.6. Yunus Emre Enstitüsü	154
2.4.7. Kızılay.....	156
2.4.8. Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK).....	157
2.4.9. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT)	158

2.4.10. Sivil Toplum Kuruluşları (STK)	158
2.4.10.1. İş Adamları Dernekleri	160
2.4.10.2. Yeryüzü Doktorlar Derneği (YYD).....	162
2.4.11. Özel Medya Kuruluşları	163
2.4.12. Akademisyenler ve Öğrenciler	164
2.5. Bölüm Değerlendirmesi	167

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’NİN AFRIKA’DA KAMU DİPLOMASİSİ

3.1. Türkiye’nin Afrika’daki Yumuşak Gücü	170
3.1.1. Kuzey Afrika	170
3.1.2. Sahra Altı Afrika	174
3.2. Türkiye’nin Afrika’daki Kamu Diplomasisi Stratejisi	179
3.2.1. 1998 Yılı Afrika Açılım Eylem Planı.....	181
3.2.2. 2008 Yılı Birinci Afrika Zirvesi	186
3.2.2.1. Türkiye-Afrika İşbirliği İstanbul Deklarasyonu: Ortak Bir Gelecek İçin İşbirliği ve Danışma	186
3.2.2.2. Türkiye-Afrika Ortaklığı İçin İşbirliği Çerçevesi Belgesi...	187
3.2.2.3. 2010-2014 Türkiye-Afrika İşbirliği Ortak Uygulama Planı.	189
3.2.2.4. 2011 Yılı Afrika-Türkiye Birinci Bakanlar Düzeyinde Gözden Geçirme Konferansı	190
3.2.3. 2010 Yılı Afrika Strateji Belgesi	192
3.2.4. 2014 Yılı İkinci Afrika Zirvesi.....	193
3.2.4.1. 2015-2019 Türkiye-Afrika İşbirliği Ortak Uygulama Planı	195

3.3. Türkiye'nin Afrika'da Kamu Diplomasisi Yönetimi.....	197
3.3.1. Hedef Kitle	197
3.3.2. Kapasite Yönetimi	199
3.3.3. İmaj Yönetimi.....	200
3.3.4. İtibar Yönetimi	202
3.4. Türkiye'nin Afrika'da Kamu Diplomasisi Etkinliği.....	203
3.4.1. Söylem- Eylem Tutarlılığı.....	203
3.4.1.1. Tanıtım	204
3.4.1.2. Yardımlar.....	206
3.4.1.3. Eğitim Desteği	210
3.4.1.4. Barış ve Güvenlik Desteği.....	212
3.4.2. Söylem- Kapasite Tutarlılığı	213
3.4.3. Sesini Duyurma Gücü.....	215
3.5. Bölüm Değerlendirmesi	219
SONUÇ	222
KAYNAKÇA.....	235

GİRİŞ

Küreselleşen dünyada toplumların fikirleri, devletlerin fikirlerinden daha önemli hale gelmeye başlamıştır. Kamuoyunun karar alıcılar üzerindeki etkileme gücünün artmasıyla birlikte kamu diplomasisi, dış politikada önemli bir araç haline gelmiştir. Soğuk Savaş sonrasında ülkelerin yeni rekabet alanı haline geldiği kamu diplomasisi, son dönemde diplomasisinin etkili bir parçası olmuştur. Kamuoyunun dış politikadaki gücünün artması ile kamuoyunu etkilemede kullanılan yumuşak güç kaynaklarının ve bu kaynakları kullanan kamu diplomasisi aktörlerinin önemi de artmıştır. Öyle ki evrensel değerlere sahip olan yumuşak güç kaynakları, kamu diplomasisinde etkili birer araç olarak kullanılır iken sınırlı değerlere sahip yumuşak güç kaynakları ise kamuoyu üzerinde çok fazla etkili olamamaktadır.

Küreselleşme ile birlikte geleneksel diplomasiden modern diplomasiye geçiş hızlanmış; çok uluslu şirketlerin, uluslararası aktörlerin ve sivil toplum kuruluşlarının, uluslararası ilişkilerde aktif rol almasıyla birlikte diplomasi çeşitlenmeye başlamıştır. Siyasi diplomasi, ekonomik diplomasi ve kültürel diplomasi şeklinde alt dallardan oluşan diplomasiye, son olarak kamu diplomasisi eklenmiştir. İletişim imkânlarının artmasıyla hızlı bir ilerleme sağlayan kamu diplomasisi, artık ülkelerin başlıca diplomasi aracı haline gelmiştir. Diğer yandan sıcak savaşların bitmesi ile küresel güçlerin mücadele ettiği yeni alan, kamu diplomasisi olmuştur. Bu küresel rekabete ortak olmak isteyen Türkiye de dış politikasında kamu diplomasisini kullanmaya başlamıştır. Dünyanın birçok yerinde kamu diplomasisi faaliyetleri yürüten Türkiye, bu alanda etkili bir ülke olmak istemektedir. Nitekim Türkiye'nin son dönemde etkili olmak için çaba gösterdiği bölgelerin başında ise Afrika gelmektedir. Türkiye-Afrika zirveleri ile Afrika ilişkilerini geliştirmek ve derinleştirmek isteyen Türkiye, tüm Afrika'yı kapsayan bir açılım başlatmıştır. Bu açılım süreci ile Türkiye, Afrika'da tanınmaya ve Afrika'yı anlamaya yoğunlaşmıştır. Bu çalışmada Türkiye'nin amaçlarını gerçekleştirip gerçekleştiremediği ve Afrika'da sesini duyurma gücünün olup olmadığı tartışılmıştır.

Yumuşak gücün temelini oluşturan güç, kuramcılara göre farklı boyutlarda ele alınmıştır. Hans Morgenthau'ya göre güç, başkalarının akıl ve davranışlarını kontrol altında tutmak için elde edilmek istenirken Kenneth Waltz'a göre ise güç, devletlerin ulaşmak istedikleri mutlak bir amaç değil bir araçtır. Gücün kullanım amacına, boyutuna, etki alanına göre birçok türü bulunmaktadır. Güce yönelik farklı bakış açıları değerlendirilmekle birlikte çalışmada güç tanımı için Joseph Nye'nin "Soft Power" adlı eserinden yola çıkılmıştır. Nye, gücün bir şeyler yapma kapasitesi ve birisinin istediği sonuçları alabilme yeteneği olduğunu ifade etmiştir. Güç kullanma yöntemleri ile başkalarının davranışları, gücü kullanan aktörün istediği doğrultuda yönlendirilebilmektedir. Tehditlerle başkalarının zorlanması, para vererek teşvik edilmesi ve cezp etmek suretiyle işbirliği yapılması gibi yöntemler, güç kullanma yöntemleri olarak sıralanmıştır (Nye, 2004b, 1-2). Diğer yandan kamu diplomasisi kavramı da farklı yazarlar tarafından farklı boyutlarda ele alınarak tanımlanmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada yumuşak güç kaynaklarını harekete geçirme yeteneği olan kamu diplomasisi kavramının hedef, amaç, aktör kapsamında ele alınan tanımlarından yararlanılarak daha kapsayıcı bir tanımlanmıştır.

Yumuşak gücün ortaya çıkmasını etkileyen temel unsur, Soğuk Savaş'ın sona ermesi olmuştur. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte ortaya çıkan yeni dünya düzeni, sert gücün etkinliğini zayıflatmaya başlamıştır. Nitekim dünyada sadece askeri güce sahip olmak, küresel bir güç olmak için yeterli olmamıştır. Askeri gücün ötesinde yabancı toplumlar tarafından benimsenmek ve cazip bir ülke olarak görülmek, uluslararası prestij açısından önemli bir etken haline gelmiştir. Diğer yandan bilgi ve teknolojinin hızla ilerlemesiyle birlikte sıcak savaş ihtimalleri oldukça zayıflamıştır. Demokrasinin ve insan haklarının ön planda olduğu uluslararası sistem içerisinde yumuşak güç, ayrı bir önem kazanmaya başlamıştır. Öyle ki yumuşak güç, bir ülkenin politik ve kültürel değerlerinin çekiciliği sayesinde bilgi çağında çekim gücü haline gelmiştir (Sun, 2008: 172) ve ülkelerin başlıca dış politika aracı olmuştur. Türkiye de yumuşak gücünü kullanarak Afrika'da söz sahibi olmak istemektedir. Nitekim bu çalışmada Türkiye'nin yumuşak güç kaynaklarının neler olduğu, Joseph Nye'in yumuşak güç bileşenleri üzerinden ele alınmıştır.

Yumuşak güç kaynaklarını kullanan kamu diplomasisi artık birçok ülkenin dış politikasında yer almaya başlamıştır. Bir hükümetin ulusal hedeflerini, ülke çıkarlarını ve amaçlarını gerçekleştirme politikası içerisinde hareket ederek doğru bilgiyi açıkça yayma girişimi olan kamu diplomasisi, olumsuz algıların düzeltilmesinde önemli bir araç haline gelmiştir (Riggins, 1998: 4). Nitekim uluslararası alanda prestijli bir ülke olarak görülen ülkeler, dünyada olumlu bir imaj oluşturmak için kamu diplomasisini dış politikalarında aktif olarak kullanmaktadır. Öyle ki başta Amerika Birleşik Devletleri (ABD) olmak üzere birçok Avrupa devleti, küreselleşme ile birlikte dünyanın her yerinde aktif bir şekilde kamu diplomasisi faaliyetleri yürütmektedir. Türkiye de başta Afrika olmak üzere dünyanın birçok yerinde aktif kamu diplomasisi faaliyetleri yürüterek, olumlu bir imaj oluşturmaya çalışmaktadır. Ancak Türkiye, Afrika’da görünen bir imaj oluşturmamıştır. Bu çalışma ile Türkiye’nin Afrika’daki kamu diplomasisinin nasıl etkili olabileceği ile ilgili çözüm üretilmeye çalışılmıştır.

Türkiye, kamu diplomasisi alanında büyük yatırımlar yapmakta ve uluslararası alanda marka ülke olmak için gayret göstermektedir. Türkiye’nin tarihi, kültürel ve siyasi alanda sahip olduğu yumuşak güç kaynakları, Türkiye’nin kamu diplomasisi alanında güçlü bir temelini olduğunu göstermektedir. TİKA başta olmak üzere kurumları aracılığı ile dünyanın her yerine ulaşma gayreti içerisinde olan Türkiye, kamu diplomasisi alanında önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Balkanlar, Orta Doğu ve Türk Devletlerinde aktif kamu diplomasi faaliyetleri yürüten Türkiye, son dönemde Afrika ülkelerinde de etkili olmaya başlamıştır. Türkiye, tarihsel ve kültürel bağlarının güçlü olduğu Kuzey Afrika ülkelerinin yanı sıra Sahra Altı Afrika (SAA) ülkelerinde de kamu diplomasisi faaliyetlerine ağırlık vermiştir. Bu çalışmada Türkiye’nin tarihi değerlerinin Afrika’daki kamu diplomasisini harekete geçirebilme gücü, ilk kez ele alınmıştır.

Türkiye’nin Afrika’da kamu diplomasisi uygulayan diğer ülkeler karşısında avantajlarının yanı sıra dezavantajları da bulunmaktadır. Türkiye, kamu diplomasisi ile Afrika’da dezavantajlarını avantaja dönüştürme ve Afrika’daki varlığını güçlendirme gayreti içerisine girmiştir. Türkiye, Afrika açılım eylem planı ile başlayan kamu diplomasisi çalışmalarını, son dönemde bu amaçlar doğrultusunda

yoğunlaştırmıştır. Birinci ve İkinci Afrika Zirveleri ile Afrika'daki kamu diplomasi faaliyetlerini artıran Türkiye, kıtada cazip bir ülke olmak istemektedir. Bu kapsamda Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetleri Afrika ölçeğinde ele alınmış ve bölgesel düzeydeki farklılıklar tarihi, siyasi, kültürel ve dış politika değerleri kapsamında değerlendirilmiştir. Kamu diplomasisi faaliyetlerinin etkinliği ise söylem, eylem ve kapasite tutarlılıklarının analizi ile ölçülmeye çalışılmıştır.

Amaç

Türkiye, Soğuk Savaş'tan sonra kamu diplomasisi faaliyetlerini genişletmiş ve bu alanda dünyada etkili olmaya başlamıştır. Balkanlarda ve Orta Doğuda yürüttüğü kamu diplomasisi faaliyetleri ile toplumsal hafızalarda olumlu izler bırakmayı başaran Türkiye, Afrika'da da benzer başarıya ulaşmak istemektedir. Küreselleşmenin getirdiği yeni imkânlar, Türkiye'nin, Afrika'da etkili kamu diplomasisi faaliyetleri yürütmesinin önünü açmıştır. Bu sayede Türkiye, tarihsel ve kültürel bağlarının olduğu Afrika ülkelerinde de etkili kamu diplomasisi faaliyetleri yürütme imkânı bulmuştur. Çalışmada temel olarak Türkiye'nin Afrika'da yürüttüğü kamu diplomasisi faaliyetlerinin etkin ve başarılı olup olmadığının tartışılması amaçlanmıştır.

Bu çalışmanın ikinci amacı, Türkiye'nin yumuşak güç kaynaklarının gücünün Kuzey Afrika ve SAA'ya yansıtıp yansıtılamadığının gösterilmesidir. Nitekim tarihi, siyasi, kültürel ve dış politika değerlerinden oluşan bu kaynakların, bölgesel farklılıklar nedeniyle yansımaları da farklı şekilde olabilmektedir. Diğer yandan tarihi ve kültürel bağlarının güçlü olduğu Kuzey Afrika'da bile Türkiye'nin yumuşak gücünün zayıflatan unsurlar bulunmaktadır. Bu çalışma ile dış faktörlerin yanı sıra iç faktörlere bağlı olarak bu hususların değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Bu çalışmanın üçüncü amacı ise Türkiye'nin 1998-2020 yılları arasındaki Afrika Açılım Eylem Planı ile Birinci ve İkinci Afrika Zirvelerinde geliştirilen kamu diplomasisi stratejilerinin farklı boyutlarda değerlendirilmesidir. Bu kapsamda Türkiye'nin Soğuk Savaş sonrası Afrika'ya yönelik kamu diplomasisinin hedef kitle, amaç, süre yönünden durumu ortaya konulmuştur.

Bu çalışmanın dördüncü amacı ise Türkiye'nin Afrika'daki kamu diplomasisi faaliyetlerinin söylem-eylem, eylem-kapasite tutarlılığı ve Afrika'da sesi duyurma gücünün etkinliğinin değerlendirilmesidir. Nitekim Türkiye'nin 1998-2020 yılları arasında Afrika'ya yönelik kamu diplomasisi faaliyetleri, bu parametreler doğrultusunda değerlendirilmiştir. Bu süreç içerisinde kamu diplomasisi alanındaki söylemlerin eyleme dönüşüp dönüştürülmediği tartışılmıştır. Öyle ki Afrika kamuoyunda prestijli ve itibarlı bir ülke olmak isteyen Türkiye'nin durumu, bu parametrelerin sonuçlarına göre değerlendirilmiştir.

Çalışmanın nihai amacı ise Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerinin Afrika'ya olan yansımalarından ortaya çıkan sonuçlar ile kamu diplomasisi disiplinine metodolojik ve terminolojik katkı sağlamaktır.

Literatür Taraması

Literatüre baktığımızda Türkiye'nin doğrudan Afrika'ya yönelik kamu diplomasisi faaliyetleri kapsamında bir çalışmasının olmaması, bu çalışmanın ortaya çıkmasındaki başlıca nedenlerden birisi olmuştur. Bununla birlikte yumuşak güç, kamu diplomasisi, Afrika başlığı altındaki çalışmalarda da Türkiye'nin Afrika'ya yönelik kamu diplomasisine çok fazla yer verilmediği görülmektedir. Türkçe literatüre kısaca göz attığımızda Türkiye'nin Afrika ile ilişkileri başlığı altında yapılan çalışmaların büyük çoğunluğunun, Afrika'nın genel yapısı ve Türkiye – Afrika ilişkilerinin tarihsel süreci gibi genel konuları ele aldığı, Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerine ise çok fazla yer verilmediği görülmektedir. Örneğin, Afrika – Türkiye ilişkileri kapsamında ortaya çıkan Mustafa Efe'nin (2015) *Afrika'yı Anlamak ve Afrika – Türkiye İlişkileri* adlı çalışmasında genel olarak Afrika'nın genel yapısı ve Türkiye ile olan ilişkileri konusu ele alınmıştır. Numan Hazar'ın (2016) *Türkiye – Afrika İlişkileri* adlı çalışması da benzer şekilde Afrika'nın genel yapısı ve Türkiye – Afrika ilişkileri konularına yer vermektedir. Cihan Daban'ın (2017) *Dekolonizasyon Süreci ve Sonrası Afrika* adlı eserinde ise dekolonizasyon sonrası bağımsızlığını kazanan Afrika'nın tarihi süreci ele alınmıştır. Ancak söz konusu eserlerde, Türkiye'nin Afrika'daki kamu diplomasisinin etkinliği tartışılmamıştır.

Literatürde, kamu diplomasisi ve yumuşak güç başlığı altında yapılan çalışmalarda da benzer bir durum ile karşılaşilmektedir. Yumuşak güç ve kamu diplomasisi başlığı altında yapılan çalışmaların büyük çoğunluğunun kavramsal ve kuramsal çerçeveyi ele aldığı, Afrika'ya yönelik kamu diplomasisi faaliyetlerine yönelik yeterli çalışmanın olmadığı görülmektedir. Örneğin Kadir Sancak (2016) *Uluslararası İlişkilerde Güç Kavramı ve Yumuşak Güç* adlı eserinde kavramsal yapıya odaklanırken, Muharrem Ekşi (2014b), *Kamu Diplomasisi ve Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikası* adlı eserinde kamu diplomasisi paradigmasına ve Türk kamu diplomasinin genel yapısına yoğunlaşmaktadır. Öte yandan kamu diplomasisini farklı açılardan ele alan makalelerden oluşan eserler de bulunmaktadır. Muharrem Hilmi Özev'in editörlüğünde derlenen *Public Diplomacy in The OIC Countries* adlı eser (2012) ve Abdullah Özkan – Tuğçe Ersoy Öztürk (2012) editörlüğünde derlenen *Kamu Diplomasisi* adlı eser, buna örnek olarak verilebilir. Nitekim bu eserler incelendiğinde Türkiye'nin Afrika'ya yönelik kamu diplomasisi faaliyetleri kapsamında yeterli çalışmanın olmadığı görülmektedir. Diğer taraftan Mehmet Şahin ve B. Senem Çelik (2015) editörlüğündeki *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi* adlı çalışmada ise genel olarak Türk kamu diplomasisi aktörlerine odaklanılmaktadır ve aktörlerinin başta Afrika olmak üzere yurtdışı faaliyetlerine yönelik bir yaklaşım getirememesi nedeniyle metodolojik bir takım eksikliklerin olduğu görülmektedir. Sonuç olarak literatürde Afrika, kamu diplomasisi ve yumuşak güç başlıkları altında yapılan çalışmaların çoğunluğunda Türkiye'nin Afrika'ya yönelik kamu diplomasisi faaliyetleri konusuna yeteri kadar yer verilmediği ve metodolojik olarak yetersiz kaldıkları savunulabilir.

Kamu diplomasisi alanında yapılan çalışmalar genelde Ak parti dönemi dış politikaları ve kamu diplomasisi kurumları çerçevesinde ele alınmıştır. Örneğin Bülent Erdil (2012), *Soğuk Savaş Sonrası Dönemde (1990 - 2010) Türkiye'nin Afrika Politikası ve Yumuşak Güç* adlı yüksek lisans tezinde Türkiye'nin TİKA çerçevesinde Afrika'ya yönelik kamu diplomasisi faaliyetlerine yer vermiştir. Diğer yandan Serkan Gündoğdu (2019) *Ak Parti Dönemi Kamu Diplomasisi Uygulamaları (2002-2013)* adlı doktora tezinde Ak Parti'nin dış politika çerçevesinde kamu diplomasisi faaliyetlerini değerlendirmiş, Afrika'ya yönelik kamu diplomasisine ise

değinilmemiştir. İrfan Sancak (2019)'ın *II. Abdülhamid Dönemi Kamu Diplomasisi Uygulamaları* adlı doktora tezinde ise kamu diplomasisi tarihsel boyutta ele alınmıştır. Muharrem Ekşi'nin (2014b), *Türkiye'de Kamu Diplomasisi: Ortaya Çıkışı, Kurumsal İnşa Süreci ve Uygulanışı* (2002-2013) adlı doktora tezinde genel olarak Ak Parti dönemi dış politikasına ve kamu diplomasisine değinilmiştir. Haluk Karadağ'ın (2012), *Bir Dış Politika Tekniği Olarak Kamu Diplomasisi: Karar Verme Süreci Üzerine Etkisi* adlı doktora tezinde kamu diplomasisi uygulamalarına yer verilmiştir. Begüm Kurtuluş'un (2014), *21. Yy.'da Değişen Kamu Diplomasisi Anlayışının Türk Dış Politikasına Yansıması* adlı doktora tezinde genel olarak Ak Parti kamu diplomasisi faaliyetlerine yer verilmiştir. Çalışmalarda Afrika konusuna değinilmemesi metodolojik bazı eksikliklerin olduğunu göstermektedir. Oysaki Türkiye, son dönemde Afrika'ya yönelik faaliyetlerine ağırlık vermektedir. Bu kapsamda bu alandaki boşluğun doldurularak literatüre katkı sağlanması hedeflenmiştir.

Türkçe literatürde kamu diplomasisi ve yumuşak güç alanında yapılan çalışmaların azlığına rağmen İngilizce literatür bu konuda oldukça zengindir. Joseph S. Nye, Jan Melissen, Nancy Snow, Mark Leonard, Philip M Taylor, Alexander L. Vuving ve Ernest J. Wilson gibi akademisyenlerin yumuşak güç ve kamu diplomasisi alanlarında yaptıkları çalışmalar, literatüre önemli katkılar sağlamıştır. Literatüre katkı sağlamış diğer birçok yazarın konu hakkındaki görüşlerine birinci bölümde kapsamlı bir şekilde yer verilmiştir.

Yumuşak güç çalışmaları incelendiğinde ise benzer parametreler üzerine inşa edilen kavramın, farklı isimler altında tanımlandığı görülmektedir. Yumuşak güç literatüründe Nye, Sun, Li gibi akademisyenler cazibe, çekicilik ve çekim gücü kavramlarını (Nye, 2008b: 31; Nye, 2002:8-9; Sun, 2008: 172; Li, 2009:7) kullanarak yumuşak güç kavramını tanımlamaya çalışmışlardır. Nye, Snow, Mead ve Joffe gibi akademisyenler ise yumuşak gücü genelde Amerika çerçevesinde ele almışlardır (Nye, 2002:162; Nye, 2004b:15-16; Nye, 2002: 9; Snow, 2009:4; Mead, 2004:48; Joffe, 2006). Diğer yandan Nye, Gilboa, Lee ve Sancar gibi

akademisyenler, yumuşak güç kavramını sert güç kavramı ile tanımlamaya çalışmışlardır (Nye, 2004a: 8; Gilboa, 2008: 61; Lee, 2011: 15; Sancar, 2012: 27).

Joseph Nye tarafından ilk kez ortaya atılan yumuşak güç kavramı, uluslararası ilişkiler literatürüne girmesiyle birlikte kısa sürede benimsenmiş ancak birçok akademisyen tarafından eleştiriye maruz kalmıştır. Alexander L. Vuving'e (2009: 3) göre yumuşak güç kavramı, "teorileşme yetersizliği", "akademik gelişme eksikliği", "analitik bulanıklık" gibi nedenlerden dolayı karışık ve yanlış anlaşılan bir kavramdır. Lee'ye (2009: 207) göre ise yumuşak güç kavramı, uluslararası ilişkilerde saklı kalmış bazı yöntemleri ortaya çıkarması açısından yeni bir ufuk açmıştır. Ancak yumuşak güç kavramı, tanımlamanın ötesine gidememiştir ve teorik bir çerçeveye dayanmamaktadır. Kavramın teorik bir zemine oturması için yumuşak güç kaynakları ile yumuşak güç arasındaki ayrımın yapılması gerektiğine vurgu yapan Lee, yumuşak güç kaynaklarının kendiliğinden otomatik olarak yumuşak güç üretmediğini iddia etmiştir. Örneğin bir ülkenin, çekici bir kültüre sahip olması, yumuşak gücünü yansıtmamaktadır. Çekici kültür, kullanılmadığı ve başkalarını belirli bir yöne hareket ettiremediği sürece etkili bir kaynak olamayacaktır ve yumuşak güç kullanılamayacaktır. Bu nedenle ki yumuşak olmak, yumuşak güç anlamına gelmemektedir (Lee, 2009: 210).

İkinci tartışma, yumuşak gücün Amerikan merkezli bir yaklaşımla anlatılması üzerine olmuştur. Dünyanın geri kalan kesimi ile ilgilenmemesi nedeniyle yumuşak güç kavramı, Amerikan hedeflerine hizmet eden bir yaklaşım olarak algılanmaktadır (Womack, 2005: 2). Kavramı oluştururken, başka ülkelerin toplumsal değerlerinin göz ardı edilmesi ve sadece Amerika ile sınırlandırarak dar bir konsepte tutulmuş olması, kavramın uluslararası toplum tarafından yeteri kadar benimsenmemesine sebep olmuştur. Bazı düşünürler ise kavramın sadece demokratik yönetime sahip olan ve yeni teknolojilerin girişine izin veren ülkelerde geçerli olacağını, bunun dışındaki ülkelerde sınırlı kalacağını, bu nedenle de kavramın çok yayılamayacağını ifade etmişlerdir (Sancak, 2016: 107). Ancak yumuşak güç kavramı dünyada birçok ülke tarafından dış politika gündemine alınmıştır. Günümüzün en kapalı toplumlarından biri olarak görülen Çin de bile yumuşak güç, önemli bir kavram olarak ele alınmaktadır. Örneğin Mingjiang Li tarafından derlenen "*Soft Power:*

China's Emerging Strate in International Politics” adlı eserde yazarlar, Çin’in yumuşak güç kapsamında atması gereken adımları tartışmaktadırlar. Küreselleşme ile birlikte teknolojik gelişmeler, dünyadaki birçok ülkeyi etkisi altına almıştır. Bu nedenle ki toplumların yumuşak güç etkisinden kurtulmaları neredeyse imkânsız bir hale gelmiştir.

Yumuşak güç ile ilgili üçüncü tartışma ise kavramın faydacı ve çıkarıcı bir zihniyete sahip olduğu yönündedir. İnsanların irade ve tercihlerinin maddi imkanlar kullanılarak olmasa bile manevi olarak yönlendirilmesinin dahi doğru olmadığı, zorlayıcı hitabetlerle ya da tuzak şeklindeki söylemlerle bireylerin özgürlüklerinin kısıtlanmaması gerektiği ifade edilmiştir (Muawad, 2010: 255). Diğer yandan bazı akademisyenler, yumuşak gücün güç olmadığını ve sadece değerlerin yaygınlaştırılmasından ibaret olduğunu ifade etmişlerdir. Çünkü yumuşak gücün kontrol edilemez bir güç olduğunu ve dış politika hedefleri ile uyumlu olmayan bir kavram olduğunu açıklamışlardır (Muawad, 2010: 252)

Önem

Bu çalışmayı önemli kılan dört parametre bulunmaktadır. Bunlardan ilki kamu diplomasisi metodolojisine sağladığı katkıdır. Türkçe literatürde genelde Türkiye-Afrika ilişkilerine, kamu diplomasisinin kavramsal ve kuramsal boyutlarına, kamu diplomasisi aktörlerinin faaliyetlerine odaklanılmış, pratiğe yönelik kamu diplomasisi metodolojisi ise eksik kalmıştır. Kamu diplomasisi metodolojisine katkı sağlamak amacıyla yapılan çalışmalar, kamu diplomasisi teorisinin pratikteki uygulamasını açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Bu boşluğun doldurulmasına katkı sağlamak amacıyla kamu diplomasisi metodolojisi ile bağlantı kurulan bir Afrika örneği üzerinde durulmuştur. Nitekim ikinci bölümde Türkiye’nin kamu diplomasisi faaliyetleri üzerine yapılan tartışma bu eksikliği göstermektedir.

İkinci parametre, kamu diplomasisi terminolojisine sağlanan katkıdır. Kamu diplomasisi terminolojisi incelendiğinde kavramsal çeşitliliğin olduğu görülmektedir. Akademisyenlerin çoğunluğu, yumuşak güç ile kamu diplomasisi arasındaki kavramsal çeşitliliği tahlil etmede yetersiz kalmıştır. Farklı parametreler üzerine inşa

edilen kavramlar aynı kabul edilmiş ve çoğu zaman birbirlerinin yerine kullanılmıştır. Nitekim birinci bölümde yumuşak güç ile kamu diplomasisi alanındaki kavram farklılığı gösterilmeye çalışılmıştır. Ancak iki ana teori üzerindeki terminolojik çeşitlilik bir zenginlik olarak görülmüş, ortaya çıkan hiçbir kavram reddedilmemiş, kavramların sınırları çizilmiş ve Türkiye'nin Afrika'ya yönelik kamu diplomasisi terminolojisinde çatı kavramlara ulaşılmıştır. Bu sayede kamu diplomasisi terminolojisi, Afrika örneği çevresinde daha kapsayıcı hale getirilmiştir.

Bu çalışmayı önemli kılan üçüncü parametre ise Türkçe literatüre sağladığı katkıdır. İngilizce literatürde kamu diplomasisi ve yumuşak güç alanında geniş kapsamda çalışmalar yapılırken, Türkçe literatürde bu iki alana yeteri kadar ilginin gösterilmediği görülmektedir. Türkçe literatürde kamu diplomasisi alanındaki kaynak yetersizliği ile birlikte doğrudan Afrika ile ilgili yeterli çalışma da bulunmamaktadır. Bu çalışma ile Türkçe literatürde ortaya çıkan boşluğun doldurulmasına katkı sağlanması hedeflenmektedir.

Bu çalışmayı önemli kılan dördüncü parametre ise yumuşak güç kuramında literatüre sağladığı katkıdır. Literatürde yumuşak güç kaynaklarının kendiliğinden otomatik olarak yumuşak güç üretmediğini, yumuşak güç kaynaklarının kullanılmadığı ve başkalarını belirli bir yöne hareket ettiremediği sürece etkili bir kaynak olmayacağına vurgu yapılmıştır. Yapılan bu çalışmada, Afrika örneği ile literatürdeki bu boşluk doldurulmaya çalışılacaktır. Öyle ki teorik olarak var olan yumuşak güç kaynaklarının pratikte nasıl kullanılacağı sorunsalının Afrika örneği ile cevaplanması hedeflenmektedir. Bununla birlikte bazı akademisyenler yumuşak gücün çıkarıcı bir yaklaşım olduğu ifade etmişlerdir. Bu nedenle çalışmada yumuşak güç kavramı, evrensel değerler çerçevesinde değerlendirilerek başka toplumların haklarına saygı gösteren bir yaklaşım olduğu gösterilmeye çalışılacaktır. Bu sayede kavramın literatürdeki yanlış algısının düzeltilmesine katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

Varsayımlar

Küreselleşme ve teknolojik gelişmeler ile uluslararası kamuoyunun gündemi sürekli ve hızlı bir şekilde değişmektedir. Ülkeler bu değişime ayak uydurmak ve hedef toplumlarda olumlu imaja sahip olabilmek için kamu diplomasisine ağırlık vermektedirler. Hedef toplumda olumlu imaja sahip olunması, kendini tanıtmayı ve olumsuz ön yargıları pozitif bakış açısına dönüştürmesinde kamu diplomasisinin etkili bir diplomasi aracı olduğu varsayımı, bu çalışmanın ana varsayımlarından birisini oluşturmaktadır. Diğer varsayım ise Türkiye'nin, Afrika'da etkili bir kamu diplomasisi yürütemediği için Afrika kamuoyunda yeteri kadar sesini duyuramadığı ve kendi hikâyesini anlatamadığıdır.

Sınırlılıklar ve Kapsam

Bu çalışmada realist yaklaşımdan ziyade güç, yumuşak güç ve kamu diplomasisi kuramları üzerinde durulmuş ve Türkiye'nin Afrika'ya yönelik yürüttüğü kamu diplomasisi faaliyetlerinin değerlendirmesi yapılmıştır. Bu kapsamda kamu diplomasisinin teorik ve pratik bir alanı olan Afrika örneği üzerinde çalışılmıştır. Türkiye'nin Afrika politikaları, Afrika ilişkileri ve Afrika diplomasisi konuları detaylı bir şekilde ele alınmamıştır. Yumuşak güç ve kamu diplomasisi kuramları ise Afrika örneğine katkı sağlayacak ölçüde incelenmiştir. Afrika örneğine katkı sağlayan güç kuramları ise daha dar çerçevede ele alınmıştır.

Sorunsal

Bu tezin ortaya çıkmasına etki eden temel unsurlardan birisi, BM Liberya misyonunda görev yaptığım bir yıllık süre zarfındaki gözlemlerim olmuştur. Afrika'nın ilk bağımsız ülkesi olan Liberya'da Türkiye'nin varlığının yeteri kadar belirgin olmaması, benzer sorunun Afrika genelinde olup olmadığı sorusunu beraberinde getirmiştir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin hediye ettiği ambulans ve çöp arabası dışında Türkiye'nin Liberya'da kamu diplomasisi faaliyetinin olmaması, Afrika'nın tamamına yönelik hedefleri olan Türkiye için eksiklik olarak görülmüştür. Diğer yandan Liberya'da büyük bir elçiliğe sahip olan ABD'nin,

Liberya’da kentsel kalkınmaya büyük destek veren Çin’in ve diğer Batı ülkelerinin ise Liberya’da belirgin olarak varlıkları görülmektedir. Türkiye’nin ise Liberya’da kamu diplomasisi kurumlarının temsilcisi bulunmamakta ve Türkiye, Liberya kamuoyunda yeteri kadar tanınmamaktadır.

Türkiye’nin Afrika’ya yönelik kamu diplomasisi faaliyetleri doğrultusunda yapılan bu çalışmada “Türkiye kamu diplomasisinin Afrika’da başarılı olup olmadığı” sorusunun cevabı aranmıştır. Nitekim Türkiye, Afrika’ya yönelik 1998 yılında başlattığı Açılım Eylem Planı ile birlikte kamu diplomasisine ağırlık vermiş ve faaliyetlerini artırmıştır. Çalışmada ayrıca yapılan kamu diplomasisi faaliyetleri ile Türkiye, Afrika’da istediği sonuçlara ulaşabilmiş midir? Türkiye, Afrika’da yumuşak gücünü etkili bir şekilde kullanabilmekte midir? Türkiye’nin Kuzey Afrika’da ve SAA’daki yumuşak güç kaynakları nelerdir? Türkiye’nin, Kuzey Afrika ve SAA’da tarihi değerler açısından avantajları var mıdır? Türkiye, tarihi ve kültürel bağlarının olduğu Kuzey Afrika’ya siyasi değerlerini yansıtabilmiş midir? Türkiye, Kuzey Afrika toplumunda kültürel değerler açısından cazip midir? Türkiye’nin SAA’da etkilendiği dış faktörler var mıdır? Türkiye’nin SAA’da tarihi değerleri var mıdır? Türkiye, SAA toplumunda çekici bir ülke midir? Türkiye’nin Afrika’daki politik değerleri nelerdir? Türkiye’nin Afrika’daki kamu diplomasisi stratejisi nedir? Türkiye’nin, 1998 yılı Afrika Açılım Eylem Planındaki stratejik hedefleri nelerdir? Türkiye’nin 2008 yılı Birinci Afrika Zirvesi sonrası kamu diplomasisi stratejisi ne olmuştur? Türkiye’nin 2014 yılı İkinci Afrika Zirvesi sonrası kamu diplomasisi stratejisinde neler vardır? Türkiye’nin Afrika’daki hedef kitlesi nedir? Türkiye, Afrika’ya yönelik kamu diplomasisi alanındaki kapasite yönetiminde başarılı olmuş mudur? Türkiye’nin Afrika’daki imajını etkileyen unsurlar nelerdir? Türkiye, Afrika’ya yönelik yaptığı kamu diplomasisi çalışmaları sonucunda Afrika’da imaj oluşturabilmiş midir? Türkiye’nin Afrika’da imajını olumsuz yönde etkileyen unsurlar var mıdır? Türkiye, Afrika’da itibar kazanmak için neler yapmaktadır? Türkiye, Afrika’da tanınmak, anlaşılmak ve Afrika’yı anlamaya yönelik söylemlerini eyleme dönüştürebilmiş midir? Türkiye, Afrika’ya yönelik yardımlarla ilgili söylemlerini eyleme dönüştürebilmiş midir? Türkiye, Afrika’ya yönelik eğitim desteği ile ilgili söylemlerini eyleme dönüştürebilmiş midir? Türkiye, Afrika’ya

yönelik barış ve güvenlik ile ilgili söylemlerini eyleme dönüştürebilmiş midir? Türkiye'nin Afrika'ya yönelik söylemleri ile kapasitesi arasında tutarlılık var mıdır? Türkiye, Afrika'da sesini duyurabilmekte midir? gibi ek sorular cevaplanmaya çalışılmıştır.

Yöntem

Kamu diplomasisi ve yumuşak güç kavramları çerçevesinde yapılan çalışmada Türkiye'nin Afrika'ya yönelik kamu diplomasisi sorunsalının temel sebeplerinin incelenmesi ile Afrika ölçeğinde söylem analizi, eylem analizi, kapasite analizi, kamuoyu analizi ve strateji analizi gibi yöntemler kullanılmıştır. Çalışmada literatür taramasının yanı sıra Türkiye'nin Afrika'ya yönelik strateji belgeleri, karar alıcıların verdiği demeçler, Afrika hakkında hazırlanan raporlar birincil kaynak olarak kullanılmıştır. Türkiyeli-Afrikalı temsilciler arasında yapılan toplantılar sonrasında hazırlanan bildiriler belge olarak analiz edilmiştir. Ayrıca kütüphane ve internet kaynaklarından, istatistikî verilerden çalışma kapsamında yararlanılmıştır. Kaynaklardan elde edilen bilgiler, parametrelere göre analogik olarak tasniflenmiş, farklı yaklaşımlar birbiri ile karşılaştırılarak derinlemesine analiz yapılmıştır.

Tezin Akışı

Birinci bölümde güç, yumuşak güç ve kamu diplomasisi kuramları kavramsal çerçevede terminolojik ve metodolojik yönleriyle tartışılmaktadır. “Güç nedir?” sorusu ile başlayan birinci bölümde farklı güç türleri incelenmekte ve yumuşak gücün farkı ortaya konulmaktadır. Yumuşak güç kavramına daha çok ağırlık verilerek yumuşak güce yönelik kuramsal tartışmalar üzerinde durulmaktadır. Ayrıca yumuşak güç ile benzer yönleri olan algısal güç, akılcı güç ve bilgi gücü kavramlarına da yer verilmektedir. Bu sayede literatürdeki metodolojik eksikliklerin tespit edilmesi hedeflenmektedir. Yumuşak güce bağlı olarak kamu diplomasisinin kavramsal çerçevede değerlendirilmesi yapıldıktan sonra kamu diplomasisi araçları, aktörleri ve modelleri incelenmektedir. Bu sayede birbirine yakın kavramlardan yola çıkarak kamu diplomasisine yönelik metodolojik çerçevenin sınırları çizilmektedir.

İkinci bölümde Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetleri değerlendirilmektedir. Bu kapsamda Türkiye'nin sahip olduğu yumuşak güç kaynakları tarihi, kültürel ve siyasi boyutlarıyla ele alınmakta; Türkiye'nin kamu diplomasisi gelişim süreci üzerinde durulmaktadır. Türkiye'nin kamu diplomasisi alanında etkili olduğu Balkanlar ve Orta Doğu'daki kamu diplomasisi faaliyetleri ve aktörleri ele alınarak, Türkiye'nin kamu diplomasisi alanındaki metodolojik çerçevesinin sınırları çizilmektedir. Bu sayede Türkiye'nin Afrika'ya yönelik yürüttüğü kamu diplomasisi faaliyetlerinin açıklanmasında kullanılmak üzere teorik alt yapısının oluşturulması hedeflenmektedir.

Üçüncü bölümde genel olarak Türkiye'nin Afrika'ya yönelik yumuşak gücünün ve kamu diplomasisini etkinliğinin değerlendirmesi yapılmıştır. Türkiye'nin Afrika'daki yumuşak gücü, Kuzey Afrika ve SAA bölgelerindeki tarihi, siyasi, kültürel ve dış politika değerleri çevresinde tartışılmıştır. Kamu diplomasisi faaliyetleri ise Afrika Açılım Eylem Planının başlatıldığı 1998 yılı ile 2015-2019 Türkiye-Afrika İşbirliği Ortak Uygulama Planı'nın sonuna kadar olan 2019 yılı ile sınırlandırılmıştır. Bu dönem içerisinde Türkiye'nin Afrika'ya yönelik kamu diplomasisinin etkili olup olmadığı farklı açılardan tespit edilmeye çalışılmıştır.

Sonuç bölümünde bölümlerden elde edilen sonuçlar değerlendirilmiş ve yapılan analizlerin sonuçları ortaya konulmuştur. Türkiye'nin Afrika'ya yönelik yürüttüğü kamu diplomasisi faaliyetlerinin yetersiz yanlarının yanı sıra uygulayabileceği faaliyetler gösterilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda Afrika'ya yönelik başarılı bir kamu diplomasisi için önerilerde bulunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Hükümetler, başka ülkelerin hükümetlerinden ziyade halklarını da cezbedebilmek ve onlarla iletişime geçebilmek için dış politikalarında kamu diplomasisini bir araç olarak kullanmaktadır. Yumuşak güç kaynaklarının harekete geçirilmesiyle kullanılabilen kamu diplomasisi, küreselleşen dünyada en etkili dış politika araçlarından birisi olmuştur (Nye, 2008a: 95). Evrensel nitelikte yumuşak güç kaynaklarına sahip olan ülkelerin hedefledikleri toplumlarda amaçlarına ulaşması daha kolay hale gelmiştir. Yumuşak gücün temelini oluşturan güç kavramının ise sert güç, algısal güç, akılcı güç ve bilgi gücü olmak üzere çeşitleri bulunmaktadır. Sert güç stratejisinde genellikle askeri müdahale, zorlayıcı diplomasi ve ekonomik yaptırımlar gibi yöntemler kullanılırken; yumuşak güç stratejisinde ise ikna etme, cezbedme gibi anlaşmaya dayalı yöntemler kullanılmaktadır. Toplumlararası iletişimin artmasıyla birlikte sert güç yöntemleri, devletler için uluslararası itibar kaybına sebep olmaya başlamış; bu durum, devletlerin yumuşak güç ile dış politika hedeflerine ulaşmaya, uluslararası kamuoyunda cazip ve itibarlı ülke olmaya zorlamıştır.

1.1. Güç

Joseph Nye (1990b:2) “Bound to Lead” adlı eserinde gücü havaya benzetmiş ve herkesin güçten bahsettiğini ancak çok az kişinin gücü anladığını, gücü tanımlamanın ve ölçmenin zor bir işlem olduğunu ifade etmiştir. Çok boyutlu bir kavram olan güç, kuramsal ve analitik olarak farklı anlamlarda kullanılabilir. Bu nedenle gücü bir tanımla ifade etmek zordur. Sözlük anlamına göre güç, bir şeyler yapma ve başkalarını kontrol etme, başkalarının yapmayacaklarını yaptırabilme yeteneğidir. Realistlere göre başkalarını kontrol yeteneği genelde belirli kaynaklara sahip olunmasına bağlıdır. Bu nedenle politikacı ve diplomatlar göre güç, nüfus, bölgesel konum, doğal kaynaklar, ekonomik büyüklük, askeri güç ve politik istikrara sahip olunmasına bağlı bir unsurdur. Örneğin 18. yy.

Avrupa'sında güç tarım ekonomisi, vergiler ve askere alımlardan dolayı bireye bağılıydı ve nüfus, kritik bir kaynak olarak görülmekteydi (Nye, 2004a: 69).

Uluslararası ilişkiler kuramları içerisinde özellikle realist bakış açısı güç kavramını önemli bir yere koymuştur. Hans Morgenthau'ya (1948: 13) göre güç, başkalarının akıl ve davranışlarını kontrol altında tutmak için elde edilmek istenmektedir. Uluslararası politikadaki amacın güç arayışı olması ve devletlerin güç mücadelesi içerisinde olmaları sebebiyle güç, devletler için amaç haline gelmiştir. Neorealist Kenneth Waltz'a (1992: 36) göre ise güç, devletlerin ulaşmak istedikleri mutlak bir amaç değil bir araçtır. Çünkü devletler, güçlerini maksimize etmek yerine varlıklarını ve güvenliklerini devam ettirmek istemektedirler. Mearsheimer (2001:57) ise gücü devletin maddi imkanlarına göre değerlendirerek güç ile ilgili farklı bir tanımlamada bulunmuştur. Askeri kapasitesi ve maddi imkânları geniş olan devletler, güçlü devlet olarak görülürken, maddi imkânları yeterli olmayan devletler ise zayıf devlet olarak tasvir edilmektedir. Realist kuram içerisinde Morgenthau ve Mearsheimer, gücün bir amaç olduğunu ifade ederken Waltz ise gücü, bir araç olarak görmüştür. Güç kavramının farklı açılardan değerlendirilmesi, kavramın tek bir tanımlama üzerinden açıklanamayacağını göstermiştir.

Nye, "Soft Power " adlı eserinde gücün bir şeyler yapma kapasitesi ve birisinin istediği sonuçları alabilme yeteneği olduğunu ifade etmiştir. Güç kullanma yöntemleri ile başkalarının davranışları, gücü kullanan aktörün istediği doğrultuda yönlendirilebilmektedir. Tehditlerle başkalarının zorlanması, para vererek teşvik edilmesi ve cezpa etmek suretiyle işbirliği yapılması gibi yöntemler, güç kullanma yöntemleri olarak sıralanabilir (Nye, 2004b, 1-2). Nye, güç araçlarını iki kategoriye ayırmıştır. Zorlayıcı tehditler ile teşvikler ve ödemelerden oluşan araçlar ile başkalarına istenilen şeyi yaptırabilecek cazibeyi oluşturmak mümkündür (Nye, 2008a: 94). Güç, başkalarını etkilemek için kullanılacak bir unsur ise bunun hangi yöntemle kullanılacağı önem arz etmektedir. Çünkü ulaşmak istenen sonuçlara daha az maliyet ve daha çok verimlilikle ulaşmak akılcı bir yöntem olacaktır.

İkna, ödöl teklif etme, cezalarla tehdit etme, zor kullanma gibi yöntemler, gücün etkinliğinin analiz edilmesi için kullanılabilir ancak farklı davranış şekillerinin ölçülmesi için yöntem çeşitlerinin genişletilmesi gerekmektedir. Bu nedenle bu kategoriye, şiddet içermeyen ceza infazı ve ödöl verme yöntemlerinin de dâhil edilmesi gerekmektedir (Holsti, 1964: 189).

Amerikalı siyaset bilim adamı Robert Dahl'a (1957: 202-203) göre güç, kullanım alanına göre farklı şekillerde tanımlanabilir. Gücün sezgisel bir fikir olarak değerlendirmesini yapan Dahl'a göre güç ölçülebilir bir etkiye sahiptir. Dahl'ın güç tanımına göre A'nın B üzerinde gücü var ise A, B'nin aksi bir durumda yapmayacağı şeyi yaptırmasıdır. Güç kullanarak başkasına istemediği bir şeyi yaptırmak, onu zorlamak anlamına gelmektedir. Gücün bir zorlama veya caydırma aracı olarak kullanılmasının yanı sıra gücün karşı tarafta oluşturduğu cazibe ile istenilen politikalara ulaşılması söz konusu olabilir.

Güç, insanlar, gruplar ya da devletlerin sahip olabileceği bir özelliktir ve aynı zamanda insanların, grupların ya da devletlerin diğerleri üzerinde etki oluşturabilecek seviyedeki yeteneklerini ifade eden bir ilişkidir. Gücün, birbirine bağlı olan nitelik ve ilişki boyutunun yanı sıra bir yapının özelliği konumunda olan üçüncü boyutu da vardır (Brown ve Ainley, 2005: 82). Ülkelerin maddi kapasitelerine bağlı olarak birbirlerine karşı bir güç sıralaması içerisinde oluşturdukları yapı, gücün üçüncü boyutunu oluşturmaktadır. Ülkelerin bu boyuta göre sınıflandırılmaları, gücün etkinliğinin bir sonucu olmaktadır. Güçlü devletler üst taraflarda yer alırken gücü yeterli olmayan devletler ise aşağılarda yer almaktadır.

Güç kavramı, tarih boyunca değişen koşullar altında farklı şekillerde tanımlanmıştır. Tarihsel süreç içerisinde güç, askeri güç olarak algılanırken günümüzde ekonomik, kültürel ve teknolojik güç veya hepsini kapsayan bir yaklaşım, yumuşak güç olarak görülebilmektedir. Güç, ülkelerin politikalarında önemli bir yere sahiptir. Ülkeler sahip oldukları gücü, milli hedef ve dış politikaları doğrultusunda hareket ederek kullanmaya başlamışlardır. Bunu yaparken de yeni dünya düzenine göre hareket etmek, dengeleri dikkate alarak uluslararası kamuoyunu hızlı ve doğru bir şekilde bilgilendirmek zorundadırlar (Erzen, 2012a: 47). Yeni

dünya düzeninde sert güç kullanmak, uluslararası kamuoyu tarafından hoş karşılanmadığı için ülkeler yumuşak güç ile dış politika hedeflerini belirlemeye başlamışlardır. Uluslararası norm ve hukukun üstünlüğü anlayışı ile kurulan uluslararası örgütler, hukuk dışı müdahalelere karşı gelmesi nedeniyle devletlerin dış politikalarını sınırlandırmaktadırlar. Bu nedenle ülkeler, dış politika kararlarını uluslararası normlara uygun olarak vermeye gayret göstermektedirler.

Uluslararası ilişkilerde farklı kavramlar bazen güç kavramı yerine kullanılabilir. Yetki kavramı, güç kavramıyla eş anlamlı gibi görülse de aslında yetki ve kontrol kavramlarına karşı zıt özellikler taşımaktadır. Devletlerarası ilişkilerde yetki kavramı, pek kullanılan bir ifade olmamakla birlikte yetki kavramı, onu uygulayacak kişiye verilen bir yetkilendirme ile ilgili olup, bunu başka bir devlete karşı kullanmak söz konusu değildir. Kontrol uygulandığında ise kontrol altındakilerin herhangi bir yetkileri olmadığı için etkileri de olmayacaktır. Uluslararası arenada da bir devlet başka bir devleti kontrol ediyorsa, kontrol edilen devletin herhangi bir etkinliği olmadığı için devlet olma özelliğini de kaybedecektir. Eğer bir devlet birden fazla devleti kontrol ediyorsa, bu durum bir imparatorluk özelliği taşıyor diyebiliriz (Brown ve Ainley, 2005: 80). Öyle ki uluslararası sistemde ülkelerin birbirlerine karşı üstünlüğü olmadığı için yetki ve kontrol araçları pek kullanılmamaktadır.

Güç kavramı, gücün etkili olduğu sosyal ilişki çeşitlerine göre iki ana kategoride incelenmiştir. Etkilerinin üretildiği sosyal ilişkilerdeki davranışlara göre de güç iki ana kategoride incelenmiştir.

Tablo 1. Gücün Sınıflandırılması

Gücün İşleyişi		İlişkisel Belirlilik	
	Ana Kategoriler	Direk	Ayrıntılı
	Belirli Aktörlerin Etkileşimleri	Zorunlu	Kurumsal
	Sosyal İlişkilerin Oluşumu	Yapısal	Üretken

Kaynak: Barnett ve Duwall, 2005: 48

Zorunlu güç, mevcut şartlar veya diğerlerinin eylemleri altında bir aktörün direk kontrol etmesidir. Kurumsal güç ise aktörlerin sosyal olarak uzak mesafede bulunanlara yönelik eylem şartları üzerindeki dolaylı kontrolleridir. Yapısal güç, karşılıklı oluşturulan direk ve belirli kurucu ilişkiler aracılığıyla uygulanırken, üretici güç ise aktörlerin yerleşik sosyal kapasitelerini artırmak için ayrıntılı yapıcı ilişkiler aracılığıyla işlemektedir (Barnett ve Duwall, 2005: 48).

Güçlü olmak ve başka devletleri kontrol edebilmek, devletlerin çoğunlukla dış politikadaki hedefleri arasındadır. Bu hedeflerine ulaşabilmeleri için devletlerin güçlü olmanın yanı sıra bu gücü, doğru ve etkili kullanmaları gerekmektedir. Waltz'a göre isteklerin, güç ile elde edilebileceğinin savunulması yanlış bir bakış açısidir. Güç ancak kişinin yetenekleriyle başkalarının davranışlarını değiştirmek için kullanılmalıdır. Gücün etkin kullanılması, gücü kullanan ve üzerinde güç kullanılan kişinin yetenekleri ve stratejisine bağlı olarak değişecektir. Bu nedenle sadece güçlü olmak yeterli değildir. Gücün yanı sıra diğer etkenlerin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Güçlü olmak, başkalarının kendisini etkilemesi halinde daha fazla başkalarını etkilemesiyle mümkün olacaktır (Waltz, 1979: 191-192). Bu sebeple kişinin istediği sonuçlara ulaşıp ulaşmamasına göre kişinin güçlü olduğu söylenemez. Kişinin karşı tarafı yetenekleriyle etkileyebildiği ölçüde güçlü olduğu söylenebilir. Devletler için de benzer durum geçerlidir. Sadece önemli kaynaklara sahip olmak, güçlü devlet olmak için yeterli değildir. Bu kaynaklarla birlikte gücün yetenekli bir şekilde kullanımı, bir ülkeyi güçlü bir devlet yapacaktır.

Geçmişten günümüze dünyada lider konumda olan devletlerin genelde ekonomik ve askeri kaynaklara sahip oldukları görülmektedir. Ancak 20. yy.'a gelindiğinde ise dünyada lider konumda olan Amerika'nın ekonomik ve askeri varlığının yanı sıra bilimsel, liberal ve iletişimsel yönleri dikkat çekmiştir. 21. yy. ise Amerika'nın diğer dönemlerden farklı olarak teknolojik üstünlük ve yumuşak güç kaynaklarına ağırlık verdiği, uluslararası iletişimin merkezi konumuna geldiği görülmektedir (Nye, 2002: 13). Nye'e göre gücün dönüşümü devam etmektedir ve 21.yy.'da askeri güç önemli bir faktör olmakla birlikte bilgi ve kurumsal güç de gücün etkili birer parçaları olmuştur. Doğal kaynakların ve pazarların önemine vurgu

yapan Nye, evrensel popüler kültürün yanı sıra politik birleşmelerin etkinliğinin devam ettiğini ifade etmiştir (Nye, 1990b: 20).

Bazı politik liderler, başkalarını kontrol etme yeteneğinin belirli kaynaklara sahip olmaya bağlı olduğunu düşünmektedir. Bu kaynaklar; nüfus, bölge, doğal kaynaklar, ekonomik büyüklük, askeri kuvvet, politik istikrar şeklinde sıralanabilir. Örneğin ikinci dünya savaşı gibi uzun süreli savaşlarda bölgesel etkinlik ve ekonomik büyüklük, güçlü olabilmek için önemli etkenlerdi. Ancak belirli kaynaklara sahip olmakla birlikte önemli olan unsur, gücü etkin ve potansiyel bir güce dönüştürebilmektir. Öyle ki politik liderler, bir ülkenin belirli kaynaklarının yapabileceği muhtemel sonuçları göz önünde bulundurmalarının yanı sıra gücü çevirme yeteneğini de dikkate almak zorundadırlar. Çünkü gücü çevirme yeteneği, belirli kaynaklara sahip olmak ile ulaşılabilecek etkinlikten daha çok etkiyi gösterebilir. Bununla birlikte savaşlarda etkili olan diğer bir güç faktörü ise endüstriyel ve teknolojik gelişmeler olmuştur. Bilim ve teknoloji alanında ileri bir seviyede olmak, kritik bir güce sahip olmak olarak görülmüştür. Özellikle 1945'ten itibaren nükleer silahlar, gücün dönüşümünde önemli bir yere sahip olmaya başlamıştır. Ancak nükleer silahların yapımındaki maliyet ve gelişmiş ülkelerin ekonomik pazarlarını kaybetme korkusu nedeniyle bu güç, zamanla tercih edilmemeye başlanmıştır. Bugün askeri güce başvurmak, birçok ülke için pahalı bir güç seçeneği olarak görülmektedir. Bununla birlikte nükleer silahların artacağı korkusu, gelişmemiş ülkelerdeki artan milliyetçilik baskısını yönetme zorluğu, birçok alanda kazançlı ilişkileri kaybetme korkusu, Batılı ülkelerde görülen halk karşıtı gösteriler ve pahalı askeri çatışmalar, askeri gücün kullanılmamasının diğer sebepleri arasında yer almaktadır (Nye, 1990a: 178-180).

Sovyetler Birliğinin dağılmasından sonra uluslararası sistemde görülen değişim, askeri gücün sorgulanmasına sebep olmuştur. Öyle ki askeri güç ile başka bir devlet üzerinde hâkimiyet kurmanın hem masraflı olduğu hem de kalıcı olmadığı görülmüştür. Günümüzün en güçlü devletleri olan ABD ve Rusya, geçmiş dönemlerdeki güçlü devletlerden farklı olarak artık gücü kullanmak yerine gücü, bir caydırma aracı olarak görmektedir. Güce, kendi güvenliklerinin haricinde başvurmamakla birlikte ekonomik ve siyasi çıkarlarını kuvvet kullanmak yerine

bunun dışındaki politika araçlarını kullanarak elde etmeyi tercih etmektedirler (Waltz, 1979:191).

1.2. Güç Türleri

Güç kavramı, uluslararası ilişkilerde değişik alanlarda ve farklı durumları tanımlamak için kullanılmıştır. Güç, kullanım alanlarına ve türüne göre farklı şekillerde anlamlar kazanmıştır. Örneğin realistlere göre güç, maddi kaynaklara sahip olunmasına bağlı olarak değerlendirilirken, normatiflere göre ise güç, ahlaki değerler kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir.

1.2.1. Sert Güç

Realist yaklaşıma göre askeri güç, en önemli güç kaynağıdır ve devletin varlığını sürdürmesi için gerekli olduğu savunulmaktadır. Dış politika araçlarından birisi olan sert güç, politik güçten ayrı tutulmalıdır. Çünkü askeri gücün olduğu yerde politik güçten söz edilemez. Politik güç, aslında güçlü olanın zayıf olana karşı uyguladığı psikolojik bir güçtür. Sert güç olarak ifade edilen ise fiziki güçtür. Askeri güç ise bir devletin etkin gücünü oluşturmaktadır ve güç, rakip devletin askeri gücüyle nasıl karşılaştırıldığına bağlı olarak belirlenecektir (Mearsheimer, 2001: 55).

Güç, uluslararası politikalarda başkalarının hareketlerini etkileyebilme yeteneğidir. Sert güç ise bu etkiyi oluşturmak için başkalarını zorlama yeteneğidir. Sert güç stratejileri genellikle askeri müdahale, zorlayıcı diplomasi ve ulusal çıkar elde etmek için yapılan ekonomik yaptırımlardan oluşmaktadır (Wilson, 2008: 114). Güç, ülkeler için bir nitelik olarak sınıflandırıldığında ise “büyük güç”, “orta güç” ve “süper güç” şeklinde sınıflandırılabilir. Devletler arasında yapılan bu ayrım, aslında sert gücün bir ölçümüdür. Bir ülkenin bu sınıflandırma içerisinde belli bir yerde olduğunu kabul ettirmesi, bazı niteliklere sahip olduğunu göstermesine bağlıdır. Örneğin silahlı kuvvetlerin kalitesi ve büyüklüğü, ülkenin ham maddesine bağlı zenginliği, coğrafi büyüklüğü ve stratejisi, üretim altyapısı ve kapasitesi, nüfusun büyüklüğü ve nitelikli eleman çokluğu, kurumların etkinliği ve liderlerin kalitesi gibi unsurlar gücün niteliğini oluşturmaktadır. Coğrafi büyüklük ve konum, değişmez bir

özelliğe sahip iken ekonomik büyüklük, nüfus gibi unsurlar zamanla değişiklik gösterebilmektedir. Askeri güç ise hızlı bir değişim gösterebilmektedir. Devletlerin sahip olduğu bu nitelikler bir devletin gerçek, potansiyel veya gizli güçlerinin neler olabileceği hakkında ipuçları verecektir (Nye, 2005: 82).

Tarih boyunca sert güç unsurları, devletlerin güvenlikleri için bir araç olmuştur. Ancak ülke yönetiminin devamı için sadece sert gücün yeterli olacağına inanmak doğru olmayacaktır. Askeri hâkimiyete, ideolojik veya dini meşruiyete dayanan imparatorluk gücü, yumuşak güç değerlerinden yoksun olmaktadır. Sert güç olarak bilinen askeri güç her ne kadar imparatorluğun kurulumu ve bekası için önemli bir argüman olarak görülse de aslında meşruiyet, kredibilite, kültürel üstünlük ve bunlara bağlı normatif baskının oluşturduğu yumuşak güç unsurları, yönetim için esas niteliktedir. Çünkü bir ülkenin iç dinamikleri sonucu oluşturduğu yumuşak gücünü kaybetmesi, uluslararası sahnede varlığını kaybetmesine sebep olabilmektedir. Nitekim İngiliz ve Sovyet İmparatorlukları kendi halkları içerisinde meşruiyetlerini kaybettikleri için tarih sahnesinden silinmişlerdir. Örneğin İngiliz İmparatorluğu içerisinde yer alan “beyaz üstünlük” düşüncesi zamanla meşruiyetini kaybetmiştir. Sovyet İmparatorluğu ise komünist rejimin ve Mikhail Gorbachev döneminde Sovyetlerin Avrupa’da etkinliğini kaybetmesi sonucu yıkılmıştır (Ham, 2005: 47-48). Ülke içinde ve uluslararası alanda kredibilite ve kültürel değerler olmaksızın imparatorluk yönetimlerinin sürdürülebilir olması mümkün olmamıştır.

Amerika’nın askeri üstünlük, azim ve ahlaki şeffaflığının Soğuk Savaş’ı kazandırdığı yönündeki genel konsensüs, Amerika’nın Avrupa’da prestij kazanmasında etkili olmuştur. Bununla birlikte sert güç, aslında yumuşak gücün doğmasına sebep olmuştur. Her ne kadar Amerika, Orta Doğuda sevilmeyen bir ülke olsa da yumuşak güç değerleri sayesinde saygı duyulan bir ülke olmayı da başarmıştır. Ancak sert güç, politik amaçlara ulaşmak için yeterli olmamıştır. Askeri güç ile yapılan müdahaleler, bir ülkenin prestiji ve güvenirliliği sonucu oluşan yumuşak gücüne zarar vermiştir. Bütün emperyalist güçlerin meşru olmayan müdahaleleri değişmiş, sert güçten yumuşak güce, korkudan saygıya, terörden meşruluğa dönüşmüştür (Ham, 2005: 52-53)

Bazı güvenlik uzmanları Amerika ile ilgili olumsuz algının düzeltilmesinin ancak yumuşak güç ile olacağını savunmuşlardır. Düşmanların davranışlarının şekillendirilmesi için ikna gibi yöntemlerin kullanılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Diğer yandan uzmanlar, ulusal güvenlik için yumuşak gücün etkinliğine inanmamaktadırlar ve ulusal güvenliğin artırılması için sert güce özellikle de askeri güce ihtiyaç olduğunu düşünmektedirler. Uzmanlara göre sert güç sayesinde “senden korkacak olan insanlar, sana meydan okuyamayacaktır”. Bununla birlikte Machiavelli’nin Prens adlı eserinde ifade ettiği şekliyle “korkanın sevenden daha güvenli olduğu” şeklindeki yaklaşımını desteklemektedirler (Curtis, 2006: 29).

Sert gücün tekerlekleri sadece kamu diplomasisinin kilit unsuru olan yumuşak gücün yağlanması ile düzgünce işlevini yerine getirebilir (Ham, 2005: 64). Yumuşak güç desteklenmediği sürece sert güçten verim almak zorlaşacaktır. Yumuşak güç olmadan sert güç, önemli bir caydırıcı güç olabilir ancak sert güce sahip iken yumuşak gücü kullanmak daha fazla olumlu sonuç getirecektir. Diğer yandan sert güç kurma çabaları bazı durumlarda işe yarayabilir ancak kurulan ilişkide iyi niyet algısı ve güven inşası önemlidir (Gass and Steider, 2009: 162). Halkın onay vermediği sert güç oluşumu, her zaman başarısız olacaktır. Meşru olmayan ve iyi niyet göstermeyen sert güç uygulamaları, kamuoyunda olumsuz bir algının oluşmasına sebep olacaktır. Bu nedenle askeri müdahalelerde önemli olan harp meydanında savaşı kazanmak değil, hem içeride hem dışarıda kamuoyu savaşını kazanmaktır (Clark ve Christie, 2005: 141). Öyle ki Amerika, 2003 yılında Irak’a yönelik yaptığı askeri müdahalede hem uluslararası kamuoyunun hem de Irak halkının onayını alamadığı için başarılı olamamıştır.

1.2.2. Algısal Güç

Gücün bilinen tanımlarının ötesine gidilerek, algısal güç kavramı ortaya atılmıştır. Gücün askeri, ekonomik ve siyasi değerlere bağlı olarak yapılan geleneksel tanımlamaları artık önemini kaybetmiştir. Gücün geleneksel özelliklerinin yanı sıra algısal yönüne daha çok önem verilmesi gerektiği; en dinamik ve değişken güç biçimi olan algısal gücün, diğer tüm güç türlerini etkilediği ifade edilmiştir (Wyne, 2009: 47). Algısal güç, bilgi gücü değildir. Algısal güç, psikolojik ve

sosyolojik yönünün olması nedeniyle diğer geleneksel güç türlerini de etkileyebilecek niteliktedir. Toplum, kendisine zarar vereceğine inandığı dış müdahalelere karşı savunma durumuna geçecektir. Bu nedenle algısal gücü iyi yöneten aktörler, istediklerini yaptırabilmekte daha başarılı olacaktır. Sadece bilgilerle donanımlı olan bir güç ya da geleneksel yönleri ağır basan bir güç, doğru anlaşılmadığında etkin bir güç olamayacaktır. Verilmek istenen mesajın karşı tarafta farklı şekilde algılanması, politik gücün yanı sıra birçok güç bileşenlerini etkileyecektir.

1.2.3. Akılcı Güç (Smart Power)

Amerika için hazırlanan “The Commission on Smart Power” adlı raporda akılcı güç, ne sert ne de yumuşak güç olarak ifade edilmiştir. Raporda akılcı güç, her ikisinin becerikli kombinasyonu olarak belirtilmiştir. Sert ve yumuşak gücün birlikte kullanılması olan akılcı güç, aslında stratejik entegrenin geliştirilmesidir. Diğer yandan güçlü bir askeri varlığın gerekliliği vurgulamakla birlikte ittifaklara, ortaklıklara ve kurumlara da ağırlıklı olarak yer verilmektedir (CSIS, 2007: 7). Sert güce sahip olmakla birlikte başka toplumlarla ortak olarak hareket etmek, akılcı gücün bir göstergesidir.

Akılcı güç kavramı ilk kez 2004 yılında Suzanne Nossel’un “Smart Power” adlı eserinde ifade edilmiştir. Dönemlerinin ABD başkanları olan Roosevelt and Harry Truman’ın oluşturdukları küresel düzen, farklı güç kaynaklarına ve kullanıcılarına karşı denge politikası sürdürmek için yaptıkları elektrikli bir kafes gibi olmuştur. Bu kafes, günümüz teröristleri ve dolandırıcıları için kullanışlı olabilirdi ancak zamanla bu anlayış önemini kaybetmiştir. Bush yönetimi, oluşturulan bu kafesi tamamıyla terk etmiş ve bunun yerine son çare olarak askeri kaynaklara güvenmiştir. Nossel’in belirttiği akılcı (smart) gücün manası bu noktada önemli olmuş ve Amerika’nın sahip olduğu şeyin her zaman en iyisi olmadığı görülmüştür. Amerika, çıkarlarını tek başına değil, müttefikler, uluslararası kuruluşlar, dikkatli diplomasi ve fikirlerin gücü gibi ABD amaçlarına hizmet eden diğer araçlarla birlikte geliştirmiştir (Nossel, 2004). Bu nedenle sadece askeri kaynaklara dayalı olarak amaçları gerçekleştirmeye çalışmak, akılcı bir yaklaşım

olmayacaktır. Askeri güç olarak bilinen sert güç unsurlarının yanı sıra yumuşak güç unsurları da dikkate alınmalıdır.

Nye (2010: 224-225), yumuşak gücün tek başına etkili bir dış politika üreteceği şeklindeki yanlış anlamaya cevap vermek için 2003 yılında akıllı güç kavramını ortaya çıkardığını ifade etmiştir. Yumuşak gücün tersine akıllı güç, tanımlayıcı olduğu kadar değerlendirme yönü de olan bir kavramdır. Yumuşak güç, kullanımına bağlı olarak normatif açıdan iyi ya da kötü olabilecekken akıllı güç, tanıma dayalı bir değerlendirmeye sahiptir. Nye, kendisine yöneltilen eleştirilere daha fazla dayanamamış ve yumuşak gücün tek başına yeterli olamayacağını kabullenmek zorunda kalmıştır. Ancak sert gücün tek başına yeterli olamayacağını hatta yumuşak güce de zarar vereceğini de savunmuştur. Bu nedenle hem yumuşak gücün hem de sert gücün bir arada kullanımı olan akılcı gücün daha etkili olacağını iddia etmiştir.

Akılcı güç kavramını Nye (2008a:94-108), “Public Diplomacy and Soft Power” adlı eserinde sert ve yumuşak güç kaynaklarının birleşimi olarak tanımlamıştır. Akılcı güç, aynı zamanda sert ve yumuşak gücü etkili bir şekilde kombine etme yeteneğidir. ABD, Soğuk Savaş döneminde akılcı gücü etkili kullanmayı başarmış ancak aynı başarıyı 11 Eylül sürecinde gösterememiştir. ABD’nin, uluslararası terörizme karşı mücadelesi, akılları ve kalpleri kazanmaya yönelik önemli bir adım olarak algılanmış ancak sadece sert güce dayalı ve aşırı güvenli oluşu başarısız olmasına sebep olmuştur. Amerika’nın sert güce dayalı olarak uluslararası güvenliği sağlayacağı yönündeki tezi, aşırı güç kullanımı ve çıkarıcı yaklaşımları sonucu başarısız olmuştur.

Wilson ise akıllı gücü, bir aktörün amaçlarını etkili ve verimli bir şekilde yerine getirebilmek için karşılıklı olarak birbirini güçlendirmeye dayalı olan sert güç ile yumuşak gücü birleştirme yeteneği olarak ifade etmiştir. Sert gücün yumuşak güç olmaksızın yeterli olamayacağı gibi yumuşak gücün de sert güç olmadan etkili olamayacağı görülmektedir. Bununla birlikte hangi aracın hangi şartlarda kullanılmasının en uygun olacağına karar verecek olan aktörün yeteneği de önemli bir faktördür. Her iki güç türünün birbirlerine yönelik olarak sınırlı yanlarını ve güçlü

yönlerini bilmesi anlamına gelen akıllı güç, aktörün yeteneğine bağlı olarak doğru ya da yanlış kullanılması söz konusu olabilir (Wilson, 2008: 115-116).

Nye'ye (2004a: 50) göre Soğuk Savaş, sert ve yumuşak gücün karışımıyla kazanılmıştır. Sert güç, askeri potansiyelin varlığından oluşurken yumuşak güç ise Sovyet sistemini içten içe aşındırmıştır. Soğuk Savaş döneminde özellikle Amerikan popüler kültürünün çekiciliği, yumuşak güç oluşumunda önemli bir katkı sağlamıştır. Amerikan popüler kültürünün etkinliği sadece Sovyetlerle sınırlı kalmamış, tüm dünyada etkili olmuştur. Ekonomik ve askerî açıdan güçlü olan Amerika'nın bu özelliği, dolaylı olarak yumuşak gücüne de etki etmiştir. Özellikle gençler üzerinde oluşan bu etki, Amerika rüyası şeklinde kendini göstermiştir. Amerika'nın refah ve özgürlükçü yanı, komünist rejime sahip Sovyet Rusya'nın gençlerine bir umut olmuştur.

Akılcı güç, ulusal etki ve güvenliğin optimizasyonunu artırabilir. Akılcı gücün faydalarının devreye sokulabilmesi, sert ve yumuşak güç arasındaki etkileşimin faydalarından istifade edecek ve bunu en iyi şekilde değerlendirebilecek olan karar vericilerin yeteneklerine bağlıdır. Karar vericilerin özellikle akıllı gücü değerlendirme ve dış politikalarına yumuşak gücü tamamen entegre edebilmeleri için gücün portföyünü gözlemlemede zeki olmaları gereklidir. Tarih boyunca karar vericiler, sert güç stratejilerine aşırı güvenip ezici başarısızlıklarla karşı karşıya kaldıklarında bile yumuşak güç stratejilerini uygulamada kararsız kalmışlardır (Gallarotti, 2014:39). Yumuşak gücün bir acziyet göstergesi olarak algılanmasından korkan aktörler, yumuşak güç politikalarından uzak durmuşlardır. Bu durumun Soğuk Savaş'ın bitmesine kadar sürdüğü söylenebilir. Amerika'nın sert gücünün yanı sıra popüler kültürünün çekiciliği sayesinde Soğuk Savaş'ı kazanması, bu ön yargının yıkılmasına sebep olmuştur.

Amerika'nın liberal emperyalizm için hem sert hem de yumuşak gücü birlikte kullanması gerekmektedir. Bu nedenle Amerika'nın güncel dış politikasında sert gücüne bağlı olarak “dünyanın kalan tek süper gücü” varsayımlarının olmaması halinde, yumuşak gücünü de hızlı bir şekilde kaybedecektir (Ham, 2005: 52). Amerika'nın dünyaya “süper güç” imajı ile verdiği mesaj, yumuşak güç

uygulamalarına katkı sağlamıştır. Bu durum sert güç olmadan aslında yumuşak gücün çok da etkili olamayacağını göstermektedir. Ancak dünyanın ikinci süper gücü olarak kabul edilen Rusya'nın Amerika kadar etkili yumuşak güce sahip olmadığı görülmektedir. Amerika tüm dünya gençlerine özgürlük ve refah içinde yaşamayı vaat ederken Rusya'nın benzer bir çekiciliğinin olmadığı görülmektedir.

Sert güç ve yumuşak güç bazen birbirlerini güçlendirmekte bazen de birbirlerine müdahale etmektedir. Popüler olmak isteyen bir ülke, gerektiğinde sert güç uygulamasında isteksiz olabilir fakat yumuşak gücünün etkilerinin farkında olmayan bir ülke, sert güç durumunda engeller koyacak birileriyle karşılaşabilir (Nye, 2004a: 25). Sert güç uygulaması, yumuşak güce zarar vereceği gerçeğiyle birlikte sert güç olmaksızın yumuşak gücün çok etkili olacağı söylenemez. Bir ülke yumuşak gücünün etkilerinin neler olduğunu bilmezse, sert güç uygulamak istediğinde uluslararası veya yerel kamuoyunu tepkisi ile karşılaşabilir. Yumuşak gücün, çıkar amaçlı kullanıldığı ya da kötü amaçlar için kullanılacağı yönündeki algı ise o ülkenin sert güç uygulamalarına karşı tepki doğuracaktır.

Wilson (2008 :120), seçimlerde yer alan adaylara konuşmalarında akılcı gücü ön planda tutmaları gerektiği yönünde tavsiyede bulunmuştur. Akılcı güç söylemini seçimlerde etkili bir şekilde kullanabilmek için akıllı bir seçim kampanyası yapmak gerekir. İletişim ve retoriğin gücü, sert güç yerine etkili bir şekilde kullanılan akılcı gücü anlatmaya yönlendirilmelidir. Yumuşak güç ve kamu diplomasisi savunucularına karşı sert güç yanlılarının üstün gelmesi ve bu başarıda yumuşak güç tekniklerini etkili kullanmaları, ironik bir durumdur. Sert gücün, yumuşak güç karşısında üstün olmasının temelindeki neden, sert gücün yumuşak güce başvurmuş olmasıdır. Bu durum karşılıklı olarak iki gücün birbirlerine karşı ne derece ihtiyaç duyduklarını göstermektedir. Birbirini etkileme kapasitesine sahip bu iki gücün, ortak bir alan olan akılcı güç içerisinde birleştirilmesi, etkili bir politika ve söylem sağlayacaktır. Nitekim Hilary Clinton, 2009 yılında ABD Dışişleri Bakanı iken ABD Dış İlişkiler Komitesinde yaptığı bir konuşmada akılcı güç ile birlikte diplomasiyi dış politikada ön planda tutacaklarını ifade etmiştir. Diğer yandan Clinton, diplomatik, ekonomik, askeri, politik, yasal ve kültürel araçları içerisinde barındıran akılcı gücün, her bir durumda doğru aracı seçmesi veya araçları kombine bir şekilde

kullanmasının önemine dikkat çekmiştir (NPR, 2009). Nye'ye (2008b: x) göre de uygulamada etkili bir lider olabilmek için “akılcı güç” olarak ifade ettiği, sert ve yumuşak gücün karışımına ihtiyaç vardır. Aktörlerin iç ve dış politika söylem ve uygulamalarında akılcı gücü kullanmaları, başarılı bir politika aracı olabilir. Dış politika hedeflerine sadece askeri güç kullanmak yerine diplomatik, ekonomik, kültürel araçların da dâhil olduğu akılcı güç politikaları üretmek ilerlemek daha kolay ve daha az maliyetli olacaktır.

Akılcı gücün etkinliği ile ilgili olarak bugün hedef toplumlar “daha akıllı” olduğu için daha az etkilenmektedir. Daha varlıklı, daha sofistike ve daha eğitilmiş olan bu toplumlar kendilerine geçmiştekenden farklı olarak davranılmasını talep etmektedirler. Çünkü onların dünyaları daha kentsel ve orta sınıf olduğu için kişisel yapıları daha çok özgüvenli olmaktadır (Wilson: 2008: 113). Bu nedenle akılcı güç politikaları oluştururken hedef ülke toplumunun, beklenti ve arzularını karşılayabilecek politikalar üretilmelidir. Beklentilerin dışında kalan akılcı güç uygulamaları, toplum tarafından kabul görmeyecektir. Öyle ki küreselleşme ile birlikte artan iletişim imkânları, toplumların daha bilinçli ve bilgili olmalarını sağlamıştır.

1.2.4. Bilgi Gücü

Teknolojinin hızlı gelişimi, bilgiye ulaşımı kolaylaştırmıştır. Modern bilgi teknolojileri ise bilginin önceki dönemlerden çok daha hızlı ve geniş alanlara yayılmasını sağlamaktadır (Nye, 2004a: 1). Bununla birlikte bilginin tasnifi, kontrolü, organizasyonu ve karar süreçlerinin elektronik ortamlara aktarılması, bilginin gücünü artırmıştır. Bilgiye erişimi özgür hale getiren internetin yaygınlaşmasıyla birlikte “bilgi toplumu” kavramı ortaya çıkmıştır. İnternet kullanımının yaygınlaşması ve özgürlüğü, farklı toplumların tanınmasına, toplumlararası iletişimin ve etkileşimin artmasına imkân sağlamıştır (Şengörenöğlu, 2008). Bu etkileşim, toplumları birbirlerine daha çok yakınlaştırmaktadır. Teknolojik gelişmişliğe sahip ülkeler, küresel iletişim ağlarının içeriğini yönetme yetenekleri sayesinde yumuşak güç potansiyellerini artırmaktadır. Bilgiyi elinde bulunduran ve

bilgiyi yöneten gelişmiş devletler, dünyada gündemi belirlemekte ve uluslararası kamuoyunu yönlendirmektedirler.

Joseph Nye, “*bilgi, güçtür*” diyerek uluslararası ilişkilerde bilginin önemine dikkat çekmiştir. Herkesin bilgiye kolaylıkla ulaşabilmesi, gücün yeniden tanımlanmasına sebep olmuştur. Bilginin ve bilgi türlerinin çoğalması, beraberinde bilgiye odaklanma probleminin ortaya çıkarmıştır. Çok bilgi mi, yoksa verimli bilginin mi önemli olduğu yönünde bir paradoks ortaya çıkmıştır. Nitekim çok bilgiye sahip olmaktan ziyade doğru ve etkili bilgiye odaklanabilmek önemlidir (Nye, 2004b:7). Öyle ki yığın halindeki bilgiye sahip olmaktan ziyade, gerekli bilgiye odaklanarak hızlı bir şekilde sonuca ulaşmak daha etkili olacaktır.

Dünyada 21. yy. savaşları içerisinde kamuoyunu etkilemek için kullanılan kurşun ve bombaların etkinliği, artık ikinci planda kalmıştır. Bilgi işlemlerindeki asimetrik artış, sert güç unsurunun kullanılabilirliğini azaltmıştır. Bilgi bir savaş taktiği olmasa da stratejik bir dengeleyici unsur haline gelmiştir (Armstrong, 2009: 63). Öyle ki dengeleme politikası içerisinde bilgi gücü etkili kullanıldığında başkalarına istenileni yaptırmak mümkündür.

1.2.5. Yumuşak Güç

Yumuşak güç kavramını Joseph Nye, 1990 yılında ilk kez “Bound to Lead: The Changing Nature of American Power” adlı eserinde yer vermesiyle birlikte literatüre yeni bir kavram kazandırmıştır (Ivanchenko ve diğerleri, 2017: 2). Yumuşak güç kavramı, literatüre yakın bir zamanda girmesine rağmen aslında yeni bir kavram değildir. Bununla birlikte yumuşak güç oluşturmak için kendi kültüründen faydalanmaya çalışan ilk devlet yine ABD değildir. Tarihte ilk kez Fransız Hükümeti, Fransa – Almanya savaşından sonra Fransız ulusunun kaybettiği prestiji yeniden kazanmak için 1883 yılında Alliance Française adlı kültür kuruluşunu kurmuş ve bu sayede başka toplumların dilini ve edebiyatını kullanması için teşvik etmiştir. Bu durum İtalya, Almanya ve diğer Avrupa devletlerinin de benzer şekilde hareket etmelerine sebep olmuştur. Teknolojik gelişmelere bağlı olarak 1920’lerde radyonun icat edilmesiyle birlikte dilin teşvik edilmesi çalışmaları artmış ve birçok devlet, yabancı dilde yayın yapmaya başlamıştır. ABD ise daha

sonraları diplomatik amaçlar için kendi kültürünü kullanmaya çalışmıştır (Nye, 2002: 69). ABD, günümüzde teknolojik imkânlar sayesinde kendi dilini, kültürünü ve değerlerini cazip hale getirmeyi başarmıştır. İnternet ve sosyal medya araçları sayesinde dünyanın her yerinde görülebilen ABD kültürü, başka toplumlar tarafından daha çok tanınmaya başlamıştır.

Devletlerin gücü, geleneksel tanıma göre askeri gücüne ve savaşlardaki üstünlüğüne bağlı olduğu bilinmektedir. Günümüzde ise askeri güce dayalı güç tanımını önemi yitirmektedir. Coğrafya, nüfus, ham madde gibi sert güce dayalı unsurların önemi azalırken teknoloji, eğitim, ekonomik büyüme gibi unsurlar uluslararası güç içerisinde daha önemli hale gelmeye başlamıştır (Nye, 2004a: 69). Gelişmiş ülkelerin bu alanlarda ileri seviyelere gelmesi özellikle fazla gelişmemiş ülkelerin toplumlarında cazibe oluşturabilmektedir. Örneğin, Japonya, büyük bir coğrafyaya, nüfusa veya ham maddeye sahip olmamasına rağmen, ekonomik ve teknolojik gelişmişliği sayesinde uluslararası kamuoyunun dikkatini çekmeyi başarmıştır. Bu durum uluslararası toplumda yumuşak gücünün artmasına da etki etmiştir.

Joseph Nye'nin (1990b) *Bound to Lead: The Changing Nature of American Power* adlı eseriyle uluslararası ilişkiler literatürüne kazandırılan yumuşak güç kavramı, dünyada büyük bir etki göstermiş ve ülkelerin dış politikalarında yerini almıştır. Ülkelerin dış politikalarında, yumuşak gücün yer almasının esasında 20. yy. içerisinde yaşanan savaşlar olmuştur. Maddi – manevi birçok kayıplara sebep olan dünya savaşları, devletleri dış politikada yeni yöntem arayışlarına sürüklemiştir. Bu değişim, dünyada güce bakış açısının değişmesine sebep olmuş ve sert güçten yumuşak güce geçişler hızlanmaya başlamıştır. Amerika başta olmak üzere birçok ülkenin yumuşak güç kaynaklarını dış politikalarında etkili bir şekilde kullanması, yumuşak güç politikalarının geliştirilmesine etki etmiştir.

Nye, (2004a: 6-11) gücün askeri, ekonomik ve siyasi yöndeki geleneksel tanımının ötesinde yeni ve daha etkili bir kavram olan yumuşak güce vurgu yapmıştır. Yumuşak güç kavramına 2004 yılında kaleme aldığı “The Means to Success in World Politics” adlı eserinde daha çok yer veren Nye (2004a: 6-11),

eserinde geleneksel güç olarak bilinen sert gücün zorlayıcılığının aksine ikna etmenin önemini ön plana çıkarmıştır. Nye göre yumuşak güç, zorlama ya da bir ödeme yapmaksızın cazibe ile bir kişinin istediği sonuçları elde etmek için başkalarını etkileme yeteneğidir. Öyle ki bir ülkenin yumuşak gücü, kültürel değerlerinin başkalarına çekici gelmesine hem ülke içinde hem de uluslararası alanda politik değerlerine uygun bir davranış göstermesine, meşru ve etik olarak görülen bir dış politika yürütmesine bağlı olarak belirlenecektir.

İnsanların kararları, tehdit ya da ödül yöntemlerinden ziyade ortak amaçların olduğu çekicilikle şekillenecektir. Yumuşak güç, zorlama veya para gibi sert güç unsurları haricinde işbirliği yapmak için farklı materyaller kullanmaktadır. Bu nedenle yumuşak güç; cazibe, sevgi, ilişki sorumluluğu hissine dayanır ve ortak değer ve amaçlara katkı sağlayacak değerlere başvurur (Nye, 2008b: 31). Yumuşak güç, bir ülkenin politik ve kültürel değerlerinin çekiciliği sayesinde başka ülkeleri dolaylı olarak etkilemesi sonucu takip edilmesi yeteneği ve bilgi çağında çekim gücüdür (Sun, 2008: 172). Joseph Nye (2002: 9) ise yumuşak gücün çoğunlukla bir ülkenin kendi değerlerinden oluştuğunu ifade etmiştir. Bu değerler, o ülkenin kültürüne, ülke içerisinde takip ettiği politikalarına ve kendini uluslararası anlamda ele alışına göre ifade edilmektedir.

Yumuşak güç esasında bir ülkenin çekiciliğini, inandırıcılığını ve cazibesini artırmak için gücün yumuşak kullanımına dayanmaktadır. Bir ulus devleti (veya herhangi bir aktör), kendi vatandaşlarına refah getirmek için çeşitli kültürel, ekonomik ve siyasi programlar yoluyla güç kaynaklarını iyi kullanırsa diğer ülkelerden takdir görecektir. Bununla birlikte bir devlet meşru, uygulanabilir ve yararlı olmakla ilgili çok uluslu kurumlar içerisinde uluslararası toplumun geri kalanına teklifler sunma yeteneği varsa yumuşak güç kazanacaktır (Li, 2009:7).

Uluslararası ilişkilerde devletler artık sert güç unsurlarından ziyade ikna, meşruiyet, caziplik, çekicilik gibi unsurlara önem vermektedir. Teknolojik gelişmelere bağlı olarak bilgiye ulaşma ve bilgiyi paylaşma imkânlarının çok hızlı ve kolay olması, dünyayı küresel bir köye dönüştürmüştür. Küresel gelişmelere bağlı olarak askeri ve ekonomik kapasite tek başına yeterli olmamakta, bunun yanı gücün

görünmeyen boyutu olan yumuşak gücün de varlığına ihtiyaç duyulmaktadır. Uluslararası toplumu ilgilendiren göç, uyuşturucu ile mücadele, terör, küresel ısınma gibi sorunlara çözüm getirmek için uluslararası kurumlara teklifte bulunmak, uluslararası kamuoyunda ülke imajını yükseltmektedir. Bunu yapabilmek için bir ülke, öncelikle kendi vatandaşlarının özgürlük ve refah seviyelerini yükseltmeye yönelik politikalar geliştirmelidir. İç politikadaki söylemler, dış politikanın gündeminde de yer alacağı için hükümet politikaları kendi vatandaşının beklentileri ile uyumlu olmalıdır.

Gücün geleneksel askeri güç ve yapışkan güç olmak üzere iki çeşidi bulunmaktadır. Geleneksel askeri güç keskin güç (sharp power) şeklinde tanımlanırken, ekonomik güç ise yapışkan güç (sticky power) olarak ifade edilmiştir. Yapışkan güç, Amerikan çıkarlarına hizmet eden kurumlar ile Amerika cazibesine çeken ve sonra tuzağına düşüren politikalar olarak tanımlanmıştır. Diğer yandan keskin ve yapışkan gücün yumuşak güç ile birleşmesi sonrasında dünyada Amerikan hegemonyası oluşmuştur. Bu durum ABD'nin küresel sistemdeki liderliğini arzulanır, vazgeçilmez ve sürekli olduğu şeklinde görülmesinin yanı sıra toplumları, suni ve tarihsel olarak ABD'ye bağlı kalmalarını sağlayan bir sisteme dâhil etmiştir (Mead, 2004: 48). Joffe'ye (2006) göre ise yumuşak güç, dünyada Amerikan sevgisini olmazsa olmaz bir şekilde artırmamaktadır. Amerika, hala güçlü ancak hala düşmanları bulunan bir ülkedir. İlişki, taraflı değilse çekicilikten ziyade itici bir şey olacaktır ve bu da yumuşak gücün diğer karanlık yönüdür. Yumuşak güç kalpleri bükmemekte, akıllardaki kin ve öfkeyi bükmemektedir.

Yumuşak gücün hangi amaç içerisinde kullanıldığı, ülkelerin siyasi değerlerine göre değişmektedir. Çıkarlar ve kötü amaçları gerçekleştirmek için üretilen politikaların, küreselleşen dünyada başka toplumlar tarafından destek görmesi mümkün görülmemektedir. Bununla birlikte tek taraflı olarak hegemonik bir anlayışla hareket etmek, başka toplumlar tarafında cazip değil, itici gelecektir. Yeni dünya düzeni içerisinde ülkelerin eşit haklara sahip olması, uluslararası ilişkilerde hegemonik anlayışın yerine eşitlikçi anlayışın hâkim olmasını sağlamıştır. BM güvencesinde sağlanan bu haklar, yumuşak güç politikalarının da şekillenmesine etki etmiştir.

Nye (2002:162), Amerika'nın çıkarları için çoklu taktiklerin yanı sıra tek taraflı taktiklerin de kullanabileceğini ancak taktik seçiminde özellikle yumuşak gücün etkinliğinin düşünülmesinin gerektiğini ifade etmiştir. Çünkü yumuşak güç, kırılıgandır ve aşırı tek taraflılık ile kibir halinde zarara uğrayacaktır Sert güç kullanıldığında yumuşak gücün varlığına dikkat edilmeli ve zarar verici eylemlerden kaçınılmalıdır. Sert gücün kullanılması ve karşı tarafın değerlerinin önemsenmemesi, yumuşak güce zarar verecektir. Nitekim Amerika'nın uluslararası topluma yönelik hegemonik yaklaşımı, yumuşak güç politikalarındaki inandırıcılığının azalmasına sebep olmuştur.

Amerika'nın Vietnam savaşındaki başarısızlığı, sert güç olarak bilinen askeri gücünün tek başına yeterli olup olmadığının sorgulamasına sebep olmuştur. Amerika'nın savaşı kazanmak için askeri gücüne ayırdığı büyük miktardaki bütçeye rağmen rakibini yenememesi, başka unsurları göz ardı ettiğini göstermiştir (Nye ve Welch, 2011: 216-220). Vietnam, başlatmış olduğu isyan hareketi sonrasında yaptığı gerilla savaşlarında başarılı olmuştur. Amerika'nın kendi askerlerine taktik vermesi için gönderdiği danışmalarının dahi savaşın kazanılmasına etkisi olmamıştır. (Best ve diğerleri, 2012: 329). Kamuoyu desteği almaksızın sadece askeri kuvvet ile istediğini zorla yaptırma arzusu, Amerika'nın tarihte büyük bir başarısızlık almasına sebep olmuştur. Gücün ölçülmesinde belirleyici olanın, askeri kaynaklardaki üstünlük olmadığı, bunun yerine yumuşak güç araçları ile istenileni yaptırma yeteneğinin önemli olduğu, somut bir şekilde görülmüştür. Öyle ki gücün bir zorlama aracı olarak kullanılması, tek başına yeterli olmamaktadır. Amerika'nın askeri güç ile hedeflerini gerçekleştirmek istediği ancak başarısız olduğu bir diğer dış politikası ise 2003 yılında Irak' a yaptığı askeri operasyondur. Amerika'nın sadece askeri güç uygulayarak Irak'ta başarılı olacağına yönelik inancı, Amerika'nın uluslararası kamuoyunda güven kaybetmesine sebep olmuştur. Askeri operasyonlarla Irak'a demokrasi ve istikrar getiremediğini anlayan ABD, dış politikasında yumuşak güç kaynaklarını kullanmaya başlamıştır (Rugh, 2009:5).

Amerika'nın Irak'a yönelik politikasında George W. Bush'un Birleşmiş Milletler kararı almaksızın ve herhangi bir müttefikinin desteğini görmeksizin hareket etmesi, Amerika'nın dünyada büyük bir prestij kaybı yaşamasına sebep

olmuştur. Irak operasyonu sonucu Amerika'nın yumuşak gücündeki azalma, barışı kazanmanın savaş kazanmaktan zor olduğunu göstermiştir. Irak savaşında yaşanan yumuşak güç kaybı; yumuşak gücün sert güç ile büyük bir zafer kazanmak kadar maliyetli olabileceği gerçeğini ortaya koymuştur (Nye, 2004a: XII). Yumuşak gücü önemsemeksizin sadece askeri güç ile başarı kazanma isteği, Amerika'nın hem maddi kayıp yaşamasına hem de yumuşak gücünü azalmasına sebep olmuştur.

Amerika, 11 Eylül saldırılarından sonra Bush doktrini olan “en iyi savunma iyi bir saldırıdır” anlayışı ile hareket etmesi nedeniyle dünyanın en süper gücü olarak özür dilemek zorunda kalmıştır. Amerika'nın yumuşak güç unsurları olan ikna, etki, güvenilirlik ve kültür gibi değerlerinin pozitif algıya dönüşmesi için hükümet, asker ve sivil toplum olarak birlikte çalışılması gerekmiştir. Ancak Amerika'nın konuştuğu gibi davranmadığı, dünyaya retorik olarak anlattığı Amerika fair-play değerleri, altın kural, din, işbirliği, basın gibi özgürlüğü ifade değerlerinin gerçeği yansıtmadığı görülmektedir (Snow, 2004: 19-20). Amerika'nın söylemler ile davranışları arasındaki uyumsuzluk, yumuşak güç uygulamalarına zarar vermektedir. Yumuşak güç politikalarında başarılı olmak için söylenen ile yapılanın uyumlu olması ve tüm kurumların birlikte hareket etmesi gerekmektedir.

Askeri varlık da yumuşak güç oluşumunda önemli bir yere sahiptir. Personel değişimi, ortak eğitim programları ve barış zamanı diğer ülkelere yardım yapılması gibi faaliyetler, askeri yapı içerisinde yer almaktadır. Pentagon, uluslararası askeri eğitim programlarında demokrasi ve insan hakları konularına yer verdiklerini açıklamıştır (Nye, 2004b:15-16). Amerika'nın temel değerleri olan demokrasi ve insan hakları konularına askeri faaliyetler kapsamında yer vermesi, yumuşak gücüne olumlu etki etmiştir. Öyle ki uluslararası kamuoyuna bu tarz olumlu söylemlerde bulunmak, siyasi değerlerin yanı sıra askeri faaliyetlerin de meşrulaşmasına etki etmektedir. Diğer yandan Nye, eski bir savunma bakan yardımcısı olarak askeri gücün artan önemini inkâr edemeyeceğini ifade etmiştir. Amerika'nın askeri rolünün esasında küresel istikrar ve terörizm için olduğunu ancak diğer ülkelerle yakın sivil işbirliği olmaksızın küresel sorunlarda çözüme ulaşamayacağını dile getirmiştir (Nye, 2002: xv). Her ne kadar Amerika, dünya barışını sürdürmek gibi misyonu kendinde görmüş olsa da diğer ülkelerin desteği olmaksızın başarıya ulaşması

mümkün görünmemektedir. Diğer ülkelerle işbirliği anlayışı ise askeri güç ile değil, yumuşak güç unsurları ile olmalıdır.

Kendi istekleri doğrultusunda başkalarını ikna ederek yönlendirmeye dayanan yumuşak güce benzer şekilde askeri ve ekonomik güç yöntemlerine dayanan sert güç ile de başkalarını ikna etmek mümkündür. Sert gücün tehdit ile olacağı anlayışının ötesinde sert gücün ikna yöntemi olarak kullanabilmesi için diğer ülkelerin cezbedilmesi ve dünya politikalarında gündemini belirleyecek derecede yeterli güce sahip olunması gerekmektedir. Ancak dış politikada zamanla ikna yöntemi olarak sert güç yerine yumuşak güç tercih edilmeye başlanmıştır. Çünkü bir ülke hedeflediği sonuçlara ulaşmada sert güç uygulayarak sarf edeceği enerjiden daha azını dolaylı yöntemler kullanarak ulaşabilir. Başka ülkelerin bir ülkeyi takip etmek istemeleri, onun değerlerine hayranlık duymaları, onu örnek almaları, onun refah seviyesine ulaşmada çok arzulu olmaları, dolaylı yöntemle örnek olarak verilebilir. Diğer yandan ideoloji, çekici bir kültüre sahip olunması ve kurumsal yapı gibi maddi olmayan güç kaynakları, iletişim kurulan ülkelerin tercihlerini etkileyebilir (Nye, 2002:8-9). Sert güce başvurmaksızın ekonomik ve askeri olarak güçlü olmak ya da bu konuda çekici bir özelliğe sahip olmak, arzu edilen sonuçlara ulaşmada daha kolay ve etkili bir yöntem olabilir.

Hükümetlerin sert güç ile başarılı olmaları, sert güçlerinin yumuşak güç ile ne ölçüde meşruiyet kazandığına bağlıdır. Nitekim sert güç, beraberinde güven kayıpları da getirecektir. Yumuşak güç, kaybolan bu güvenin yeniden sağlanmasında etkili bir araç olabilir. Sert gücün sebep olduğu özellikle ölümleri ve sonrasında ortaya çıkan kayıpları elbette ki yumuşak güç araçları geri getiremez. Ancak medya ile ilişkiler, kültürel diplomasi, etkinlik yönetimi gibi kamu diplomasisi araçlarının tercih edilmesi, başarılı bir sonuç sağlayacaktır (Sancar, 2012: 27).

Soğuk Savaş döneminde askeri kuvvetler geri planda tutulmuş olsa da en az sıcak savaş kadar yıkıcı olan psikolojik savaşlar, yeni bir dünya krizine sebep olmuştur. Askeri güç yarışı ve yaşanan psikolojik savaşlar, ülkelerin toplumsal hafızalarında olumsuz izler bırakmıştır. Ülkeler, kendi toplumlarının savaşa karşı olan isteksizliklerini uluslararası politikalarına yansıtmasıyla birlikte savaş dışında

özüm yolu olarak farklı dış politika araçları tercih edilmeye başlanmıştır. Ülkeler arasındaki işbirliği ve iletişim süreçlerinin artması, sert gücün yumuşak güce olan dönüşünü hızlandırmıştır. Gücün dönüşümünde yaşanan bu gelişmeler, bilgi ve karşılıklı bağımlılığın önemini ortaya çıkarmıştır. Soğuk Savaş döneminde yaşanan savaşların askeri güç yerine yumuşak güç araçları ile kazanılması, askeri gücün her zaman başarı getirmediğini göstermiştir. Bununla birlikte askeri gücün artırılması için yapılan harcamalar, daha az masraflı olan toplum rızasına dayalı uygulamaların önemini artırmıştır (Baharecek ve İnan, 2013:111).

Soğuk Savaş sonrası inşa edilen yeni güvenlik anlayışı ile insan faktörü ön plana çıkmıştır. Devlet ve hükümetler, ulusal ve uluslararası alanda atacakları her adımı insan hayatı ile kişisel hak ve hürriyetlere verebileceği zarar ve/veya faydanın değerlendirilmesini yaparak atmışlardır. Devletler, bu adımları atarken askeri güçten ziyade yumuşak güç araçlarına ihtiyaç duymuşlardır (Coşkun, 2012). Küreselleşen dünyada gelişmiş devletler, artık dünyayı bir bütün olarak ele almakta ve dünyanın her yerinde varlıklarını göstermek istemektedir. Ekonomik faktörlerin yanı sıra sosyal ve kültürel birçok faktör, bu girişime etki etmektedir. Dünyada her ülke, sahip olduğu yumuşak güç potansiyeline göre farklı dünya algısı ve buna bağlı olarak kamu diplomasisi faaliyetleri yürütmektedir. Her ülke gerek sahip olduğu imkânlar gerekse fiziksel özelliklerine bağlı olarak farklı şekillerde faaliyetlerini sürdürmektedir.

Amerika, Birinci Dünya Savaşı'na girerken dünyanın demokrasi için güvenli bir yer olacağına ve gelecekte savaş olmayacağına uluslararası toplumu inandırmayı başarmıştır. Bu süreç, aslında bir ülkenin yumuşak güç avantajlarını nasıl elde edeceğini ya da kaybedeceğini göstermiştir. Bir ülkenin yumuşak güç konusunda avantaj elde edip etmediği, birak parametre ile ölçülebilir. Birinci parametre, kültür ve düşüncelerin geçerli olan global normlarla karşılaştırılması sonucu etkinliği belli olacaktır. Küresel normlarla uyumluluk göstermeyen değerler, avantaj kazandırmayacaktır. İkinci parametre, küresel medya içerisinde belirlenen konuları etkileyebilecek çoklu iletişim kanallarına erişebilir olmaktır. Küresel konuları etkileyebilir olmak, yumuşak gücün en belirleyici özelliklerinden birisidir. Üçüncü parametre ise yerel ve uluslararası davranışlarla ülkenin güvenirliliğinin

artırılmasıdır. ABD, ilk iki unsurda avantajlı konumda iken üçüncü unsorda dezavantajlıdır (Snow, 2009:4). Çünkü ABD'nin söylemleri ile eylemleri uyum göstermemiştir. Türkiye ise ABD'nin tersine üçüncü parametrede etkili iken, ikinci parametrede yetersiz olduğu söylenebilir. Oysaki Türkiye'nin köklü kültür ve geleneklerinden gelen insancıl değerleri, yumuşak gücünü artırması için önemli bir avantaj kazandırabilir. Doğru ve etkili yumuşak güç politikaları, bu değerlerin dünyada tanınmasını sağlayacaktır. Ancak Türkiye'nin küresel medya içerisinde belirlenen konuları çoklu iletişim kanalları ile etkileyebilme kapasitesi yeterli olmamaktadır. Türkiye'nin uluslararası gündemi belirleyen bir aktör olabilmesi için küresel medyaya daha çok hâkim olması gerekmektedir.

İnsanların bir ülke hakkında öğrendiklerinin çoğunluğunda ulusal hükümetlerin etkisi vardır. Örneğin kitaplar, CD'ler, filmler, televizyon programları, markalar, ulusal birlikteliği ifade eden ürünler, olaylar gibi birçok tüketim araçları, bir ülke hakkında bilgi sahibi olunmasını sağlayan bazı araçlardır. Diğer yandan hükümetlerin faaliyetleri ve organizasyonları, hedef kitle üzerinde etki oluşturmali ve belirli bir topluluk üzerinde çalışırken aynı zamanda geniş kitlelere de en pozitif mesajları verme güdüsünde olmalıdır (Leonard ve diğerleri, 2002: 4). Hükümet yetkililerince verilecek olan mesajların evrensel siyasi değerlere sahip olması, mesajların daha geniş bir etki alanına yayılmasını sağlayacaktır. Sınırlı bölgeler için verilecek olan mesajın etkinliği de sınırlı olacaktır.

Üretici güç; anlamlar, söylemler ile yaşanan, tecrübe edilen ve dönüştürülen bilgi sisteminden oluşan yaygın sosyal süreçlerle ilgilidir. Üretken güç, yumuşak güç uygulaması ile uyumluluk göstermektedir. Öyle ki yumuşak güç alıcının empatisine, desteğine; göndericinin ise değerlerine ve uygulamalarına öncülük eden geniş sosyalleşme süreçlerine yol açmaktadır. Yumuşak güç kaynaklarının gönderici tarafından gönderilmesi sonucu, kaynaklar dağılmaktadır ve yaşanan sosyalleşme sonucunda alıcı, politika değişikliğine gitmektedir. Yumuşak güç kaynakları olan göndericinin değer ve uygulamaları, alıcının politika değişikliğinde etkili olabilmesi için alıcı, yeni değerler ve uygulamaların ideal ulus ve toplum olmalarına katkı sağladığını hayal edebilmelidir. Bu nedenledir ki yumuşak gücün etkinliği, alıcının politik amaçlarına ve hedeflerine bağlıdır (Lee, 2011: 39- 40). Alıcının beklentilerini

karşılamayan değerler ve uygulamalar, göndericinin politikalarının karşılık görmemesine sebep olacaktır. Bu nedenle siyasi değer ve hükümet politikaları oluşturulurken hedef toplumun özellikleri ve beklentiler göz önünde bulundurulmalıdır.

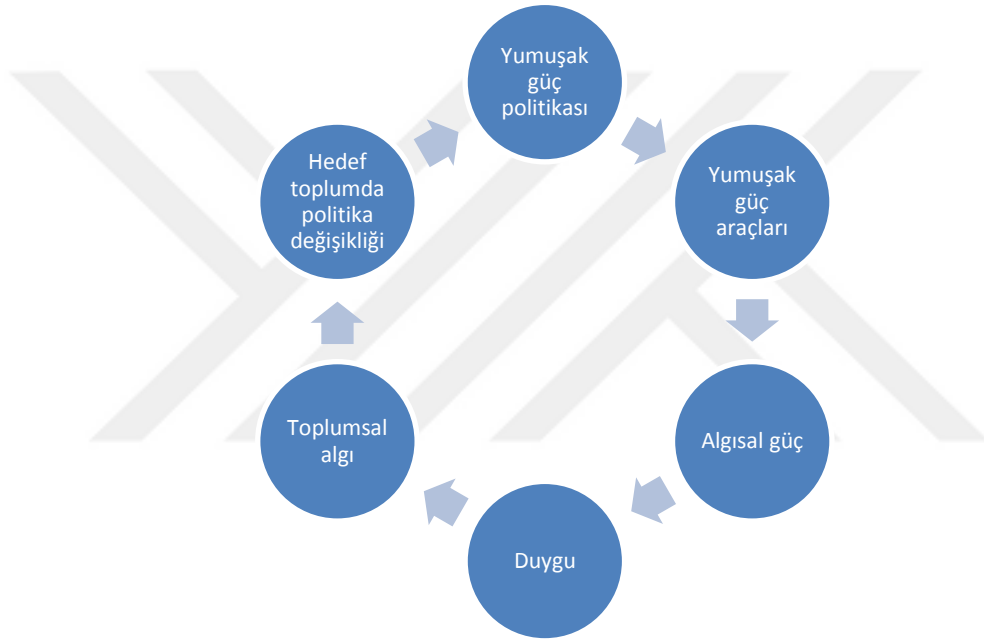
Yumuşak güç, bir ülkenin sürdürdüğü politikalar ve uluslararası alanda kendini nasıl tanımladığına bağlı olarak şekillenmektedir. Örneğin Amerika, film ve televizyon gibi küresel görüntü ustalığı sayesinde başkalarının arzularına ve rüyalarına ilham kaynağı olabilmektedir. Buna bağlı olarak diğer ülkelerdeki birçok öğrenci eğitimlerini Amerika'da tamamlamak istemektedirler (Nye, 2002: 9). Yumuşak güç araçlarından biri olan sinema dünyasını dünyada en etkili kullanan ülkelerin başında Amerika gelmektedir. Hollywood yapımı Amerikan filmlerinin verdiği mesajlar, Amerika'nın özgürlükler ülkesi olarak tanıtımını yapmakta ve bir Amerikan rüyası oluşturmaktadır. Bir diğer Amerikan cazibe aracı ise öğrenci programlarıdır. Fulbright gibi öğrenci programları sayesinde özellikle gençlerin Amerika'yı daha çok tanınması sağlanmaktadır.

Sert güç, zorlama ve teşvikten oluşmaktadır ve muhtemel kaynakları zor kullanma, ödemeler ve rüşvettir. Yumuşak güç ise gündem oluşturma ve cazibeden oluşmaktadır. Yumuşak gücün muhtemel kaynakları ise kuruluşlar, değerler, kültür ve politiklardır (Nye, 2004a: 8). Yumuşak gücün cazip yanı zorlama yerine insanlarla işbirliği içerisinde hareket edilmesine imkân vermesidir (Gilboa, 2008: 61). Bununla birlikte bir ülkenin yumuşak güç kaynakları değerlendirilirken bilişsel, normatif ve duygusal şeklindeki en az üç temel unsur üzerinde düşünülmesi gerekmektedir. Bilişsel unsur, bir ülkenin imajının ve uluslararası ilişkilerdeki duruşunun, diğer devletler tarafından nasıl değerlendirildiğine bağlı iken duygusal boyut ise bir ülkenin politik, ekonomik ve askeri büyüklük veya zayıflığına göre başka uluslarca sempati duyulup duyulmadığıyla ilgilidir. Normatif boyut ise başka devletler tarafından bir devletin politikasına, meşru ve haklı olarak uluslararası duruşuna saygı duyup duymadıklarını belirtmektedir (Lee, 2011: 15).

Yumuşak güç politikası uygulanırken kullanılan araçların yanı sıra algısal gücü etkileyecek unsurların etkinliği de önemlidir. Normatif değerlere sahip olma, siyasi

değerler ve hükümet politikaları, algısal gücü etkileyecek unsurlar olarak sıralanabilir. Toplumsal algıyı oluşturan duyguların yönlendirilmesi ise uygulanacak politikaların normatif değerlere sahip olmasına bağlıdır. Hedef toplumda politika değişikliğine sebep olabilmek, yumuşak gücün etkili olduğunu gösteren bir sonuç olacaktır.

Şekil 1. Yumuşak güç politikalarında döngü

Birbirine bağlı olarak ilerleyen bu süreci takip edecek organ ise kurumlardır. Kurumlar, tespit ettikleri aksaklıkları rapor halinde hükümet yetkililerine bildirmeli, hükümet ise belirlediği stratejisi doğrultusunda kendisine bağlı kuruluşları harekete geçirmelidir.

1.2.5.1. Küreselleşmenin Yumuşak Güce Etkisi

Küreselleşme ile birlikte ön plana çıkan uluslararası sivil aktörler ve siyaset üstü kurumlar, yumuşak gücün gelişimine katkı sağlamışlardır. Askeri ve ekonomik temeller üzerine inşa edilen güç kavramı zamanla ikna, cazibe gibi yumuşak güç

temelleri üzerine inşa edilmeye başlanmıştır. Güç yapısının değişmesine, küreselleşmenin yanı sıra insan hakları, demokrasi ve uluslararası diyalog gibi kavramlar da etki etmiştir. Ülkeler, eylemlerinin uluslararası kamuoyu nezdinde meşruiyet kazanması için söz konusu kavramlara dikkat etmek zorunda kalmaktadır. Küreselleşme sürecinin etkilediği alanlardan bir diğeri de kamu diplomasisidir. Küreselleşme ve kamu diplomasisi, özellikle kültürel ve siyasi alanda etkileşim içerisindedir. Küreselleşme ile birlikte oluşturulan evrensel değerler aracılığı ile uluslararası kamuoyunun ve ortak aklın oluşturulması sağlanmaktadır. Söz konusu evrensel değerler, uzun vadede toplumların yerleşik kültürlerini etkilemektedir. Teknolojik gelişmeler ile birlikte bu sürecin hızlandığı görülmektedir. Bu noktada, kamu diplomasisinin uluslararası alanda oluşturduğu ortak programlar, kullandığı kaynak ve araçlar, toplumların yönlendirilmesi ve uluslararası kamuoyu oluşturulması açısından önem taşımaktadır (Erzen, 2012b: 118-119).

Askeri avantaj, tek taraflı olarak hırsı artırabilir ancak bu hırs, küreselleşme ile devletlerin yumuşak güç kapasitelerinin artırmasıyla oluşan baskı sayesinde yumuşatılabilir. Küresel çağda devletler, güçlerinin klasik askeri unsurlardan ziyade diğer faktörler tarafından kısıtlandığının farkındadırlar. Yüksek vasıflı ve yüksek teknolojiye eğitime yatırım yapan devletler, bu imkânlarla sahip olmayanlar üzerinde kısmen bir avantaj kazanabilirler. Yumuşak gücün uluslararası unsurları, işbirliği yapmak için devletleri ikna etme yeteneğini içermektedir. Devletler sadece işbirliğine zorlanmamalı, politik ve ekonomik prensipler ve normlar gibi cazibelerin pozitif güdülerıyla işbirliğine yönlendirilmelidir. Yumuşak güç, devletlerin etkili bir koalisyon inşa etmesini ve uluslararası kuruluşların kuralları ve prosedürleri gibi küreselleşmenin yeni mekanizmaları içerisinde çalışmalarını gerektirmektedir (Kay, 2004: 17). Uluslararası kurum ve kuruluşların etkin bir hale gelmesiyle birlikte ülkeler, evrensel ahlaki değerleri daha çok benimsemeye başlamışlardır. Bu değerleri yok saymak, küreselleşen dünyada maddi manevi kayıplara yol açabilmektedir.

Küresel bilgi çağında yumuşak gücün önemi artmaktadır. Öyle ki çok uluslu bağlantıların arttığı günümüzde yumuşak güç kaybı, sert güç için maliyetli olabilir (Melissen, 2005:4). Öyle ki yumuşak gücün kaybedilmesi sebebiyle sert güç itici gelecektir ve uygulanmak istendiğinde başkaları tarafından destek görmeyecektir.

Amerika'nın 2003 yılında Irak'a yönelik askeri müdahalesi, uluslararası kamuoyu tarafından desteklenmediği için ABD, başka ülkelerle koalisyon yapamamıştır. BM kararı olmaksızın yaptığı müdahale, yumuşak gücünün zarar görmesine sebep olmuştur. BM'nin uluslararası yapısı, devletleri işbirliğine zorladığı ve yumuşak güç politikalarını ön planda tuttuğu sürece uluslararası barışı sağlamada etkili olacaktır.

Nye'ye (2002: 80) göre bir olayın, bir haberin küreselleşmesi Amerikan merkezlidir. Amerikan kaynaklı olan bilgidaki devrim ve küresel bilgi ağlarını oluşturan çok sayıdaki içeriğin Amerika tarafından oluşturulması, Amerikan yumuşak gücünü artırmaktadır. Amerika'nın dünyada etkili yumuşak güç politikaları sürdürmesini kolaylaştıran diğer bir araç ise teknolojik gelişmeler ve internettir. Küreselleşme ile birlikte hızla gelişen teknolojik gelişmeler, yumuşak gücü büyük oranda etkilemektedir. Bilgisayar ve internetin kullanımının artması, insanların birbirlerini daha çok ve daha kolay tanımalarına, ortak ilgi alanlarının ve fikirlerin belirlenmesine katkı sağlamaktadır. Başkalarını ikna etmeye dayalı olan yumuşak güç araçları, küreselleşme ile artmakta ve iletişim ağı genişlemektedir. Başka toplumları tanımak ve kendi değerlerini anlatmak, küreselleşme ile daha farklı bir boyut kazanmıştır. Sanal ortamların iletişimde sağladığı kolaylık, toplumların birbirleriyle yakınlaşmasını hızlandırmıştır.

İletişimin önemli bir hale geldiği dünyada sert güç, güçlü olmak için yeterli bir unsur olmaktan çıkmıştır. Dünyada 21. yy.'da sürekli gelişen küreselleşme ile vatandaşın olmadığı ve sadece siyasi sisteme dayalı bir iletişimden bahsetmek mümkün değildir (Sancar, 2012: 23). Yeni yüzyılda ortaya çıkan birçok yenilik, uluslararası düzeninin yönetimine toplumları da dâhil etmiştir. İnsanlar teknolojik gelişmelere bağlı olarak sadece bulundukları ortamı değil, dünyayı etkileyebilecek bilgi ve yeteneğe sahip hale gelmiştir. Bu durum, yumuşak gücün küresel boyutlara ulaşmasının bir sonucudur.

Cep telefonu, bilgisayar, MySpace, Facebook ve LinkedIn gibi web sitelerinin yaygınlaşması, insanların network dünyası içerisinde yaşamasına sebep olmuştur. Networklar, ilişkilerdir ve gücün farklı şekillerini oluşturan iletişim ağının farklı tipleridir. Örneğin merkezi konumda olan ve karışık bağlantılardan oluşan bir

havayolu merkezindeki konuşmalar, bir örümcek web ağı, bir otobüs rotası, bir elektrik şebekesi veya internet gibi yapılar, birer iletişim ağlarıdır. Networklar aracılığıyla oluşturulan merkezi güç sayesinde özellikle yapısal boşluklara müdahale etmek mümkündür. Merkezi sistem, bu sayede iletişim bağlantılarında bir sorun olması durumunda devreye girmekte ve bağlantının devamlılığını sağlamaktadır. Networklardaki bilgi akışının kontrolü, gücün önemli bir kaynağıdır. Çok büyük işlemler yapma yeteneği, bir noktada toplanan bilginin gücü sonucunda oluşmaktadır (Nye, 2008b: 44-45). Küresel iletişim ağındaki birçok içeriğin, Amerika tarafından oluşturulması, Amerika'nın merkezi bir konumda olmasına ve iletişim ağlarını yönetmesine imkân vermektedir. Küresel iletişim ağlarını yönetmek, uluslararası kamuoyunun yönlendirilmesine de imkân vermektedir. Nitekim Amerika'nın uluslararası gündemi oluşturmada tek aktör olmasının temel sebebi, küresel iletişim ağlarına olan hâkimiyetidir.

1.2.5.2. Yumuşak Güce Yönelik Tartışmalar

Joseph Nye tarafından ilk kez ortaya atılan yumuşak güç kavramı uluslararası ilişkiler literatürüne girmesiyle birlikte kısa sürede benimsenmiş ancak birçok akademisyen tarafından eleştiriye maruz kalmıştır. Vuving'e (2009: 3) göre yumuşak güç kavramı, bilim adamları tarafından "teorileşme yetersizliği", "akademik gelişme eksikliği", "analitik bulanıklık" gibi nedenlerden dolayı, karışık ve yanlış anlaşılan bir kavram olarak eleştirilmiştir Nye tarafından geliştirilmeye çalışılan yumuşak güç kavramı, akıllı güç kavramı ile çok boyutlu bir hale gelmiştir. Yumuşak güç kavramı her ne kadar teorik anlamda bir zemine oturmuş olmasa da akademik dünyada yeni bir tartışmanın başlamasına sebep olmuştur.

Nye, eserlerinde yumuşak güç kavramını, Amerikan merkezli bir yaklaşımla anlatması ve dünyanın geri kalan kesimi ile ilgilenmemesi, kavramın Amerikan hedeflerine hizmet eden bir yaklaşım olarak algılanmasına sebep olmuştur (Womack, 2005: 2). Kavramı oluştururken, başka ülkelerin toplumsal değerlerinin göz ardı edilmesi, kavramın uluslararası toplum tarafında yeteri kadar benimsenmemesine sebep olmaktadır. Bunun temel sebebi, kavramın sadece Amerika ile sınırlandırılarak dar bir konsepte tabi tutulmuş olmasıdır. Bununla birlikte kavramın, yeni olması ve

gelişmeye açık olması nedeniyle tüm toplumları kapsayıcı olmadığı görülmektedir. Bu nedenle ki yumuşak güç ile ilgili açıklamalar, tüm toplumların faydasına olacak ve ortak bir paydada buluşmayı sağlayacak yönde olmalıdır.

Yumuşak güç ile ilgili diğer eleştiri ise kavramın faydacı ve çıkarıcı bir zihniyete sahip olduğu yönündedir. İnsanların irade ve tercihlerinin maddi imkânlar kullanılarak olmasa bile manevi olarak yönlendirilmesinin dahi doğru olmadığı, zorlayıcı hitabetlerle ya da tuzak şeklindeki söylemlerle bireylerin özgürlüklerinin kısıtlanmaması gerektiği ifade edilmiştir (Muawad, 2010: 255). Diğer yandan bazı akademisyenler yumuşak gücün güç olmadığını, sadece değerlerin yaygınlaştırılmasından ibaret olduğunu, çünkü yumuşak gücün kontrol edilemez bir güç olduğunu ve dış politika hedefleri ile uyumlu olmayan bir kavram olduğunu açıklamışlardır (Muawad, 2010: 252). Yumuşak güç araçlarının kullanılması veya kullanılmaması bir iradeyi yansıtmaktadır. Bu nedenle ki yumuşak güç, kontrol edilemez bir güç değildir. Önemli olan yumuşak gücün hangi alanda ve hangi amaç için kullanılacağıdır. İnsanlık için faydalı amaçlarda ve alanlarda kullanılması dünya barışına katkı sağlayacaktır. Bununla birlikte yumuşak güç, etik değerler içerisinde kullanılmalı ve çıkarılardan ziyade toplumlararası uzlaşmayı hedef almalıdır. Çünkü uluslararası barış gözetilmeden yapılan her politika, uluslararası düzenin bozulmasına ve çatışmaların yaşanmasına sebep olacaktır. Bu nedenle yumuşak gücün evrensel ilkeler çerçevesinde kullanılması, kavramı hem çıkarıcı görünümünden kurtaracak hem de kavramın etik bir zemine oturmasına yardımcı olacaktır¹.

Bazı düşünürler ise kavramın, sadece demokratik yönetime sahip olan ve yeni teknolojilerin girişine izin veren ülkelerde geçerli olacağını, bunun dışındaki ülkelerde kullanımının sınırlı kalacağını, bu nedenle de kavramın çok fazla yayılamayacağını ifade etmişlerdir (Sancak, 2016: 107). Ancak yumuşak güç kavramı dünyada birçok ülke tarafından dış politika gündemine alınmıştır.

¹ Yumuşak gücün etik kullanımı açısından gözetilecek evrensel ilkelere “Siyasi Değerler ve Hükümet Politikaları” başlığı altında geniş ölçekte yer verilmiştir. Kültürel ve siyasi politikalar şeklinde iki ana kategoride belirlenen ilkeler, yumuşak gücün uluslararası meşruiyetine katkı sağlamaktadır.

Günümüzün en kapalı toplumlarından biri olarak görülen Çin’de bile yumuşak güç, önemli bir kavram olarak ele alınmaktadır. Örneğin Mingjiang Li tarafından düzenlenen “Soft Power: China’s Emerging Strate in International Politics” adlı eserde yazarlar, Çin’in yumuşak güç kapsamında atması gereken adımları tartışmaktadırlar. Küreselleşme ile birlikte teknolojik gelişmeler, dünyadaki birçok ülkeyi etkisi altına almıştır. Bu nedenledir ki toplumların yumuşak güç etkisinden kurtulmaları neredeyse imkânsız bir hale gelmiştir. Ancak teknolojik imkânlardan yoksun olan Afrika ülkelerinde yumuşak gücün etkisi sınırlı olabilir. İç savaşlar sonucu ekonomik ve siyasi problemlerle mücadele eden birçok Afrika ülkesinde internet ve medya araçlarına ulaşma imkânı olmadığı için bu kapsamdaki yumuşak güç etkileri de kısıtlı olmaktadır.

Yumuşak güç kavramı, uluslararası ilişkilerde saklı kalmış bazı yöntemleri ortaya çıkarması açısından yeni bir ufuk açmıştır. Ancak şiddet içermeyen veya zorlamaya dayanmayan yumuşak güç kavramı, tanımlamanın ötesine gidememiştir ve teorik bir çerçeveye dayanmamaktadır. Lee, yumuşak güç kavramının Amerikan merkezli olması ve gücün dönüşüm mekanizmalarını ortaya koyamaması nedeniyle yumuşak gücün kaynaklarının güce dönüşemediğini iddia etmektedir (Lee, 2009: 207). Kavramın teorik bir zemine oturması için yumuşak güç kaynakları ile yumuşak güç ayrımının yapılması gerektiğine vurgu yapan Lee, yumuşak güç kaynaklarının otomatik olarak yumuşak güç üretmediğini iddia etmektedir. Örneğin bir ülkenin çekici bir kültüre sahip olması, yumuşak gücünü yansıtmamaktadır. Çekici kültür, kullanılmadığı ve başkalarını belirli bir yöne hareket ettiremediği sürece, etkili bir kaynak olamayacak ve yumuşak güç kullanılamayacaktır. Bu nedenle ki yumuşak olmak, yumuşak güç anlamına gelmemektedir (Lee, 2009: 210). Lee, kavramın teori sorununa, “kaynak merkezli yumuşak güç teorisi” çözümünü getirmiştir. Geliştirdiği bu yeni teori sayesinde kavramın bazı tanımlama problemlerinin giderilebileceğini düşünmektedir. Benzer şekilde Vuving (2009: 4) de güç kaynaklarının kullanılmadığı sürece gücün uygulanamayacağını, bunun için de yumuşak güç araçlarının kullanılması gerektiğini ifade etmiştir.

1.2.5.3. Yumuşak Gücün Kaynakları

Nye, “*Soft Power: The Means to Success in World Politics*,” adlı eserinde bir ülkenin yumuşak gücünün temel olarak üç kaynağa dayandığını belirtmiştir. Buna göre bir ülkenin yumuşak gücü, kültürüne (diğerlerine çekici geldiği yerlerde), politik değerlerine (yurt içine ve dışında onlara bağlı olarak hareket edildiği zaman) ve dış politikalarına (ahlaki otoriteye sahip ve meşru olarak göründükleri zaman) bağlı olarak şekillenmektedir (Nye, 2004a: 11). Gallarotti ve Filali (2012: 6) ise yumuşak güç kaynaklarını, uluslararası ve yerel olmak üzere iki farklı düzeyde incelemiştir.

Tablo 2. Yumuşak Güç Kaynakları

Uluslararası	Yerel	
	Kültür	Siyasi Kurumlar
Uluslararası problemlerin çok taraflı çözümlerine katkı sağlamada gönüllülük	Sosyal Bağlılık	Kurumların meşru ve çekici olarak kabul edilen fonksiyonları ve politik sonuçları
Uluslararası kanunlara, normlara, rejimlere ve kuruluşlara saygı duyulması	Yaşam Kalitesi	
İşbirliğinin güven esaslı olması ve tek taraflı olarak problemlerin çözümünden kaçınılması	Fırsat	
Uluslararası antlaşmalara ve ittifak taahhütlerine uyulması	Hoşgörü	
	Yaşam Tarzı	
	Kültürel Anlam	

Kaynak: Gallarotti ve Isam, 2012: 6

Uluslararası ve yerel olmak üzere iki ana başlıkta ele alınan yumuşak güç kaynakları, yumuşak gücün ahlaki ve fonksiyonel boyutlarını ön plana çıkarmıştır. Uluslararası platformlarda işbirliğine açık olunması, evrensel siyasi değerlere saygı duyulması ve uluslararası antlaşmalara uyulması gibi farklı yumuşak güç kaynakları belirtilmiştir. Yerel unsurların hoşgörülü olması, yaşam tarzlarının ve yaşam

kalitelerinin belirli bir seviyede olması, yumuşak gücün kaynakları arasında gösterilmiştir (Gallarotti ve Filali, 2012: 6).

1.2.5.3.1. Kültür

Bir ülkenin kültürü evrensel değerler içeriyorsa; politikaları, evrensel değerleri ve başkalarının ortak olduğu çıkarları destekliyorsa ilişkinin çekiciliği sayesinde istenen sonuçlara ulaşılması mümkündür. Öyle ki sınırlı kültürler ve dar görüşlü değerler, yumuşak güç üretmekte zorlanmaktadır (Nye, 2004a: 11). Kültürel değerlerin ve faaliyetlerin farklı kültürleri kapsayıcı olması, yumuşak gücün etkinliğini artıracak ve hükümet politikalarının başka toplumlarca kabul görmesinin önünü açacaktır.

Kültürel farklılıkların anlaşılmemesi veya saygı gösterilmemesinden dolayı toplumlararası çatışmalar yaşanabilmektedir. Yeni dünya düzeninde mücadeleler, ideolojik veya ekonomik hususlardan ziyade kültürel hususlardan kaynaklanmaktadır. Huntington (2001: 22), ulus devletlerin yine en güçlü aktörler olacağını ancak küresel politikadaki çatışmaların, farklı medeniyetlere sahip grup ve milletler arasında yaşanacağını belirtmiştir. Akyeşilmen (2013: 13), bu sorunun çözümü ve toplumlararası gerginliklerin engellenmesi için toplumsal kesimlerde empati duygusunun geliştirilmesi, diyalog ve hoşgörü kültürünün yerleşmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Amerikan değerleri, bazıları için çekici gelirken bazıları için itici gelebilmektedir. Bireysellik ve özgürlük, bazıları için çekici iken bazılarına göre özellikle köktendinciler için itici gelmektedir. Örneğin Amerika'nın feminizm, bireysel tercih gibi değerleri, özellikle ataeril toplumlar da derin bir huzursuzluk oluşturmaktadır (Nye, 2004a: 55). Kültürel değerlerin başka toplumlar tarafından kabul edilmesi, doğru yumuşak güç politikalarının evrensel ilkeler çerçevesinde uygulanmasına bağlıdır. Toplulukların farklı inanç ve değerlerine saygı gösterilmesi, kültürel politikaların uygulanmasında önemli bir yere sahiptir. Toplumlar, kendi değerlerine katkı sağlayacağına inandıkları politikalar destek verirken, zarar görececeklerini düşündükleri kültürel politikaları ise itici bulacaklardır.

Kültür, bir toplum için anlam ifade eden bir dizi değerler ve uygulamalardır. Kültür, genel olarak üst tabakaya hitap eden edebiyat, sanat, eğitim gibi yüksek kültür ile geniş bir eğlence anlayışına dayanan popüler kültür olmak üzere iki kategoriye ayrılmaktadır. Kültür, evrensel değerler içerdiğinde ve politikaları, başkalarının da paylaştığı değerleri ve çıkarları artırdığı zaman, çekicilik ve oluşturulan görev ilişkileri sayesinde hedef ülke üzerinde arzulanan sonuçları elde etme olasılığı artar. Dar değerlerin ve dar görüşlü kültürlerin yumuşak güçleri ise sınırlı olacaktır (Nye, 2004a: 11).

Yapaylık ile sevgi arasında çok az da olsa bir ilişki varsa Amerikan filmleri, yiyecekleri, şarkıları gibi Amerika ürünlerinin, sempatileri değil imajları şekillendirdiği söylenebilir. Aslında Amerika'nın her yerde var olması ile onun gerçek etkisi arasında çok az veya hiç ilişki bulunmayabilir. Dünyadaki yüz milyonlarca insan Amerikan ürünleri giymekte, dinlemekte, yemekte, içmekte, izlemekte ve dans etmekte fakat günlük hayatlarının bu yönlerini Amerika ile tanımlamamaktadırlar (Joffe, 2006). Öyle ki Amerika'nın dünyayı etkileyen popüler kültürü, Amerika için dünyada kalıcı bir kültür unsuru olmaktan ziyade geçici bir kültür oluşturmaktadır. Bu nedenle insanların manevi yönlerine hitap eden evrensel kültür değerleri oluşturmak ve bu değerleri hedef kitleye tanıtmak, daha kalıcı bir etki bırakacaktır.

Ticari mesajlar, Amerikan kültürünün yurtdışına yönelik yaptığı kamu diplomasisi faaliyetlerinden yalnızca biridir. Büyük miktarlarda yapılan film, fotoğraf, basın, radyo, televizyon, ses kaydı üretimi ve bunların dağıtımları sayesinde Amerika yapımı mesajlar, insanların her yerde semiyotik alanlarını doldurmaktadır. Amerika'nın yurtdışındaki sürgün edilmiş kolonileri, konuşlanmış orduları, ticaret yapan iş adamları şeklindeki fiziksel varlığı, Amerikan kültürünün dünyaya yayılmasına katkı sağlamaktadır. Ticari mesajlar, Amerikan kültürünü taşımada özel bir yere sahip olmakla birlikte Amerikan kültürünün, yabancılar tarafından tüketilmesi ve sevilmesini sağlamaktadır. Bu ticari mesajlar aynı zamanda Amerikan hayalinin devamlılığını sağlayan aktif kültür taşıyıcılarıdır (Kroes, 1999: 10).

Bir ülkenin kültürünün evrenselliği ile uluslararası aktivite sahalarını yöneten birçok uygun kuralları ve kurumları oluşturma kabiliyeti, gücün başlıca kritik kaynaklarını oluşturmaktadır (Nye, 2002: 10 - 11). Evrensel değerlere bağlı kültürel yapıya sahip olmanın yanı sıra uluslararası kurumların şekillendirilmesinde etkinliğin olması, çekici bir güç oluşturmaktadır. Çekici olan ve dünyaya yön vermeyi başaran medeniyetler, etkilerini geleceğe taşımayı başarabilirler. Bir ülkenin tarihi geçmişine bağlı olarak oluşturduğu medeniyet, kültürel değerlerinin bütünü oluşturmaktadır. Kültürel ilişkiler sonucunda oluşan medeniyetin, meşru ve evrensel bir temele dayanması, yumuşak gücün etkili kullanımında önemli bir kaynaktır.

Amerikan yanlısı olan otoriteler, genellikle özgür ve iyi yaşamın yeri olarak hayal edilen ve ideal “modernlik göstergeleri” olarak görülen Amerika’nın, 20.yy boyunca dünya üzerinde tüketilen “made in USA” şeklindeki kültürel ürünleri üzerinde tartışmaktadır. Başka ulusların toplumları, bu ürünlere genellikle farklı şartlarda ve yeni anlamlar yükleyerek kullanmışlardır. Bu tarz ürünlerin, Batı Avrupa’da oluşturdukları hayranlık aslında sıklıkla yasaklanmış meyve olma özelliklerinden gelmektedir. Yasaklı meyve olarak söylenen bu ürünler, komünist parti rejimleri tarafından övünülerek söylenen farklı kimlik oluşturma söylemleri içerisinde kullanılan araçlardan biridir (Barbu, 2003: 14-15). Komünist parti rejimlerinin Batı ürünlerini yasaklı ürünler olarak göstermesi, Batı ürünlerini daha cazip hale gelmesine sebep olmuştur. Yasak olan bir şey bazen insan daha çekici gelebilmektedir. Bununla birlikte Avrupa toplumunun 20. yy. boyunca yaşadığı savaşlar ve sonrasında yaşanan Soğuk Savaş, ekonomik ve kültürel gelişmişliğe sahip Amerika’nın sahip olduğu ürünlerinin daha cazip hale gelmesine sebep olmuştur. Çünkü insanların hayallerinde ideal ülke olan Amerika, savaş yerine özgürlük ve iyi yaşam vaat etmektedir.

Nye, “Soft Power” adlı eserinde popüler kültürün politik etkilerinin tamamıyla yeni olmadığını ifade etmiştir. Hollandalı tarihçi Rob Kroes, 19. yy. Avrupasında deniz taşımacılığı ve göç toplulukları için üretilen posterlerin, 20. yy. tüketim devriminden önce özgürlüğün sembolü olarak görüldüğünü ifade etmiştir. Çünkü bu posterlerde Amerikan ürünlerinin reklamları yapılmaktaydı. Öyle ki o dönemdeki genç Avrupalılar, “Amerikan malları ve sembolleri üzerine hayal ettikleri anlamlı

kelimeler üreterek büyümüştür”. Diğer yandan 1944 yılında Amerikan ticari reklamlarının Franklin Roosevelt’in ortaya attığı dört özgürlük unsuruna değinmesi, Avrupa’da vatandaşlık bilgisi derslerinin pekişmesine sebep olmuştur. Demir perdenin doğusunda ve batısında, Avrupa’nın çeşitli yerlerinde yetişen genç nesiller, dolaylı olarak kültürel alternatiflerin hazzından hoşlanmıştır. Blue jeans, coca cola veya sigara markası gibi basit araçlar, bu genç nesillerin kendi kimliklerini ifade etmelerine yardımcı olmuştur (Nye, 2004a: 48).

Amerikan popüler kültürünün getirmiş olduğu Amerikan hayranlığı, Amerika’nın dünya siyaseti üzerinde etkili olmasına zemin hazırlamıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında, özgürlükler ülkesi olarak görülen Amerika’nın getireceği demokratik düzenin benimsenmesinde, popüler kültürün büyük katkısı olmuştur. Amerika’nın Marshall Planı şeklinde yapmış olduğu dış yardımlar, Amerika’nın yumuşak gücüne katkı sağlamıştır. Amerika’nın uluslararası siyasetinde bir diğer başarısı olan NATO’nun kuruluşunda da yine Amerikan cazibesinin etkileri söz konusudur. Öyle ki Türkiye de bu dönemde Amerikan cazibesinden etkilenen ülkelerden biri olmuştur. Türkiye’nin NATO’ya girmek için Güney Kore’ye asker göndermesi, askeri ve ekonomik olarak güçlü olan Amerika’nın yumuşak gücünün etkisinin bir sonucudur.

Amerikan popüler kültürü, küresel bir erişime sahip olduğu için Hollywood, CNN ve internet gibi araçların etkisinden kurtulmak mümkün değildir. Amerikan filmleri ve televizyonu, özgürlük, bireysellik ve değişimi ifade etmektedir. Amerikan kültürünün bu küresel erişimi, Amerika’nın kültürel ve ideolojik çekiciliği olan yumuşak gücünün geliştirmesine yardımcı olmaktadır (Nye, 2002: xi). Amerika’nın küresel çekiciliğine etki eden temel unsur, küresel iletişim kaynaklarının içeriğini belirlemesi ve merkezi konumdan yönetebilmesidir. Küresel medya araçları üzerindeki hâkimiyet, Amerika’nın uluslararası gündemi belirlemesine de öncülük etmektedir. Amerika’nın küresel medya araçları ile dünyada bireysellik ve özgürlük propagandası yapması, Amerikan kültürünü cazip bir kültür haline getirmektedir. Cazip bir kültüre sahip olan Amerika, yumuşak güç politikalarını uygularken hedeflenen toplumları daha rahat ikna edebilmektedir.

1.2.5.3.2. Siyasi Değerler ve Hükümet Politikaları

Sert güce dayalı ve yumuşak güç anlayışından uzak bir dış politika anlayışı, başka toplumlar tarafından çekici değil, itici gelecektir. Bu nedendir ki hükümetler, dış politikalarında yumuşak güç araçlarını daha çok tercih etmektedir. Yumuşak gücün etkinliğini artıracak temel unsur ise yumuşak güç politikalarının evrensel değerlere sahip olmasıdır. Hükümetlerin iç ve dış politika kararlarında evrensel siyasi değerleri ön planda tutması, ülkelerinin uluslararası toplumda itibar kazanmasını sağlayacaktır. Siyasi değerlerin ise evrensel ilkelere uygun olması, yumuşak güç politikalarının uygulanmasında uluslararası toplum tarafından kabul görecektir. Bu kabul, aynı zamanda uluslararası toplum tarafından güvenilir ve meşru bir ülke olarak görülmesine yardımcı olacaktır. Kültürel ve siyasi politika ilkeleri olarak iki ana gruba ayrılan bu ilkeler hem hükümet politikalarının hem de dünyada yumuşak güç politikalarının uygulanışının ahlaki bir zemine oturmasına yardımcı olacaktır.

Tablo 3. Hükümet Politikalarında İlkeler

Kültürel Politikalarda İlkeler	Siyasi Politikalarda İlkeler
Saygılı olmak	Meşru politikalar yapmak
Hoşgörülü olmak	Evrensel normlara bağlı olmak
Dünya barışını gözetmek	İnsani değerleri ön planda tutmak
Empati yapmak	Uluslararası sorunlarda uluslararası kamuoyunu harekete geçirme gayreti içerisinde olmak

Hükümetler, kültürel politikalarının karşılık görmesi için başka toplumların kültürlerini tanımalı ve hedef toplumun kültürel değerlerine göre hareket etmelidir. Her toplumun kendine has değerleri olması nedeniyle etik ilkeler çerçevesinde hareket etmek ve başka toplumların yapısını anlayarak empati kurmak, yumuşak güç politikaların başarısına katkı sağlayacaktır. Kötü niyetle atılan kibirli adımlar, yanlış anlaşılmalara sebebiyet verecektir. Empati yapmadan, doğrudan kendi ideolojisini kabul ettirmeye yönelik politikalar ise propaganda faaliyeti olarak görülecektir.

Hükümetlerin yumuşak güç kaynaklarını kullanırken başka toplumlara karşı hoşgörü anlayışı içerisinde hareket etmesi, politikalarının samimi ve güvenilir olarak algılanmasına sebep olacaktır. Başka toplumların kültür ve medeniyetlerinin, dünyaya kültürel bir zenginlik kattığı anlayışı ile hareket edilmesi, dolaylı olarak dünya barışına da katkı sağlayacaktır. Bunun içinde başka kültürel değerlere empati ile yaklaşılmalı ve saygı gösterilmelidir. Farklı kültürlerle saygı ile yaklaşmak, kendi kültürel değerlerin saygı ile karşılanmasını sağlayacaktır.

Kültürel ve siyasi politika ilkeleri ile birlikte uluslararası itibarı sağlayacak şartların oluşması gerekmektedir. İç ve dış faktörlere bağlı olan bu şartlar, şu şekildedir;

Meşruiyet Kazanma: Bir hükümetin siyasi değerler içerisinde sahip olması gereken birincil ilkesi, politikalarının meşruiyet kazanmış olmasıdır. Küresel sistem içerisinde meşruiyeti olmayan bir politikayı uygulamak, uluslararası toplum tarafından itici bir yaklaşım olarak algılanacaktır. Meşruiyetin sağlanamadığı durumlarda, uluslararası kamuoyunun olumsuz tepkisi ile karşılaşmak mümkündür. Hükümetler, artık dış politikalarını uygularken dünya kamuoyunu dikkate almak zorundadır. Modernitenin meşruiyet anlayışına göre kendisi merkez konumda olduğu için uygulamalarını başkalarına anlatma ihtiyacı duymamaktaydı. Ancak günümüzde hükümetler, politikaları küresel sistemin meşruiyetine uygun olmaması nedeniyle krizler yaşamaktadır. Meşruiyetin birincil şartı ise adil paylaşımdır ve uluslararası sistem içerisinde önemli bir yere sahiptir. Küresel sistemin meşruiyet krizinin aşılması için dünyanın ekonomik, siyasi ve kültürel kaynaklarının adil olarak paylaşılması ve etno-sentrik yapılardan uzak durulması gerekmektedir (Kalın, 2012: 145 – 146).

Siyasi değerlerin oluşumu, genelde iç siyasal gelişmelere bağlı olarak şekillenmektedir. Ancak günümüzde iç siyasette oluşan gelişmeler yerel düzeyde kalmamakta, iletişim imkânlarının gelişmesi sayesinde tüm dünyaya ulaşabilmektedir. Bu nedenle iç siyasette alınan kararlar bazen sadece ülkeyi değil, tüm dünyayı etkileyebilmektedir. Kararların meşru olması, kararları çekici bir hale getirecektir ve yumuşak güce katkı sağlayacaktır. Meşruiyet kazanmayan kararlar ise

yumuşak gücün zayıflatmasına sebep olacaktır. Bu nedenle yumuşak güce önem veren bir hükümet, iç siyasetteki söylemlerine ve eylemlerine dikkat etmelidir. Söylem ile eylem arasındaki tutarsızlık veya samimiyetsizlik, ulusal ve uluslararası kamuoyunda hükümete karşı güvensizliğe yol açacaktır (K. Sancak, 2016: 99).

Evrensel Normlara Bağlı Kalma: Hükümetin siyasi anlamda atacağı politik adımlarda sahip olması gereken ikinci ilke ise evrensel değer ve normlara bağlı kalmasıdır. İnsan hakları, çevre, demokrasi, hukuk devleti olma gibi normatif anlayışın benimsenmesi, uluslararası toplumda politikalarının karşılık bulmasına imkân verecektir. Demokrasi ve insan haklarının hükümet politikaları kapsamında ön planda tutulması, yumuşak güç potansiyelini artıracaktır. Özellikle hükümetin dış politika kararlarında insan hak ve özgürlüklerine saygılı bir yaklaşım içerisinde bulunması, ülkenin prestij kazanmasını sağlayacaktır. Nye'ye göre bir hükümet, politikalarını ülke içinde ve yurt dışında genişletmek istiyorsa politikalarının demokrasi, insan hakları, şeffaflık ve başkalarının fikirlerine saygılı olma gibi değerlerle tutarlı hale getirmesi gerekmektedir. Amerika, bilgi çağında bu trendlerden fayda görmüştür ancak kibirli davranışları ile bu değerlerini derin mesajlara saklaması nedeniyle yumuşak gücü zarar görmüştür. Hükümet, başkaları tarafından hayranlık gösterilen değerlerine, kibirli söylemler ile zarar vermekten vazgeçmelidir (Nye, 2004a : 32). Hükümetlerin evrensel değer ve normlara saygı duymaması, yabancı toplumlara karşı kibirli bir yaklaşım içerisinde olması, politikalarının uluslararası toplumda karşılık görmemesine sebep olacaktır.

Ülke içerisindeki ve yurt dışındaki hükümet politikaları, yumuşak gücün diğer potansiyel kaynaklarıdır. Hükümet politikaları, bir ülkenin yumuşak gücünü güçlendirebilir ya da zayıflatabilir. İkiyüzlü, kibirli, başkalarının fikirlerine kayıtsız, ulusal çıkarlara öncelik veren dar görüşlü iç ve dış politikalar, yumuşak güce zarar vermektedir. Örneğin Bush yönetiminin 2003 yılında Irak'ta yaptığı savaş, Amerika'nın çekiciliğinin hızlı bir şekilde düşmesine sebep olmuştur. Diğer yandan bir hükümetin ülke içerisinde (demokrasi), uluslararası kuruluşlar içerisinde (diğerleri ile birlikte çalışma) ve dış politikasında (barış ve insan haklarının teşvik edilmesi) savunduğu değerler, başkalarının tercihlerini güçlü bir şekilde

etkileyecektir. Bu nedenle hükümet politikaları, başkalarını cezpt edebilmekte ya da başkalarına itici gelebilmektedirler (Nye, 2004a : 13 - 14).

İnsani Değerleri Ön Planda Tutma: Bir diğer olması gereken siyasi değer anlayışı ise ahlaki ve insani değerlere sahip olmaktır. Bir ülkenin hükümet yetkililerince etik ilkeler çerçevesinde attığı politik adımlar, ülkenin yumuşak güç değerlerine de etki edecektir. İnsani ve ekonomik yardımlar ile zayıf ülkelerin yanında bulunmak, hükümetin yumuşak güç kapsamındaki politik değerlerini yansıtacak ve ülke imajına olumlu katkıda bulunacaktır. Dünyanın birçok yerinde meydana gelen doğal afetler, açlık, deprem, iç savaş gibi hadiseler, toplumları ekonomik ve psikolojik olarak zor durumda bıkebilmektedir. Toplumların bu tarz zor durumlarında yanında olmak ve onlara insani yardımlarda bulunmak, yumuşak güce etki edecektir. İnsani değerler kapsamında yapılan dış yardımlar, hükümetin dış politikalarının yabancı toplumlarca destek görmesini sağlayacaktır.

Yumuşak güç, tehdit veya herhangi bir ödeme olmaksızın işbirliği içerisinde hareket edebilmektir. Nye, önemli olarak görülen değerlerin, paylaşıldığı zaman çekici olacağını ifade etmiştir. Amerika'nın kendi çıkarları için uluslararası örgütleri sürdürmeye çalışması doğru değildir. Amerika için faydalı olan şey, başkaları için zararlı olabilir. Bu nedenle hükümet, uluslararası politikalarında karar alırken başkalarına da danışması gerektiği üzerinde durmuştur (Nye, 2004a: 60 – 61). Özellikle uluslararası toplumu ilgilendiren konularda işbirliği içerisinde hareket etmek, uluslararası barışın sürdürebilirliğinin sağlaması açısından önemlidir. Amerika'nın küresel bir güç olarak uluslararası örgütleri kendi çıkarları doğrultusunda etkilemeye çalışması, örgütlerin amaçları dışında hareket etmelerine sebep olmaktadır.

Uluslararası Sorunlar Karşısında Uluslararası Kamuoyunu Harekete Geçirme Gayreti: Siyasi politikalar kapsamındaki dördüncü ilke, uluslararası toplumu ilgilendiren sorunlarda ve uluslararası kamuoyunun vicdanını yaralayan insanlık dışı olaylarda uluslararası toplumu harekete geçirme çabalarıdır. Uluslararası terörizm, uyuşturucu, göç, küresel ısınma, çevre kirliliği gibi uluslararası sorunlar, tüm ülkeleri ilgilendiren ortak sorunlardır. Bu sorunlarla mücadele etmek, tüm ülkelerin ortak

hareket etmesinin yanı sıra her bir ülkenin, uluslararası sorunlara karşı bilinçli olarak hareket etmesine bağlıdır. Ülkelerin uluslararası kamuoyunu harekete geçirecek girişimlerde bulunması, uluslararası toplumunun düzen içerisinde kalmasına katkı sağlayacaktır. Bunun yanı sıra bir diğer uluslararası sorun ise iç savaş, kıtlık, salgın hastalık, açlık gibi uluslararası kamuoyunun vicdanını etkileyen olaylardır. Bir hükümetin soruna yönelik çabası, tüm hükümetleri harekete geçirebilir. Küresel dünyada gelişen iletişim imkânları, hükümet politikalarının hızlı yayılmasını sağlamaktadır. Hükümetlerin bu ilke içerisinde ve insani amaçlar doğrultusunda hareket etmeleri, hem uluslararası kamuoyu tarafından takdir ile karşılanacak hem de yumuşak gücünü artıracaktır.

1.2.5.3.3. Ulusal Marka (Marka Yönetimi ve Markalaşma)

Marka, bir ürünün bir isim, işaret, resim, sembol ya da göstergeler ile diğerlerinden ayır edici olmasıdır. Bu göstergeler, ürünün rakip markalardan farklılaşmasını sağlamaktadır. Marka sayesinde üretici, belirli özellikteki ürününü sürekli olarak üreteceğinin vadini ve garantisini vermektedir. Örneğin Volvo markası, güven ve prestij gibi nitelikleri hatırlatarak bu özelliklerin garantisini vermektedir. Üretici ile tüketici arasında bir tür iletişim aracı olan marka, günümüzde tüketiciler için çok daha fazla önem taşımaktadır. Marka, kişilerin kendilerini toplumda görmek istedikleri yere koymalarına yardımcı olduğu için fiziksel ve sembolik özelliklerinden ziyade, soyut algı yönü daha çok ön plana çıkmaktadır (Tosun, 2010: 7). Marka yönetimi ise iki temel faaliyet alanı içerisinde yürütülmektedir. Birinci faaliyet alanı içerisinde marka farkındalığı (hatırlatma ve tanınırlık) ile marka imajının oluşturulması ve markanın dayanıklı hale getirilmesi yer almaktadır. İkinci faaliyet alanı ise markanın güçlendirilmesi olarak karşımıza çıkmaktadır (Uztuğ, 2003: 52).

Marka, bir ürünün sahip olduğu özellikler ile kaliteli olduğunu ve diğerlerinden farklı olduğunu anlatmasını sağlamaktadır. Ülkeler için de markalaşma, ülke tanıtımı açısından önemli bir etkiye sahiptir. Bir ülkenin sahip olduğu yumuşak güç kaynakları, aynı zamanda o ülkenin sahip olduğu özellikleri ifade etmektedir. Ülkenin markalaşması ile kamu diplomasisi faaliyetleri daha hızlı ve kolay

gerçekleşebilmektedir. Çünkü ülke itibarını artıracak özelliklerin dünya kamuoyu tarafından bilinmesi, o ülkeye karşı olan ön yargıların yok olmasına ve güven zeminin oluşmasına imkân sağlayacaktır. Örneğin Amerika'nın dünyada süper güç olarak tanınması, onun marka değerinin artmasını sağlamaktadır. Bu özellik, başta gençler olmak üzere birçok kişinin hafızasında Amerikan rüyası şeklinde bir imajın oluşmasına sebep olmaktadır. Bu sayede Amerika, tüm dünyada kamu diplomasisi faaliyetlerini daha kolay ve etkili sürdürme imkânı bulmaktadır.

Kamu diplomasisi ve markalaşma, bazı alanlarda benzerlikler gösterirken bazı alanlarda farklılıklar göstermektedir. Örneğin, imaj ve sembol yönetimi, ilişki inşası ve kitle iletişiminin yoğun olarak kullanılması gibi alanlarda benzerlikler görülürken; hedef, dış politika, yöntem, iletişim türleri, yönetim, dil ve kültür gibi alanlarda farklılıklar göstermektedir (Giboa, 2008: 68). Szondi'ye göre ise markalaşma ve kamu diplomasisi kavramları aslında birbirinin yerine geçen değil, birbirini tamamlayan kavramlardır. Markalaşma, bir müşterinin tercih yaparken güçlü bir markanın isminden veya marka değerinden etkilenecek tercih yapması ile ilgili iken, kamu diplomasisi ise dış politika hedefleri içerisinde yabancı halkların dikkatini çekmek ile ilgilidir. Markalaşma, pozitif ülke imajları oluşturmayı amaçlamakla birlikte daha ziyade imaj odaklıdır. Markalaşma sayesinde karşılıklı iletişime fazla gerek olmaksızın, basit ve öz bir mesaj ile iletişim sağlanabilmektedir. Markalaşmada diplomasi bileşeni olmadığından markalaşma merkezli yaklaşım, kamu diplomasisini etkisiz hale getirebilir. Markalaşma, hedef ulus içerisinde geniş oranda pasif konumda olan geniş kitleleri hedeflerken, kamu diplomasisi ise dış haber ve politika ile ilgilenen kültürel ve politik elitler ile kanaat önderleri gibi önde gelen toplulukları hedeflemektedir. Öyle ki kitleler, sebeplere değil sonuçlara; karmaşıklığa değil sloganlara; fikirlere değil imajlara; akıllı ve uzman kişilere değil, hoş ve çekici kişilere; gerçek temelli iknaya değil, iknaya yönelik oluşturulan gerçeklere ilgi duyarlar (Szondi, 2009: 301 – 302). Diğer yandan kamu diplomasisi, şirketlerin yaygın olarak marka yönetimine sahip oldukları alanlarda da etkilidir. Dünyanın geri kalan kısmında ise ülkelerin, hükümetler aracılığıyla kendilerini temsil ettikleri yollardan birisidir. Öyle ki kamu diplomasisi, rekabete yönelik bir kimliğe sahip olan marka yönetimi ile benzerlik göstermektedir (Anholt, 2007: 12).

Tablo 4. 2018 Yılı Gelişmiş Ülkelerin Ulusal Markalarının Finansal Değerleri

Sıralama	Ulusal Marka	Marka Değeri (USD bn)	Marka derecelendirmesi
1	Amerika	25,899	AAA
2	Çin	12,779	AA
3	Almanya	5,147	AAA
4	İngiltere	3,750	AAA
5	Japonya	3,598	AAA-
6	Fransa	3,224	AA+
7	Kanada	2,224	AAA-
8	İtalya	2,214	AA-
9	Hindistan	2,159	AA
10	Güney Kore	2,001	AA

Kaynak: Brand Finance, 2018: 14

Türkiye, 2017 yılında 24. sırada yer alırken, 2018 yılında %33'lük bir değer kaybı sonucu 382 milyar dolarlık marka değeri ile 34. sırada yer almıştır. Marka derecelendirmesi son iki yılda A+ seviyesinde olmasına rağmen, genel sıralamada 10 sıra birden düşmüştür (Brand Finance, 2018: 14). Türkiye'nin marka değerindeki bu düşüş, ekonomik nedenlere bağlı olmakla birlikte markalaşma alanındaki çalışmaların yetersiz olmasıdır. Ülke markalaşması, günümüzde kamu diplomasisi çerçevesinde önemli bir etkiye sahiptir. Ülke markalaşması, şehir markalaşması, mekân markalaşması gibi unsurların, bir ülkenin marka değerine doğrudan etkisi olabilmektedir. Öyle ki marka değeri yüksek ülkeler, yabancı toplumlar için daha itibarlı ve cazip ülkeler olarak görülebilmektedir.

Bir ülkenin markalaşmasına, marka ihracı, dış ülkelere direk yatırım ve turizm olmak üzere üç alan etki etmektedir. Örneğin Almanya, dünyada araç üretimi ile tanınmaktadır. Diğer yandan gelişmiş bir ülkenin gelişmemiş bir ülkede yatırım yapması, ülke imajına katkı sağlamaktadır (Olins, 2007: 172-175). Bununla birlikte bir ülkenin markalaşmasının öneminin anlaşılması için markalaşmanın ne

olmadığının da bilinmesi gerekmektedir. Öyle ki ulusal markalama, sadece turizmi anlatmaktan, sadece bir slogandan, yabancı medya kanallarında tanıtım reklamının birkaç kez yapılmasından ibaret değildir ve sadece yabancılara yönelik olmamalıdır. Kısa vadeli bir proje olmayan ulusal markalama, kurumsal markalaşma gibi düşünülmemelidir. Nitekim Türkiye'nin marka değerini artırmaya yönelik çalışmaları, sadece reklam kampanyaları ve tanıtım projelerinden oluşmamalıdır. Kamuoyu desteğini almak suretiyle medya, kamu ve özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve aydınların katılımı ile olmalıdır (White, 2019).

Küreselleşme süreci içerisinde dünyadaki güçlü ülkeler, güçsüz ülkeler üzerinde hâkimiyet kurmak istemektedirler. Bu amaçlarına ulaşabilmek için askeri ve ekonomik araçların yanı sıra dünya üzerinde yaygın olarak faaliyet gösteren güçlü firmalarını ve ürünlerini kullanmaktadırlar. Günümüzde küreselleşme diye adlandırılan kavram, emperyalizmin yerine geçmiş durumdadır. Güçlü ülkelerin güçsüz ülkeleri sömürmesinin temel nedeni, rant sağlamaktır. Sıcak savaşların halen devam ettiği günümüzde soğuk savaşlar da gizliden gizliye devam etmektedir. Ancak ülkeler, bu iki savaş şekline de uzak olan bir yöntemi yani çok uluslu şirketleri kullanmaktadırlar. Öyle ki emperyalist devletler, çok uluslu şirketlerin markaları aracılığı ile giremedikleri ülkelere küreselleşme adı altında girebilmektedirler (Şimşek, 2008: 90-93).

Küreselleşme ile birlikte gelişen dünya pazarında şehirlerin kendine özgü marka değerleri oluşmaya başlamıştır. Bu nedenle şehirlerin gelişen küresel yapıya göğüs gelecek stratejik pazarlama planları olmalıdır. Bununla birlikte bir yerin başarılı bir markaya sahip olduğunu gösteren başlıca unsur, o yerin seçkin ve üstün bir yer olmasıdır. Özellikle Avrupa'da güçlü markalaşmış şehirler, bu özelliklere sahiptir. Örneğin Paris'in turizm çekiciliği, Almanya'nın otomotiv gücü, Londra'nın finansmandaki üstün yeteneği gibi özellikleri, bu şehirlerin marka değerlerini artıran ve seçkin yerler olduğunu gösteren özelliklerdir. Bununla birlikte bu şehirlerin marka değerine katkı sağlayan diğer husus ise Avrupa'nın sahip olduğu zengin tarihi ve kültürel şöhetidir. Bu unsurların yanı sıra Avrupa'nın sahip olduğu yetenekli iş gücü, endüstriyel gelişmişlik, insan ve dil çeşitliliği gibi özellikleri de şehirlerin markalaşmasına büyük katkı sağlamaktadır. Bu sayede Avrupa'da binlerce yer,

pazarlama üstünlüğü elde etmekte, şehirlerin markalaşması ile yeni aktörlerin girişimleri desteklenmektedir (İlgüner ve Asplund, 2011: 14).

Küresel rekabete sonradan dâhil olan ülkeler ise ulusal marka değerlerini yükseltmek için tanıtıma önem vermektedir. Örneğin Çin'in kamu diplomasisi alanında yaptığı uluslararası organizasyonlar, ülke tanıtımına büyük katkı sağlamıştır. 1990'larda Asya Oyunları ve Birleşmiş Milletler Uluslararası Kadın Konferansı, 2001'de Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC) Zirvesi, 2008'de Olimpiyat Oyunları ve Şangay Dünya Fuarına ev sahipliği yapması, Boao Formu başlıca düzenlediği önemli etkinlikler arasındadır. Bunun yanı sıra çeşitli ülkelerde Çin kültürünü tanıtan festivaller düzenlenmektedir. Berlin'de Çin Kültürü Haftası (2001), Fransa'da Çin Kültürü Yılı (2004), Washington'da Çin Festivali (2005), Rusya'da Çin Yılı (2007) gibi organizasyonlar, Çin'in daha çok tanınmasını sağlamıştır (Akçadağ, 2012: 182).

Mekânların markalaşmasındaki amaç ise hem ülkenin yurt içi ve yurt dışı ekonomik ve ticari çıkarlarını artırmak, hem de ziyaretçileri cezbederek turizmi canlandırmaktır. Bu sayede şehrin bağlı olduğu ülke de dolaylı olarak markalaşmakta ve dünyada tanınan bir ülke olmaktadır. Bununla birlikte ülke markasının, mal ve hizmet gibi soyut ve somut nitelikleri bulunmaktadır. Bunun için alt markalarla desteklenmelidir. Ülke markalaşmasının spesifik hedefleri ise “menşei ülke” etkisini oluşturmak ve geliştirmek, ihracatı artırmak, yatırımcıları veya yetenekli işgücünü çekebilmektir. Birçok Avrupa ülkesi, Batı Avrupa ve dünyanın birçok yerinden turist çekerek, başarılı mekân markaları oluşturmayı başarmıştır. Polonya ve Estonya, bu konuda daha çok yol alan ve uyumlu ülke markaları geliştiren ilk ülkelerdir (Szondi, 2009: 300).

Marka yönetimi, temel anlam (marka kimliği), itibar (marka imajı), itibarın mal varlığı değeri (marka değeri), paylaştırılmış hedeflerin gücü (marka amacı) olmak üzere dört temel fikirden oluşmaktadır. Bu dört önemli fikir, aynı zamanda hükümetler için ilham kaynağı oluşturmaktadır. Ancak çoğu insan, marka yönetimini paketleme ve ürün tanıtımı olarak bilmekte, çok az kişi bu kavramın rekabetçi kimlik ile ilgili bir kavram olduğunu bilmektedir. (Anholt, 2007: 12).

Bir ülkenin marka değerinin artması ve markalaşması, dünyada cazip bir ülke olmasına etki edecek ve hedef ülkelerde uygulayacağı kamu diplomasisi faaliyetlerine pozitif katkı sağlayacaktır. Özellikle geçmişten gelen tarihi, kültürel ve siyasi bağların bulunmadığı ülkelere yönelik uygulanacak kamu diplomasisi faaliyetlerini kolaylaştıracaktır. Dünyada marka şehirleri ve ulusal marka kimliği ile tanınan bir ülke, hiçbir marka itibarı olmayan ülkeye göre hedef kitlede kamu diplomasisi faaliyetlerini daha kolay yürütebilecektir. Öyle ki marka kimliğine etki eden marka değerinin artırmak, şehirlerin markalaşmasını sağlamak ve ulusal itibarı artırmak, kamu diplomasisi faaliyetlerine olumlu katkılar sağlayacaktır.

1.3. Kamu Diplomasisi Kavramı

Kamu diplomasisi, hükümetlerin başka ülkelerin hükümetlerinden ziyade halklarını da cezp edebilmek ve onlarla iletişime geçmek için yumuşak güç kaynaklarını harekete geçiren bir araçtır (Nye, 2008a: 95). Kamu diplomasisi kavramı ilk kez 1965 yılında Tufts üniversitesi, Fletcher Hukuk ve Diplomasi Okulu Dekanı Edmund Gullion tarafından literatüre kazandırılmıştır. Kamu diplomasisi kavramı esasında Amerika kökenli olmayıp ilk kullanımı daha eski tarihlere dayanmaktadır. Kavram, ilk kez 1856 yılında İngiltere’de London Times isimli gazetede Başkan Franklin Pierce’in eleştirildiği bir yazıda kibarlık anlamında kullanılmıştır. Gazetede kamu diplomasisi ile ilgili olarak şu ifadeler yer verilmiştir: “Amerikalı devlet adamları bilmelidir ki bizim üzerimizde düşündüklerini uygulamak istiyorlarsa, kendi vatandaşlarına da örnek olmalıdırlar. Kamu diplomasisi kadar cazip olanı çok azdır” (Cull, 2009: 19). Kavram olarak ilk kez İngiltere’de kullanılan kamu diplomasisi, zaman içerisinde Amerikan dış politikasının en çok kullanılan dış politika araçlarından birisi olmuştur.

Kamu diplomasisi basitçe bir aktörün başka bir ülkedeki ulusun politikalarını ve kamuoyunu, kendi avantajına yönelik olarak etkilemeye çalışması olarak tanımlanabilir. Kamu diplomasisi sayesinde bir ülke kendi düşüncelerini, duygularını, ideallerini, hedeflerini, güncel politikalarını başka uluslara anlatma fırsatı bulmaktadır. Geleneksel kamu diplomasi, hükümetlerin küresel toplumlarla olan konuşması olarak tanımlanmaktadır ve bu toplumları bilgilendirmek, etkilemek;

milli hedefler ve dış politikanın desteklenmesi konusunda bu toplumları bağlamak şeklindeki çabaları içermektedir. Ancak son zamanlarda hükümetlerin yanı sıra bireylerin ve grupların da kamu diplomasisinde etkili olduğu görülmektedir. Nitekim halktan halka olarak ifade edilen bu yeni yaklaşımda halk, yabancı hükümetlerin dış politika kararlarında etkili olan halkın davranışlarını ve fikirlerini doğrudan veya dolaylı olarak etkilemeye başlamıştır. Hükümetten halka olan geleneksel kamu diplomasisinden, halktan halka şeklindeki kamu diplomasisine geçişin iki temel sebebi bulunmaktadır. Birinci sebep, dış politika yapımına son zamanlara kamu fikrinin dâhil edilmesi ve dış ilişkilerle ilgili konuşmalarda kamu katılımını artıran iletişim teknolojilerinin ortaya çıkmasıdır. Diğer sebep ise ulusal sınırlarda karşılıklı olarak insandan insana hem sanal hem de bireysel olarak karşılıklı değişimlerin artmasıdır (Snow, 2009: 6).

Soğuk Savaş döneminden sonra Joseph Nye tarafından literatüre kazandırılan ve bir aktörün uluslararası ilişkilerde istediğini askeri ve ekonomik baskıdan ziyade çekicilik ile elde etme yeteneği olan yumuşak güç, kamu diplomasisinin temelini oluşturmaktadır. Kamu diplomasisi ve yumuşak güç kavramları birbirleri ile bağlantılı gibi görülseler de aslında birçok yönden farklılıkları bulunmaktadır. Örneğin literatürde birbirine yakın kavramlar olarak görülen ordu ve sert güç kavramları nasıl farklı alanları tanımlıyorsa ise kamu diplomasisi ve yumuşak güç kavramları da aslında farklı alanları tanımlamaktadır. Kamu diplomasisi, uygulamaya yönelik olarak başka toplumları hedefler doğrultusunda etkileme faaliyetlerini barındırırken yumuşak güç ise başka toplumlarda çekim gücü oluşturmaya yönelik politikaları ihtiva etmektedir. Yumuşak gücün etkili bir şekilde kullanılması, kamu diplomasisinin etkili kullanımına bağlıdır. Yumuşak güç, bir ülkenin sert gücü haricindeki potansiyelini ifade eder iken kamu diplomasisi, bir ülkenin yumuşak güç kaynaklarını dış dünyaya yansıtmada kullandığı stratejik bir iletişim aracıdır.

Kamu diplomasisi ve yumuşak güç, daha hızlı ve verimli sonuçlara ulaşmak için genelde birlikte kullanılmaktadır. Ancak birlikte kullanılmalarının yanı sıra ayrı ayrı olarak kullanıldığı yerler de bulunmaktadır. Cull'a göre yumuşak gücün "mekanizması" olabilecek olan kamu diplomasisi, Kuzey Kore'de olduğu gibi bir

aktör tarafından yumuşak güç olmadan da uygulanabilir. Diğer yandan İzlanda Cumhuriyeti gibi yumuşak güce sahip olunup kamu diplomasisinin az seviyede uygulanması da söz konusu olabilmektedir (Cull, 2009: 15).

Kamu diplomasisi sayesinde bir ülke kendi düşüncelerini, duygularını, ideallerini, hedeflerini, güncel politikalarını başka uluslara anlatma fırsatı bulmaktadır. Paul Sharp (Sharp, 2005: 106), kamu diplomasisi kavramını çıkarları artırmak ve temsili değerleri genişletmek için bir ülke halkı ile doğrudan yapılan iletişimin sürdürülmesi olarak ifade etmiştir. Hans Tuch (Tuch, 1993: 3) göre kamu diplomasisi, bir ülkenin amaçları ve mevcut politikalarının yanı sıra ulusal fikirlerinin ve hedeflerinin, kurumlarının ve kültürünün anlaşılması için yabancı toplumlarla yaptığı iletişim sürecidir. Cull'a (2009: 12) göre ise kamu diplomasisi, uluslararası bir aktörün yabancı bir halkla iletişim kurarak uluslararası çevreyi yönetme teşebbüsüdür. Riggins (1998: 4) ise kamu diplomasisi kavramına farklı yaklaşarak bir hükümetin sahip olduğu ulusal hedeflerini, çıkarlarını ve amaçlarını gerçekleştirme amacı içerisinde hareket ederek doğru bilgiyi açıkça yayma girişimi olarak ifade etmiştir. Doğru bilginin yapılandırılmış yayılması sayesinde yabancı kamuoyu şekillendirilmeye çalışılmaktadır. Tepeciklioğlu ve diğerlerine (2018: 613) göre ise kamu diplomasisi faaliyetleri, bir hükümetin diğer ülke halkları nezdinde tanınırlık ve bilinirlik kazanarak onların tercih ve yaklaşımlarını etkileme amacı güden politika ve etkinlikler bütünüdür.

Kamu diplomasisi ile ilgili birçok kavram çeşitliliğinin bulunmasının temel sebebi, kavramın yeni olmasından ve kavramsal çerçevedeki eksikliklerinden kaynaklanmaktadır. Kamu diplomasisi ile ilgili tanımlara genel çerçeve içerisinde bakıldığında kavram, bir amaca yönelik olarak devlet ya da devlet dışı aktörler tarafından yabancı halklarla yapılan bir iletişim süreci olarak ifade edilmektedir. Detaylı olarak incelendiğinde ise kamu diplomasisinde yöntem olarak dinleme, konuşma, karşılıklı değişim; amaç olarak kendini anlatma, anlaşılma, uluslararası çevreyi yönetme, kamuoyunu şekillendirme, etkileme; özne olarak devlet, devlet dışı aktörler, bireyler; hedef kitle olarak yabancı kamuoyu, küresel toplum kavramlarının kullanıldığı görülmektedir. Kamu diplomasisinin temelini oluşturan yumuşak güç ve diplomasi terimleri tanımlarda fazla geçmemektedir. Oysa Joseph Nye, *Public*

Diplomacy and Soft Power adlı eserinde kamu diplomasisinin, yumuşak güç kaynaklarını harekete geçirmek için bir araç olduğunu belirtmiştir (Nye, 2008a: 95). Ancak ekonomik, siyasi, kültürel diplomasiden sonra gelen kamu diplomasisinin bir diplomasi türü olduğu gerçeği ifade edilmemiştir. Bu eksiklikler, kavramın yeteri kadar anlaşılmamasına, çerçevesinin oluşturulamamasına sebep olmaktadır. Genel terimlerden yola çıkarak kapsayıcı bir kamu diplomasisi tanımını şu şekilde yapılabilir; “Yumuşak güç kaynaklarını harekete geçirmenin bir aracı ve diplomasinin bir türü olan kamu diplomasisi, devlet, devletle bağlantılı devlet dışı aktörler veya bireyler tarafından hedeflenen yabancı kamuoyuna veya küresel topluma yönelik olarak kendini anlatmak, bu toplumlarda anlaşılacak, temsili değerleri genişletmek, uluslararası çevreyi yönetmek, kamuoyunu doğru bilgi ile şekillendirmek; kurum, politika, ideoloji veya diğer unsurları tanıtmak gibi bir amaca yönelik olarak konuşma, dinleme, karşılıklı değişim gibi çeşitli yöntemler ile etkilemek suretiyle monolog olarak veya diyalog kurarak yapılan politika ve etkinliklerin bütünüdür”.

1.3.1. Politik Güç- Kamu Diplomasisi İlişkisi

Ülkelerin uluslararası sistemde güç için mücadele etmelerinin farklı sebepleri olabilir. Ülke içindeki şartlardan dolayı ya da uluslararası arenadaki gelişmelere bağlı olarak güç için mücadele söz konusu olabilir (Morgenthau, 1948: 17). Ülke içindeki mücadele, politik bir güç elde etme isteğinden gelmektedir. Öyle ki devlet yetkilileri ile halk arasındaki ilişkinin temelinde politik güç vardır. Her ne kadar devlet adamları ülkelerinin güvenlik, özgürlük, refah seviyelerinin artması için çalışıyorlar gibi görünseler de aslında temel amaçları, güç elde etmektir. Bununla birlikte politik güç, gücü uygulayan ile güç uygulanan arasındaki psikolojik bir ilişkidir. Bu ilişki bir etki oluşturmaktadır ve bu etki emir, tehdit, ikna ya da bunların birleşimi ile uygulanabilmektedir (Morgenthau, 1948: 14). Benzer şekilde kamu diplomasisinde de ikna yöntemi ile bir toplumu psikolojik olarak etkileme süreci vardır. Politik gücün elde edilmesi için uygulanan emir ya da tehdit gibi zorlayıcı yöntemler, kamu diplomasisinde yer almamaktadır.

Ülke içi politikaların veya uluslararası politikaların güç elde etmek için mücadele etmeleri aynı olsa da bu iki politikanın birbirinden sosyal, politik ve ahlaki şartlar açısından farklılıkları bulunmaktadır. Ülke içi politikada ulus, dış baskılara karşı bir bütün olarak hareket edebilmektedir. Bu nedenle ülke içinde alınan kararlar, uluslararası kararlara göre daha istikrarlı olabilmektedir. İster uluslararası politika olsun ister ülke içi politika olsun amaç gücü tutmak, gücü artırmak ya da güç gösterisi yapmaktır (Morgenthau, 1948: 21). Edward Carr'a göre politika, devletin tüm faaliyetlerinin kapsayan bir kavram değildir ancak bir güç çatışmasını ifade etmektedir. Bir devletin, bir başka devlet ile olan güç ilişkisine politika denilmektedir. Güç, politikaların zorunlu bir parçasıdır. Diğer yandan Carr, devletin yapmış olduğu uyuşturucunun önlenmesi, salgın hastalıkların engellenmesi gibi konularla ilgili iş birliğinin, politik olmayan yani teknik bir ilişki olduğunu ifade etmektedir (Carr, 1981:102). Kamu diplomasisinde ise iki ülke arasında yapılan bir güç mücadelesi söz konusu değildir. Kamu diplomasisi, ülke içi politikaların başka toplumlara anlatıldığı, uluslararası bir politika aracıdır. Kamu diplomasisi hem bir devlet politikası hem de iki ülke arasındaki bir iletişim sürecidir.

1.3.2. Kamu Diplomasisi Gelişimi

Fikirlerin ve değerlerin yabancı toplumlara tanıtıldığı kamu diplomasisi faaliyetleri, aynı zamanda toplumlararası iletişime aracılık etmektedir. Teknolojik imkânların gelişmesiyle birlikte kamu diplomasisi faaliyetleri, daha kolay yürütülmeye başlanmıştır. Bilgiye ulaşma ve iletişim imkânlarının hızla gelişmesiyle birlikte kamu diplomasisi, devletlerin dış politika araçları arasında vazgeçilmez bir hale gelmiştir. Tarihi süreç içerisinde sosyolojik, teknolojik ve stratejik birçok gelişme, kamu diplomasisinin gelişimine önemli katkılar sağlamıştır. Öyle ki yeni dünya düzeni içerisinde uluslararası aktörler, zamanla geleneksel diplomasi araçları yerine kamu diplomasisi araçlarını tercih etmeye başlamışlardır. Uluslararası aktörlerin geleneksel diplomasiye nazaran kamu diplomasisine daha çok önem vermelerinin birçok sebebi bulunmaktadır. Geleneksel diplomaside iletişim kurulan ülkenin hükümet yetkilileri ikna edilmeye çalışılırken kamu diplomasisinde iletişim kurulan ülkenin toplumu ikna edilmeye çalışılmaktadır. Geleneksel diplomaside temsilciler aracılığıyla iki ülke arasında iletişim kurulmaya çalışılırken kamu

diplomasisinde geleneksel diplomasisinin dışındaki alanlarla ilgili olarak toplumlararası ilişkisel faaliyetler yürütülmektedir. Diplomasi faaliyetleri uluslararası kurallar çerçevesinde yapılırken kamu diplomasisi faaliyetleri ise genelde uluslararası normatif kurallar çerçevesinde yapılmaktadır. Geleneksel diplomasiye nazaran birçok farklılıkları bulunan kamu diplomasisinde toplumsal iletişim, önemli bir faktör olmuştur ve uluslararası ilişkilerde daha fazla yer almaya başlamıştır.

Kamu diplomasisi, uluslararası alandaki en büyük gelişimini ABD'nin Orta Doğu'ya yönelik yanlış dış politika kararları sonrasında göstermiştir. ABD'nin 11 Eylül saldırıları sonrası Orta Doğu'ya yönelik işgalci yaklaşımı, uluslararası kamuoyunun dikkatini çekmiş ve uluslararası toplumda Amerika'ya karşı olumsuz bir algı oluşmuştur. ABD, bu olumsuz algıyı düzeltmek için Orta Doğu'ya yönelik propaganda faaliyetlerine son vermek zorunda kalmıştır. Sancar'a göre kamu diplomasisinin gelişimde önemli bir yere sahip olan ABD'nin, Vietnam savaşı ve Irak işgali sonrası dünya kamuoyundaki imajı büyük zarar görmüştür. ABD'nin uluslararası kamuoyunda yürüttüğü iletişim faaliyetlerinin emperyalist amaçlar içerisindeki propaganda faaliyetleri olarak görülmesi, ABD'nin yumuşak gücünü olumsuz yönde etkilemiştir. ABD, uluslararası kamuoyunda zarar gören imajını düzeltmek ve yürüttüğü iletişim faaliyetlerini temize çıkarmak için propagandaya yeni bir isim bulmuş ve kamu diplomasisi ismini vermiştir (Sancar, 2012: 25). Bu gelişmeler, kamu diplomasisinin uluslararası alanda hızla tanınmasının ve dış politika aracı olarak kullanılmasının önünü açmıştır.

Kamu diplomasisi, İkinci Dünya Savaşı sonrasında küreselleşen yeni dünya düzeninin getirdiği yeniliklerden oldukça etkilenmiştir. Öyle ki İkinci Dünya Savaşı yıllarında başlayan ve günümüzde halen devam etmekte olan iletişim devrimi, bilginin hızlı bir şekilde dünyanın her yerine ulaşmasını sağlamıştır. İletişimdeki bu gelişme, ulusal sınırların aşılmasına ve düşüncelerin özgürleşmesine yol açmıştır. Tuch'a göre kamu diplomasinin gelişimine etki eden birinci unsur, transistörlü radyolar, televizyon, uydu yayınları, süpersonik jet taşımacılığı, uluslararası bilgisayar linkleri, elektronik veri işleme ve tele faks gibi iletişim araçlarının, bilginin transferinde etkili araçlar olmasıdır. Ülke içindeki bilgilerin aynı anda başka toplumlara ulaşması, ulusal hükümetlerin politikalarına, kamuoyu davranışlarına ve

düşüncelerine etki etmiştir. İkinci unsur, ikinci dünya savaşı sonrası bağımsızlıklarını kazanan devletlerdir. Yeni kurulan bu devletler, kamu diplomasisinin etkinlik alanını genişletmişlerdir. Bu devletlerin her biri hem kamu diplomasisinin uygulayıcısı hem de hedefi olmuşlardır. Kamu diplomasisi gelişiminde etkili olan üçüncü unsur, algılar ve algı yönetimidir. Amerikan kamu diplomasisi, yaptığı hatalı politikalar sonrası gerçekler kadar önemli olan algıları düzeltmeye çalışmıştır. Özgürlükler ülkesi olarak bilinen Amerika’da medya faaliyetlerinin serbest olması, aslında ABD’nin hatalı kamu diplomasisi politikalarının dünyaya anlatılmasına sebep olmuştur. Çünkü Amerika’daki özgür basın bilgi, görüş ve fikirlerinde serbest hareket edebiliyorken dünyanın birçok yerinde böyle bir durum söz konusu değildi (Tuch, 1993: 4 – 5).

Uluslararası ilişkilerde gelişmiş devletler, askeri güç yerine artık yumuşak güç araçlarını kullanmayı tercih etmektedirler. Bunun temel sebebi, 21. yy. ‘da askeri gücün yerini müzakereler ve uzlaşma anlayışına bırakmaya başlamasıdır. Örneğin küresel bir güç olan ABD, 11 Eylül saldırıları ile dünyada terörist avına çıkmış, Afganistan ve Irak’a yaptığı askeri müdahalelerle terörü bitireceğini ilan etmiştir. Ancak Amerika’nın Orta Doğu’ya yönelik başlattığı bu savaş, Amerika’nın uluslararası kamuoyundaki imajını olumsuz yönde etkilemiştir. Terörizm ile Müslümanlığın benzer düşmanlar olduğunu uluslararası topluma kabul ettirmeye çalışan Amerika, dünya kamuoyu tarafından kara propaganda yapan bir ülke olarak algılanmıştır. Dünyada terörizmle mücadelede sadece askeri gücün yeterli olmadığı gerçeğini fark eden Amerika, yumuşak güç olarak kamu diplomasisini uluslararası ilişkilerinde kullanmış ancak yeteri kadar başarılı olamamıştır. Armstrong’a göre kamu diplomasisi, ikna edici, vazgeçirici ve zorlayıcı yönleri olan bir müzakere yöntemidir. Kamu diplomasisinin amacı, bir olay veya durum karşısında bir aktörü hem ikna etmek hem de psikolojik olarak etkilemektir. Bu nedenle ancak uzlaşmacı bir kamu diplomasisi anlayışı ile kamu diplomasisinde başarılı olunabilir. Oysaki stratejik olarak bir toplumun davranışlarının etkilenmesinde etkili olan kamu diplomasisi, Amerika’nın yanlış politikalarından dolayı Amerika’da önemli ölçüde etkinliğini kaybetmiştir. Söylemlere dayalı olarak halkı etkilemek ve sadece teröristleri düşman olarak göstermeye çalışmak, yeterli bir mücadele şekli değildir. Toplumlara kalıcı olarak etkilemek için stratejik bir iletişim aracı olan kamu

diplomasisinin doğru ve etkili kullanılması gerekmektedir. (Armstrong, 2009: 65). Ancak Amerika'nın söylem-eylem tutarsızlığı nedeniyle kamu diplomasisi alanında dünyada samimiyetine pek güvenilmese de etkili bir kamu diplomasisi uygulayıcısı olduğu söylenebilir. Öyle ki Amerika'nın kamu diplomasisi etkinliği şu şekilde örneklenebilir (Nye, 2004a: 33 – 34);

1- ABD, göçmenlerin yaşamak istedikleri ülke olarak ikinci sırada bulunan Almanya'dan altı kat daha cazip bir ülkedir.

2- ABD, her yıl çok sayıda film üreten Hindistan'ın "Bollywood" una rağmen dünyanın, en çok film ve televizyon programları ihraç eden ülkesidir.

3- Dünyada kendi ülkesi dışında bulunan başka bir üniversiteye kayıt yaptıran 1,6 milyon öğrencinin %14'ü İngiltere'de iken %28'i ABD'de bulunmaktadır.

4- Dünyada yabancı okulların büyük bir çoğunluğu Amerikan Eğitim Kurumları içerisinde yer almaktadır. Bununla birlikte diğer ülkelerden daha fazla sayıda kitap basılmakta ve kitap basımında, dünyada ikinci konumda olan Japonya'dan yaklaşık dört kat daha fazla bilimsel makale ve dergi makaleleri yayınlamaktadır.

5- Amerika, birçok internet sitesine ev sahipliği yapan Japonya'dan 13 kat daha fazla internet sitesine sahip olan ülkedir.

Amerikan kamu diplomasisi, tek taraflı değil çift taraflı diyaloga dayalı bir kamu diplomasisi anlayışa sahip olması nedeniyle kamu diplomasisi uygulamalarında başka ülkelere karşı etkili bir yapıya sahiptir. Bunun temel sebebi ise dört ana unsura dayanmaktadır (Reinhard, 2009: 197);

1- Bütün insanlara ve kültürlere saygı duyan bir ülke olduğunu göstermesi,

2- Amerikan değerlerinin, vizyonun ve sesinin, Amerika'nın dünyada saygı duyulan ve güvenilir bir ülke olduğunu anlatması,

3- Kamu diplomasisi uygulamalarının kalbinde, dinleme ve diyalogun bulunması,

4- Medya, iş topluluğu, kâr amacı gütmeyen organizasyonlar ve bireysel teşebbüs gibi hükümet dışı aktörlerin aktif katılımıdır.

ABD'nin kamu diplomasisi faaliyetleri, ilk olarak 1953 yılında kurulan Birleşik Devletler Enformasyon Ajansı (United States Information Agency) tarafından yürütülmüştür. Daha sonralarında ise Amerika'nın Sesi, Radyo Özgür Avrupa, Radyo Özgürlük gibi askeri kökeni olmayan yayın kuruluşlarının Amerikan kamu diplomasisine büyük katkıları olmuştur. Soğuk Savaş döneminde ideolojik savaşların kazanılması için kullanılan bu araçlara ayrılan kaynaklar, Soğuk Savaş'ın bitmesiyle birlikte azalmıştır. Zaman içerisinde etkinliği kaybeden USIA, 1999 yılında çıkarılan yasa ile kaldırılmış ve sorumlulukları, Dışişleri Bakanlığı'na (State Department) aktarılmıştır. Kamu diplomasisi kaynaklarında yeniden kesintiye gidilmiştir. 11 Eylül saldırısı ve Amerika'nın Irak ve Afganistan'daki askeri operasyonları, Amerika'nın ulusal güvenlik çıkarları gereği dış politika aracı olan kamu diplomasisi faaliyetlerinin yeniden gözden geçirmesine sebep olmuştur. Orta Doğu'da yaşanan olaylar, güvenlik endişelerin artırmıştır. Orta Doğu halkının Amerika'ya yönelik bakışını düzeltmek için kamu diplomasisi programlarına büyük bir kaynak ayrılmıştır. Bugün Amerika'da kabine düzeyinde 14 bölüm, 48'in üzerinde bağımsız ajans, kamu diplomasisinin resmî kurumlarında bulunan birçok komisyon, çok sayıda değişim ve eğitim programları bulunmaktadır. Dış ilişkilerinin yürütülmesinde kamu diplomasisinin, anahtar bir role sahip olduğu anlayışının artmasıyla birlikte yönetim bölümündeki birçok birim, kongre, "think tanks" kuruluşları, hükümet dışı organizasyonlar ve medya, kamu diplomasisi alanında farklı yaklaşımları tartışarak ABD kamu diplomasisini geliştirmeye çalışmışlardır. ABD kamu diplomasisinin karşılaşıacağı zorluklarla baş etmesi, kamu diplomasisi yetkililerinin ve sorumluluklarının belirlenmesi, kamu diplomasisi stratejisinin tanımlanması ve yönetilmesi, yeterli kaynakların sağlanması gibi faaliyetleri de üstlenen bu kuruluşlar, Amerikan kamu diplomasisinin gelişimine katkı sağlamışlardır (Nakamura ve Weed, 2009: 2 – 3).

Amerika'nın yanı sıra Uzak Doğu ülkeleri de küreselleşen dünya düzenine ayak uydurmaya başlamış ve kamu diplomasisine ağırlık vermişlerdir. Örneğin "Kamu diplomasisi" kavramı Çin siyasetinde çok kullanılan bir kavram olmasa da dünyanın birçok ülkesinde kamu diplomasisine yönelik çalışmalarını etkin bir şekilde yürütmektedir. Çin, dünyaya kendini "barışçıl, kalkınmakta olan, güvenilir, iş

birliğine açık ve devasa nüfuza hizmet eden bir ülke” olarak göstermeye çalışmaktadır. Bu kapsamda ASEAN’daki etkinliğini artırmış, Kuzey Kore nükleer silah krizinde arabuluculuk rolü üstlenmiş ve 2008 yaz olimpiyatlarını organize etmiştir. Otoriter ve tek partili komünist bir rejime sahip olan Çin, her ne kadar dünyada olumlu bir imaj oluşturmaya çalışsa da insan hakları ihlalleri, Tibet sorunu, Hong Kong sorunu ve Uygur Özerk Bölgesine yönelik baskısı gibi durumlar nedeniyle kamu diplomasisinde sorunlar yaşamaktadır. Batılı devletler tarafından demokratik olmadığı gerekçesiyle eleştirilen Çin, kamu diplomasisi faaliyetleri ile eleştirilere dolaylı olarak cevap vermeye çalışmaktadır. Ekonomik kalkınmayı ve kamu diplomasisini, dış politikasının merkezine yerleştiren Çin, tarihinin ve kültürünün zenginliklerinden fazlasıyla yararlanmaktadır (Kalin, 2012: 153).

1.3.3. Yeni Dünya Düzeninde Kamu Diplomasisi

Soğuk Savaş sonrası iki kutuplu sistemin çökmesiyle birlikte dünyada yeni bir uluslararası sistem oluşmuştur. Gelişmiş devletlerin yanı sıra uluslararası örgütler, uluslararası şirketler, uluslararası sivil toplum kuruluşları, uluslararası kamuoyunu etkileyen önemli aktörler arasına girmiştir. Teknolojik gelişmelerle birlikte küreselleşen yeni dünya düzeninde kamu diplomasisi ise uluslararası aktörlerin en önemli dış politika araçlarından birisi haline gelmiştir. Sert güç parametrelerinin hızla geçerliliğini yitirmesi ile uluslararası aktörler, kamu diplomasisini daha çok kullanmaya başlamıştır. Bununla birlikte çok boyutlu iletişim imkânları, karşılıklı iletişim olanaklarını artırmış ve kamu diplomasisini, yeni dünya düzeninde önemli bir yere getirmiştir.

Kamu diplomasisi, Soğuk Savaş döneminde uluslararası şirketler tarafından kullanılan bir araç haline gelmiştir. Şirketler, uluslararası kamuoyuna nükleer silahları düşmana karşı sahip olunması gereken bir silah olarak kabul ettirmeye ve ideolojik savaşlarda insanların gönüllerine ve akıllarına girmeye çalışmışlardır. Diğer yandan 11 Eylül saldırıları kamu diplomasisinde yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Birbiriyle bağlantılı olan iletişim, politika ve uluslararası ilişkilerden etkilenen kamu diplomasisi, bu gelişmeler ile farklı bir boyut kazanmıştır. İletişim teknolojilerindeki bu devrim, başta internet olmak üzere, CNN International, BBC

World, Sky News, Al-Jazeera gibi küresel haber ağlarının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Öyle ki iletişimde yeni bir çağ açan bu araçlar, zamanla dünya ilişkilerinde merkezi bilgi kaynağı haline gelmişlerdir. İnternet, uluslararası ilişkilerde devletlere, sivil toplum kuruluşlarına, topluluklara, firmalara hatta bireylere, karşılıklı düşüncelerin paylaşılması hususunda büyük fırsatlar vermiştir. Diğer yandan politikadaki devrimler, politik süreçlerde katılımcıların sayısının artmasını sağlayarak, birçok toplumun otokrasiden demokrasiye geçişini sağlamıştır. Uluslararası ilişkilerde, dış politika araç ve hedeflerinde dönüşümler yaşanmıştır. Çekiciliğin ve ikna etmenin önemli olduğu dünyada olumlu imaj ve itibar, geleneksel olarak güçlü askeri ve ekonomik varlıkla kontrol edilen bölge büyüklüğünün artırılmasından ve ham madde elde etmekten daha önemli bir hale gelmiştir (Gilboa, 2008: 55 – 56).

Küreselleşme ile birlikte değişen dünyada toplumsal beklentiler de çeşitlenmeye başlamıştır. Zaman içerisinde toplumsal parçalanmalardaki artış, farklı kültürleri ve yaşantıları da beraberinde getirmiştir. Medya ve çeşitli grupların, farklı toplumlarda yaptıkları kamuoyu oluşturma çabaları da dış politika araçlarının çeşitlenmesine büyük etki etmiştir. Bilgi ve haberleşme teknolojisindeki hızlı gelişim, devletlerarasındaki sınırların kalkmasına sebep olmuştur. Siyasi, ekonomik ve kültürel konuların ötesinde terör, çevre, küresel ısınma, nükleer silahlar, mülteci sorunu, insan hakları gibi sorunların ulusal sınırlar içerisinde çözülemeyeceği görülmüştür (Ateş, 2009: 80). Küresel dünyada yaşanan bu gelişmeler, salt geleneksel diplomasi anlayışının artık yeterli olmadığını göstermiştir. Karmaşık ve ilişkilerin iç içe girdiği yeni dünya düzeni içerisinde ülkeler, geleneksel diplomasinden ziyade kamu diplomasisi faaliyetlerine daha fazla önem vermeye başlamıştır.

Kamu diplomasisinde olağan yöntemler olarak bilinen büyükelçinin medya açıklamaları, ilgili devlet kurumunun yayınladığı bildiriler, yabancı kamuoyu araştırmaları, kitap çevirisi, büyükelçiliğin web sitesinden bildiri yayınlanması gibi klasik yöntemler artık tercih edilmemektedir. Gelişmiş devletler, kamu diplomasisi stratejisinde klasik yöntemler yerine daha profesyonel yöntemler kullanmaya başlamışlardır. Öyle ki gelişmiş devletler, toplumsal değerlere ve kültürel

diplomasiye öncelik veren toplumsal odaklı yöntemleri tercih etmektedirler. Bununla birlikte uluslararası yayınlar ile propaganda yapılması, politik iletişim kampanyaları düzenlenmesi ve kamu diplomasisi uygulanan devlette demokrasinin inşa edilmesi gibi yöntemler de uygulanmaktadır. Bu yöntemler uygulanırken toplum değerleri, politik öncelikler, halkın bakış açısı, iletişim unsurları, halktaki genel kanaatler, tehditler, fırsatlar, risk – maliyet hesaplaması, fayda – maliyet hesaplaması, kısa ve uzun vadedeki hedefler, özel sektörle ilişkiler, dış ülkelerle ilişkiler, politik ön sezgiler, genel algı gibi unsurlar göz önünde tutulmaktadır. Bu unsurlardan yola çıkarak, ülkelerin yapacağı faaliyetler şekillenmekte ve alacağı kararlar tahmin edilmektedir. Bilgiye dayalı yeni dünya düzeninde gelişmiş yöntemler kullanmak, stratejik iletişim kurulmasında kolaylıklar sağlamaktadır (Gregory, 2005: 8).

Genellikle ekonomik ve politik konular üzerine çalışan akademisyenlerin, kamu diplomasisi alanına yeteri kadar önem vermemeleri nedeniyle zamanla eleştirilmişlerdir. Küreselleşen dünyada ülke temsilcileri ile sınırlı kalan geleneksel diplomasiden ziyade toplumlararası iletişimin artması sonucu gelişen kamu diplomasisi, yeni dünya düzeninin bir parçası haline gelmiştir. Küreselleşme ile birlikte artan iletişim imkânları, geleneksel diplomasi anlayışının değişmesine ve post-diplomasi anlayışı olan kamu diplomasinin gelişmesine katkı sağlamıştır. Bu değişim, akademik dünyanın klasik söylemlerine de etki etmiş, ekonomi ve politika konularının dışındaki alanların da küresel dünya içerisinde yer aldığı gerçeğinin görülmesini sağlamıştır (Özkan, 2015: 4). Teorik alanda yaşanan bu gelişme, pratik alanda da hayat bulmaya başlamıştır. Diplomatik yetkililerin klasik diplomatik faaliyetlerin yanı sıra birçok konuda uzmanlık gerektiren yeni alanları da yürütmeleri gerektiği görülmüştür (Barston, 2006: 1).

Gelişmiş ülkelerin sahip olduğu çekicilik, gelişmekte olan ülkeleri etkisi altına alabilmektedir. Toplumlar üzerinde siyasi ve ekonomik gelişmişliğin etkilerinin yanı sıra farklı alanlarda da yeterli donanımına sahip ülkeler, daha olumlu bir imaja sahip olmaktadır. Bununla birlikte sivil toplum kuruluşlarının hükümetler üzerinde baskı kurması ile kamu diplomasisi faaliyetlerinin alanı genişlemiş ve çeşitlenmiştir. Bu nedenle kamu diplomasisine yön verecek olan diplomatik kuruluşların farklı alanlarda da uzmanlaşması gerekmektedir. Bu faaliyetleri yürütecek diplomatik

yetkililerin dikkat etmeleri gereken en önemli husus, kendi ülkelerinin olduğu kadar içinde bulunduğu toplumun değerlerini de iyi bilmesidir. Bir ülkenin kültürünü, inançlarını, hedeflerini ve özellikle de dilini bilmeden yabancı bir toplumla iletişime geçmek, ilişkilerin sağlıklı olmasına engel olacaktır (Trunkos, 2011).

1.4. Kamu Diplomasinin Bileşenleri

Kamu diplomasisi amaç, hedef ve kaynak olmak üzere genelde üç bileşenden oluşmaktadır. Belirli bir amaca yönelik olarak uygulanan kamu diplomasisi faaliyetlerinin hedef kitle üzerindeki etkisi, bir ülkenin sahip olduğu yumuşak güç kaynaklarının kullanımına bağlı olarak değişmektedir.

1.4.1. Kamu Diplomasisinde Amaç

Kamu diplomasisinde temel amaç, yabancı ülkede bulunan kamuoyunun, hükümetin ve toplumu yönlendiren kanaat önderlerinin düşüncelerine etki etmek ve kendi politikalarına göre şekillendirebilmektir. Ülke hakkında olumlu bir imaj bırakılmasının yanı sıra olumsuz düşünce ve algılar da bu amaç doğrultusunda düzeltilmeye çalışılmaktadır. Bu sayede ülkeye yönelik olumlu görüş içerisinde bulunan kesimin görüşleri desteklenmekte, olumsuz ön yargılarda bulunan kesimin etki gücünün kırılması amaçlanmaktadır. Bu durum, aynı zamanda yönetici olan elitlerin, oluşan kamu baskısı sonrası kamu diplomasisi uygulayan ülke ile ilgili olumsuz görüşlerini değiştirmesine etki etmektedir.

Düşüncenin ve bilginin ön planda olduğu günümüzde ülkeler, uluslararası sınırları ve okyanusları maddi olarak aşmak yerine düşüncelerle engelleri aşmaya çalışmaktadır. Ülkeler, maddi unsurları kullanarak bir ülkede geçici olarak değil, düşüncelerle kalıcı olmayı tercih etmektedirler. Askeri güç ve kapasite ile bir ülkeyi yıkmak kolaydır ancak düşünceleri yıkmak zordur. Düşünceleri yıkmak ya da istenilen şekilde değiştirmek ise ancak daha iyi düşünceler üretilmesine bağlıdır. Bu nedenle amaçları ve hedefleri doğru anlatabilmek, etkili düşünce üretimine bağlıdır. Aktör konumundaki hükümetlerin, dış politika amaç ve hedeflerini güçlü bir şekilde savunabilmeleri için dünya kamuoyunu ve özellikle de hedef ülkeleri etkileyebilmeleri gerekmektedir. Bu nedenle de aktörler, geleneksel diplomatik

yöntemlerin yanı sıra kamu diplomasisi araçlarını kullanarak amaçlarını ve hedeflerini daha etkin bir şekilde anlatma fırsatı bulmaktadırlar. Diğer yandan teknolojik imkânların artması ve medya olanaklarının iletişimi kolaylaştırması sayesinde kamu diplomasisi uygulayan ülkeler, savundukları konuları daha etkin bir şekilde anlatabilmektedir. Öyle ki iletişime dayalı yeni dünya düzeni içerisinde aktörlerin dünya kamuoyunu etkileyebilmek için medya araçlarından yararlanması, kamu diplomasisinde önemli bir unsur haline gelmiştir (Rasmussen, 2009: 11).

Kamu diplomasisi, halkın amaçlarının ve değerlerinin uluslararası alanda yansıtılması olduğu için halkın diplomasisidir. Kamu diplomasisi bir propaganda veya hükümet diplomasisi değildir. Halk, devlet kurumları tarafından şekillenmediği için hükümet değildir. Kamu diplomasisinin amacı, bir devlet gücünü veya yumuşak gücü bulunan bir aktörü savunmak değil farklı sosyal topluluklar arasında diyalog kurulmasını ve kültürlerin ortak anlayış içerisinde hareket etmelerini sağlamaktır. Kamu diplomasisi bir şeyleri ikna etmek değil iletişim kurulmasından; bir şeylerin deklare edilmesinden değil karşı tarafın dinlemesinden oluşmaktadır. Kamu diplomasisi çeşitli kökenler, farklı değerler ve karşıt çıkarlara rağmen farklı seslerin duyulduğu bir kamusal alan inşa etmeye çalışmaktadır. Kamu diplomasisinin amacı, hükümet diplomasisi gibi gücü savunmak ya da güç ilişkilerinin yeniden düzenlenmesini tartışmak değil, diplomasinin ön koşulu olan ortak dili oluşturmak ve ortak iletişim alanının oluşumunu teşvik etmektir (Castells, 2008: 91).

Kamu diplomasisinin amacı, bir ülkenin kendini takip eden yabancı toplumları dinleyerek anlamaya çalışması, onları bilgilendirmesi, etkilemesi ve bu etkiyi artırmaya çalışmasıdır. Bir ülkenin sınırları dışında kendi aleyhine yönelik olarak oluşan yanlış anlamalar, sınır ötesinde yürütülen iletişim ortamı ile giderilmeye çalışılmalıdır. Bu yöntem ile iki toplum arasındaki ve iki ülkenin kurumları arasındaki iletişimin artırılması amaçlanmaktadır (Doğan, 2012: 13).

1.4.2. Kamu Diplomasisinde Hedef Kitle Analizi

Kamu diplomasisi uygulayacak olan ülkeler, farklı kaygı ve önceliklere dayanarak hangi ülke üzerinde planlama yapacaklarına karar verirler. Bazen çıkar ve güvenliklerini tehdit eden bir ülke, öncelikli hedefleri arasına girebilmektedir.

Böylelikle kendisine yönelik etkinin daha büyük olacağına inandıkları ülke üzerinde kamu diplomasisi uygulayarak oluşabilecek etkiyi minimize etmek ya da kontrol altında tutmak isteyebilmektedirler. Hedeflenen ülke, küresel, bölgesel veya komşu ülke olabilir. Bu tarz bir uygulama, savunma amaçlı kamu diplomasisi stratejisini oluşturmaktadır. Savunmacı kamu diplomasisi, olumsuz yargı ve düşünceleri kontrol altına alma, etkisiz hale getirme veya olumlu hale çevirme amacı taşımaktadır. Ancak önceden oluşmuş önyargıları yok etmek veya düzeltmek için yapılan çabalar, kaynakların verimli kullanılması ve başarılı bir sonucun alınması için doğru bir yaklaşım değildir. Savunma amaçlı kamu diplomasisinin ötesinde diğer bir yaklaşım ise proaktif kamu diplomasisi yani kendi siyasi politikalarına uygun uluslararası ortam oluşturarak hedeflenen ülke üzerinde kamu diplomasisi uygulanmasıdır. İnşacı bir anlayışa sahip olan proaktif kamu diplomasisinde, önceden oluşan önyargıları yok etmeye çalışmaktan ziyade yeni bir ilişkinin başlamasına imkân verilmektedir. Proaktif kamu diplomasisi ile olumsuz mesajların çürütülmesinden ziyade olumlu mesajların oluşturulmasına odaklanılarak, inşacı bir yaklaşım sergilenmektedir. Örneğin Türkiye'nin komşusu olan Ermenistan ile yaşadığı tarihsel sorunlar karşısında yapacağı savunmacı kamu diplomasisi ile verimli bir sonuç alması pek mümkün değildir. Bu nedenle Türkiye'nin başka ülkeler üzerinde kendi siyasi politikalarına yönelik proaktif kamu diplomasisi uygulaması, kaynaklarını daha verimli kullanılmasına ve verimli bir sonuç elde edilmesine imkân sağlayacaktır (Doğan, 2012: 18).

Birçok ülke, sahip oldukları farklı kamu diplomasisi aktörleri ile belirlenen hedefe yönelik olarak ortak hareket ederek net, ulusal ve tek bir söylem üretme gücüne sahip olduklarını göstermişlerdir. Bunun en önemli örneği Miro, Franco gibi sanatçıların yer aldığı ve modern Avrupa demokrasisinin olduğu İspanya'dır. Ancak net bir söylemin oluşturulmadığı ve iki farklı mesajın verildiği İngiltere'de ise paradoks bir hal söz konusu olmuştur. British Council, İngiltere'yi yoğun bir şekilde modern, çok etnik yapılı, üretken bir ada ülkesi olarak tanıtırken İngiltere Turizm İdaresi ise gelenek, merasim ve tarih ile ilgili klişeleşmiş söylemleri tekrarlamaktadır. Avrupa ülkesi olan İngiltere'nin hedeflerine yönelik oluşan söylem paradoksuna getirilebilecek çözüm ise geleneklerin zamanla değiştiği gerçeğinden

yola çıkarak bu doğrultuda yeni bir kimlik oluşturmaları ve hedeflerine yönelik tek bir söylem geliştirmesidir (Leonard, 2002: 16). Öyle ki söylemlerin tutarlı olması, hedeflenen ülkedeki toplumsal algının bütünlüğünü sağlayacaktır.

Doğan'a ise söylemden ziyade kaynaklara bağlı olarak hedef kitlenin nasıl belirlenmesi gerektiği konusu üzerinde durmuştur. Doğan'a göre kamu diplomasisi, sahip olunan kaynakların yeterliliğine bağlı olarak tüm dünyaya yönelik olarak yürütülebilir. Ancak kaynak ve dil sorunu yaşayan orta ölçekteki ülkelerin, tüm dünyayı kamu diplomasisi uygulama alanı olarak hedeflemesinin mantıklı bir yaklaşım olmayacağını savunmuştur. Çünkü imkân ve kapasitesinin aşılması, kamu diplomasisi uygulamasına faydadan ziyade zarar verecektir. Hedef kitleyi ikna edebilmede kaynak ile birlikte ön plana çıkan diğer en önemli husus ise dildir. Tüm dünyada kullanılan evrensel bir dile sahip olmak, dili geliştirmeye ve yaygınlaştırmaya çalışmak, yabancı bir ülkenin kendi düşüncelerini hedef toplumlara anlatmasına büyük etkisi olacaktır. Tüm evrene hâkim olacak bir dil üretmek ya da sahip olunan dile evrensel bir boyut kazandırmak, kamu diplomasisi uygulayacak ülkelerin küresel etkinliğini artıracak ve kamu diplomasisinin hedef kitle üzerinde daha etkili olması sağlayacaktır. (Doğan, 2012: 17). Kaynak sıkıntısı yaşamayan ve tüm dünyada evrensel bir dile sahip olan gelişmiş ülkeler haricindeki ülkelerin ise kamu diplomasisi hedeflerini sınırlandırması daha etkili bir yöntem olacaktır. Örneğin Amerika ve İngiltere gibi gelişmiş ülkeler sahip oldukları güçlü kamu diplomasisi kaynakları ve sahip oldukları küresel dil sayesinde geniş ölçekli kamu diplomasisi faaliyetleri yürütebilmektedir. Kaynakları sınırlı olan Türkiye gibi orta ölçekli ülkelerin ise öncelikle hedef ülke belirlemesi, etkili ve verimli bir kamu diplomasisi yürütülmesini sağlayacaktır. Kısıtlı kaynaklara sahip olan ülkelerin, belirli bir ülke üzerinde plan yapması ve maliyet hesaplamalarına göre hareket etmesi, daha fazla olumlu sonuç almasını sağlayacaktır. Az kaynak ile çok hedef üzerinde kamu diplomasisi yönetmek, yetersiz kalınan durumlarda ülke imajını da olumsuz etkilemesi söz konusudur.

Kamu diplomasisinin geleneksel diplomasisi gibi geniş bir alana hâkim olmaya çalışması, istenilen sonucun alınamamasına sebep olabilir. Kamu diplomasisi, geleneksel diplomasisinin etkinlik alanının dışındaki alanlarla ilgilenerken genel hedef

alanını sınırlandırmalıdır. Tüm dünyaya yönelik olarak yürütülecek olan makro kamu diplomasisi uygulamasının yerine belirli bir ülke üzerinden hareket etmek, daha rasyonel bir yaklaşım olacaktır. Genel olarak tüm dünyayı etkilemek yerine, bir ülke veya bölge üzerine yoğunlaşmak ve planlama yapmak, orta ölçekteki ülkelerin etkili bir kamu diplomasisi stratejisi yürütülmesine imkân verecektir. Mikro düzeyde hedefin doğru belirlenmesi hem kaynak israfını engelleyecek hem de etkili bir kamu diplomasisinin inşa edilmesine imkân verecektir.

Ülkeler bazen doğrudan bir çıkar çatışması yaşamasalar bile sübjektif nedenlere bağlı olarak kendi ihtiyaçları ve öncelikleri doğrultusunda seçtikleri bir ülke üzerinde kamu diplomasisi uygulayabilmektedirler. Örneğin yabancı bir ülke ile ciddi bir ilişkisi olmasa bile sırf Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda yapılacak oylamada desteğini alabilmek ya da ticari ilişkileri geliştirmek amacıyla o ülkeye yönelik kamu diplomasisi uygulanabilmektedir. Beklentiler doğrultusunda oluşturulacak kamu diplomasisi ortamı ile inşacı bir yapı kurulmaya çalışılmaktadır (Doğan, 2012: 20).

İçinde bulunduğumuz bilgi çağı içerisinde değişime ayak uyduran bir Türkiye imajı ancak insan odaklı mesajlarla ve yeni dijital kanallar vasıtasıyla yabancı toplumlara anlatılabilir. Hedeflenen toplumun başlıca kesimlerinin ilgi alanlarını tespit etmek ve mesajları bu kitlelere hitap edecek şekilde belirlemek tek bir slogandan daha etkili olacaktır. Bununla birlikte Türkiye'nin tanıtım sürecine daha fazla gönüllünün katılımını sağlamak ve toplum liderleri ile ortak girişimlerde bulunmak, iletilmek istenen mesajın daha etkili olmasını sağlayacaktır (White, 2019). Bununla birlikte dünyada kamu diplomasisi faaliyetlerini etkin bir şekilde yürütmek isteyen Türkiye'nin, hedeflediği bölgelerin toplumsal yapısını iyi anlaması ve mesajlarını buna göre şekillendirmesi gerekmektedir.

1.5. Kamu Diplomasisi Yönetim Araçları

İtibar yönetimi ve imaj yönetimi, kamu diplomasisi yönetim araçları içerisinde yer almaktadır. Birbirleri ile yakın ilişki içerisinde olan bu iki kavram, aynı zamanda birbirlerini tamamlayan kavramlardır. İmaj yönetiminin başarısızlığı, ulus itibarının

olumsuz etkilenmesine dolayısıyla itibar yönetiminin olumsuz etkilenmesine sebep olacaktır. Benzer şekilde imaj yönetimindeki başarı, ulus itibarını olumlu etkileyecektir. Bu nedenle bu iki yönetim aracının birlikte koordineli yürütülmesi, kamu diplomasisi faaliyetlerinin etkin ve verimli olmasını sağlayacaktır.

1.5.1. İtibar Yönetimi

Ulusal itibar, bir ülkenin uluslararası saygınlığını gösteren en önemli parametrelerinden birisidir. Uluslararası toplum tarafından saygı gören devletler, kamu diplomasisi faaliyetlerinde daha etkili olabilmektedir. İtibar ise günümüzde en fazla önem verilen yumuşak güç kaynakları arasındadır. Artık siyasi mücadeleler, itibar oluşturma ya da itibarsızlaştırmaya çalışma şeklinde olmaktadır. Topluluklar, güven verenin etrafında toplanmaya meyilli iken, itibar gören ise toplulukları güçlendirmeye meyillidir. Diğer yandan hükümetler, itibar konusunda sadece diğer hükümetler ile değil aynı zamanda haber sağlayan medya kuruluşlarını, şirketleri, hükümet dışı kurumları, hükümetlerarası organizasyonları, bilimsel toplulukları içine alan geniş bir grup ile rekabet etmelidir (Nye, 2002: 67 – 68). Nye göre itibarın önemli bir güç kaynağı olmasının ikinci nedeni ise “bolluk paradoksu” dur. Uluslararası siyasette kullanılan gerçek dışı söylemler, algıda kafa karışıklığına sebep olmaktadır. Propaganda olarak görülen bir bilgi, bir ülkenin itibarını sarsmakla kalmayıp itibarının zarar görmesine sebep olabilmektedir. Nitekim Irak savaşında Saddam Hüseyin’in kitle imha silahlarına sahip olduğu ve El Kaide ile kuvvetli bağları olduğu şeklindeki abartılı iddialar, Amerika aleyhine dönerek yerel unsurların Irak’ı desteklemesine, Amerika ve İngiltere’nin dünyada itibar kaybetmesine sebep olmuştur (Nye, 2004: 107).

Bir ülkenin uluslararası platformda itibarlı olarak kabul edilebilmesi için bazı belirleyici unsurlara sahip olması gerekmektedir. Bu unsurlar, şu şekilde ifade edilebilir;

1- *Sözünün dinlenir olması*: Örneğin BMGK gibi kuruluşlara üye olmak, bir ülkenin sözünün dinlenilir olduğunu göstermektedir.

2- *Belli konularda kamuoyu oluşturma gücü*: Belirli uluslararası sorunlar veya ülke çıkarları ile ilgili konularda uluslararası kanaat önderlerini, medya gibi

kuruluşları harekete geçirmek suretiyle uluslararası kamuoyu oluşturabilmek, uluslararası itibar sağlayacaktır (Gültekin, 2005: 129-30);

3- *Jeo-stratejik önem*: Önemli bir coğrafi konumda olmak, ülke itibarını etkilemektedir. Örneğin üç kıtayı birleştiren ve enerji koridorları üzerinde bulunan Türkiye, jeo-stratejik bir öneme sahiptir.

4- *Etkin liderlere sahip olma*: Uluslararası kamuoyu tarafından bilinen, etkin, saygın, olumlu imaja sahip bir lider, ülke itibarına katkı sağlayacaktır.

5- *Kültür-sanat-spor etkinliklerinde ciddi kazanımların olması*: Kültür, sanat, sinema ve spor gibi etkinliklere yönelik düzenlenen uluslararası yarışmalarda elde edilen başarılar, ülke itibarına etki edecektir.

6- *Önemli uluslararası organizasyonlara ev sahipliği yapması*: G-20, ekonomik zirve, olimpiyat oyunları gibi organizasyonlara ev sahipliği yapmak, ülke itibarına ciddi bir kazanım sağlayacaktır.

7- *İnsan faktörü (O ülkedeki insan profiline dönüşümü yakalaması)*: Nitelikli insanların ve genç nüfusun o ülkede ciddi bir dönüşüm yakalaması, ülke imajı dolayısıyla ülke itibarı için önemli bir adımdır.

8- *Uluslararası sivil toplumla diyalog*: Örgütlenmiş insanlardan oluşan ve toplumsal bir güç elde etmiş olan sivil toplum kuruluşları ile yürütülen olumlu diyalog, ülke itibarı açısından önemlidir.

Ülkelerin uluslararası halkla ilişkilerde öncelikli hedefi, pozitif imaj yerine pozitif itibar elde etmek olmalıdır. İtibar, imaj oluşturulurken ve imaj yönetilebilirken kazanılabilir. Ancak imajlar, her zaman gerçeği yansıtmazlar ve gerçeği temsil etmezler. Bu nedenle bir ulus, imajdan daha ziyade ülke itibarına önem verilmelidir. Bununla birlikte itibar yönetiminin temel saç ayağı, mekânın markalaştırılması, ülkenin markalaşması, kültürel diplomasi, kamu diplomasisi ve algı yönetimi gibi uzmanlık alanlarından oluşmaktadır. Bu temel uzmanlık alanları, birbirleri ile etkileşim halindedir ve birbirlerini güçlendirmektedir. Bir ülke, itibar yönetimi uzmanlık alanlarının birinde başarılı olup, diğer özelliklerinde yeteri kadar başarılı olamayabilir. İtibar yönetimi uzmanlık araçları ise şu şekildedir (Szondi, 2009: 298-299);

a- Mekânın markalaşması: Ziyaretçileri etkilemek ve turizmi canlandırmak amacıyla değişik etkinliklerin düzenlenmesi ve ülkeyi cazip kılacak sloganların geliştirilmesi, bu kapsamda değerlendirilmektedir. Örneğin, Letonya “Şarkı söyleyen ülke” sloganı ile turizm faaliyetlerini canlandırmak istemiştir. Bu alanda uzman olan başlıca aktörler ise milli ve mahalli turizm kurulları, seyahat acenteleri, pazarlama ve markalaşma acenteleri şeklinde sıralanabilir.

b- Ülkenin Markalaşması: Bir ülke için önemli olan unsur, yurtdışında ticari çıkarlarını artırmanın yanı sıra yurt dışına ürün satacak “marka ülke” konumunda olmasıdır. “Marka ülke” olmak, aynı zamanda yatırımcıların cezbedilmesini, rekabet avantajı elde etmeyi ve ihracatın gelişmesini sağlayacaktır. Örneğin Estonya, “Pozitif dönüşüm” sloganı ile marka ülke olmak için çaba göstermektedir. Buradaki başlıca aktörler, ekonomi bakanlığı, yatırım destekleme ve ihracat acenteleri, ticaret heyetleri, ticaret odaları ve çok uluslu organizasyonlardır.

c- Kültürel Diplomasi: Kültür ve dil öğrenimini desteklemek, bir ülke hakkında olumlu kanaat oluşturmak, olumsuz ve negatif ön yargıları değiştirmek, kültürler arasında karşılıklı anlayışı geliştirmek amacıyla kültürel diplomasi faaliyetleri yürütülmektedir. Ülkelerin uluslararası düzenledikleri resim sergileri, Eurovizyon şarkı yarışması gibi etkinlikler, bu kapsamda değerlendirilebilir. Bu etkinlikler, Kültür Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Kültür Enstitüleri, Elçiliklerin Kültür Ataşeleri, kültür ve medya organizasyonları gibi aktörler tarafından yürütülmektedir.

d- Kamu Diplomasisi: Dış politika hedefleri için yenilikçi bir çevre oluşturmak, bu hedefleri geliştirmek, ülkelerin kendi politikalarını başka ülkelere karşı değiştirmesi; ülkelerin, politikacılarının ve hükümetlerinin uluslararası profillerini artırması, bu kapsamda değerlendirilmektedir. Örneğin AB veya NATO’ya üye olmak, bir ülkenin uluslararası profilinin artmasına olumlu etki edecektir. Bu konuda başlıca aktörler ise Hükümet, Dışişleri Bakanlığı, Sivil Toplum Kuruluşları ve yurt dışında yayın yapan medya kuruluşlarıdır.

e- Algı Yönetimi: Gerçekle uyuşmayan imajlar oluşturmak; olumsuz imajları desteklemek, rejimleri, ülkeleri ve hükümetleri kötülemek; kriz çıkarmak gibi politikalar algı yönetimi dâhilindedir. Örneğin Rusya, Baltık Devletlerinin itibarlarını

sarsmak için algı yönetimine başvurmuştur. Algı yönetimi ile mücadele edecek olan başlıca aktörler, Savunma Bakanlığı, Hükümet ve Gizli Teşkilatlardır.

1.5.2. İmaj Yönetimi

Kişilerin, markaların ve kurumların algılanışlarının yönetilmesi olarak tanımlanan imaj yönetimi, uluslararası boyutta ülkelerin imajı açısından önemli bir alan haline gelmiştir (Bulduklu, 2015: 9-11). Uluslararası kamuoyunda sahip olunan imajın ülke itibarını etkilemesi sebebiyle ülkeler, imaj geliştirme çalışmalarına yönelmişlerdir. Öyle ki itibarlı bir ülke, uluslararası karar mekanizmalarını etkileme ve uluslararası arenada kamuoyu oluşturma gücüne sahip olmaktadır.

Uluslararası imaj, bir ülkenin dış hedef kitleler tarafından algılanış tarzının, uluslararası platformlarda oluşturduğu genel izlenimin, sahip olduğu saygınlık ve itibarın, uluslararası konularda topladığı desteğin ve oluşturduğu sempatiye dayalı görüntülerin tümüdür. Uluslararası imajın oluşturulmasında hedef kitlelerle doğru iletişimin kurulması, doğru iletişim tekniklerinin kullanılması, doğru zamanda iletişime geçilmesi ve özel bir tarz ile kamuoyu desteğinin sağlanması başlıca unsurlardır. Ülkelerin bu kapsamda bağımsız dış politika uygulamalarına yönelmeleri, uluslararası imajlarına katkı sağlayacaktır. Olumlu bir uluslararası imaja sahip olmadaki nihai amaç, hedef kitleler nezdinde itibar kazanmaktır (Karabulut, 2018: 176).

Uluslararası arenada ülkeler, sahip oldukları imaja göre değerlendirilmektedirler. Hedef kitle üzerinde itibar kazanmak, etkili bir imaja sahip olmaya bağlıdır. Nitekim bir ülkenin adı, hedef kitle içerisinde zikredildiğinde akla ilk gelen imgelerin olumlu kavramlar olması için ciddi anlamda politikalar üretilmektedir. Bu nedenle uluslararası alanda iyi bir imaja sahip olma konusu, bir devlet politikası olarak ele alınmalıdır. Bunun için de ülke imajını geliştirmeye yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Bu kapsamda siyasi liderlerin uluslararası kamuoyunda tanıtımı yapılmalı; sanatsal ve sportif başarılar, kültürel imaj açısından desteklenmeli; uluslararası sanatsal, sportif ve kültürel organizasyonlar düzenlenmeli; klip, belgesel, sinema, logo, amblem gibi imaj çalışmaları yapılmalıdır (Gültekin, 2005). Bu çalışmalar, ülke imajının gelişimi yanı sıra ülke itibarına da olumlu katkılar sağlayacaktır.

Uluslararası ilişkilerde imaj, çoğu kez ulusal kimliğin ifadesi olarak ortaya çıkmakta ve çoklu değerlendirme mekanizmaları içerisinde yer almaktadır. Uluslararası imaj, çoğunlukla ülkelerin kendi özgün koşulları içerisinde oluşmaktadır. Ancak bazen emperyalist ülkelerin proxy (vekalet ettirme) politikaları ile desteklenen karşı lobiler tarafından da oluşturulabilmektedir. Bu nedenle özünde siyasal anlam taşıyan uluslararası imaj kavramı, her zaman ulusla özdeşleşen ve gerçek ulusal kimliğini yansıtan bir kavram değildir. Devletlerarası ilişkilere ve toplumsal algıya göre değişen bu oluşum, bazen bir ülkeyi köşeye sıkıştırma ve istenilen şeyi yaptırmak aracı olarak kullanılabilir. Bununla birlikte ülkeler kendi kültürel kimliklerini yansıtan uluslararası imajlarının olumlu olmasını istemektedir. Küreselleşme ile birlikte gelişen iletişim ortamı, ulusların imajını daha çok işlevsel hale getirmiştir. Dolayısıyla küreselleşmenin ulusların yerel kavramlarını uluslararası alana taşıması ile yerel kavramlar, küresel değerlendirmeye ve yargıya maruz kalmaktadır (Yerdelen, 2017: 45-46). Bu durum, küreselleşen dünyada ulusal imajın ne derece önemli bir yere geldiğini göstermektedir. Ulusal imaja yönelik algısal saldırılarla baş edebilmek için imaj yönetiminin doğru ve başarılı yürütülmesi gerekmektedir.

1.6. Kamu Diplomasisi Modelleri

Değişkenler arasındaki ilişkileri inceleyen modellerin, bilime önemli katkıları olmuştur. Ancak çok az akademisyen, kamu diplomasisinin gelişimini belirli modeller çerçevesinde incelemiştir (Gilboa, 2008: 59). Genelde dönemsel olarak ele alınan Gilboa modeli ve faaliyet yürütme çerçevesinde ele alınan Kelley modeli ile bu bölümde kamu diplomasisinin uluslararası alandaki gelişimi, modeller çerçevesinde ele alınmaya çalışılmıştır.

1.6.1. Gilboa Modeli

Gilboa, geliştirdiği modelleri ayırmak için büyük aktörler, başlatıcılar, hedefler, medya çeşitleri, araç ve teknikler olmak üzere beş değişkenden yararlanmıştır ve bunun sonucunda üç model ortaya koymuştur. Gilboa, bu modelleri Soğuk Savaş

Modeli, Devlet Dışı Uluslararası Model ve Ülke İçi Halkla İlişkiler Modeli şeklinde belirlemiştir (Gilboa, 2008: 59).

1.6.1.1. Soğuk Savaş Modeli

Küresel alanda ideolojik ve stratejik mücadele içerisinde olan iki süper gücün, nükleer silahlardan sonraki en önemli silahları, radyo istasyonları aracılığıyla yapılan bilgilendirme ve ikna kampanyaları olmuştur. Bu modele göre devletler bu araçları, düşmanca ilişkiler içerisinde oldukları yabancı toplumlarda kalıcı sonuçlar elde etmek için kullanmışlardır. Buna istinaden hedef toplumdaki halkın fikri, bir devletin kendi çıkarlarına uygun olarak değiştirilip ülke içerisinde uygun imaj elde edilirse, karşı tarafta oluşan kamuoyu ile hükümet üzerinde baskı oluşturulabilecektir. Buradaki amaç, hedeflenen toplumda hükümetin ülke içi propagandasına karşı çıkmak isteyen halka dengeli bilgi sağlanmasıdır (Gilboa, 2008: 59).

1.6.1.2. Devlet Dışı Uluslararası Model

Uluslararası ilişkilerde Sivil Toplum Örgütleri gibi yeni aktörlerin ortaya çıkması ve aktörler arasında karşılıklı dayanışmanın gerekliliği gibi nedenlere bağlı olarak Soğuk Savaş modelinde revizyona gidilmiştir. Bu model, ulusal sınırların ötesinde sivil toplum kuruluşlarının ve bireylerin, kamuoyunu etkilemeye yönelik faaliyetlerini araştırmak için tasarlanmış teorik bir çalışmadır. Modele göre aktörler, kendi amaçlarına küresel destek sağlamak için genellikle küresel haber ağlarından ve medya organizasyonlarından faydalanmaktadır. Örneğin Çin hükümetinin reform yapması için baskı yapan demokrasi yanlısı kitlenin oluşmasına, devlet dışı aktörler etki etmiştir. Devlet Dışı Uluslararası Model'e göre devlet dışı kampanyalar, kamuoyunu etkilemede etkili bir araç olabilmektedir (Gilboa, 2008: 59 – 60).

1.6.1.3. Ülke İçi Halkla İlişkiler Modeli

Soğuk Savaş modeline göre devletler, kamuoyunu etkilemeye yönelik faaliyetlerini sürdürmek için radyo istasyonları gibi iletişim araçlarını kullanmışlardır. Ülke içi Halkla İlişkiler Modelinde ise devletler, amaçlarının gerçekleştirmek için halkla ilişkilerle ilgilenen firmalarla anlaşmakta ve hatta hedef ülkede lobiler kiralamaktadır. Bu metodu tercih eden bir hükümet, bu metodun direk

hükümet destekli kamu diplomasisinden daha etkili olacağını düşünmektedir. Hedeflenen ülkede yerel bir grubun veya hareketin desteğini almak, kampanyanın meşruluğunu ve güvenilirliğini de sağlamlaştırmaktadır. Modele göre tek başına hükümetler hedef ülke içerisinde kampanya yapma konusunda yeterli olamayabilir. Verilen politik ve kültürel mesaj ile arzulanan sonuçlara nasıl ulaşılabilineceğini, kampanyalar yürüten hükümetin faaliyetlerindeki eksikliklerinin neler olduğunu ve bu eksikliklerle nasıl mücadele edileceğini, en iyi yerel bir halkla ilişkiler firması bilebilir. Bu model aynı zamanda “stratejik kamu diplomasisi” olarak bilinen kamuoyu araştırma metotlarını ve bilimsel bilgiyi de kullanmaktadır. Bu modelle ilgili en bilinen örnek, 1990 - 1991 yılları arasında süren Körfez savaşında Kuveyt Kralının bir Amerika firması ile anlaşmasıdır. Öyle ki sürgündeki Kuveyt Kralı, Amerikan öncülüğünde Saddam Hüseyin’i Kuveyt’ten uzaklaştırmak için Hill & Knowlton adlı halkla ilişkiler firması ile anlaşmıştır. Bu sayede Amerikan halkının, kongresinin ve ABD medyasının desteğini almak istemiştir (Gilboa, 2008: 60).

Bu üç model ile kamu diplomasisi faaliyetlerinin değişkenler üzerindeki algılanış biçimleri açıklanmaya çalışılmıştır. Modellerin daha iyi anlaşılması için daha çok örnek verilebilir. Örneğin Çin’de demokrasi yanlısı bir grup, mevcut iktidara karşı sesini duyurmak istemiştir. Amerika, Çin’deki halk direnişini desteklemek için uluslararası yayıncılığı kullanmış ve sonrasında Çin’de demokrasi yanlısı gösteriler yapılmaya başlanmıştır. Çin’de düzenlenen demokrasi yanlısı bu gösteriler, Devlet Dışı Uluslararası Model’e örnek olarak gösterilebilir. Çünkü Çin’deki karşıt bir grup, küresel iletişim türü olan uluslararası yayınlardan etkilenmiş ve Batı ideolojisi olan demokrasiyi kendi ülkesinde desteklemeye başlamıştır. Diğer iki model, öncelikli olarak demokratik ülkelerde ülke içi meselelere yönelik olarak kullanılırken Soğuk Savaş Modeli, öncelikli olarak otoriter rejimlere karşı kullanılmıştır. Örneğin Küba’da Castro’ya, Miramar’da askeri cuntaya ve İran’da Ayetullah’a karşı Soğuk Savaş modeli kullanılmıştır. En çok tercih edilen ise Ülke İçi Halkla İlişkiler Modeli olmuştur. Bu üç modelin her biri, hükümet, medya ve kamuoyu için önemli çıkarımlara sahiptir. Öyle ki modeller, kamu diplomasisinin gelişimine katkı sağlayacak görüşlerin ortaya çıkmasına yardımcı olmuştur (Gilboa, 2008: 60)

1.6.2. Kelley Modeli

Gelişmiş olarak görülen uluslara karşı meydan okuyabilmek için kamu diplomasisinin yeni bakış açıları ile derinleştirilerek anlaşılması gerekmektedir. Kamu diplomasisine yeni bir bakış kazandıran bu model, rekabetçi bakış açısından işbirliğine, propaganda eğilimli davranışlardan şeffaf iletişim yollarına, kısa süreli taktik manevralardan uzun vadeli bütünleşik yaklaşımlara geçilmesini tavsiye etmektedir. Kelley (2009: 79 – 80), bu kapsamda kamu diplomasisi faaliyetlerini enformasyon, etkileme ve katılım olmak üzere üç kategoride incelemiştir (Kelley: 2009: 79 - 80);

- **Enformasyon:** Kısa süreli olay veya krizlerde bilgi yönetimi ve dağılımının önemi,
- **Etkileme:** Hedeflenen toplulukta davranışsal değişiklik yapmak için uzun süreli ikna kampanyalarının düzenlenmesi,
- **Katılım:** İnsanlar arasında karşılıklı anlayışın ve uzun süreli güvenin oluşmasına yönelik ilişkilerin inşa edilmesi (gruplar, organizasyonlar, uluslar).

1.6.2.1. Savunma ve Danışma Modeli

Savunma ve danışma modeli olmak üzere iki tür kamu diplomasisi modeli geliştiren Kelley, yukarıda tanımlanan üç kamu diplomasisi kategorisi ile modelleri açıklamaya çalışmıştır. Diğer yandan iletişim tarzı, zaman dilimi ve durum intibakı şeklindeki parametrelerle yukarıda belirtilen üç kategorinin durumunu belirlemiştir.

Tablo 5. Kelley’in Savunma ve Danışma Modeli

	Savunma Modeli		Danışma Modeli
	Enformasyon	Etkileme	Katılım
İletişim Tarzı	Şeffaf	Propaganda eğilimi	Şeffaf
Zaman Dilimi	Uzun vadede / Kısa vadede	Uzun vadede / Kısa vadede	Uzun vadede
Durum İntibakı	Reaktif / Proaktif	Proaktif	Reaktif / Proaktif

Kaynak: Kelley, John R., 2009: 76-82

Kelley, geliştirdiği savunma ve danışma modellerinde genel olarak uzun vadeli ve proaktif iletişim tarzını önermektedir. Savunma modelinin enformasyon yaklaşımında ve danışma modelinin katılım yaklaşımında, iletişim tarzı olarak genellikle şeffaf iletişimi tercih etmiştir. Hedef toplumun davranış biçimini değiştirmek için ise propaganda eğilimli iletişim tarzı kullanmıştır. Kelley, öne sürdüğu her iki model için de genel olarak uzun vadeli bir zaman dilimine ihtiyaç duyulduğunu ve proaktif bir yaklaşımın gerekliliğini ifade etmiştir. Enformasyon yaklaşımı kapsamında yürütölen kamu diplomasisi faaliyetleri, gerçeğe dayanmaktadır ve hedef kitleye ulaşana kadar da değiştirilmemektedir. ABD Dışışleri Bakanlığına göre kamu diplomasisi faaliyetlerinin büyük bir kısmı, hükümet destekli yayınlar, sinema filmi, radyo ve televizyondan oluşan enformasyon yaklaşımı ile yürütölmektedir. Enformasyon yaklaşımı, uzun veya kısa vadede uygulanabilir ve reaktif veya proaktif şeklinde yapılabilir. Bununla birlikte enformasyon yaklaşımı, uzun süreli kampanyaların yürütölmesinde proaktif duruşlara uygundur fakat gerektiğinde örneğin kriz gibi durumlarda reaktif duruşları da tercih edebilmektedir. O halde görölmektedir ki enformasyon yaklaşımı, çok az bilgi sahibi olunan ve neredeyse karşılıklı diyalogun hiç olmadığı yerlerde iletişim stratejisi olarak kullanılan tek yöntemdir (Kelley: 2009: 80).

Kelley, savunma ve danışma modellerini esasında ABD'nin içinde bulunduğu kamu diplomasisi tartışmalarından yola çıkarak geliştirmiştir. ABD'nin 11 Eylöl saldırısından sonra kamu diplomasisini nasıl geliştireceğine ve Amerika'nın uluslararası çıkarlarını koruması gerektiği şeklindeki kamuoyu baskılarında etkilenmiştir. Tablodaki alt başlıklar yaklaşımların özelliklerini açıklarken, yaklaşımlarda kamu diplomasisini yürüten birimin karşılaşacağı durumlar açıklanmaya çalışılmıştır. Ancak kamu diplomasisi ile ulaşılmak istenen hedefler birbirlerini tamamlayan unsurlar haline gelmeye başladığı için bu tarz kamu diplomasisi modelleri de azalmaktadır. Diğer yandan savunma yaklaşımı, bilginin direk aktarıldığı tek modeldir ve sıklıkla kısa dönem ihtiyaçların karşılanması için kullanılmaktadır. Bazen savunma yaklaşımı, iletişim kurmak için propaganda meyilli iletişim tarzı olan etkileme yaklaşımına kayabilmektedir. Yeni kamu diplomasi savunucularına göre ise devletler artık savunma modelini baskıcı bir model olarak

gördüklerinden çok fazla tercih etmemektedirler (Kelley: 2009: 81). Bu kapsamda etkileme ve katılıma yönelik bir model geliştirilebilir.

1.6.2.2. Etkileme ve Katılım Modeli

Propagandacılığa yönelik şeffaf enformasyon yaklaşımında, etkileme yaklaşımı kullanılabilir. Etkileme yaklaşımının temelinde hedef kitleyi belirli bir düşünceye yönlendirme amacı bulunmaktadır. İkna etme yöntemlerinden gerçeği manipüle etmeye veya düşünceleri yanıltmaya kadar birçok uygulama, etkileme yaklaşımının içerisine dâhil edilebilir. Etkileme yaklaşımı tercihe bağlı olarak kısa veya uzun vade dilimi içerisinde gerçekleşebilir. Etkileme yaklaşımı, sabit tutumları değiştirmek için düzenlenen kampanyalarda ise proaktif bir duruş sergilemektedir (Kelley: 2009: 80 – 81).

Katılım yaklaşımı, güven inşasında şeffaf iletişim tarzını tercih etmektedir. Propaganda tarzı taktikler ve kişisel çıkarlara büyük oranda yatkınlık olmasına rağmen, son zamanlarda bilim dünyası bu yaklaşımın temellerine odaklanmıştır. Bu yaklaşım birçok katılımcıyı içermektedir ve onları karşılıklı kazanç vaadiyle cezbetmektedir. Buna en tipik örnek, Fitzpatrick'ın kamu diplomasisi ilişkisel modelidir. Bu örneğe göre ilişkisel yönetim adaptasyonunun halkla ilişkiler çalışmalarıyla benzer yanları bulunmaktadır. Fitzpatrick'ın kamu diplomasisi ilişkisel modeli, aynı zamanda kamu diplomatları ile toplum liderlerinin rekabet etmeleri yerine işbirliği yapmaları gerektiğine vurgu yapmaktadır. Bu iki grup arasında güven inşa etmek ve iletişimi açık hale getirmek için ise uzun vadeli ilişkinin gerekliliğine dikkat çekilmektedir (Kelley: 2009: 81).

1.7. Bölüm Değerlendirmesi

Yeni dünya düzeninde devletler, uluslararası alanda daha çok görünen, bilinen ve itibarlı bir ülke olmak istemektedir. Geleneksel diplomasisi yöntemleri ile bu amaçlarına ulaşamayan devletler, kamu diplomasisine yönelmiş ve kamu diplomasisini dış politikalarında aktif olarak kullanmaya başlamışlardır. Kamuoyunda tanınma ve kamuoyunu etkilemeye yönelik dış politika aracı olan kamu diplomasisinin temelinde ise yumuşak güç kaynakları bulunmaktadır. Her

devletin yumuşak güç kaynaklarında farklılıklar olmakla birlikte evrensel değerlere sahip olan devletler, dünyada daha cazip ülkeler haline gelebilmektedir. Nitekim yabancı toplumları hedefleri doğrultusunda ikna etmek isteyen başta ABD olmak üzere küresel güçler, yumuşak güç kaynaklarını aktif olarak kullanmakta ve uluslararası kamuoyunda çekim gücü oluşturmaktadırlar.

Bu bölümde kamu diplomasisi ve yumuşak güç kavramları teorik ve metodolojik açıdan ele alınmış, dış politikadaki yerleri ve önemleri açıklanmaya çalışılmıştır. Kavramlar farklı boyutlarda ele alınarak derinlemesine açıklanmaya çalışılmıştır. Yumuşak güç kaynakları temel olarak Joseph Nye'nin bileşenleri üzerinden ele alınmış, ulusal marka kavramı yumuşak güç kaynakları konusuna dâhil edilmiştir. Diğer yandan siyasi değerler ve hükümet politikaları başlığı altında uluslararası alanda itibarlı olmak için gerekli olan evrensel ilkeler oluşturulmaya çalışılmıştır. Kamu diplomasisi kavramının açıklanmasına yönelik olarak kavramın bileşenleri, yönetim araçları ve modelleri farklı açılardan ele alınmıştır.

Tarih boyunca farklı şekillerde tanımlanan güç, önceleri askeri güç olarak tanımlanırken modern dünya düzeni ile ekonomik, kültürel ve teknolojik gelişmişlik olarak görülmeye başlanmıştır. Nitekim başkalarını kontrol etme ve başkalarını yapmayacaklarını yaptırabilme yeteneği ve kapasitesi olan güç, realistlere ve idealistlere göre farklı boyutlarda ele alınmıştır. Hans Morgenthau ve John Mearsheimer göre güç amaç iken, Neorealist Kenneth Waltz'a göre ise güç, devletlerin ulaşmak istedikleri mutlak bir amaç değil bir araç olarak ifade edilmiştir. Joseph Nye ise güç uygulama yöntemleri üzerinde durarak zorlayıcı ve teşvik edici araçlar ile gücün kullanılabileceğini belirtmiştir. Diğer yandan ABD dış politikasındaki gelişmelere bağlı olarak akılcı güç kavramı ortaya atılmış, sert gücün yanı sıra yumuşak gücün de kullanılmasının daha etkili bir güç olacağı ifade edilmiştir. Nitekim ABD, sert ve yumuşak gücü etkili bir şekilde kombine etme yeteneği olan akılcı gücü, Soğuk Savaş döneminde etkili kullanması sayesinde savaşı kazanmayı başarmış ancak aynı başarıyı 11 Eylül sürecinde gösterememiştir.

Yumuşak güç, zorlama ya da bir ödeme yapmadan cazibe ile bir kişinin istediği sonuçları elde etmek için diğerlerini etkileme yeteneğidir. Bir ülkenin yumuşak gücü,

kültürel değerlerinin başkalarına çekici gelmesine, hem ülke içinde hem de uluslararası alanda politik değerlerine uygun bir davranış göstermesine, meşru ve etik olarak görülen bir dış politika yürütmesine bağlı olarak belirlenecektir (Nye, 2004a: 6 – 11). Joseph Nye tarafından ilk kez ortaya atılan yumuşak güç kavramı, bilimsel dünyada kısa sürede benimsenmiş ancak birçok akademisyen tarafından eleştiriye maruz kalmıştır. Vuving’e göre yumuşak güç kavramı, bilim adamları tarafından “teorileşme yetersizliği”, “akademik gelişme eksikliği”, “analitik bulanıklık” gibi nedenlerden dolayı karışık ve yanlış anlaşılan bir kavram olarak eleştirilmektedir (Vuving, 2009: 3). Nye’in eserlerinde yumuşak güç kavramını Amerikan merkezli bir yaklaşımla anlatması ve dünyanın geri kalan kesimi ile ilgilenmemesi, kavramın Amerikan hedeflerine hizmet eden bir yaklaşım olarak algılanmasına sebep olmuştur (Womack, 2005: 2). Bazı düşünürler yumuşak gücün faydacı ve çıkarıcı bir zihniyete sahip olduğunu, insanların irade ve tercihlerinin maddi imkânlar kullanılarak olmasa bile manevi olarak yönlendirilmesinin dahi doğru olmadığını, zorlayıcı hitabetlerle ya da tuzak şeklindeki söylemlerle bireylerin özgürlüklerinin kısıtlanmaması gerektiğini ifade etmişlerdir (Muawad, 2010: 255). Diğer yandan bazı akademisyenler yumuşak gücün güç olmadığını, sadece değerlerin yaygınlaştırılmasından ibaret olduğunu, çünkü yumuşak gücün kontrol edilemez bir güç olduğunu ve dış politika hedefleri ile uyumlu olmayan bir kavram olduğunu açıklamışlardır (Muawad, 2010: 252). Bazı düşünürler ise kavramın sadece demokratik yönetime sahip olan ve yeni teknolojilerin girişine izin veren ülkelerde geçerli olacağını, bunun dışındaki ülkelerde sınırlı kalacağını bu nedenle de kavramın çok fazla yayılamayacağını ifade etmişlerdir (Sancak, 2016: 107).

Yumuşak güç kavramı Amerikan merkezli olması ve Amerika’nın dış politikaları doğrultusunda şekillenmesi, kavramın Amerika çıkarlarına hizmet eden bir yaklaşım olarak görünmesine sebep olmuştur. Ancak teorik çalışmalar sayesinde kavram, kısa sürede uluslararası literatüre kazandırılmış ve birçok ülkenin dış politikasında yer almaya başlamıştır. Nitekim birçok ülke, uluslararası amaçlarına ikna yöntemiyle ulaşmaya çalışmaktadır. Örneğin demokratik yönetimin olmadığı Çin dahi dış politika aracı olarak kamu diplomasisini ve özellikle Afrika politikalarında yumuşak güç yöntemlerini sıklıkla kullanmaktadır.

Kamu diplomasisi kavramı yeni bir kavram olması nedeniyle akademisyenler tarafından farklı şekillerde tanımı yapılmıştır. Tanımlarda genel olarak kamu diplomasisinin bir amaca yönelik olarak devlet ya da devlet dışı aktörler tarafından yabancı halklara yönelik yapılan bir iletişim süreci olduğu ifade edilmektedir. Detaylı olarak incelendiğinde ise kamu diplomasisinde yöntem olarak dinleme, konuşma, karşılıklı değişim; amaç olarak kendini anlatma, anlaşılma, uluslararası çevreyi yönetme, kamuoyunu şekillendirme, etkileme; özne olarak devlet, devlet dışı aktörler, bireyler; hedef kitle olarak yabancı kamuoyu, küresel toplum kavramlarının kullanıldığı görülmektedir. Tanımlarda kamu diplomasisinin temelini oluşturan yumuşak güç ve diplomasi terimleri ise çok fazla geçmemektedir. Oysaki Joseph Nye, *Public Diplomacy and Soft Power* adlı eserinde kamu diplomasisinin yumuşak güç kaynaklarını harekete geçirmek için bir araç olduğunu belirtmiştir (Nye, 2008a: 95). Bu eksiklikler kavramın yeteri kadar anlaşılmasına, çerçevesinin oluşturulamamasına sebep olmaktadır. Kavramla ilgili teorik açıklamaları netleştirmek ve kavrama kapsayıcı bir nitelik kazandırmak amacıyla yeni bir tanım oluşturulmuştur. Buna göre kamu diplomasisi “Yumuşak güç kaynaklarını harekete geçirmenin bir aracı ve diplomasinin bir türü olan kamu diplomasisi, devlet, devletle bağlantılı devlet dışı aktörler veya bireyler tarafından hedeflenen yabancı kamuoyuna veya küresel topluma yönelik olarak kendini anlatmak, bu toplumlarda anlaşılma, temsili değerleri genişletmek, uluslararası çevreyi yönetmek, kamuoyunu doğru bilgi ile şekillendirmek; kurum, politika, ideoloji veya diğer unsurları tanıtmak gibi bir amaca yönelik olarak konuşma, dinleme, karşılıklı değişim gibi çeşitli yöntemler ile etkilemek suretiyle monolog olarak veya diyalog kurarak yapılan politika ve etkinliklerin bütünüdür” şeklinde tanımlanmıştır.

Kamu diplomasisinin gelişimi metodolojik açıdan Kelley ve Gilboa Modelleri ile açıklanmaya çalışılmıştır. Gilboa modeli ile kamu diplomasisi gelişim süreci, Soğuk Savaş Modeli, Devlet Dışı Uluslararası Model ve Ülke İçi Halkla İlişkiler Modeli şeklindeki üç dönem ile açıklanırken; Kelley modeli ile kamu diplomasisi yöntem şekilleri, Savunma ve Danışma Modelleri, Etkileme ve Katılım Modelleri ile açıklanmıştır. Kamu diplomasisi yönetim şekli ise itibar yönetimi ve imaj yönetimi şeklinde ele alınmıştır. İtibar yönetimi ile bir devletin karalama ve propaganda tarzı

eylemler karşında kamu diplomasisi çerçevesinde yapacağı faaliyetler ve itibar yönetimindeki alanlar belirlenmeye çalışılmıştır. İtibar kazanmanın diğer bir yöntemi olan imaj yönetimi ise ulusal imaj çerçevesinde ele alınmıştır. Toplumların algılayış tarzına, saygın göstermelerine ve sempatisine bağlı olan ulusal imaj yönetimi için yapılması gereken faaliyetler belirlenmeye çalışılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’NİN KAMU DİPLOMASİSİ

Türkiye sahip olduğu tarihi, siyasi, kültürel ve dış politika değerleri ile dış politikasında etkili kamu diplomasi faaliyetleri yürütmektedir. Özellikle tarihi ve kültürel bağlarının olduğu Balkanlar, Orta Doğu, Avrasya ve Afrika’da yoğun olarak faaliyetlerini sürdüren Türkiye, son dönemde özellikle Afrika kıtasına büyük önem vermektedir. Kamu diplomasisi aktörleri ile Afrika’ya değerlerini yansıtmak ve hikâyesini tüm Afrika’ya anlatmak isteyen Türkiye, Afrika’ya yönelik kamu diplomasisi faaliyetlerinde büyük gelişme göstermiştir. Öyle ki Soğuk Savaş sonrası bağımsızlığını kazanan Türk Devletlerine yönelik olarak dış politikasında kamu diplomasisi faaliyetleri yürütmeye başlayan Türkiye, ilerleyen süreç içerisinde kapasite ve vizyon açısından oldukça ilerleme kaydetmiştir. TİKA, YTB, Yunus Emre Enstitüsü gibi kamu diplomasisi aktörleri başta Afrika olmak üzere birçok bölgede yaptıkları faaliyet ile Türkiye’nin anlaşılmasına ve tanınmasına katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte akademisyenler, öğrenciler, TRT, özel medya kuruluşları, iş adamları dernekleri, STK’lar gibi aktörler de küreselleşen dünyada Türkiye’nin kamu diplomasisi faaliyetleri içerisinde yer almaktadır.

2.1. Türkiye’nin Yumuşak Güç Kaynakları

Kamu diplomasisi, hükümetlerin başka ülkelerde yalnızca hükümetlerle değil o ülkelerdeki halklarla da iletişime geçmek ve onları cezp etmek için kullandığı bir araçtır. Ancak bir ülkenin yumuşak güç kaynakları cazip değilse, kamu diplomasisi yumuşak güç üretemeyecektir (Nye, 2008a: 95). Yumuşak güç ise çoğunlukla bir ülkenin kendi değerlerinden oluşmaktadır. Bu değerler, kültürüne, ülke içerisinde takip ettiği politikalarına ve ülkenin kendisini uluslararası alanda ele alışına göre belirlenmekte ve temel olarak üç kaynağa dayanmaktadır (Nye, 2002: 9). Bu kaynaklar, kültür, siyasi değerler ve dış politika olarak sıralanmaktadır (Nye, 2004a: 11). Bununla birlikte tarihi değerler de bir ülkenin yumuşak gücüne kaynaklık etmektedir. Çünkü tarihi değerlerden gelen kapsayıcı ve çekici unsurlar, yabancı toplumların dikkatini çekebilmektedir (Nye, 2008a: 95). Bu bölümde Türkiye’nin

yumuşak gücü, bu parametreler çerçevesinde incelenecek ve evrensel değerler kapsamında analiz edilmeye çalışılacaktır.

2.1.1. Tarihi Değerler

Joseph Nye'e (2008a: 95) göre belirli bir varlığın cazip bir yumuşak güç kaynağı olup olmadığı, anketle veya belirli bir grupta ölçülebilir. Bununla birlikte kamu diplomasisi faaliyetleri yürütecek olan ülkenin beklentisinin olması ve iletişim kurmak istemesi gerekmektedir. Bu kapsamda tarihi değerler de Türkiye'nin yumuşak gücünün bir parçası olduğu söylenebilir. Çünkü Türkiye, tarihi değerleri ile Balkanlar, Orta Doğu, Orta Asya ve Kuzey Afrika gibi coğrafyalarda halen kamu diplomasisi faaliyetlerini aktif olarak sürdürmektedir. Öyle ki TESEV'in 2009 yılında Ürdün, Mısır, Filistin, Lübnan, Suudi Arabistan ve Suriye'de telefonla, Irak'ta ise yüz yüze mülakat yoluyla gerçekleştirdiği kamuoyu yoklamasında %75 oranında halkın Türkiye'ye karşı sempati beslediği tespit edilmiştir. Benzer şekilde 2010 yılında yapılan kamuoyu yoklamasına İran da dâhil edilmiş, 2267 kişi ile telefon ve mülakat yoluyla görüşülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre Türkiye'ye yönelik sempatinin arttığı ve %80 seviyesine ulaştığı görülmüştür (Aktaran Perçinoğlu ve diğerleri, 2010: 5-6). Diğer yandan BİLGESAM'ın 2012 yılında yaptığı bir araştırmaya göre Balkanlar'da bulunan Müslüman toplumların Türkiye'ye olan sempati düzeyleri ortalama %77,61 seviyesindedir. Diğer Balkan ülkelerinden Hristiyan olan vatandaşların Türkiye'ye olan sempatisinin ortalaması ise %48,98 olarak belirlenmiştir (Aktaran: Bilgiç ve Akyürek, 2012: 79-85). Araştırmalarda Türkiye'ye yönelik sempatinin yüksek çıkmasının temelinde Türkiye'nin tarihi değerleri bulunmaktadır. Geçmişlerinde Osmanlı devleti ile birlikte yaşamış olan Orta Doğu ve Balkan Devletleri, Türkiye'nin tarihi değerlerine sahip çıkan ve koruyan bir ülke olduğunu bilmektedirler. Öyle ki geçmişte Osmanlı Devleti'nin bir parçası olan bu devletler, Osmanlı'nın yabancı haklarını koruduğunu ve sömürgeciliğe karşı olduğunu bilincindedirler.

Türkiye, tarihinde çoğu zaman farklı etnik ve dini yapıdaki toplumlarla bir arada yaşamıştır. Evrensel değerlere ve normlara bağlı kalarak sürdürülmeye çalışılan bu siyasi birliktelik zaman içerisinde Türkiye'nin tarihi değerlerinin

oluşmasına imkân vermiştir. Tarihte modernleşme adımları olarak atılan birçok demokratik adım, evrensel değerlere verilen önemi göstermiştir. Nitekim hukuk devleti ilkesi içerisinde hareket edilerek toplumların temel hak ve özgürlükleri korunmaya çalışılmıştır. Öyle ki Selçuklular ve Osmanlılar döneminde yabancı halklarla ortaklaşa sürdürülen yaşamlar, tarihi değerlerin oluşmasına etki etmiştir.

Türkiye, geçmişten gelen tarihi ve siyasi değerleri sayesinde Balkanlar, Orta Asya, Orta Doğu ve Afrika'da yumuşak gücünü kullanabilmektedir. TİKA ve diğer kamu diplomasisi aktörlerinin kamu diplomasisi faaliyetlerine Türkiye'nin geçmişteki izleri etki etmektedir. Geçmişte Osmanlı'yı bilen toplumlar, Türkiye'nin emperyalist yaklaşımlarla kendilerine yaklaşmadıklarını bilmekte ve yapılan kamu diplomasisi faaliyetlerini kabul etmektedir. Nitekim tarihi değerler kapsamındaki bu yaklaşımlar, Türkiye'nin yumuşak gücünün bir özelliğidir.

Bir ülkenin tarihi özelliklerinin tarihi değerler olarak kabul edilebilmesi için yabancı toplumlar dâhil tüm toplumları kapsayıcı nitelikte olması gerekmektedir. Nitekim Türkiye'nin tarihi değerlerinin oluşumunda önemli bir yeri olan Selçuklular, yabancı toplumların hak ve özgürlüklerini korumuşlardır. Fethettiği yerlerde bulunan Hristiyan ve Yahudi gibi gayri Müslim unsurlara karşı şefkat göstermiş ve kendi değerlerini sürdürmelerine imkân vermişlerdir. Öyle ki Alp Aslan, fethettiği yerlerde bulunan Hristiyanların haklarını korumuş ve Hristiyan yazarlar tarafından adil ve merhametli bir insan olarak anlatılmıştır. Benzer şekilde Melikşah, Hristiyanlara şefkatle yaklaşmış ve yabancı toplumların değerlerini korumaya yönelik politikalar izlemiştir. Melikşah'ın bu yaklaşımı, 1086'da birçok vilayetin kendiliğinden Selçuklu himayesine girmesine sebep olmuştur. Melikşah'ın idaresinde 12 millet yaşamıştır. Ermeni ve Rum şehirleri dâhil olmak üzere birçok yabancı şehir kendiliğinden Melikşah'ın kanunlarını tanımayı kabul etmiştir. Selçuklu Sultanı Melikşah da bir idareci olarak himayesindeki toplumlara karşı büyüklenmek yerine her zaman tevazu göstermiştir. Yönetimde bulunduğu süre içerisinde Hristiyanlara karşı adaletli ve hayırsever olmuştur. Harp ve şiddete başvurmaksızın sadece gönülleri kazanmak suretiyle hiçbir hükümdarın sahip olamadığı yerlere sahip olmuştur (Turan, 1999: 323-325). Sultan Melikşah'ın bu siyasi özelliği, Selçukluların yumuşak gücünün bir özelliği olduğu söylenebilir. Sert güç yerine yumuşak güç

politikalarının uygulanması ile Hristiyan toplumlar, Selçukluların siyasi politikalarından etkilenmiş ve kendi istekleri doğrultusunda Selçuklu yönetimine dâhil olmuşlardır. Günümüzde ABD nasıl ki yabancı toplumlar için çekim gücü oluşturabilmişse dönem içerisinde Selçuklular da yabancı toplumlar için çekim gücü oluşturduğu söylenebilir. Görüldüğü gibi insan hak ve özgürlüklerin korunması gibi evrensel politikalar, her dönemde etkili yumuşak güç politikaları olmuştur.

Türkiye'nin tarihi değerlerine etki eden diğer bir unsur ise tarihi geçmişinden gelen siyasi anlayıştır. Öyle ki şair ve devlet adamı olan Yusuf Has Hacıp'in siyasetname türünde yazdığı eseri Kutadgu Bilig, Türk siyasi değerlerinin oluşmasına etki eden başlıca kaynaklardan birisi olmuştur. Yusuf Has Hacıp, ülke yönetimini siyaset sistemi olarak dört ilkeye dayandırmıştır. Buna göre siyaset sistemi, bilgi, eylem, adalet ve egemenlik ilkelerine sahip olmalıdır. Hükümdarların ise ülke yönetiminde cesaretli, akıllı, erdemli, dürüst, ihtiyatlı, adil ve insancıl olması gerektiğini ifade etmiştir (Memiş, 1998: 87-89). Türkiye'nin siyasi değerlerini oluşturan bir diğer eser ise Selçuklu Veziri Nizamülmülk tarafından yazılan Siyasetname'dir. Sultan Melikşah'ın emri ile kaleme alınan Siyasetname'de padişahın görevleri ve olması gereken özellikleri yer almıştır. Esere göre bir padişah, iyi huylu, mert, cesur, merhametli, şefkatli, verdiği sözleri yerine getiren, dindar ve adaletli bir yönetici olmalıdır (Memiş, 1998: 96-97). Şeyh Edebali ise damadı ve Osmanlı devletinin kurucu olan Osman Gazi'ye "insanı yaşat ki devlet yaşasın" şeklinde vasiyette bulunmuştur. Osmanlı devleti, kuruluşunun temellerini bu vasiyetten aldığı siyasi ve insani değerler üzerine atmıştır. Bu değerler, babadan oğula aktarılarak bir miras şeklinde devam ettirilmiştir. Benzer şekilde Orhan Gazi de oğlu Orhan Bey'e insan haklarına saygılı, adaletli ve hoşgörülü olmasını vasiyet etmiştir. Üç kıtaya yayılan Osmanlı devleti, her zaman bu irşad ile yoluna devam etmiş ve farklı toplumların gönüllerini kazanmayı başarmıştır (Demirbaş, 2018). Bu değerler, sonraki dönemlerde yönetime gelen idarecilerin siyasi kararlarında insan hak ve özgürlüklerini gözetmelerine etki etmiştir. Öyle ki Osmanlı döneminden günümüze gelen tarihi değerler, kendisinden sonra kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin de temellerini oluşturmaktadır. Nitekim Türkiye'deki karar alıcıların çoğu kez Afrika'ya yönelik söylemlerinde tarihi değerleri gözettikleri görülmektedir.

Osmanlı Devleti, yapısı gereği çok uluslu bir devletti ve hâkimiyetindeki topraklarda yaşayan birçok farklı etnik ve dini topluluk bulunmaktaydı. Öyle ki Osmanlı Devleti, sahip olduğu ortak yaşama dair değerleri sayesinde farklı yapıdaki toplulukları bir arada tutmayı başarmıştır. Öyle ki Osmanlı ve Batılı tarihçiler, Osmanlı idaresi altındaki toplulukların belli bir düzen ve uyum içerisinde olmalarına “Osmanlı Barışı” (Pax Ottomana) ismini vermişlerdir. Barış sistemindeki en dikkat çekici unsur, Türklerin kendi etnik yapısını ve kimlik ve kültürlerini fazla vurgulamadan idari varlığını kabul ettirmesidir. Bununla birlikte Osmanlı Barışı’nın bir diğer önemli özelliği, Müslümanların yanı sıra Hellen-Hristiyan mensubu topluluklara öncelik vermesi hatta onları üstün görmesidir. Osmanlı Barışı’nın bu özelliği, Osmanlı Devleti’nin yönetim kademesinde bulunan barış ve eşitlik anlayışını yansıtmaktaydı. Osmanlı Barış sisteminin ilk olarak 1453 yılında Fatih Sultan Mehmed’in İstanbul’u fethi ile başladığı görülmektedir. Örneğin birçok Avrupalı tarihçi, fetihden sonra şehrin adının İstanbul olarak değiştirildiğini iddia etmiştir. Oysaki İstanbul (Stinpoli) ismi, şehrin birçok isimlerinden yalnızca birisidir. Fetih ile şehrin adında bir değişiklik olmamış, Konstantiniyye ismi basılan paralarda ve fermanlar da dahi yazılmaya devam etmiştir. Osmanlı’nın son dönemlerine kadar da bu anlayış korunmuş hatta basılı kitaplar bile “Konstantiniyye....Matbaası” şeklinde basılmaya devam etmiştir. Bu anlayış, başka toplumların haklarına olan saygıyı ve hoşgörüyü anlatan ulvi bir yaklaşımdır. Birçok ulvi değeri içinde barındıran Osmanlı Barış sistemi, Balkan savaşlarına kadar sürmüştür. Savaş sonrasında Rumeli’de vatan topraklarının kaybedilmesi ile birlikte bu sistem sona ermiştir (Ortaylı, 2007: 11 – 12). Osmanlı Devleti’nin yabancı toplumlara etnik, dini ve kimlik baskısı yapmaksızın hoşgörü içerisinde yaklaşması, modern bir devlet özelliği olarak görülmektedir. Hak ve özgürlüklerin kendi toplumu haricindeki toplumlar için de geçerli olduğunu kabul etmesi, yabancı toplumlarda Osmanlı Devleti’ne yönelik bir çekim gücü oluşturmuştur. Her ne kadar Balkan savaşları ile Barış Sistemi sona ermiş olsa da yabancı toplumlara karşı sürdürülen bu saygı ve hoşgörü anlayışı, günümüzde halen devam ettirilmeye çalışılmaktadır. Nitekim Türkiye’nin yaptığı insani yardımlarda ve kamu diplomasisi faaliyetlerinde geçmişinden gelen tarihi değerlerini görmek mümkündür. Bununla birlikte Türkiye,

tarihte olduğu gibi insan hak ve özgürlüklerini savunmakta ve dünya barışına katkı sağlayacak uluslararası antlaşmalarda yer almak istemektedir.

Osmanlı devletinin yabancı topluluklara gösterdiği hoşgörünün bir diğer örneği ise her toplumun kendi dinine göre ibadet etmesine izin vermesidir. Osmanlı, her toplumun kendi dinini yaşamasına saygı gösterdiği gibi dini değerlerin korunması için din görevlilerine asayiş yönünden de yardım etmiştir. Öyle ki patrik veya hahambaşı, kendi dinlerine ait şariat hükümlerine aykırı hareket eden bir mensubunu Osmanlı Devleti'nin idari makamlarına şikâyet edebilmiştir. İdari makamlar da dini liderlerin hükmettiğı cezayı tatbik ederek farklı dini düzenlerin korunmasına yardımcı olmuştur. Örneğın 1660 yılında Yahudiler arasında yaşanan Sabetay Sevi olayı, bu anlayışa bir örnektir (Ortaylı, 2007: 50).

Yabancı bir seyyah olan Henry Blunt, İstanbul ve Doğu Akdeniz'de yaptığı seyahatler sonrası 1634 tarihinde kaleme aldığı seyahatnamesinde Türkler hakkında şu ifadelere yer vermiştir: "Dünyamızın güney doğusunda Türklerin yönetimi altındaki bölgelerde insanların yaşamları çok farklıdır. Türkler (günümüzde) yegâne modern millettir. Yeni atılımlar ve işlerde büyüktürler..." (Akdemir, 2007: 140). Osmanlı Devleti'nin modern devlet anlayışı içerisinde hareket ederek Barış Sistemi'ni koruması, yabancı bir seyyah olan Blunt'un Türklere olan bakış açısını olumlu yönde etkilemiştir. Öyle ki Osmanlı Devleti, barış sistemi ile etkili bir yumuşak güç politikası sürdürmüştür. Nitekim Osmanlının 16. yy.'da sahip olduğu kültürel zenginliğı, ileri derecedeki iktisadi ve teknik imkânları, içtimai nizamın (toplumsal düzenin) sağlamlığı ve güçlü ordusu ile cazip bir devlet olarak görülmekteydi (Turan, 1999: 89).

Osmanlı Devleti'nde modernleşme hareketleri ilk olarak II. Mahmut döneminde başlamıştır. II. Mahmut, 1808 yılında imzaladığı Sened-i İttifak anlaşması ile Rumeli Ayanı lehine yetkilerinin bir kısmından feragat etmiş ve yetkilerini paylaştığını kabul etmiştir. Devlet yönetimi ve askeri yapılanmaya yönelik getirilen düzenlemelerin yanı sıra antlaşmanın en dikkat çeken yönü, insan haklarının korunması yönündeki düzenlemesi olmuştur. Buna göre halk içerisindeki yoksul kesimin ekonomik ve sosyal haklarının korunması amacıyla vergilendirme usulüne ölçü getirilmiştir (Kiraz, 2018: 5-7). Bu düzenleme ile sosyal yaşantı içerisinde yer

alan alt tabakanın hakları korunmuş, toplumsal bütünlük sağlanmaya çalışılmıştır. Halkın sosyal ve ekonomik haklarının korunması, Osmanlının yumuşak gücünü olumlu yönde etkilemiştir.

Sultan II. Mahmut ile başlayan demokratik değişim, 19.yy'da eşitlik doktrini üzerine inşa edilen resmi bir politika haline gelmiştir. Bu konuda önemli adımlar atan II. Mahmut, sade bir bakış açısı ile yaklaşarak her kesimden inanç sahibi vatandaşların eşit olduğunu kabul etmiştir. Osmanlı Devleti'nin batılılaşma yolunda attığı ikinci reform adımı ise Tanzimat Fermanı ile olmuştur. Ferman ile vergi ve askerlik hizmeti düzenlemelerinin yanı sıra Osmanlı vatandaşlarının hayat, şeref ve mal güvenliği garanti edilmiştir. Hatt-ı Şerif olarak ele alınan Tanzimat Fermanı, Osmanlı Devleti'nde insan haklarının tanınmasında kilometre taşı olmuştur. Hayat, özgürlük ve mal güvenliğini teminat altına alan Ferman'ın en önemli özelliği, resmi bir deklarasyonla ilan edilmiş olmasıdır. Sultan Abdülmecid tarafından doğrulanan Ferman, dini inancı ne olursa olsun herkes için geçerli olacak şekilde genişletilmiştir. (Davison, 1990: 114).

Kişisel hak ve özgürlüklere açıkça vurgu yapan Islahat Fermanı ise siyasal ve sosyal hayatın devlet kontrolünde düzenlenmesini sağlamıştır. Kişisel hakların korunması ile vatandaşların devlete daha yakın olacağı ve devletine sahip çıkacağı yaklaşımı benimsenmiştir. Bununla birlikte açık bir tahkikat yapılmaksızın ve kesin hükme ulaşılmadıkça ceza uygulanmayacağı esası, devlet güvencesi altına alınmıştır. Bütün bu düzenlemeler ile Islahat Fermanı, adeta bir vatandaş hakları bildirgesine benzer bir yapı haline gelmiştir. Türkiye demokrasi geleneği içerisinde önemli bir adım olan Tanzimat Fermanı, aynı zamanda Anayasal rejimin gerçekleşmesi için ilk adım olmuştur (Doğan, 2002: 169). Öyle ki insan hak ve özgürlüklerinin devlet güvencesine alınması, Osmanlı Devleti'nin evrensel değerler içerisinde hareket ettiğini göstermiştir.

Anayasal rejimin gerçekleşmesi ve demokratikleşmenin ikinci adımı, Islahat Fermanı ile olmuştur. Islahat Fermanı, farklılıkların ve farklı unsurların eşitliği ve kendilerini özgürce ifadesi anlayışına dayalı retoriği ile Osmanlı Devleti'nin meşruti yönetime geçişine büyük bir katkı sağlamıştır. Islahat Fermanı, Türk insan hakları ve

kamu özgürlükleri tarihinde önemli bir belge niteliğindedir. Farklı toplumları yasalar karşısında mutlak eşit olarak kabul eden Islahat Fermanı, kuşkusuz demokrasi geleneği açısından da benzer işlev ve etkiye sahip olmuştur. (Doğan, 2002: 171).

Osmanlı Devleti'nin demokratikleşme sürecinin üçüncü aşaması olan Kanun-u Esasi, ilklere sahip olması nedeniyle tarihi bir değer taşımaktadır. Kamu hukukunda birtakım düzenlemeler getiren Kanun-u Esasi, eşitlik, basın özgürlüğü, eğitim hürriyeti, mülkiyet hakkı, konut dokunulmazlığı, dilekçe hakkı, vergide yasallık, angarya ve işkencenin yasaklanması gibi konularda yenilikler getirmiştir (Kiraz, 2018: 10). Kişisel hak ve özgürlükleri kapsamında getirilen bu yenilikler, Osmanlı Devleti'nin insan haklarına verdiği önemin bir göstergesidir. Çok milletli, çok dinli, çok kültürlü bir yapısı sahip olan Osmanlı Devleti'nin 600 yıl yaşamasının sırrını, en geniş şekilde uygulanan insan hak ve hürriyetlerinde bulmak mümkündür (Doğan, 2002: 175). Öyle ki Osmanlı Devleti, dini hoşgörüsü, liyakat esaslı görevlendirmeleri ve evrensel değerlere olan bağlılığı ile model ülke olmayı başarmıştır (Ingram, 2015:75)

Selçuklular döneminde yabancı toplumlara insani değerler içerisinde yaklaşılması ve bu doğrultuda siyasi anlayışın geliştirilmesi ile Selçuklu Devleti'ne olan güven ve bağlılık artmıştır. Benzer şekilde Osmanlı döneminde de yabancı toplumlara karşı anlayışla yaklaşılmış ve Barış Sistemi oluşturulmuştur. Yapılan ıslahatlar ve demokratikleşme hareketleri ile evrensel değerler korunmaya çalışılmıştır. Tarihi geçmişteki bu değerler, Türkiye Cumhuriyeti'nin Balkanlar, Orta Doğu, Orta Asya ve Afrika'daki kamu diplomasi faaliyetlerinin önünü açmış ve buradaki toplumlarla işbirliğine yönelik adımlar atmasına imkân vermiştir. Öyle ki Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerinin en çok bu bölgelerde yapıldığı görülmektedir. Batının emperyalist bakış açısını hiçbir dönem kabullenmemiş olan Türkiye, bu bölgelere dost ülke anlayışı ile yaklaşmaktadır.

Osmanlı Devleti'nin ve Selçuklu Devleti'nin siyasi değerleri, Türkiye'nin siyasi değerlerinin temelini oluşturmaktadır. İnsan hak ve özgürlükleri kapsamında yürütülen siyasi yönetim anlayışı, Osmanlı ve Selçuklu Devletleri'nin yumuşak gücünü artırdığı gibi Türkiye'nin yumuşak gücüne de dolaylı olarak katkı

sağlamıştır. Tarihi değerlerinden aldığı ilham ve manevi güç ile siyasi faaliyetlerini sürdüren Türkiye, kamu diplomasisi faaliyetleri kapsamında dünyanın her yerine ulaşmaya çalışmaktadır. Ancak Türkiye, önemli tarihi değerlere sahip olmasına rağmen bu değerlerini uluslararası kamuoyuna yeteri kadar tanıtamamıştır. Çünkü Türkiye'nin tarihi değerlerini anlatacak ana ve ara araçlar bulunmamaktadır. Bu nedenle yeteri kadar tarihi değerler anlaşılamamaktadır. Avrupalı devletler, değerlerini tiyatro, roman, şiir, film, resim gibi araçlarla uluslararası alana taşıırken Türkiye'de böyle bir gelişme yok denecek kadar azdır. Avrupalı şairler olan Schiller, Goethe, Puşkin, Corneille gibi isimler aynı zamanda tarihçi olmaları nedeniyle eserlerini tarihi değerlerini sentezleyerek yazmaktadırlar. Bunun yanı sıra Passolini, Macar Szabo, Eisenstein gibi yönetmenlerin tarihi filmleri, kültürlerinin taşınmasında büyük bir role sahiptir. Resim alanında Repin, Surikov gibi ressamların tablolarında tarihi değerleri görmek mümkündür. Türkiye'de bu tarz araçlar yeteri kadar görülmediği için tarihi değerler uluslararası alanda yeteri kadar tanınmamakta ve başka toplumlara yeteri kadar anlatılamamaktadır (Ortaylı, 2007: 61).

2.1.2. Siyasi Değerler

Siyasi değerlerin oluşumu, genelde iç siyasi gelişmelere bağlı olarak şekillenmektedir. Ancak iletişim teknolojisinin gelişmesiyle birlikte iç siyasette yaşanan gelişmeler bazen yerel düzeyde kalmamakta, tüm dünyayı ilgilendiren bir konu haline gelebilmektedir. Bu nedenle iç siyasette alınan kararlar, çoğu zaman karar alıcı ülkenin siyasi değerlerinin bir göstergesi olabilmektedir. Bu bakımdan ülke içinde alınan kararların meşru olması, evrensel değerlere uygun olması önemli hale gelmekte ve ülkenin yumuşak gücüne de etki etmektedir. (Sancak, 2016: 99). Nye göre bir ülkenin yumuşak gücü hem ülke içinde hem de uluslararası alanda politik değerlerine uygun bir davranış göstermesine bağlı olarak şekillenmektedir (Nye, 2004a: 11). Bununla birlikte bir hükümetin ülke içinde (demokrasi), uluslararası kuruluşlar içerisinde (diğerleri ile birlikte çalışma) ve dış politikada (barış ve insan haklarının teşvik edilmesi) savunduğu değerler, başkalarının tercihlerini güçlü bir şekilde etkilemektedir. Bu nedenle hükümetler yapacakları politikalarla başkalarını cezp edebilmekte ya da başkalarına itici gelebilmektedirler (Nye, 2004a : 13 - 14).

Siyasi değerler, demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü gibi evrensel değerleri içerisinde barındırıyorsa yumuşak gücün bir bileşeni olacaktır. Çünkü insan hakları, çevre, demokrasi, hukuk devleti olma gibi normatif anlayışın benimsenmesi, uluslararası toplumda politikaların karşılık bulmasına imkân vermektedir. Bununla birlikte bir hükümet, politikalarını ülke içinde ve yurt dışında genişletmek istiyorsa politikalarının demokrasi, insan hakları, şeffaflık ve başkalarının fikirlerine saygılı olma gibi evrensel değerlerle tutarlı olması gerekmektedir (Nye, 2004a: 32). Bir ülkenin siyasi değerlerinin evrensel değerlerle uygunluğunu gösteren ise uluslararası meşruiyeti ve evrensel normlara bağlılığıdır. Bu kapsamda bir ülkenin siyasi değerleri üç parametrede değerlendirilebilir.

Bir ülkenin siyasi değerlerinin evrensel değerlere uygun olduğunu gösteren birincil unsur, *uluslararası meşruiyetidir*. Nitekim bir ülkenin kanunları, evrensel değerler barındırıyorsa ve politikaları evrensel değerlere uygunsa, siyasi değerleri meşrudur. Bu bağlamda Türkiye'nin siyasi değerlerinin meşru olduğu söylenebilir. Nitekim Türkiye, yasal düzenlemeler ile insan hak ve özgürlüklerini güvence altına almış, demokratik-laik-sosyal bir hukuk devleti olduğunu anayasa ile hükme bağlamıştır. Diğer yandan Türkiye'nin politikalarının evrensel değerlerle tutarlı olduğu ve uluslararası sorunlara normatif bir anlayış içerisinde yaklaştığı görülmektedir. Nitekim Türkiye'nin Kyoto protokolü ile uluslararası çevreyi korumaya yönelik işbirliğine dâhil olması; Suriyeli mültecilere ev sahipliği yapması; Filistin, Myanmar ve Keşmir gibi sorunları uluslararası gündeme taşıması, evrensel değerleri göz önünde tuttuğunu gösteren örneklerdir.

Bir ülkenin siyasi değerlerinin evrensel değerlere uygun olduğunu gösteren ikinci unsur ise *evrensel normlara olan bağlılığıdır*. Türkiye, iç ve dış politikasında demokratik ve hukuki değerlere önem veren bir ülkedir. Nitekim Cumhuriyet dönemi, Türkiye'nin demokratikleşme sürecinin en aktif dönemi olmuştur. Darbeler sonrası ve demokratikleşmeye bağlı olarak birçok anayasal düzenleme yapılmıştır. Cumhuriyet dönemi Anayasaları, temel hak ve hürriyetlere yaklaşım biçimi bakımından çağdaş insan haklarına uygun şekilde oluşturulmuştur. Öyle ki İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Türkiye Anayasalarının yapılışına kaynaklık etmiştir. Nitekim 1982 Anayasası'nın temel hak

ve hürriyetlere ilişkin olan birçok bölümü, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nden aynen alınmıştır. Evrensel değerlerin sürekliliğinin sağlanması ve insan haklarında gerekli denetimlerin yapılması için 1990 yılında 3686 sayılı İnsan Hakları İnceleme Komisyonu Kanunu kabul edilmiştir. Kanunun 1. Maddesinde “.. Dünyada ve ülkemizde insan haklarına saygı ve bu konudaki gelişmeleri izlemek suretiyle uygulamaların bu gelişmelere uyumunu sağlamak ve başvuruları incelemek” şeklinde ifade edilmiştir. Kanun ikinci maddesinde ise bu kanunun, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi gibi çok taraflı uluslararası belgelerde belirtilen insan hak ve hürriyetleri ile uluslararası alanda genel kabul gören insan haklarını kapsadığı ifade edilmiştir (Kuzu, 1993: 243-245). Diğer yandan Türkiye, insan hakları ve temel hürriyetlere ilişkin önemli milletlerarası antlaşmalar ve belgeler imzalamış ve bu amaçla kurulmuş kuruluşlara da üye olmuştur. Bununla birlikte uluslararası antlaşmalar, kanunlar gibi geçerli ve bağlayıcı olarak Türkiye makamları tarafından uygulanmak üzere Anayasa (madde 90) ile iç hukukun bir parçası haline getirilmiştir. (Atar, 1993: 299). Bütün bu düzenlemeler, Türkiye'nin demokratik yapısına katkı sağlamış ve meşruiyetini artırmıştır.

Ekonomik, siyasi ve sosyal sebeplere bağlı olarak 1946 yılında çok partili hayata geçmiş yapan Türkiye, demokratikleşme sürecinde yeni bir döneme girmiştir (Haytoğlu, 1997: 53). Yeni partilerin demokratik sürece dâhil olmasıyla birlikte halkın demokrasiye olan inancı daha da artmıştır. Aynı dönem içerisinde Türkiye'nin uluslararası konjonktürdeki konumu da şekillenmeye başlamış, iç ve dış etkilere bağlı olarak 1959 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu'na ortaklık için başvuruda bulunmuştur. Ancak 27 Mayıs 1960'da gerçekleşen askeri darbe, resmi ortaklık müzakerelerine geçiş sürecinin askıya alınmasına sebep olmuştur (Oran, 2012: 819-825). Daha sonrasında AB ile ilişkileri geliştirme konusunda yapılan görüşmeler ve müzakereler ise beklenen ilerlemeyi sağlamada yetersiz kalmıştır. 12 Eylül 1980 yılında yaşanan diğer bir askeri darbe ise AB sürecinin dış politikada ikinci plana itilmesine hatta AB sürecinin tıkanmasına sebep olmuştur. Özal tarafından 1987 yılında yapılan tam üyelik başvurusu ile Türkiye'nin AB üyeliği süreci yeniden canlanmış ve daha sonraki hükümetler tarafından süreç devam ettirilmiştir (Çalış,

2016: 202). AK parti ile Avrupa Birliği süreci ivme kazanmış ve 2005 yılında AB'ye katılım müzakereleri başlamıştır. Süreçle birlikte AB demokratik ilkeleri kabul edilmiş ve demokratik ilerleme sağlanmıştır.

Türkiye, demokratikleşme sürecinde karşılaştığı engellere rağmen hukuki yapısını her zaman korumayı başarmıştır. Öyle ki çok partili hayata geçiş ile birlikte Türkiye, iç siyasette yaşanan iktidar mücadeleleri ve sonraki dönemlerde yaşanan askeri darbeler ile birçok kez demokrasi sınavına tabi tutulmuştur (Çavdar, 2013). Nitekim 15 Temmuz 2016, Türkiye demokrasi tarihinin dönüm noktası olmuştur. İlk kez halk, doğrudan darbeye müdahale ederek demokrasisine sahip çıkmıştır.

Türkiye'nin evrensel değerlere olan bağlılığı, tarihi değerlerinden gelmektedir. Nitekim Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde reform hareketleri ile başlayan demokratikleşme süreci, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra da devam etmiştir. Cumhuriyet tarihi boyunca yapılan anayasal düzenlemeler ile yasalarını uluslararası hukuka ve insan haklarına uygun hale getiren Türkiye, uluslararası meşruiyete sahip bir ülkedir.

2.1.3. Dış Politika

Bir ülkenin yumuşak gücünün kaynaklarından bir diğeri ise dış politika değerleri (ahlaki otoriteye sahip ve meşru olarak göründükleri zaman) dir (Nye, 2004a: 11). Dış politika, ahlaki bir zemin içerisinde ve meşru olarak yapılması halinde yumuşak güç üretecektir. Ulusal çıkarlara öncelik veren dar görüşlü bir dış politika, yumuşak güce zarar verecektir. Örneğin Bush yönetiminin 2003 yılında kendi çıkarları için Irak'a müdahalesi, Amerika'nın çekiciliğinin hızlı bir şekilde düşmesine sebep olmuştur. Diğer yandan bir hükümetin uluslararası kuruluşlar içerisinde (diğerleri ile birlikte çalışma) ve dış politikada (barış ve insan haklarının teşvik edilmesi) savunduğu değerler, başkalarının tercihlerini güçlü bir şekilde etkileyecektir (Nye, 2004a: 13-14). Nitekim bir ülkenin dış politikasının yabancı toplumlar tarafından meşru olarak görülmesi, uluslararası sorunlar karşısında uluslararası kamuoyunu harekete geçirme gayretine ve insani değerleri ön planda tutma isteğine bağlıdır. Bu faktörler şu şekilde sıralanabilir:

Uluslararası Sorunlar Karşısında Uluslararası Kamuoyunu Harekete Geçirme Gayreti: Bir ülkenin uluslararası sorunların çözümünde diğer ülkelerle birlikte hareket etme isteği içerisinde olması, o ülkenin dış politikasının meşruiyetine olumlu katkılar sağlayacaktır. Örneğin uluslararası terörizm, uyuşturucu, göç, küresel ısınma, çevre kirliliği, iç savaşlar, kıtlık, salgın hastalık, açlık gibi uluslararası sorunlar, tüm dünyayı ilgilendiren ortak konulardır. Ancak birçok gelişmiş ülke bu sorunları görmezden gelmektedir. Oysaki Türkiye, uluslararası platformlardaki söylemlerinde uluslararası sorunların çözümü için ortak hareket edilmesi gerektiğine vurgu yaparak uluslararası toplumu harekete geçirmeye çalışmaktadır. Öyle ki zor durumdaki toplumların sesi olmak amacıyla Türkiye, 2016 yılında Dünya İnsani Zirvesi'ne, 2011 ve 2016 yıllarında En Az Gelişmiş Ülkeler Konferansı'na, 2016 yılında 13. İslam İşbirliği Teşkilatı Zirvesi'ne, 2010 yılında Uluslararası Somali Konferansı'na ev sahipliği yapmış ve bu organizasyonlarda uluslararası sorunları dile getirmiştir (TCBB, 2018). Diğer yandan BM daimi üyelerinin uluslararası sorunları çözmede isteksiz olması, BM'nin karar alamamasına ve Türkiye'nin çabalarının sonuçsuz kalmasına sebep olmaktadır. Bu nedenle ki Türkiye, BM'ye yönelik olarak "dünya beşten büyüktür" mesajını vererek uluslararası sorunlar karşısında BM'nin işlevsizliğine dikkat çekmek istemektedir (Habertürk, 2014).

İnsani Değerleri Ön Planda Tutma: Yumuşak güç kapsamında diğer bir dış politika bileşeni ise politikalarda ahlaki ve insani değerlerin ön planda tutulmasıdır. Bir ülkenin barış ve insan haklarını teşvik edebilmesi için öncelikle dış politikasında insani değerleri ön planda tuttuğunu göstermelidir. İnsani ve ekonomik yardımlar ile zor durumdaki ülkelere destek olmak, dünyada meydana gelen doğal afet, açlık, deprem, iç savaş gibi durumlarda mağdur toplumların yanında olmak, bir ülkenin insani değerlerini ölçmeye yardımcı olabilir. Nitekim Türkiye, insani değerleri dış politikasının merkezine alarak 2016 yılında yoksul ülkelere toplamda 6 milyar dolar kalkınma yardımında bulunmuştur. Amerika'dan sonra insani yardım konusunda ikinci sırada yer alan Türkiye, bu kapsamda 47 en az gelişmiş ülkeye destek olmuştur. Öyle ki milli gelirine oranda binde 75 ile açık ara ilk sırada yer almaktadır (TCCB, 2018). Diğer yandan Türkiye, Afrika'da en az gelişmiş ülkelere 2012-2017 yılları arasında 1,6 milyar dolarlık destek ile insani gelişmişlik yardım sıralamasında

birinci olmuştur (Cantürk, 2017). Nitekim Türkiye, dış politikasında insani değerlere bağlı olarak Suriye iç savaşı sonrasında ülkelerinden göç eden göçmenlere ev sahipliği yapmakta, mültecilere maddi-manevi destek olmaktadır. Türkiye'nin Suriyeli göçmenlere yönelik bu insani yaklaşımı, küresel toplum tarafından takdirle karşılanmaktadır.

Türkiye'nin dış politikasındaki insani değerlerinin temelinde tarihindeki bölgesel ve uluslararası barışa yönelik çabaları bulunmaktadır. Nitekim Türkiye, bölgesel silahsızlanma ile bölgesel barışın sürdürülmesini sağlamak için bölge ülkelerini bu konuda antlaşmaya zorlamıştır. Bölge ülkeleri ile yapılan 1934 yılında Balkan Antantı ve 1937 Sadabad Paktı ile ülkeleri barışa teşvik etmiştir. Diğer yandan Atatürk, dönem içerisinde aşırı milliyetçilikten uzak durarak Avrupa'nın faşizm ve nazizm anlayışına karşı çıkmıştır. İnsani değerlere önem veren Atatürk, 1931 yılında Balkan Konferansı'nda yaptığı bir konuşmasında insani değerlere verdiği önemi şu şekilde ifade etmiştir; “İnsanları mesut edeceğim diye onları birbirine boğazlatmak, gayr-ı insani ve son derece teessüfe şayan bir sistemdir. İnsanları mesut edecek yegâne vasıta, onları birbirine yaklaştırarak onları birbirine karşı sevdirecek karşılıklı maddi ve manevi ihtiyaçlarını temine yarayan hareket ve enerjidir. Cihan sulhu içinde beşeriyetin hakiki saadeti ancak bu yüksek ideal yolcularının çoğalması ve muvaffak olmasıyla mümkün olacaktır...” (Gönlübol ve Kürkçüoğlu, 2000: 18-19). Bu anlayış, Türkiye'nin insan haklarına önem verdiğinin ve küresel güçlere davette bulunarak uluslararası toplumu barış içerisinde yaşamaya teşvik ettiğinin bir göstergesidir. Bununla birlikte Atatürk, Türkiye'nin iç ve dış politikasında “Yurtta sulh, cihanda sulh” prensibi doğrultusunda hareket etmesini tavsiye etmiştir (Keskin, 1999: 115). Bu tavsiye, uluslararası barışa ve uluslararası sorunların çözümüne karşı Türkiye'nin yaklaşımını açık bir şekilde göstermektedir.

2.1.4. Kültürel Değerler

Yumuşak güç kaynaklarının diğer bir bileşenini ise kültürel değerler (diğerlerine çekici geldiği yerlerde) oluşturmaktadır. Kültürel değerlerin yumuşak güce etki etmesi, kültürel değerlerin başka toplumları da kapsayacak nitelikte olmasına bağlıdır. Nitekim sınırlı kültürlerin ve dar görüşlü değerlerin uluslararası

kamuoyunda yumuşak güç üretmeleri oldukça zordur. Öyle ki bir ülkenin kültürü, evrensel değerler içeriyorsa ve politikaları, başkalarının da ortak olduğu çıkarları destekliyorsa istenen sonuçlara ulaşması mümkündür (Nye, 2004a: 11). Bu kapsamda Türkiye'nin kültürel değerlerinin evrensel değerler içerdiği ve kapsayıcı özelliğe sahip olduğu söylenebilir. Nitekim tarihinde sömürge kültürü olmayan ve yabancı toplumların haklarını koruyan Türkiye, yardımlaşma, hoşgörü, insani değerlerin ön planda olması, yabancı hakların korunması gibi kapsayıcı kültürel değerlere sahiptir. Bu anlayış içerisinde hareket eden Türkiye, açlık ve yoksulluk gibi birçok sorunla mücadele içerisinde olan başta Afrika olmak üzere dünyanın birçok bölgesine elini uzatma gayretindedir.

Kültür, bir toplum için anlam ifade eden bir dizi değerler ve uygulamalardır. Kültürü yansıtan birçok unsur vardır. Üst tabakaya hitap eden edebiyat, sanat, eğitim gibi yüksek kültür ile geniş bir eğlence anlayışına dayanan popüler kültür olmak üzere genel olarak iki tür kültür vardır (Nye, 2004a: 11). Kültürel değerler ise din, ideoloji, dil ve toplumsal değerleri kapsamaktadır. Kültürel değerlerin başka toplumlar tarafından kabul edilmesi, doğru yumuşak güç politikalarının evrensel ilkeler çerçevesinde uygulanmasına bağlıdır. Toplulukların farklı inanç ve değerlerine saygı gösterilmesi, kültürel politikaların uygulanmasında önemli bir yere sahiptir. Çünkü toplumlar, kendi değerlerine katkı sağlayacağına inandıkları politikalara destek verirken zarar görececeklerini düşündükleri kültürel politikaları ise itici bulacaklardır. Örneğin Amerikan kültürel değerlerinden olan bireysellik ve özgürlük, bazı toplumlar için çekici gelirken bazı toplumlara göre özellikle köktendinciler için itici gelebilmektedir. Diğer yandan Amerika'nın feminizm, bireysel tercih gibi değerleri, özellikle ataerkil toplumlarda hoş karşılanmayabilmektedir (Nye, 2004a: 55). Bir ülkenin kültürel değerlerinin, hedeflenen toplumun kültürel değerleri ile uyumlu olması beklenmemekte ancak saygı göstermesi beklenmektedir.

Bir ülkenin kültürünün evrenselliği ile uluslararası aktivite sahalarını yöneten birçok uygun kuralları ve kurumları oluşturma kabiliyeti, gücün başlıca kritik kaynaklarını oluşturmaktadır (Nye, 2002: 10-11). Kültürel değerlerin evrensel olması ve bu değerleri oluşturulan küresel iletişim kurumları ile tüm dünyaya anlatılması,

yumuşak gücün ilerlemesini sağlayacaktır. Bu nedenle ki küresel erişim, uluslararası kamuoyuna ulaşma açısından önemli bir araçtır. Örneğin Amerika, Hollywood, CNN ve internet gibi küresel bir erişim araçlarına sahip olduğu için popüler kültürünü tüm dünyaya etkili bir şekilde sunabilmektedir (Nye, 2002: xi). Diğer yandan BBC World Service, uluslararası yayıncılık alanında dünyada en çok bilinen ve dinlenen radyo yayıncısıdır. Yarısi Afrika ve Orta Doğu'da bulunmak üzere dünyada 150 milyon dinleyicisi bulunmaktadır. Kısa dalga yayın yapan radyo ve internet aracılığıyla 43 dilde ve 129'dan fazla ülkenin başkentinde yayın yapmaktadır. Radyo, Dışişleri Bakanlığı yardım fonu tarafından desteklenmektedir (Gouveia ve Plumridge, 2005: 54). Türkiye de benzer şekilde geliştirdiği küresel iletişim araçları sayesinde popüler kültürünü uluslararası alana taşımaya başlamıştır. TRT World başta olmak üzere sosyal medya, film gibi geliştirdiği yeni iletişim araçları sayesinde uluslararası kamuoyuna daha çok kendini anlatabilmektedir. Türkiye'nin popüler kültür araçları her ne kadar gelişim aşamasında olsa da Türkiye, evrensel kültürel değerler ile ulaştığı yerlerde geçici değil kalıcı olmak istemektedir. Çünkü Türkiye, geçici popüler kültür ürünleri ile yabancı toplumları oyalamak yerine sahip olduğu evrensel kültürel değerleri ile kalıcı dostluklar inşa etmek istemektedir.

Türkiye'nin kültürel yapısı, Batı değerlerinden etkilenmiş ve Batıyı, muasır medeniyet seviyesi olarak kabul etmiştir. Türk kültürü Tanzimat'a kadar Batı kültüründen bağımsız olarak kendi yolunda ilerlemiştir. Islahat Fermanı ve Meşrutiyetlerle devam eden etkileşim süreci, Türk kültürünü Batıya daha da yakınlaştırmıştır (İlhan, 2001: 74). Ancak uygar medeniyetin beşiği olarak görülen Batı kültürü, birçok kez Türkiye'nin kültürel değerleri ile uyum göstermemiştir. Özellikle 20. yy'da ortaya çıkan Faşizm, Nazizm, Komünizm gibi insani değerlerden uzak ideolojik yapılar, Türkiye tarafından reddedilmiş ve Türkiye, kendi öz kültürel değerlerinde kalmayı tercih etmiştir. Türkiye, ayrılıkçı ideolojik oluşumlardan uzak durarak dünya kamuoyuna kapsayıcı bir dış politika kültürüne sahip olduğunu göstermiştir. Diğer yandan Batı kültürünün tarih boyunca yaptığı birçok katliam, Batının Türkiye kültüründen çok farklı olduğunu göstermiştir. Örneğin Kuzey Amerika Kızılderilileri katliamı, Güney Amerika yerlileri katliamı, İnka-Maya uygarlıkları katliamı, Afrikalı esirlerin katliamı, Endülüs Arapları ve Yahudileri

katliamı, Doğu Afrika Portekiz katliamı, Mora katliamı, 2. Dünya savaşında Almanların yaptığı katliamlar buna örnek gösterilebilir. Türkiye'nin Batı ile uyum içerisinde olmaya çalışması, sahip olduğu evrensel kültürel değerlerini kaybedeceği anlamına gelmemektedir. Nitekim Türk kültürünün insancıl yapısı ve samimi ilişkisi, başka toplumlar tarafından her zaman taktirle karşılanmıştır. Türkiye, dil, tarih, din, sanat, örf-adet, gelenek gibi kültür unsurlarında bulunan bilgi ve deney birikimleri sayesinde yumuşak gücünü daha da artırmaktadır (İlhan, 2001: 104-105).

Köklü bir devlet geleneğine sahip olan Türkiye'nin tarihsel mirasından ve birikiminden dolayı kültürel değerleri ön plana çıkmaktadır. Türkiye, kadim bir medeniyete sahiptir ve bu nedenle de uluslararası sistemdeki değerler dizisinin oluşumuna katkı sağlamaktadır. Osmanlı mirasına sahip çıkan Türkiye, kadir, kudretli ve merhametli bir devlettir. Türkiye, bölgesel ve uluslararası konularda kültürel unsurlarından biri olan adalet anlayışı içerisinde hareket etmektedir. (Efegil ve Açık, 2012: 629-631). Çünkü Osmanlı devleti, kendi himayesinde bulunan yabancı toplumlara adaletli davranmış ve haklarını korumuştur. Nitekim Osmanlı imparatorluğunu diğer imparatorluklardan ayıran temel nokta, yerel kültürlere verdiği önem ve farklı kültürlerin yaşatılmasına dayalı olan sistemidir. Tarihte İngilizler kendi eski dillerinin yaşamasını istemezken Fransızlar, Mağrib Arap medeniyetini yok etmişlerdir. Osmanlı devleti ise son dönemlerine kadar yerel kültürleri ve küçük halkları himayesi altında koruyarak ulus devleti olmalarına yardımcı olmuştur (Ortaylı, 2007: 23). Osmanlı Devleti'nin farklı kültürel değerlere önem vermesi, himayesindeki toplumlarda itibar görmesini sağlamıştır. Bu itibar, Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerinde kültürel değerlerinin daha kolay anlaşılmasına imkân vermektedir. Türkiye'nin geçmişten gelen farklı kültürler saygılı olma niteliğindeki kapsayıcı kültürel değeri, Afrika toplumlarında memnuniyetle karşılanmaktadır.

Osmanlı'nın kültür-sanat faaliyetleri oldukça gelişmişti. Öyle ki dünyanın birçok yerinde halen Osmanlı mimari eserlerini görmek mümkündür. Örneğin dünyaca ünlü Tac-Mahall, Osmanlı mimarlarınca yapılmıştır. Diğer yandan Afrika'da büyük bir etki bırakan Osmanlı'nın kıtada birçok eserini görmek mümkündür. Osmanlı, Afrika'da genişlemesiyle birlikte 1518 yılında Cezayir'de,

1528 yılında Kahire’de, 1534 yılında Tunus’ta mimari eserler yapmaya başlamıştır. Bugün Mimar Sinan’ın Kırım dâhil dünyanın birçok yerinde eserleri bulunmaktadır. Eritre, Musavva, Sudan, Sevakın, Cezayir gibi birçok yerde halen Türk mimari eserleri, giyecekleri, yemekleri görülmektedir. Diğer yandan Osmanlı musikisi ve mutfağı, bütün Balkan topluluğuna etki etmiştir. Osmanlı sanat ve kültürüne başta padişahlar olmak üzere idari makamlardaki birçok devlet adamı tarafından sahip çıkılmıştır. Öyle ki Kanuni Sultan Süleyman, hükümdarlığı boyunca elde ettiği başarılarından birisinin de Baki gibi bir şairi keşfedip himaye etmesi olarak görmüştür (Öztuna, 1986: 181-182). Osmanlı Devleti himayesindeki toplumların Osmanlı kültürel değerlerini benimsemesi ve yaşatması, Türkiye’nin kültürel değerlerinin evrenselliğinin bir göstergesi olmuştur.

Türkiye’nin evrensel kültürünü yansıtan bir diğer konu ise toplumun temelinde aile olduğu anlayışıdır. Bu anlayış, tarihi kültürel değerlerinden gelmekte ve halen Türkiye toplumunda başlıca korunması gereken ulvi bir değer olarak görülmektedir. Nitekim Osmanlı’nın hüküm sürdüğü Arabistan’dan Balkanlara, Adriyatik’in kıyısındaki şehirlerden İstanbul’a uzanan geniş coğrafya içerisindeki toplumlarda görülen ortak özellik, aile olma kültürü ve bilincidir. Bu nedenle ki bu toplumların aile hakkındaki düşünceleri, aile içi ilişkiler ve ailenin bireyin hayatındaki rolü şeklindeki görüşleri, Tuna boyundaki köylerden Fırat havzasına, Kafkas kıyılarından Necef çölüne kadar uzanan coğrafyada benzerlik göstermiştir (Ortaylı, 2008: 35 -36). Osmanlı’nın insana ve aileye verdiği önem, halen günümüzde de devam etmektedir. Türkiye toplumunda aile, yeni yetişen nesillere kültürünü öğretmektedir. Türkiye toplumunda kültürel değerler, Batı’daki gibi “ikincil kurum” olarak bilinen kilise, kulüp, ihtisas grupları gibi kurumlarda değil, toplumun temelini oluşturan ailede verilmektedir (Ortaylı, 2007: 70). Bu da toplumun kültür, gelenek ve göreneklerine daha bağlı olmasını sağlamaktadır.

Kültürel farklılıkların anlaşılabilmesi veya saygı gösterilmemesinden dolayı toplumlararası çatışmalar yaşanabilmektedir. Öyle ki Samuel Huntington, yeni dünya düzeninde mücadelenin, ideolojik veya ekonomik unsurlardan ziyade kültürel unsurlardan kaynaklı olacağına dikkat çekmiştir. Ulus devletlerin yine en güçlü aktörler olacağını ancak küresel politikadaki çatışmaların farklı medeniyetlere

sahip grup ve milletler arasında yaşanacağını belirtmiştir (Huntington, 2001: 22). Akyeşilmen, bu sorunun çözümü ve toplumlararası gerginliklerin engellenmesi için toplumsal kesimlerde empati duygusunun geliştirilmesi, diyalog ve hoşgörü kültürünün yerleşmesi gerektiğini ifade etmiştir (Akyeşilmen, 2013: 13). Öyle ki Türkiye, tarihinden gelen kültürel değerleri sayesinde diyalog ve hoşgörü kültürüne sahip bir ülkedir. Sahip olduğu bu evrensel kültürel değerler sayesinde dış politikasında her zaman barışa katkı sağlamaya çalışmıştır. Öyle ki çatışmaların yatıştırılmasında Türkiye çoğu zaman arabuluculuk faaliyetlerinde bulunmuş ve diyalog çağrısı yapmıştır. Örneğin İran-Irak savaşında Türkiye, arabuluculuk faaliyetleri yaparak bölgesel barışın sürdürülmesine gayret göstermiştir (Milliyet, 1988). Türkiye ‘nin bölgesel ve uluslararası barışa katkı sağlama özelliği aslında kültürel değerlerinden gelmektedir. Nitekim Türkiye’ye kültürel değerlerini miras bırakan Osmanlı, birlikte yaşadığı farklı kültürdeki toplumlarla barış sistemi içerisinde yaşamıştır. Bu nedenle ki Türkiye’nin kültürel değerlerine barış kültürü yerleşmiştir.

2.2. Türk Dış Politikasında Yumuşak Güç

Türkiye sahip olduğu yumuşak güç değerleri ile diğer ülkelerden farklılıklar göstermektedir. Avrupa ve Asya’nın ortasında bulunan, iki kıtaya köprü olan ve birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Türkiye, büyük bir tarihi derinliğe ve kültürel zenginliğe sahiptir. Öyle ki Osmanlı Devletinden aldığı değerleri miras olarak sürdüren Türkiye’nin kamu diplomasisi faaliyetlerinde Osmanlı Devleti’nin izlerini görmek mümkündür. Diğer yandan Türkiye’nin sahip olduğu tarihi ve kültürel değerler, Türkiye’nin yumuşak gücüne büyük katkı sağlamaktadır. Afrika başta olmak üzere Avrasya ve Balkan toplumları için cazip bir ülke konumunda olan Türkiye, tarihi, siyasi ve kültürel değerleri ile dünyada çekici bir ülke olarak görülmektedir.

Türkiye’nin dünya politikasında “jeopolitik merkez” ve “bölgesel güç” olma rolü, son yıllarda daha da önem kazanmıştır. Öyle ki Türkiye’den Orta Doğu’da barış ve istikrara katkı sağlaması, terörizm ve aşırılıklarla mücadele etmesi beklenmektedir. Bununla birlikte bir enerji merkezi olan ve medeniyetler arası

diyalog girişiminin mimarı olarak görülen Türkiye'nin proaktif, çok boyutlu ve yapıcı bir dış politika izleyeceği düşünülmektedir. Bu sebeple Türkiye ve onun yakın tarihine duyulan ilgi artmıştır. Türkiye'ye yönelik artan bu küresel cazibenin temel sebebi, Türkiye'nin Orta Doğu, Balkanlar ve Kafkasların kesişim noktasında olmasına bağlı olarak güvenlik temelli jeopolitik kimliğe sahip olmasıdır. Bununla birlikte parlamenter demokratik yönetimle ve laik anayasal sistemle yönetilmesi, Müslüman nüfusu ile modern ulusal yapıdaki kültürel bir kimliğe sahip olması gibi unsurlar, cazibesine etki eden diğer önemli unsurlardır (Keyman, 2010: 4-5).

Türkiye, yurtdışında bulunan dost ve akraba topluluklarına her fırsatta destek olarak yumuşak gücünü uluslararası alanda artırmaktadır. Öyle ki TBMM Dışişleri Komisyonu Başkanı Volkan Bozkır, TBMM Genel Kurulunda yaptığı konuşmada Türkiye'nin gerek jeopolitik konumu gerekse uluslararası gücü ve etkisi ile tüm dünyayı etkileyen gelişmelere sessiz kalmasının mümkün olamayacağını ve bunlara ilişkin proaktif ve etkili bir dış politika izlendiğini ifade etmiştir. Türkiye, bu kapsamda Afganistan ulusal güvenlik ve savunma güçlerinin mali sürdürülebilirliğinin desteklenmesi amacıyla 2015-2017 dönemi için 60 milyon dolar katkı sağlamış, 2018-2020 dönemi için mali katkısının yine 60 milyon dolar olacağını, Varşova Zirvesi'nde ilan etmiştir. Diğer yandan NATO'nun Afganistan'da icra edeceği kararlı destek misyonunda görevlendirilmek üzere Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yurt dışına gönderilmesi hususundaki Cumhurbaşkanlığı Tezkeresi mecliste kabul edilmiş ve 6 Ocak 2019 tarihi itibarıyla Afganistan'daki görev süresi iki yıl daha uzatılmıştır. Afganistan ile köklü tarihsel ilişkilere sahip olan Türkiye'nin 2004 yılından bu yana Afganistan'a toplamda 1.1 milyar doları aşan yardımı olmuş ve Afganistan'ın kalkınmasına yönelik binden fazla projeyi gerçekleştirmiştir. (AA, 2018). Diğer yandan Türkiye'nin askeri yardım konusunda destek olduğu diğer bir bölge ise Balkanlar olmuştur. Balkan devletleri ile kültürel ilişkilerin yanı sıra askeri alanda da işbirliğini sürdürmek isteyen Türkiye, Makedonya ordusuna 1.5 milyon dolarlık yardımda bulunmuştur. Yapılan bu yardım ile Türkiye, her zaman Makedonya halkının yanında olduğunu göstermek istemiştir. Bu durum, aynı zamanda Türkiye'nin Balkanlar'daki yumuşak gücüne katkı sağlamıştır (Musli ve Liman, 2018: 16).

Avrupa’da kimlik oluşturma ve imaj görünümünün önemli bir hale gelmesiyle birlikte bu akım, Türkiye’yi de etkisi altına almıştır. Öyle ki Osmanlı İmparatorluğu sonrasında kurulan Türkiye Cumhuriyeti, Mustafa Kemal önderliğinde kimliğini oluşturmak istemiştir (Melissen, 2005: 3). Atatürk, muasır medeniyetler seviyesine çıkarmak için Avrupa ile bütünleşmeyi hedef göstermiş ve bu doğrultuda politikalar oluşturulmasını tavsiye etmiştir. Atatürk, Türk milli kültürünün dünya medeniyetleri seviyesinin üstüne çıkarıldığı zaman milli hedeflere ulaşılacağını ifade etmiştir. Atatürk, Cumhuriyet’in kuruluşunun onuncu yılında yaptığı konuşmada; “Yurdumuzu dünyanın en mamur ve en medeni memleketleri seviyesine çıkaracağız. Milletimizi en geniş refah, vasıta ve kaynaklara sahip kılacağız. Mill  kültürümüzü, muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkaracağız” diyerek yumuşak gücün hedefini göstermiştir (Atatürk, 1933).

Türkiye, Lozan Antlaşması ile Batılı devletlerle olan sorunlarını çözdükten sonra komşuları ile iyi ilişkiler içerisinde olmak istemiştir. Bu sebeple 1923’te Arnavutluk, 1925’te Bulgaristan ve Yugoslavya ile ikili dostluk antlaşmaları, 1930 yılında Yunanistan ile Dostluk, Tarafsızlık ve Uzlaşma antlaşması imzalamıştır. Türkiye’nin Balkanlar’da sınır güvenliği ve dostluğun sağlanması amacıyla yaptığı bu girişimler, uluslararası kamuoyunun dikkatini çekmiştir. Türkiye’nin dış politikasındaki barışçıl politikaları, yumuşak gücüne büyük katkı sağlamıştır. Hem Lozan antlaşmasında hem de Balkanlar’da uluslararası meseleleri barışçıl yollarla çözme gayreti içerisinde olması, Türkiye’nin uluslararası politikada önemini artırmıştır. Öyle ki Batılı devletler, siyasi ve stratejik önemi artan Türkiye ile ilişkilerini geliştirmek istemişlerdir. Bu gelişme sonrasında Milletler Cemiyeti Genel Sekreteri, Türkiye’yi üyelik için davet etmiştir. Türkiye, 1932 yılında Cemiyete  ye olmuş ve uluslararası politikada aktif rol almaya başlamıştır. Bununla birlikte Türkiye, Balkanlardaki ilişkilerini de geliştirmeye çalışmış ve 1933 yılında Yunanistan, Bulgaristan, Romanya ve Yugoslavya ile birer Dostluk ve Tarafsızlık antlaşması imzalamıştır. Yapılan bu antlaşmalar, Balkan Paktının imzalanmasına zemin hazırlamıştır. Türkiye, 1934 yılında Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya ile Balkan Paktı’nı imzalayarak siyasi gücünü artırmıştır (Gönlübol ve Sar, 1997: 98 – 103). Türkiye, bölgede komşuları ile kurmak istediği dostluk ve bölgesel güvenlik

hedeflerine ikna yöntemi kullanarak ulaşmıştır. Tarafları ikna edebilecek yumuşak gücü ise uluslararası alanda gösterdiği barışçıl politika ve yaklaşımlar ile elde etmiştir.

Türkiye, Balkan Paktından sonra aktif siyasetini devam ettirmiş ve Lozan Antlaşmasında çözilemeyen boğazlar meselesini yine barışçıl politika anlayışı ile çözmeyi başarmıştır. Öyle ki II. Dünya savaşı öncesi Avrupa’da uluslararası krizin yaşanacağını gösteren gelişmeler karşısında Türkiye, yeni bir Boğazlar rejimini ortaya koymak üzere bir Konferansın toplanmasını talep etmiştir. Balkan Paktı ile zaten Türkiye hakkında olumlu düşünen Yunanistan, Yugoslavya, Romanya’nın yanı sıra Avustralya, İngiltere, Fransa, Japonya ve Sovyetler Birliği de Türkiye’ye karşı olumlu düşünceler içerisinde olmuş ve boğazlar konusunda Türkiye lehine bir uzlaşmaya varmışlardır. Türkiye’ye lehine oluşan uluslararası olumlu konsensüs ile Türkiye, boğazlara yeniden hâkim olma hedefine ulaşmış ve 1936 yılında Montrö Boğazlar Sözleşmesinin imzalanmasını sağlamıştır (Oran, 2012). Boğazların hâkimiyetini elinde bulundurmak isteyen Türkiye, bu hedefine yumuşak gücüyle ulaşmıştır. Zorlayıcı araçlar kullanmaksızın tarafları sadece ikna yöntemiyle razı eden Türkiye, bu sayede yumuşak gücünün etki alanını genişletmiştir.

Uluslararası etkinliğini artıran Türkiye, doğu komşuları olan Irak, İran ve Afganistan ile 1937 yılında Sadabat Paktı’nı imzalamıştır (Gönlübol ve Sar, 1997: 109). Öyle ki Doğu ve Batı’nın ortasında bulunan Türkiye, doğu ve batı medeniyetleri arasında bir köprü konumuna gelmiştir. Kültürlerarası iletişimin merkezi haline gelen Türkiye, bölgede etkili bir aktör olarak kabul edilmiştir. Bu durum, Türkiye’nin kültürel aracılık açısından cazip bir ülke olmasını sağlamış ve Türkiye’ye yönelik kültürel bir çekicilik sağlamıştır.

Lozan antlaşması ile çözilemeyen bir diğer konu da Hatay meselesi olmuştur. Hatay’da yaşanan siyasi konuları yakından takip eden Türkiye, Fransa ile yaptığı anlaşma sonucu Hatay meselesini çözüme kavuşturmayı hedeflemiştir. Savaş olmaksızın Fransa ile anlaşmanın sağlanmasında Türkiye’nin stratejik gücünün etkisi olmuştur. Fransa, Hatay’dan askerlerini çekmesinden sonra Hatay Millet Meclisi, 29 Haziran 1939 günü yaptığı oylamada oy birliği ile Türkiye’ye katılma kararı almıştır

(Gönlübol ve Sar, 1997: 139). Bu karar, Türkiye'nin yumuşak gücünün etkinliğinin bir sonudur. Hiçbir baskı veya zorlama olmaksızın bu kararın verilmesindeki esas, Türkiye'nin kültürel ve siyasi açıdan cazip bir ülke olmasıdır.

Türkiye'nin yumuşak güç politikalarındaki gücünü yansıtan bir diğeri unsur ise uluslararası entegrasyonlara uyum sağlamasıdır. Avrupa Birliği üyeliği kapsamında başlatılan entegrasyon çalışmaları ile Türkiye, yumuşak güç değerlerini uluslararası platformlarda tanıtmak istemiştir. Öyle ki Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılım süreci içerisinde başlattığı elektronik entegrasyon politikası, yumuşak güç politikaları kapsamında önemli bir yere sahiptir. Türkiye, e-Avrupa Girişimi projesi kapsamında yürütülen e-Türkiye Projesi ile bilgi toplumu olmayı hedeflemiştir. Bu bağlamda Türkiye, 2001 yılında Avrupa Birliği Müktesebatı kapsamında hazırladığı ulusal programında bilgi toplumu olmak için e-Türkiye projesini başlatıp yürütmeyi taahhüt etmiştir (Şengörenoğlu, 2008).

Türkiye'nin bilgi toplumu olmak için attığı ilk adım, internet erişimi alanında olmuştur. İlk kez 1993 yılında internete bağlanan Türkiye, kısa bir sürede teknolojik gelişmelere ayak uydurmuş ve internete bağlanan bilgisayar ve kişi sayısında büyük artış görülmüştür. İnternet ağının genişlemesi ile sosyal ve küresel iletişim ağlarına katılım artmaya başlamıştır (Yalçın ve diğerleri: 2004: 245). İnternet kullanımındaki bu artış, Türkiye'yi bilim, teknoloji ve enformasyon alanında politikalar geliştirmeye zorlamıştır. Bu amaçla Türkiye, ulusal enformasyonunu kurma ve yönetmeye yönelik olarak “ulusal yenilik” adı altında iletişim politikaları geliştirmiştir. Bu politikalar ile Türkiye'nin ulusal yenilik üretme yeteneğinin geliştirilmesi, sayısal teknolojiyi ilerletmesi ve teknolojide dışa bağımlılığının azaltılması hedeflenmiştir. Bilim ve teknolojide üretim sağlamak amacıyla 1995 yılında “Bilim ve Teknoloji’de Atılım Projesi” hazırlanmıştır. Projeye yönelik ilk adım, TUENA (Türkiye Ulusal Enformasyon Alt Yapısı Ana Projesi) ile olmuştur. Proje ile enformasyon ve iletişim alt yapılarının kurulması, enformasyon hizmetlerinin üretilmesinde yerli teknolojinin kullanılması amaçlanmıştır. Ancak Türkiye'nin bilim, teknoloji ve enformasyon alanlarındaki yumuşak gücüne büyük katkı sağlayacak olan politikalar hayata geçirilememiştir. Bu politikalardan vazgeçilmesi neticesinde Türkiye, 1993 yılında Dünya Bankası ile hazırlanan “Türkiye Enformatik Sistemler ve Ekonomik

Modernleşme Raporu'na" göre hareket etmek zorunda kalmıştır. Rapor, Türkiye'yi yerli enformasyon ve iletişim araçlarının üreticisi değil tüketicisi olmaya yönlendirmiştir (Kaymas, 2012: 21-22). İletişim ve enformasyon alanında hedeflenen yumuşak güç politikalarının gerçekleşmemesi nedeniyle Türkiye, uluslararası gündemi belirlemede ve kamuoyunu yönlendirmede etkili bir güce sahip olamamıştır. Türkiye'nin başta Afrika olmak üzere dünyanın her yerinde varlığını hissettirebilmesi için iletişim ve enformasyon alanında yeni politikalar üretmesi, yerli ve milli projeler geliştirmesi gerekmektedir.

2.2.1. Türkiye'nin Orta Doğu ve Orta Asya'da Yumuşak Gücü

Orta Asya, Türkiye'nin vazgeçemeyeceği bir coğrafya ve bir avantajdır. Türkiye, Türk Dünyasında etkili olduğu ölçüde dünyadaki saygınlığını artırma imkânı bulacaktır. Hatta Türkiye'nin Orta Doğu ve Orta Asya'daki etkinliği, dünyadaki etkinliğini de beraberinde getirecektir. ABD başta olmak üzere Batıyla ve hatta Rusya ve Uzak Doğu ile ilişkilerin korunması suretiyle Orta Asya ve Orta Doğu ile ilişkilerin olabildiğince derinleştirilmesi, Türkiye'nin en fazla yararına olacak dış politika stratejisi olacaktır. Bu yönelim, dış politikada alternatif olarak değil dış politikanın çeşitlendirmesi ve stratejisi olarak görülmelidir (Arı, 2009: 107).

Türkiye, yakın döneme kadar Orta Doğu'yu ihmal etmiş ve sorunlarına taraf olmamayı tercih etmiştir. Buna karşılık Orta Doğu ülkeleri de Türkiye'yi bölgesel bir aktör olarak kabul etmemişlerdir. Bu nedenle Türkiye, 1960, 1970 hatta 1980'li yıllara kadar yakın komşularından beklediği desteği görememiştir. Bu karşılıklı oluşan olumsuz algı, Türkiye'nin Kıbrıs sorununda yalnız kalması ve bölge ülkelerinin desteğine ihtiyaç duyması ile değişim göstermeye başlamıştır. Diğer yandan Türkiye'nin Orta Doğu ülkelerine olan bakışı, 1980 – 1988 yılları boyunca süren İran – Irak savaşı ile farklı bir boyut kazanmıştır. 1990 yılında Irak'ın Kuveyt'i işgali ile Türkiye, Orta Doğu'nun kendisini etkileyen önemli bir bölge olduğunu görmüştür. İşgal sonrası 1991 yılında başlayan mülteci krizi, sorunun daha da önemli olduğunu göstermiştir. Bununla birlikte Türkiye, yakın çevresindeki komşularının yaşadığı sıkıntılardan doğrudan veya dolaylı olarak zarar görmüştür. Filistin sorunun çözümü için Madrid konferansı ile başlayan Oslo görüşmeleriyle devam eden çözüm

yollarında Türkiye, arabulucu bir aktör olarak görülmüştür. Türkiye'nin bölgedeki siyasi etkisinin tarihinden geldiği anlayışı, ilişkilere niteliksel bir boyut kazandırmıştır. Arap demokratlar ve kanaat önderleri, Türkiye'yi kendilerine emsal ülke olarak görürken Türkiye de Orta Doğu ülkelerinin hassasiyetlerine önem veren ülke imajı sergilemiştir (Perçinoğlu ve diğerleri, 2010: 5).

Türkiye'nin Orta Doğu politikasında zaman içerisinde hem yapısal hem söylemsel değişiklikler olmuştur. Türkiye, bölge sorunlarından uzak durmak yerine çözüm odaklı bir yaklaşım benimseyerek bölgede varlık göstermeye çalışmıştır. Türkiye, Orta Doğu politikasında işbirliği, entegrasyon, ortaklık gibi diplomatik bir dil kullanmaya başlamıştır. Söylemlerini uygulamaya koyan Türkiye, söylem-eylem tutarlılığı göstermiştir. Türkiye, ABD ve Batının tepkisine karşın Suriye halkının yanında yer alarak “model komşuluk” denilebilecek bir dış politika sergilemiştir. Bunun yanı sıra Orta Doğu ülkelerinin sorunları karşısında arabuluculuk, barışa katkı sağlama gibi çözüm odaklı yaklaşımlar içerisinde olmuştur (Şahin, 2014: 124).

Türkiye, Orta Doğu'daki ilişkilerinin kalıcı hale gelmesi için Özal döneminde önemli bir adım atmıştır. Özal, Orta Doğu ve İslam ülkeleri ile yapmayı düşündüğü “Barış Suyu” projesi ile Suriye'den Ürdün'e, Batı Şeria'dan Suudi Arabistan'a uzanan ve Doğu'da Irak, Kuveyt, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar'ı da içine alan bir su projesini hayata geçirmek istemiştir. Ekonomi ağırlıklı bir dış politikayı yansıtan bu proje ile hem Türkiye'nin bölgesel gücünün artırılması hem de bölge ülkeleri ile ortak işbirliğinin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Liberal bir bakışa sahip olan Özal'a göre dış politikadaki sorunların çözümünde ekonomik işbirliği, en etkili enstrümandır. Öyle ki ekonomik açıdan birbirine bağlı olan ülkeler, siyasal açıdan da birbirlerine bağlı olacaklardır ve var olan sorunlar, bu bağımlılık nedeniyle daha rahat ve kolay çözülecektir (Duman, 2010: 351).

Orta Asya ülkelerine yönelik olarak Özal döneminde başlatılan politikalar, Türkiye'nin Türk devletleri ile olan ilişkilerinin gelişimine katkı sağlamıştır. Sovyet Rusya'nın dağılmasından sonra 1992 yılında kurulan TİKA, ilişkilerin genişlemesine etki etmiştir. Yine aynı yıl içerisinde gerçekleştirilen “Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirvesi” karşılıklı güvenin artmasına, dayanışma ve işbirliğinin

gelişmesine yol açmıştır. Zirve toplantısı ilerleyen yıllarda ilişkilerin kurumsallaştırılması için Konsey'e dönüştürülmüştür ve Türk Konseyi olarak adlandırılmıştır. Türkiye, sekretaryası İstanbul'da bulunan Konsey'in kurucu üyesidir (Dışişleri Bakanlığı, 2019b).

Orta Doğu politikasında başarılı olabilmek için psikolojik engeller aşılmalı; bölgesel konuları yakından takip eden araştırma merkezleri ve enstitüler kurulmalı; küresel dengeler ile bölgesel reel politik arasında iletişim sağlanmalı; bölgeyi bütünüyle kuşatacak projeler üretilmeli; karşılıklı milliyetçi bloklaşmalar engellenmeli; odaklanmış tepkiler azaltılmalı; etkin, aktif ve inisiyatif gücü yüksek bir yaklaşım benimsenmeli; yatay ilişkilere ve iletişime ağırlık verilmeli; Orta Doğu'nun Araplardan oluşan bir problem bölgesi olarak görülmemesi gerektiğine vurgu yapılmalıdır. Ancak yaşanan gelişmeler, Türkiye'nin Orta Doğu'ya yönelik politikalarının eleştirilmesine sebep olmuştur. Bölgede yaşanan çatışmalar ve Rusya ile yaşanan uçak düşürme krizi, Türkiye'nin dünyadaki imajına büyük zarar vermiştir. Nitekim Türkiye, dünyada “güvensiz ülke” sıfatını kazanmaya doğru yönelmiş ve turizm gelirleri, 2016 yılı ikinci çeyreğinde 2015 yılına oranla % 35.6 oranında azalmıştır (Demir ve Bingöl, 2017: 640-641).

Türkiye'nin ABD ile ortak hareket ettiği ve Amerikan işbirlikçisi olduğu yönündeki algı, başta Arap ülkeleri olmak üzere Türkiye'nin Orta Doğu'da prestijine olumsuz etki etmiştir. Bu olumsuz algı, ilk olarak 1974 Kıbrıs Harekâtı ile yıkılmış ve Türkiye'nin bağımsız düşünen ve hareket eden bir ülke olduğu anlaşılmıştır. Amerika'nın karşı gelmesine rağmen gerçekleştirilen bu harekât, Türkiye'nin bölgede cazibesini artırmıştır. Amerika ile münasebetleri azaltan diğer bir gelişme ise TBMM'nin 1 Mart 2003 yılında Irak teskeresini reddetmesi olmuştur. Amerika, Irak teskeresi ile Türkiye'de asker buldurabilecek ve Irak işgalini rahat bir şekilde yürütebilecekti. Ancak Irak işgaline yönelik tepkisini tezkereyi kabul etmeyerek gösteren Türkiye, başta Arap dünyası olmak üzere Orta Doğu'da dikkatleri üzerine çekmeyi başarmıştır. Türkiye, bu duruşu ile haksızlıklara karşı gelebilen, güçlü bir ülke olarak görülmüştür. Türkiye'nin uluslararası platformlarda saygınlığını artıran diğer bir gelişme ise AB üyeliği sürecinde aday ülke olarak kabul edilmesi olmuştur. Türkiye, 1999 yılında Helsinki'de gerçekleşen zirve toplantısında aday ülke olması

ve 2004 yılında müzakerelerin başlaması ile AB sürecinde önemli bir yol almıştır. Bu gelişme hem Avrupa kamuoyunda hem de Orta Doğu'da Türkiye'nin hızla gelişen, modern bir ülke olarak görülmesini sağlamıştır. (Altunışık, 2010a: 9).

Türkiye'de yakın döneme kadarki genel kanı, Arapların Türkleri sevmediği yönünde olmuştur. TESEV'in 2009 yılında Ürdün, Mısır, Filistin, Lübnan, Suudi Arabistan ve Suriye'de telefonla, Irak'ta ise yüz yüze mülakat yoluyla gerçekleştirdiği kamuoyu yoklamasında bu ülke halklarının %75 oranında Türkiye'ye karşı sempati duydukları ortaya çıkmıştır. Benzer şekilde 2010 yılında yapılan kamuoyu yoklamasına İran'da dahil edilmiş, 2267 kişi ile telefon ve mülakat yoluyla görüşülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre Türkiye'ye yönelik sempatinin arttığı ve %80 seviyesine ulaştığı görülmüştür. Araştırmadan çıkan diğer sonuç ise Türkiye'nin arabuluculuk rolüne yönelik olarak Orta Doğu ülkeleri tarafından verilen destek olmuştur. Nitekim Türkiye'nin, İsrail – Filistin sorununa yönelik daha fazla sorumluluk alması gerektiği, sekiz ülkede %78 oranında desteklenmiştir. İran nükleer krizinde arabuluculuk rolü üstlenmesi ise İran halkı tarafından %61 oranında desteklenmiştir. Araştırmanın diğer sonuçları şu şekilde özetlenebilir (Aktaran Perçinoğlu ve diğerleri, 2010: 5 – 6);

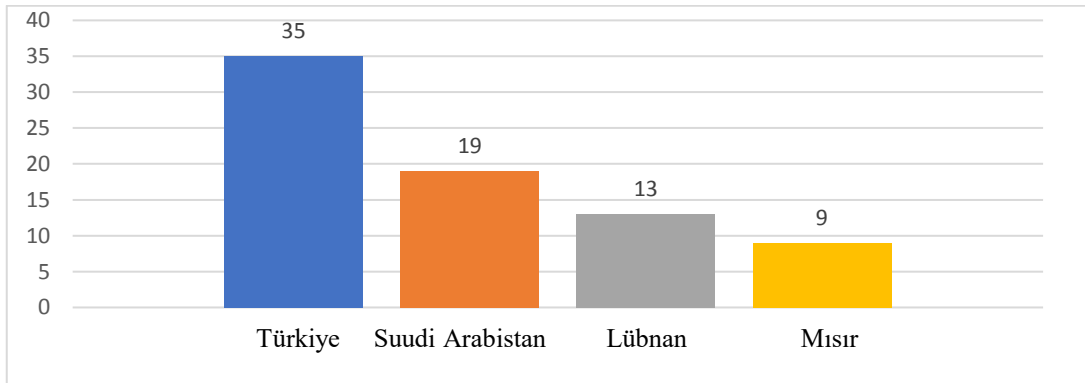
- Türkiye, bölgede ekonomik bir lider olarak görülme de ekonomik beklentilerin oldukça yüksek olması, Suudi Arabistan'dan sonra %14 ile bölgenin 2. büyük ekonomik gücü olarak algılanması,
- Türkiye yapımı dizilerin seyredilme oranının %78 olması,
- Türkiye'nin Orta Doğu ülkelerine model olabileceği yönündeki olumlu görüşün %66 oranında olması,
- Türkiye'nin AB üyeliğinin %54 oranında desteklenmesidir.

Türkiye'nin Orta Doğu'ya yönelik dış politika kararları bölgede olumlu karşılanmış, Türkiye'ye yönelik bakış açısı değişmeye başlamıştır. Türkiye, Orta Doğu'daki komşuları ile yıllardır süregelen sorunlu komşuluk ilişkilerini düzeltmeyi başarırken bu süreçte diyaloga, diplomasiye ve ekonomik bağımlılığa dikkat çekmek istemiştir. Diğer yandan Türkiye, bölgesel anlaşmazlıklarda daha ziyade arabuluculuk rolüne üstlenmiştir. Orta Doğu'nun barış ve istikrarına katkı sağlama

gayreti, Türkiye'nin bölgede tarafsız ve yapıcı bir ülke olarak algılanmasını sağlamıştır. Bununla birlikte Türkiye'nin istikrarlı, barışçıl, refah düzeyi yüksek ve problemlerini kendi kendine çözme kabiliyetine sahip bir Orta Doğu vizyonunu desteklemesi, Arap dünyası tarafından olumlu karşılanmıştır. Öyle ki kendini yönetebilen ve sorunlarının üstesinden gelebilen bir Orta Doğu, daha istikrarlı olacak ve bölgesel çatışmalar son bulacaktır (Altunışık, 2010a: 9 – 10).

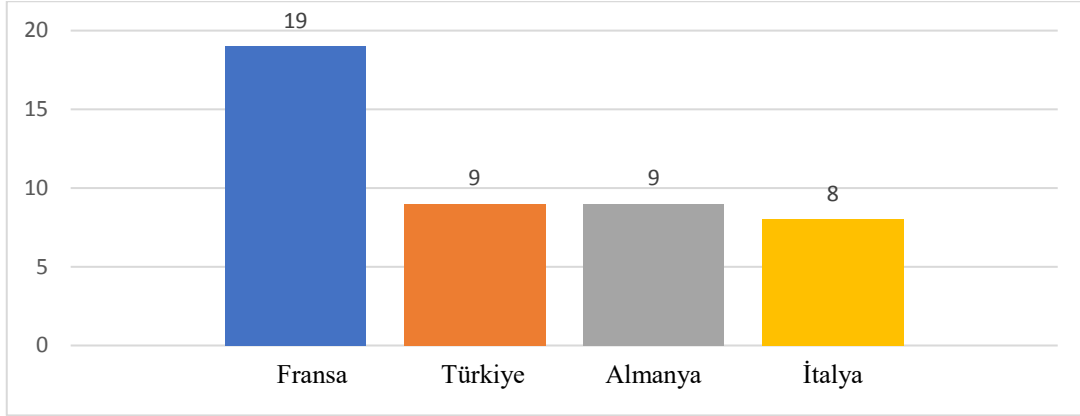
Türkiye, Orta Doğu'da siyasi ve ekonomik ilişkilerinin yanı sıra kültürel olarak da cazip bir ülke olmaya başlamıştır. Orta Doğu'da gerek Türk dizilerinin izlenme oranlarının artması, gerekse Türkiye'ye gelen turist sayısının artmasıyla birlikte Türkiye, Orta Doğu'da daha cazip bir ülke haline gelmiştir. TESEV tarafından 2007 ve 2009 yılları arasında yapılan bir araştırmaya göre Orta Doğu ülkelerinden Türkiye'ye tatil için gelen turist sayısında %25 ile %55 arasında bir artış görülmüştür. Öyle ki 2009 yılından itibaren Türkiye ile Ürdün, Lübnan ve Suriye ile karşılıklı, Suudi Arabistan ile tek taraflı vize uygulaması kaldırılmıştır. Bu vize muafiyeti politikasının en bariz etkisini, dört ülkeden Temmuz 2009 ve Temmuz 2010 yıllarında Türkiye'ye gelen kişi sayılarını karşılaştırarak görmek mümkündür. Bu verilere göre Ürdün'den gelen kişi sayısı %32, Lübnan'dan gelen kişi sayısı %88, Suriye'den kişi sayısı %133 ve Suudi Arabistan'dan kişi sayısı %59 oranında artmıştır.

Şekil 2. Orta Doğu'da Tatil İçin Tercih Edilen İlk Dört Ülke

Kaynak: Aktaran Perçinoğlu ve diğerleri, 2011: 15

Şekil 3. Orta Doğu Dışında Tatil İçin Tercih Edilen İlk Dört Ülke

Kaynak: Aktaran Perçinoğlu ve diğerleri, 2011: 15

TESEV tarafından 2010 yılında yapılan bir araştırmaya göre Orta Doğu ülkeleri arasında tatil için en çok tercih edilen ülke, Türkiye olmuştur. Türkiye, %51 ile Lübnan'ın, %50 ile İran'ın, %43 ile Suriye'nin, %41 ile Ürdün ve Filistin'in, %26 ile Suudi Arabistan'ın tatil ülkesi olarak ilk tercih ettikleri ülke olmuştur. Orta Doğu ülkeleri arasında en cazip ikinci ülke olan Suudi Arabistan ise ancak Mısır'da % 32 oranı ile birinci olabilmıştır. Orta Doğu ülkeleri dışında tatil için büyük bir oranda Fransa tercih edilirken, Türkiye ise Almanya ile birlikte ikinci sırada yer almıştır (Aktaran Perçinoğlu ve diğerleri, 2011: 15). Görülüyor ki Türkiye, Orta Doğu ülkeleri tarafından cazip ve modern bir Avrupa ülkesi olarak görülmekte ve tatil için tercih edilmektedir. Bunun temelinde yatan birinci unsur, Türkiye'nin Müslüman bir ülke olması ve Orta Doğu ülkelerinin Türkiye'yi kendilerine yakın görmeleridir. İkinci unsur, Türkiye'nin bölge sorunları ile ilgilenmesi ve çözüm arayışı içerisinde olmasıdır. Bu sebeple Türkiye, Orta Doğu ülkelerinin sempatisini kazanmaktadır.

TESEV'in 2009 yılında yaptığı araştırma sonuçlarına göre Orta Doğu ülkeleri %61 oranında Türkiye'nin model bir ülke olabileceğini düşünmektedir. Oldukça muhafazakâr bir yapıya sahip olan Suudi Arabistan'da bile %55 civarında bir sonucun çıkması, Türkiye'nin başarılı bir model olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar, Türkiye'nin seküler yapısı nedeniyle Arap Dünyasına cazip gelmediği yönündeki önyargıların yıkılmasına da cevap niteliğinde olmuştur (Aktaran Perçinoğlu ve diğerleri, 2010: 21).

Türkiye, yakın zamanda kültürel ürünleri sayesinde çekim merkezi haline gelmiştir. Öyle ki Türkiye yapımı televizyon dizileri, 2004 yılından bu yana Arap dünyasında oldukça popüler hale gelmiştir. TESEV araştırmalarına göre katılımcıların %78'i hayatlarında en az bir kere bir Türk dizisi izlediklerini belirtmiştir. Bu dizilerin popülerliği sayesinde Arap ülkelerinden Türkiye'ye gelen ziyaretçi sayısı oldukça artmıştır. Bu ziyaretler, insanlar arasındaki etkileşimi artırmış ve iki toplumun birbirini daha yakından tanımasına sebep olmuştur. Bu sayede toplumların karşılıklı olarak "öteki" şeklindeki ön yargıları ortadan kalmaya başlamıştır (Altunışık, 2011: 2).

2.2.2. Türkiye'nin Balkanlarda Yumuşak Gücü

Balkanlar, Osmanlı dönemi ve Osmanlı mirası açısından Türkiye için önemli bir bölgedir. Türkiye'nin Balkanlarda yürüteceği kamu diplomasisi faaliyetlerinin etkinliği, Orta Doğu'ya göre daha az olmaya başlamıştır. Bunun en temel sebebi, Balkanların giderek Avrupa Birliği'ne girme heyecanı içerisinde olmasıdır. Türkiye, AB'ye girse bile bölgeyle olan ilişkisi, AB zemini üzerinden olacaktır. Çünkü bölge halkı yönünü, Avrupa Birliği'ne dönmüş durumdadır. Türkiye için diğer bir dezavantajlı durum ise siyasi anlamda Yunanistan faktörüdür. Yunanistan'ın AB içerisinde bazı ülkeler ile sorunlarını gidermiş olması, Yunanistan'ın Türkiye'ye oranla balkan coğrafyasında daha avantajlı olmasını sağlamıştır. Bu durum, Yunanistan'ı, bölgede AB temsilcisi olarak cazibe merkezi haline getirmektedir (Sönmezoğlu, 2009: 130-131). Ancak 2008 yılında başlayan küresel kriz, Yunanistan'ın bölgedeki cazibesini olumsuz yönde etkilemiştir. Ekonomik kriz, Yunanistan başta olmak üzere Portekiz ve İtalya gibi AB ülkelerini etkisi altına almıştır. Geçmişten gelen ve sürekli artan mali dengesizlikler nedeniyle yaşanan ekonomik kriz, en çok Yunanistan'ı etkilemiştir. Ekonomik sorunlar nedeniyle çalışanların ücretlerini ödemede dahi zorlanan Yunanistan'da halk, sokaklarda gösteriler yapmaya başlamıştır. Siyasi belirsizlikler ve ekonomik krizler nedeniyle Yunanistan, AB başta olmak üzere uluslararası alanda büyük itibar kaybı yaşamıştı. Bu durum, Yunanistan'ın Balkan coğrafyasında cazibesini kaybetmesine neden olmuştur (Akhan, 2019).

Osmanlı coğrafyasında bulunan Balkan Devletlerinin çoğunluğu, AB'ye üye olmasalar bile NATO üyesidirler. Türkiye'nin Orta Asya ve Orta Doğu'daki inisiyatif durumu, Balkanlar'da çok yoktur. Çünkü Balkan devletleri, kendilerine göre yeni bir dünya düzeni ile baş başa kalmış durumdadırlar. Balkanlar, AB'nin genişlemesi açısından çok ciddi bir alan olarak görülmekte ve bölge ülkeleri tam üyeliğe yakın durmaktadırlar. Bu nedenle Türkiye'nin Balkanlarla kuracağı etkinlik, AB ile kuracağı etkinlikle doğrudan alakalıdır. Öyle ki Türkiye'nin AB üyeliğinde rol almadığı sürece Balkanlarda etkili olması çok fazla mümkün görülmemektedir (Hasgüler, 2009: 329-330).

Türkiye'nin diplomasisi tamamen “yumuşak güç” üzerine oturmuş bir diplomasıdır. Türkiye, kendisine olanak verildiğinde arabuluculuk rolü üstlenmektedir. Türkiye'nin kendi girişimi ile başlattığı arabuluculuk süreci daha sonra büyük devletlerin müdahalesi ile farklı boyutlara taşınmakta ve Türkiye'nin marjinalleştiği görülmektedir. Balkanlar, bunun en açık örneğidir. Türkiye'nin Balkanlardaki diğer bir yumuşak gücü ise Türk askerinin barış gücü misyonlarında görev almasıdır. Türk askeri, Balkanlardaki pozisyonu itibari ile sadece Müslüman gruplar arasında değil, Sırp ve Hırvatlar arasında da prestiji ve kredibilitesi yüksek bir konumdadır. Bu itibar, Osmanlı İmparatorluğundan gelmektedir. Ekonomik ve askeri kapasitenin yanı sıra diplomatik prestij ve tarihsel bağlar da bir devletin gücüne etki etmektedir. Türkiye, sert güç kullanma kapasitesi olmasına karşın sert güçten sakınmakta ve yumuşak güç kullanmayı tercih etmektedir (Mandacı, 2009: 365-366).

Tablo 6. Balkan Devletlerinin Türkiye'ye Olan Sempatisi

Balkan Devletlerini Türkiye'ye Olan Sempatisinin Ortalaması (%)	
Ülke / Din	Türkiye'ye olan sempati düzeyi
Müslüman vatandaşlar (Makedonya, Karadağ, Sırbistan, Bosna Hersek, Arnavutluk, Kosova)	%77,61
Hristiyan vatandaşlar (Makedonya, Bulgaristan, Arnavutluk, Karadağ, Sırbistan, Hırvatistan)	%48,98

Kaynak: Aktaran Bilgiç ve Akyürek, 2012: 79 - 85

BİLGESAM'ın 2012 yılında yaptığı bir araştırmaya göre Balkanlar'da bulunan Müslüman toplumların Türkiye'ye olan sempati düzeyleri ortalama %77,61 seviyesinde bulunmaktadır. Hristiyan olan vatandaşların Türkiye'ye olan sempati ortalaması ise %48,98 civarında kalmıştır. Araştırmaya göre Türkiye'nin Balkanlardaki etkinliği ve rolü, Müslüman ve Hristiyan toplumlar arasında farklılık göstermektedir. Müslümanlar, Türkiye'nin Balkanlardaki gücü ve rolünü oldukça yüksek algıırken, Hristiyan toplumlar ise orta düzeyde algılamaktadır. (Aktaran Bilgiç ve Akyürek, 2012: 79-85).

Tablo 7. Balkan Halklarının Türkiye’yi Kendilerine Yakın Görmeleri

Balkan Halklarının Türkiye’yi Kendilerine Yakın Görmelerinin Genel Ortalaması (%)			
Ülke / Din	Türkiye’yi ziyaret etmek isterim	Türkiye’de öğrenim görmek isterim	Türkiye’de çalışmak isterim
Müslüman vatandaşlar (Makedonya, Karadağ, Sırbistan, Bosna Hersek, Arnavutluk, Kosova)	%88,68	%73,33	%69,38
Hıristiyan vatandaşlar (Makedonya, Bulgaristan, Arnavutluk, Karadağ, Sırbistan, Hırvatistan)	%72,53	%41,66	%40

Kaynak: Aktaran Bilgiç ve Akyürek, 2012: 86

Tabloya göre Balkan ülkelerindeki Müslüman toplulukları, Hıristiyan topluluklara oranla daha çok Türkiye ile yakınlaşmak istemektedir. Nitekim Türkiye’yi ziyaret etmek isteyen Müslüman toplumların ortalaması %88,68 seviyesindedir. Türkiye’de öğrenim görmek isteyen Müslümanların ortalaması %73,33 iken, Türkiye’de çalışmak isteyen Müslümanların ortalaması ise %69,38 oranındadır. Bu oranlar ortalamanın üzerinde yer almaktadır ve Balkan devletlerinde bulunan Müslüman vatandaşların Türkiye’yi cazip bir ülke olarak gördüklerini göstermektedir. Hıristiyan Balkan vatandaşları ise genel olarak Türkiye’yi ziyaret etmek istemekte ancak Türkiye’yi cazip bir ülke olarak görmemektedir (Aktaran Bilgiç ve Akyürek, 2012: 86).

Tablo 8. Türkiye'nin Balkanlarda AB Üyeliğinin Desteklenmesi

Türkiye'nin Balkanlarda AB Üyeliğinin Desteklenmesinin Ortalaması (%)	
Ülke / Din	Türkiye'ye olan sempati
Müslüman vatandaşlar (Makedonya, Karadağ, Sırbistan, Bosna Hersek, Arnavutluk, Kosova)	%74,18
Hristiyan vatandaşlar (Makedonya, Bulgaristan, Arnavutluk, Karadağ, Sırbistan, Hırvatistan)	%54,35

Kaynak: Aktaran Bilgiç ve Akyürek, 2012: 86

Her iki oranın da genel ortalamanın üstünde olduğu görülmektedir. Türkiye'nin AB üyeliği, Balkanlarda bulunan bütün toplumlar tarafından desteklenmektedir. Türkiye'nin AB'ye girme sürecindeki çalışmaları, Balkan ülkeleri tarafından olumlu olarak karşılanmaktadır (Aktaran Bilgiç ve Akyürek, 2012: 86).

2.3. Türkiye'de Kamu Diplomasisi Gelişimi

Türkiye, bölgesel savaşlar ve dış politikasındaki güvenlik kaygıları nedeniyle yörüngesini Batı ekseninde tutmak zorunda kalmıştır. Bu durum, Türkiye'nin tarihi ve kültürel bağlarının olduğu devletlerle olan ilişkilerini zayıflatmış hatta kopma noktasına getirmiştir. Soğuk Savaş sonrasında Türkiye, güvenlik ve ekonomik kaygılar nedeniyle sürdürdüğü Batı eksenli dış politikasında değişikliğe gitmiştir. Türkiye'nin başta Afrika olmak üzere birçok bölgede bulunmasının temelinde bu değişim vardır. Bu bölümde Türk dış politikasının değişim parametreleri çerçevesinde Türk kamu diplomasisinin yeri ve önemi değerlendirilecektir. Bu kapsamda Türkiye'nin kamu diplomasisi gelişimi, Soğuk Savaş öncesi ve Soğuk Savaş sonrası olarak iki dönemde incelenecektir.

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte Türk dış politikasında birtakım belirsizlikler olmuştur. Bir yandan Sovyet tehdidinin ortadan kalkmasıyla ortaya çıkan fırsatlar için sevinç duyulurken, diğer taraftan esasında bir şaşkınlık içerisine girilmiştir. Bu dönemde Türk dış politikasında nasıl bir yol izleneceği; güvenliğin, Batılılaşma hedefinin ve ekonomik kalkınmanın nasıl sağlanacağı konularında belirsizlikler oluşmaya başlamıştır. Türkiye, tüm bu istikrarsızlıklar içerisinde Avrasya'ya yönelik politikalarında istikrar sağlamayı hedeflemiştir. Türk dünyasında ve Balkanlardaki varlığını, etkinliğini ortaya koymak için politikalar geliştiren Türkiye, Adriyatik'ten Çin Seddi'ne kadar olan bölgede istikrar sağlamaya çalışmış ve bunun için gayret sarf etmiştir. Ancak 1990'ların sonuna gelindiğinde bu politikanın çok da etkili olmadığı görülmüştür. Çünkü Türkiye ne Balkanlarda ne Orta Asya'da ne de Ortadoğu'da etkisini gösteren, itibarını artıran ve ilişkilerini güçlendiren bir politika gerçekleştirmiştir. Bununla birlikte bu dönemde bazı yanlış algılar sebebiyle Türkiye, kendisini bu bölgelerden koparmış; bu bölgelere yönelik etkin ve inandırıcı çözümler üretememiştir. Türk dış politikasındaki “etrafımız düşmanla çevrili”, “Türk'ün Türk'ten başka dostu yoktur” gibi söylemler, Türkiye'nin bu bölgelerden uzaklaşmasına, bölge sorunlarına kayıtsız kalmasına sebep olmuştur (Gözen, 2009: 266-267).

Soğuk Savaş döneminde uluslararası ilişkiler, hep güç merkezli olarak algılanmıştır. Soğuk Savaş'ın bitmesiyle birlikte dünyada güvenlik sorunlarının yanı sıra ekonomik ilişkiler, insan hakları, siyasi kimlik gibi sorunlar da ortaya çıkmaya başlamıştır. Tüm dünyada yaşanan bu küresel değişime Türkiye'nin adaptasyonu geç olmuştur. Türkiye'nin 1990'ların sonun gelindiğinde halen Soğuk Savaş dönemindeki güvenlik anlayışı içerisinde hareket etmesi, Türkiye'nin Soğuk Savaş dönemine kadar NATO dışında halktan halka kurumsal ilişkilere hazır olmadığını göstermiştir. Öyle ki TİKA'nın 1992 yılında kurulması buna bir örnektir. TİKA, küresel değişimin getirdiği sonuçlara bağlı olarak kurulmuştur. Türkiye, 2000 yılından sonra kendine rol biçmeye başlamıştır. Türk dış politikasının oluşması, ülke içerisindeki bir konsensüsten ziyade dışarıdakilerin Türkiye'yi daha iyi ve daha hızlı kavramalarından ve görmelerinden kaynaklanmıştır. Türkiye, bu dönemde kendisini

dışarıdakilerin anlatımı kadar anlatabilmiştir. Türk dış politikasındaki çeşitlenme, dışarıdan bize ithal edilen fikirlerle oluşmuştur (Akgün, 2009: 288).

Türk dış politikası ile ilgili gelişmeler, Soğuk Savaş sonrasında tartışma konusu olmuştur ve bu tartışmalar halen devam etmektedir. Farklı aktörlerin farklı vizyonları doğrultusunda ortaya çıkan bu tartışmalarda dış politikadaki değişim ele alınmıştır. Türkiye, halen geçiş sürecinde yer almaktadır. Soğuk Savaş sonrası oluşan yeni dünya düzeni içerisinde birçok ülkenin dış politika meseleleri ile iç politika meselelerinin iç içe girdiği görülmektedir. Oysa Soğuk Savaş döneminde dış politika konuları daha çok bir grubun elinde yürütülmekteydi. Öyle ki Soğuk Savaş döneminde dış politika konuları, gazetelerin dış politika yazarları tarafından ele alınırdı. Günümüzde ise herkes dış politika konuları konuşmakta ve bu durum, iç politikaya da yansımaktadır. Dış politika ile ilgili olarak kamuoyunda ortaya çıkan çok farklı görüşler, dış politika konularını tartışılabilir hale getirmiştir (Altunışık, 2010b; 5-6)

Türkiye, tarihi boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Birçok etnik, kültürel çeşitliliği içerisinde barındırmış ve bu çeşitliliği bir zenginlik olarak görmüştür. Politikalarının temeline, hoşgörü ve samimiyet anlayışını yerleştirmiştir. Coğrafi olarak doğu ile batı arasında bir köprü konumunda olan Türkiye, tarihinden aldığı yumuşak güç değerleri ile dünyada gittikçe cazip bir ülke olmaya devam etmektedir. Türkiye’de kamu diplomasisi faaliyetlerinin Soğuk Savaş sonrası dönemde daha çok hızlandığı görülmektedir. SSCB’nin dağılmasından sonra bağımsızlığını kazanan Türk Cumhuriyetleri ile ilişki içerisinde olma isteği, Türkiye’de kamu diplomasisi faaliyetlerinin daha bilinçli, sistemli ve kapsamlı bir şekilde yapılmasına etki etmiştir. Bihassa TİKA başta olmak üzere zamanla kamu diplomasisi alanında hizmet edecek birçok yeni aktör ortaya çıkmıştır. Bu sayede Türkiye’nin kamu diplomasisi anlayışı değişmiş, ülke tanıtımı faaliyetlerinden toplumlararası ilişki faaliyetlerine geçiş süreci başlamıştır.

2.3.1. Soğuk Savaş Öncesi Türkiye’de Kamu Diplomasisi

Osmanlı Devleti’nden aldığı kültürel mirası sürdüren Türkiye’nin, Soğuk Savaş öncesi dönemde aktif olarak yürüttüğü kamu diplomasisi faaliyeti olmamıştır.

Ancak bazı kurumların yaptığı faaliyetler, iç ve dış politikada alınan birtakım kararlar, Türkiye'nin kamu diplomasisi gelişimine katkı sağlamıştır. Türkiye kamu diplomasisinin temelini oluşturan bu adımlar, Soğuk Savaş sonrası dönemdeki kamu diplomasisi faaliyetlerinin şekillenmesine de etki etmiştir. Bu adımların ilki olarak Anadolu Ajansı'nın kurulması diyebiliriz. Kurtuluş Savaşı yıllarında Türkiye'nin haklı sesini dünyaya duyurmak için kurulan Anadolu Ajansı, dış dünya ile iletişim kurulmasında önemli bir rol oynamıştır. İlk başlarda propaganda nitelikli faaliyetler yürüten Anadolu Ajansı, Türkiye'nin medya alanında dünyaya açılmasını sağlamıştır. Bununla birlikte Kızılay'ın zor durumda kalan yabancı toplumlara yaptığı yardımlar, Türkiye'nin insani diplomasisine katkı sağlamıştır. Öyle ki Kızılay, Birinci Körfez Savaşı'nda Türkiye'ye gelen göçmenlere insani yardımda bulunmuştur (Kızılay, 2019a). Türkiye'nin insani diplomasisine katkı sağlayan diğer bir kurumu ise Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) olmuştur. Yurtdışında Türkiye'yi başarı ile temsil eden TSK, barış gücü olarak görev aldığı misyonlarda yabancı toplumlara güvenlik ve barış konularında destek olmuştur. Nitekim Türkiye, 1950 yılında Kore'ye asker göndererek güvenlik alanında destek olmuştur.

Türkiye'nin dış dünyaya dönük politikasındaki değişimin ilk adımları, Turgut Özal döneminde atılmıştır. Türk ekonomisinin kalkınması üzerinde duran Özal, 24 Ocak kararları ile aynı zamanda dışa dönük bir politika izlemeye başlamıştır. Aldığı bu politik karar ile Türk ekonomisinin uluslararası serbest piyasaya entegre olmasını ve liberal ekonomiye geçişini sağlamıştır. Ekonomideki bu değişim ile Türkiye, uluslararası sistemin bir parçası haline gelmiştir. Türkiye sürdürdüğü dışa kapalı devlet politikasından vazgeçmiş ve dış dünyaya açılmaya başlamıştır. Ekonomik anlamdaki bu açılım, beraberinde Türk iş adamlarının yurtdışına açılmalarına, yabancı sermaye kuruluşlarının Türkiye'ye yatırım yapmasına ve aynı zamanda Türkiye'yi tanımlarına imkân sağlamıştır (Öztürk, 2013).

Özal döneminde görülen ekonomik açılımlar, dünyadaki ekonomik durum sebebiyle benzer şekilde başka ülkelerde de yapılmıştır. Türkiye, o dönemde başta petrol üreten ülkeler olmak üzere komşu ülkelere ve Batı ülkelerine daha fazla mal satmaya dayalı politika izlemiştir. Bu durum, dış politikada genel hedeflerden vazgeçildiğini göstermemektedir. Sadece dış politikada ekonomik faktörün ağırlığı

artmıştır. Türkiye o dönemde uluslararası konjunktürde yaşanan ekonomik değişime ayak uydurmuştur. Batıdan kopma veya üçüncü dünyaya yönelim söz konusu değildir. Öyle ki Türkiye bu dönemde Amerika ile ilişkilerini sürdürmeye de devam etmiştir (Kürkçüoğlu, 2009: 43).

Türkiye, Özal döneminde ekonomik, siyasi ve hukuksal alanda yeniden yapılanmaya gitmiştir. Türkiye'nin hukuksal yapısının Avrupa Birliği standartlarına ulaşmasında önemli misyonlar üstlenen Özal, 1987 yılında AİHM'ye bireysel başvuru hakkı getirerek demokratikleşme alanında bir dizi önemli reforma imza atmıştır. Aynı yıl Türkiye, Avrupa Birliğine tam üyelik için başvuru yapmıştır. Diğer yandan Özal, ekonomik alanda attığı önemli adımlar sayesinde bugünkü ekonominin alt yapısını kuran lider olmuştur. Özal döneminde ihracat ve ithalatta yaşanan büyük artışlar, Avrupa Birliği nezdinde yapılan açılımlar, Türkiye'nin hem demokratikleşmesine hem de diplomasi alanında güçlenmesine imkân sağlamıştır. Bu sayede Türkiye, dış dünyada izlenen, dikkate alınan bir aktör haline gelmiştir (Dağı, 2010: 127-128).

2.3.2. Soğuk Savaş Sonrası Türkiye Kamu Diplomasisi

Türkiye, kamu diplomasisi faaliyetlerine Soğuk Savaş döneminden sonra ağırlık vermeye başlamıştır. SSCB'nin dağılmasından sonra bağımsızlığını kazanan Türk Cumhuriyeti Devletleri, Türkiye için önemli bir kamu diplomasisi alanı haline gelmiştir. Türkiye, bağımsızlığını yeni kazanan Türk devletlerine hem bir model hem de yakın bir dost olmak istemiştir. Ancak kamu diplomasisi alanında yeteri kadar deneyimi olmayan Türkiye, o dönemde etkili bir çalışma yürütememiştir. O döneme kadar kamu diplomasisi alanındaki stratejik planlamaların yeterli olmaması nedeniyle Türkiye, Orta Asya'da varlığını yeteri kadar hissettirememiştir. Bu durumun temelinde yatan ana neden ise Türkiye'nin yönünü sürekli Batı'ya dönmüş olması ve tarihsel bağlarının olduğu Doğu ile ilişkilerinin zayıf olmasıdır. Nitekim uluslararası konjunktürde Soğuk Savaş dâhil yaşanan dünya savaşlarıyla birlikte oluşan güvenlik kaygıları, Türkiye'yi NATO başta olmak üzere Batı eksenli güçlerle işbirliğinde kalmaya zorlamıştır. Ancak Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile güvenlik temelli dış politika anlayışı, yerini insan odaklı bir dış politika anlayışına bırakmıştır.

Bu bölümde, Türk dış politikasındaki kırılma noktaları alınan politik kararlar kapsamında incelenecek ve Türk kamu diplomasisinin gelişim süreci değerlendirilecektir.

Kamu diplomasisi politikalarının Türk dış politikasına girişi, Soğuk Savaş'ın ortaya çıkardıkları ile başlamıştır. Türkiye'nin Soğuk Savaş sonrasında yönünü Doğu'ya dönmesi ile Türk dış politikasında değişimler başlamış ve bu değişimler, beraberinde Türk kamu diplomasisinin temellerini atılmasına imkân sağlamıştır. Bağımsızlığını kazanan Türk devletleri ile yakınlaşma çabaları kapsamında TİKA'nın kurulması, bu temelin ilk adımı olduğu söylenebilir. Türk dış politikasındaki bu değişim, beraberinde eksen kayması tartışmalarını getirmiş ve Türkiye'nin Batı'dan kopacağı düşünülmüştür. Soğuk Savaş dönemine kadar Batı ekseninde hareket eden Türkiye, Soğuk Savaş'ın bitmesiyle ortaya çıkan fırsatları değerlendirmek istemiştir. Öyle ki bağımsızlığını kazanan Türk devletleri ile ilişkileri geliştirmek, o dönemde Türk dış politikasının birincil hedefi olmuştur. Türkiye ile tarihi ve kültürel bağları olan Türk Cumhuriyeti Devletleri, bağımsızlıklarını kazandıktan sonra yönlerini Türkiye'ye dönmüşlerdir. Bu durum, Türkiye'nin proaktif bir dış politika yürütmeye başlamasına sebep olmuştur. Bu dönemde Türkiye, bağımsızlığını kazanan Kazakistan, Özbekistan, Tacikistan, Kırgızistan ve Azerbaycan ile yakın ilişki içerisinde olmak istemiştir. Ancak model ülke olma yolunda hazırlıksız olan Türkiye, başlarda kamu diplomasisi alanında yeterli ilerleme sağlayamamıştır. Dış politikadaki yetersiz adımlar, Türkiye'den destek alma beklentileri olan Türk Devletleri için de hayal kırıklığı olmuştur. Soğuk Savaş sonrasındaki yeni oluşum, iyi okunamamış ve buna göre politikalar üretilenmemiştir. Yeni-Osmancılık tartışmalarının ortaya çıktığı bu dönemde Türkiye, aktif bir dış politika izleyememiştir (Türkeş, 2010: 271). Türk kamu diplomasisi için başarısız bir dönem olarak görülse de bu dönem, kamu diplomasisi girişiminin ilk denemeleri olmuştur. Öyle ki bu sayede kamu diplomasisi alanındaki eksiklikler ve alt yapıdaki yetersizlikler görülmüştür.

Orta Asya'da yeni devletlerin ortaya çıkmasıyla birlikte geleneksel diplomasisi araçları, küreselleşen dünyada Türkiye'nin kendini anlatması için yetersiz kalmıştır. Türkiye, Batı'nın evrensel değerleri kadar bulunduğu stratejik konum itibarıyla Doğu

kimliğinden de vazgeçmek istememiştir. Türkiye, TİKA ile Türk Cumhuriyeti Devletlerine kendi hikâyesini anlatmaya çalışsa da yeteri kadar anlaşılamamış; bu devletlerle yakın ilişkiler kurmak istediğini, Yeni-Osmancılık fikri içerisinde olmadığını anlatmak istese de bunda başarılı olamamıştır. Bu başarısızlığın birinci sebebi söylem–eylem tutarsızlığı iken diğeri, söylem–kapasite tutarsızlığı olmuştur. “Adriyatik’den Çin Seddi’ne Türk Dünyası”, “Türk Yüzyılı” gibi söylemler eylemsel olarak karşılığını bulamamıştır. Bununla birlikte kamu diplomasisi alanında hiçbir hazırlığı olmayan Türkiye’nin kapasite eksikliği, kamu diplomasisi faaliyetlerinin daha da zor hale gelmesine sebep olmuştur. Bu başarısızlığın Türk kamu diplomasisi için iki faydalı yanı olmuştur. Birincisi Türkiye, kamu diplomasisi alanında eksikliklerini fark etmiş, ikincisi Türk dış politikasında kamu diplomasiinin önemi anlaşılmaya başlanmıştır.

Sovyet Rusya’nın ve Yugoslavya’nın dağılması gibi radikal değişimler, Türkiye’nin hareket alanını genişletmiş ve Türk dış politikasında “Yeni Osmancılık” hareketinin başlamasına sebep olmuştur. Ancak Türkiye, bu yaklaşıma hazır olmadığı için etkili bir dış politika üretememiştir. Başarısızlığının en temel nedeni Türkiye’nin Rusya etkisinden kurtulamayan Türk Cumhuriyetlerine, ABD ile birlikte hareket ederek yaklaşmaya çalışmasıdır. Nitekim dış politikada gücünün üstünde hedefler belirleyen ülkeler, görece bir başarısızlığa mahkûm olurken gücünün altında hedefler belirleyenler ise küçülmektedir. Bu nedenle o dönemde söylenen “Adriyatik’den Çin Seddi’ne Türk Dünyası” veya “Türk Yüzyılı” gibi söylemler, her ne kadar Türk kamu diplomasisini için başarısızlıkla sonuçlansa da Türkiye’nin kamu diplomasisi hedeflerinin büyümesine etki etmiştir. Bu bağlamda Özal, dış politikadaki proaktif yaklaşımı ile Balkanlarda Türk-Müslüman azınlıkların sorunları ile ilgilenmiş ve Asya’da, Türk-İslam sentezini kullanarak Türk Cumhuriyetleri ile yakınlaşmaya başlamıştır. Bu eğilim, Batı eğilimli Türk dış politikasında bir kırılma noktası olmuştur ve “eksen kayması” tartışmalarını da beraberinde getirmiştir. Ancak Türkiye, dış politikasını çeşitlendirirken AB idealini ve ABD dostluğunu bırakmamıştır (Yenigün, 2010: 69-70). Eksen kaymasının ötesinde aslında Türkiye, hem evrensel değerler kapsamında Batı ile ilişkilerini hem de ortak geçmişe sahip olduğu Doğu ülkeleri ile iletişimini sürdürmek istemiştir. Küreselleşen dünyada

Yeni-Osmancılık yaklaşımının evrensel değerlere uymadığını fark eden Türkiye, modern diplomasiinin önemini anlamıştır.

Türkiye'nin Orta Asya için söylemlerinde her ne kadar önemli bir vizyon gelişmesi olduğu görülse de nihayetinde istenilen sonuca ulaşamamıştır. Türkiye'nin Asya politikasındaki başarısızlığının temel sebebi, o dönemdeki siyasal ve ekonomik stratejilerin yetersizliği ve yanlış politikalardır. Başarısızlığa etki eden bir diğer unsur ise, önceki hükümetlerin de Türkiye dışındaki Türk varlığına yönelik politika üretememesidir. Devletin resmi dış politika çizgisi, sağlam zemin üzerinde yeteri kadar tanımlanmamıştır. Ayrıca o dönemde yaşanan ekonomik sorunlar ve krizler, dış politikada özellikle de “Türk Dünyası”na yönelik geliştirilecek stratejilerin üretimine engel olmuştur (Büyükkancı: 688). Soğuk Savaş dönemi içerisinde güvenlik temelli politikalar üretmenin ötesine geçemeyen Türkiye, yumuşak güç politikaları da üretememiştir. Ortak tarihi ve kültürel değerlerinin olduğu Türk devletleri ile ekonomik ve siyasi sebeplere bağlı olarak iletişim kanallarını kapalı tutması, Türkiye'nin Orta Asya'da yumuşak gücünü zayıflatmıştır. Ancak bu sorun, Türkiye'nin daha sonraki dönemlerde kamu diplomasisine yönelmesine zemin hazırlamıştır. Öyle ki yumuşak güçteki bu kayıp, geleneksel dış politika kalıplarının dışına çıkılması gerektiğinin sorgulanmasına sebep olmuştur.

Türkiye, Soğuk Savaş sonrası bağımsızlığını kazanan Türk Devletleri ile yakın ilişki içerisinde olmak istemiş ancak bazı sözlerini ister istemez yerine getirememiştir. Maddi imkânsızlıklar gibi birçok sebepten dolayı yerine getirilemeyen bu sözler, ülkelerin birçoğunda hayal kırıklığı yaşanmasına neden olmuştur. Diğer yandan Türkiye'nin yaklaşımı, Rusya'dan sonra yeni bir hükmedici güç olma isteği şeklinde algılanmıştır. Türkiye, her ne kadar böyle bir anlayış içerisinde olmasa da Türk devletlerindeki bazı çevreler bunu bu şekilde değerlendirmiş ve dış politikalarında bağımsız yürümek istediklerini dile getirmişlerdir. Öyle ki bu ülkeler, çıkarları gereği Rusya, Amerika, Almanya, AB ve birçok ülke ile ticari ilişki kurmuşlardır. Doğal kaynakların pazarlanması, farklı malların alım satımı konularında zaten diğer ülkeler ile ilişki içerisinde olan Türk Devletleri, yalnızca Türkiye ile ilişki kurmak istememişlerdir. Bu nedenle bir Türk devletleri federasyonu veya konfederasyonu oluşturma isteklerinin olup olmadığı

konusu iyi araştırılmalıdır. Nitekim daha önceleri birçok şey vaat edilmesine karşın bu vaatlerin gerçekleşmemesi nedeniyle Türkiye'ye karşı hayal kırıklığı yaşanmıştır. Diğer yandan öğrenci değişim programlarından kültürel ilişkilere kadar birçok adımın dikkatli atılması gerekirken, gerekli özen gösterilmediği için kamu diplomasisi gelişimi başarısız olmuştur. Örneğin, Türk devletlerinden iyi seçilmeden getirilen öğrenciler, kültür sistemleri ve eğitim sistemleri farklı olduğu için Türkiye'de sorunlar yaşamış ve ülkelerine geri döndüklerinde Türk eğitim sistemini kötülemişlerdir (Kürkçüoğlu, 2009: 37-38).

Türk Cumhuriyeti Devletlerinin yönlerini Batı'ya çevirmeleri, Türkiye'nin yakınlaşma çabalarına karşı isteksiz olmaları, Türkiye'nin Türk Devletlerine yönelik kamu diplomasisinin başarısız olmasına sebep olan diğer bir faktör olmuştur. Bu başarısızlık, aslında Türkiye'nin dış politikada kamu diplomasisine olan gerekliliği görmesine sebep olmuştur. Türkiye, her ne kadar Türk Cumhuriyeti Devletlerine SSCB'den sonra onun yerini alma niyetinin olmadığını anlatmaya çalışsa da kendisini bu noktada inandıramamıştır. Türk Cumhuriyetlerinin, yeni uluslararası sistem içerisinde yanlarında olmak istediğini ilk başlarda TİKA ile anlatmaya çalışan Türkiye, zaman içerisinde kamu diplomasisi konusuna daha kapsamlı bakmaya başlamıştır.

Özal'ın dış politika anlayışı klasik dış politika anlayışından farklılık göstermiştir. Dış politikada çok yönlü ve çok dengeli bir ilişki geliştirmeye çalışan Özal, Türkiye'nin 1960'larda uygulayamadığı dış politika anlayışını uygulamıştır. Zaten bölgesel ve uluslararası konjonktür de bunu zorunlu kılmış ve Türkiye'nin başka seçeneklere yönelmesini engellemiştir (Arı, 2009: 110). Diğer yandan Özal döneminde dış politikanın halka indirilmesiyle halk, dış politika ile daha çok meşgul olmaya başlamıştır. Özal'dan önce gazetelerin dış politika haberlerinin ve dış politika tahlillerinin çok az olduğu, Özal döneminde ise çoğaldığı görülmektedir. Öyle ki halkla ilişkiler, diplomasi'nin bir parçası haline gelmiştir. Özal ile birlikte "halk bizi ilgilendirmez" anlayışı değişmiştir. Multi-track diplomasi anlayışı benimsenerek, devlet kurumları haricindeki NGO gibi devlet dışı kuruluşlarla da diplomatik ilişkilerin yürütülmesi gerektiği anlayışı ortaya çıkmıştır. Bir taraftan hükümetlerarası diplomasi faaliyetleri yürütülürken, diğer yandan kamu diplomasisi

faaliyetlerinin de yürütülmesi gerektiği yaklaşımı önem kazanmaya başlamıştır (Karaosmanoğlu, 2010: 176). Diplomasisi faaliyetlerinin çeşitlenmesi ve diplomasinin geleneksel kalıplarının dışına çıkarılması gerektiği bu dönemde anlaşılmıştır. Yeni dünya düzeninde toplumdan topluma iletişimin artması ile Türkiye’de kamu diplomasisinin ilk adımları atılmaya başlanmıştır. Özal döneminde dışa yönelik açılım politikaları geliştirilmiş ve kamu diplomasisi, Türk dış politikasında yer almaya başlamıştır. Öyle ki yabancı toplumların kamuoyları ve devlet dışı kuruluşlar, uluslararası sistemin bir parçası olarak görülmüştür.

Özal döneminde Türk dış politikasının klasik ve ağır hareket eden dış politika davranışının ötesinde hareket edilerek o güne kadar Türk dış politikasında kullanılmayan yöntemler kullanılmıştır. Özellikle Batılı devletlerin dış politikalarında kullandıkları bir takım araç ve yöntemler uygulanmaya başlanmıştır. Öyle ki Özal, telefon diplomasisini kullanmış ve zaman zaman da temsilciler aracılığıyla kişisel birtakım bağlantılar kurmuştur. Sonuç itibarıyla Özal dönemi, Türk dış politikası açısından veya genel Türk imajı açısından olumlu girişimlerin yaşandığı bir dönem olmuştur (Kibaroglu, 2009: 180). Geleneksel diplomatik yöntemlerin dışına çıkarak kürselleşme ile birlikte kamu diplomasisi araçlarının kullanılması, Türkiye’nin uluslararası alandaki imajına olumlu olarak yansımıştır. Soğuk Savaş öncesi dönemde geleneksel diplomasinin ötesine gidemeyen Türkiye’nin imaj başarısını etkileyen birincil unsur, küreselleşme trendinden iyi yararlanmasıdır. İkinci unsur ise kamu diplomasisi yöntemlerini etkili kullanmasıdır. Bu nedenle Türkiye’nin kamu diplomasisi gelişimine Özal dönemindeki hükümet politikalarının büyük katkıları olmuştur.

Türk dış politikasında yaşanan diğer bir kırılma noktası ise, İsmail Cem döneminde olmuştur. Türkiye’nin düşünce ve siyasi hayatında önemli bir yer edinen İsmail Cem, dışişleri bakanlığı yaptığı 1997-2002 yılları arasında Türkiye’nin dışa dönük bir politika izlemesini sağlamıştır. Öyle ki İsmail Cem, bakan olmasıyla birlikte dış politikaya yeni bir soluk, alternatif yöntem ve yaklaşım getirmeyi hedeflemiştir. Statik ve kısır olmakla itham ettiği geleneksel Türk dış politikasının kabuğunu kırmaya çalışmıştır. Türkiye’nin kültürel ve tarihsel mirasından kaynaklı avantajlarını kullanması gerektiğini düşünen Cem, Türk dış politikasına statükocu bir

anlayışın ötesinde yenilikçi bir anlayış getirmiştir. Cem'e göre Türkiye'nin yenileşmesindeki en büyük dayanak tarihi, kültürü ve insanıdır. Dolayısıyla Türkiye, dünyadaki konum ve saygınlığını geliştirmek için tarih ve kültürünü bir eksen boyutu olarak kullanmalıdır. Geliştirdiği bu yenilikçi bakış ile İsmail Cem, Türk dış politikasında uzlaşmacı bir yol çizmiş ve diyalog metodolojisi içerisinde hareket ederek birçok krizin büyümesini önlemiştir. Nitekim Kardak Krizi sonrası yürüttüğü aktif diplomasi sayesinde Türk-Yunan gerginliğinin yumuşamasını sağlamıştır. Diğer yandan AB'nin 1997 yılında düzenlediği Lüksemburg Zirvesi'nde aldığı Kıbrıs konusundaki ayrılıkçı karar sonrasında yürütülen yenilikçi politikalar sayesinde süreç, ayrımcılıktan adaylık sürecine dönüşmüştür. Yine o dönemde sürdürülen aktif dış politika sayesinde Türkiye, 1999 Helsinki Zirvesi'nde oy birliği ile aday ülke olarak kabul edilmiştir. Diğer yandan komşularla iyi ilişkiler politikası içerisinde hareket edilmesiyle Yunanistan, Suriye ve İran ile ilişkiler, gerginlikten işbirliğine dönüşmüştür (Tuğtan, 2016: 6-7). Bu dönemde geliştirilen diyalog anlayışı, Türk dış politikasının uluslararası meşru görünümüne ve Türkiye imajına büyük katkı sağlamıştır. Türkiye'nin tarihi ve kültürel yumuşak güç kaynaklarına önem verilmesi, dış politikanın barış anlayışı içerisinde yürütülmesi, uluslararası sorunları uzlaşmacı anlayış ile çözmeye çalışılması, Türkiye'nin yumuşak gücünü olumlu yönde etkilemiştir.

Uluslararası yapı içerisinde her ülkenin kendine uygun gördüğü bir rolü ve işlevi vardır. Örneğin ABD, insanoğlunu her alanda özgür kılma ve kişiyi özgürce geliştirme iddiasına; Sovyet toplumu, daha adaletli bir çerçeveyi kurma iddiasına; Avusturya, dünya dengesinin merkezinde diyalog ve uzlaşma olduğu iddiasına; Cezayir, mazlum ulusların eşitlik iddiasına; Libya, emperyalizmle savaş iddiasına; Çin, yeni bir insan anlayışını geliştirme ve yayma iddiasına; Fransa, kültür ve sanatın, kişisel özgürlüklerin öncülüğü iddiasına; Federal Almanya, Avrupa'nın "Hıristiyan ve hümanist" geleneğini 21.yy'a taşıma iddiasına; Hindistan, Hinduizmin insancılık iddiasına sahiptir. Her ülke, belirli bir kişilik ve işlevi kendisinde var saymaktadır. Bu varsayım ve inanç, söylemlerin ifade edildiği ülkelerin toplumsal bilinçaltına etki etmektedir. Öyle ki insanlar, ister istemez kendi ülkelerinin söylemlerine göre tutum ve davranışlarını şekillendirmektedirler. Türkiye'de ise bu

alandanda bir eksiklik yaşanmaktadır. Bu nedenledir ki Türkiye, kendi amacını, ne istediğini, varoluş sebebini, kişiliğini sorgulamalı ve dış politikada etkili bir strateji geliştirmelidir (Cem, 1982: 168-169). Uluslararası alanda Türkiye'nin kendi kimliğini tanımlaması ve anlatması, kamu diplomasisi başarısı için öncelik olarak atması gereken ilk adımdır. Tarihi değerleri içerisinde yabancı haklarını korumayı kendisine ilke edinen ve evrensel insan hakları değerlerine önem veren Türkiye, kimliğinde bu unsurları taşıtmaktadır. Türkiye, aslında mazlum insanların da haklarının korunması gerektiği iddiası ile dünyada yeni bir kimlik oluşturmak istemektedir. Ancak Türkiye'nin bu noktada temel sorunu, kimliğini dünyaya yeteri kadar anlatamaması ve anlaşılamamasıdır.

İsmail Cem döneminde Türk dış politikasında ortaya çıkan ‘‘tarihsel boyut’’, ‘‘vizyon yetersizliği’’, ‘‘komşularla iyi ilişkiler’’, ‘‘medeniyetler arası işbirliği’’ gibi görüşler, Türk dış politikasına yeni bir vizyon getirmiştir (Cem, 2004). Türkiye'nin yumuşak gücüne olumlu etki edecek olan bu yaklaşımlar, dönem içerisinde yeteri kadar geliştirilememiş olsa da sonraki dönemlerde sıklıkla kullanılmıştır. Öyle ki bu anlayış içerisinde Türk dış politikasının geleneksel anlayıştan sıyrılması ve dışa dönük bir yapıya kavuşması gerektiği vurgulanmıştır. Nitekim Davutoğlu, bakanlığı boyunca Türk dış politikasına ‘‘vizyon odaklılık’’, ‘‘merkez ülke’’, ‘‘proaktif diplomasi’’, ‘‘ritmik diplomasi’’, ‘‘ok boyutlu dış politika yönetimi’’, ‘‘uluslararası düzeydeki yapılara aktif katılım’’, ‘‘komşularla sıfır problem’’, ‘‘düzen kurucu aktör’’, ‘‘mekik diplomasisi’’, ‘‘barış havzası’’, ‘‘stratejik ve tarihsel derinlik’’, ‘‘medeniyetler ittifakı’’ gibi farklı yaklaşımlar ile yenilikçi ve dışa dönük bir bakış açısı getirmeye çalışmıştır (Davutoğlu, 2015). Bu yeni yöntemler, kamu diplomasisinin Türk dış politikasında aktif olarak kullanılmasını sağlamıştır. Orta Doğu'da model ülke olma, sorunların çözümünde arabuluculuk rolü üstlenme, komşularla iyi ilişkiler kurma anlayışı, Türkiye'yi bölgede küresel bir aktör haline getirmiştir. Öyle ki Türkiye'nin Orta Doğu kamuoyunda güçlü ve cazip bir ülke olarak görülmesinin temelinde dış politikasında attığı bu yenilikçi adımlar bulunmaktadır.

Davutoğlu'na göre ‘‘bir ülkede askeri/diplomatik birlikleri, bir maestro edası ile ahenge sokacak bir stratejisyen siyasi irade yoksa’’, dış politikasını başarıyla yürütmesi mümkün değildir. Aygün'e (2014: 49) göre Davutoğlu, bu yaklaşımı ile

Türkiye'nin Soğuk Savaş sırasındaki ihtiyatlı dış politikasını eleştirmiştir. Davutoğlu'na göre bu tarz durumlardaki siyasi irade yetersizliği, bir ülkenin kendine güven eksikliği olduğunu ve gelecekle ilgili ufkunun dar olduğunu göstermektedir. Olayları konjonktürel dalgalanmanın akışına bırakan ve zamanlamasını kaybeden ülkeler, başka ülkelerin belirlediği gündeme esir olmaktadır. Bu tarz ülkelerin siyasi elitlerinde ise çıkış noktaları ile ilgili bilgi birikimi ve varış noktaları ile ilgili ufkun bulunmamaktadır. Öyle ki bu tarz ülke liderleri, atak ve belirleyicilikten ziyade savunmacı ve tepkicidirler. “Çözüm için ben de varım” şeklindeki iradeci yapı yerine “Bunalımlarda ben yokum” şeklinde savunmacı bir yaklaşımı tercih etmektedirler (Davutoğlu, 2016: 33). O halde Türkiye'nin yumuşak güç kaynaklarına sahip olmakla birlikte kaynaklarını harekete geçirememesinin temelini vizyon yetersizliği oluşturmaktadır. Öyle ki yumuşak güç kaynakları, kendiliğinden yumuşak güç üretemeyecektir. Nitekim Türkiye, yumuşak güç kaynaklarını çekici bir unsur olarak kullanamadığı ve başkalarını belirli bir yöne hareket ettiremediği için önceki dönemlerde yumuşak gücünü etkili bir şekilde kullanamamıştır (Lee, 2009: 210).

Türk dış politikasındaki vizyon gelişimi ile birlikte söylemlerde de değişiklikler olmaya başlamıştır. Söylem değişikliğinden kasıt, zihinsel değişimin arka planındaki oluşumdur. Nitekim Türkiye'nin dış politikasındaki zihinsel haritalar, konseptler ve kavramlar, yavaş yavaş değişikliğe uğramaktadır. Türk dış politikası, Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası sistemin imkânlarından daha çok istifade eden, küresel dinamikleri çok daha yakından analiz edebilen ve bunları rahatlıkla kullanabilen bir ülke haline gelmiştir. Bu söylemsel değişiklik, uzun vadede Türkiye'nin küresel bir güç olması noktasında önemli kazanımlar sağlayacaktır. Bu nedenle Türkiye için bir eksen kaymasından ziyade istikamet düzeltmesinden bahsetmek gerekebilir (Çalış, 2010: 80).

Türkiye'nin söylemlerini geliştirerek dış politikasında uluslararası meşruiyetini artırmaya yönelik adımlar atması, küresel dinamikleri analiz edebilir hale gelmesi, küresel güç olması açısından önemli kazanımlardır. Ancak Türkiye, uluslararası ve bölgesel sorunlara yönelik olarak yabancı toplumlara kendini yeteri anlatamamaktadır Bu yetersizliğin sebebi ise dış politikada kamu diplomasisi faaliyetlerine yeteri kadar önem vermemesidir. Bununla birlikte TRT World'un

kurulması gibi medya ve enformasyon sürecine büyük yatırımlar yapan Türkiye, kamu diplomasisi araçlarını genişletmeye başlamıştır. Ancak Türkiye, söylemlerini uluslararası kamuoyuna duyurabilmede kamu diplomasisi araçlarını yeteri kadar kullanamamaktadır. Örneğin Suriye sorununa uluslararası platformlarda her fırsatta yer veren Türkiye, haklılığını anlatma konusunda sıkıntılar yaşamaktadır.

Soğuk Savaş döneminde şekillenen “dört tarafımız düşmanla çevrili” algısı, “komşularla sıfır problem” anlayışı ile revize edilmiştir. Türkiye’nin bütün komşuları ile ekonomik, siyasi, hukuki, ticari ve kültürel ilişkilerini geliştirmesi ve turizm alanında iş birliğine yönelmesi, Türkiye’nin öncelikle bölgesinde sonrasında uluslararası arenada yükselen bir değer haline gelmesini sağlamıştır. Dışa açılımlar sayesinde Türkiye’nin gelişimi hızlanmıştır. Örneğin Türkiye’nin turizm profilinde büyük değişim yaşanmıştır. Önceleri Türkiye’ye Almanya’dan ya da Avrupa’nın belli başlı ülkelerinden turist gelirken zaman içerisinde Orta Asya’dan Güney Afrika’ya, Amerika’dan Orta Doğu’ya kadar birçok yerden turist gelmeye başlamıştır. Bu durum, Türkiye’nin çok geniş bir yelpazede etkin olduğunu ve bir çekim merkezi haline geldiği göstermektedir (Dağı, 2010: 128-129).

Türkiye’nin son dönemde “stratejik derinlik” doktrini çerçevesinde yürüttüğü dış politika ile bölgesel gücü ve önemi artmıştır. Türkiye, 2003 yılından bu yana çok karmaşık gelişmelerin yaşandığı bölgesinde oldukça aktif bir diplomasi yürütmüştür. Yakın zamana kadar sürdürülen “komşularla sıfır sorun” stratejisi, Türkiye’nin dış politikasındaki radikal dönüşüme etki etmiş ve Türkiye’nin bölgesel ve küresel etkinliği artmıştır. Türkiye’nin bölgesindeki uluslararası ihtilaflara çözüm bulma sürecine aktif olarak katılması ve “barış-yapıcı” bir rol üstlenmesi, bir ulus devlet olarak Türkiye’nin imajını önemli ölçüde değiştirmiştir. Öyle ki Türkiye, BMGK’da yer almış ve AB adaylığı sürecinde birçok fasıl açılmıştır. Bununla birlikte İslam İşbirliği Teşkilatı’nın tarihinde ilk defa genel sekterliğine bir Türk diplomat getirilmiştir. Bütün bu gelişmeler, bölgesel aktör olarak Türkiye’nin profilini yükselten gelişmeler olmuştur (Ardıç ve Özcan, 2012: 96-97).

Türkiye, AK Parti döneminde aktif bir dış politika izlemeye başlamıştır. Bu hususta varlığını her alanda ve bölgede hissettirmeye çalışan Türkiye, uluslararası

toplum ile işbirliği içerisinde hareket ederek, arabuluculuk ve barış mekanizmalarında aktif rol alarak, yumuşak gücünü artırmak istemiştir. Türkiye'nin bölgesel ve küresel etkinliğini artırmak için uluslararası işbirliğine yönelik attığı adımlar, uluslararası sistemde karşılık görmüştür. Öyle ki Türk kamu diplomasisi, en çok AK Parti döneminde gelişme sağlamış, dış politikadaki barışçıl hükümet politikaları ve vizyon gelişimi, Türkiye'nin uluslararası imajına olumlu katkı sağlamıştır.

AK Parti, geleneksel dış politika kalıplarından çıkarak, kendisine yeni bir yol haritası çizmiştir. Nitekim Davutoğlu'na göre Türkiye, “tehdit temelli dış politika” anlayışını değiştirmeli, Orta Doğu'da, Asya'da, Balkanlarda ve Transkafkasya'da bölgesel siyasal sistemler içerisinde aktif yer almalıdır. Davutoğlu, ayrıca durağan ve tek parametrelili dış politikadan vazgeçerek Türkiye'nin “merkez ülke” gibi hareket etmesi ve “küresel ve bölgesel barışa” katkıda bulunan “sorun çözücü” bir ülke olması gerektiğini ileri sürmektedir. Bu ilkeler çerçevesinde AK Parti, Türk dış politikasına yönelik ciddi adımlar atmıştır. Bu bağlamda Türkiye, 1 Mart Tezkeresi ile ilk defa ABD'den farklı bir Orta Doğu politikası izlemiştir. Diğer yandan 3 Ekim 2005 yılında AB ile tam üyelik müzakerelerine başlanılmış ve Batı ile ilişkilerin tamamen koparılmadığı gösterilmeye çalışılmıştır. İslam Örgütü içerisinde aktif rol almaya başlayan Türkiye, İslam Dünyasından da uzaklaşmamıştır. Bunun yanı sıra İran'ın nükleer programı için arabuluculuk rolü üstlenerek bölge barışına katkı sağlamaya çalışmıştır (Gevrek, 2012: 596-597).

Türk dış politikasının konumu, teorisi ve araçları bakımından en ciddi değişim eğilimi 2002 sonrası Türkiye-AB ilişkilerinde görülmüştür. Türkiye, 3 Ekim 2005 yılında başlattığı tam üyelik müzakereleri ile tarihinde ilk defa realist teoriden ziyade liberal/neoliberal teoriye uygun bir dış politika izlemeye başlamıştır. Türkiye, dış politikasının merkezinde yer alan ABD-NATO ekseninden AB merkezine yönelmiş ve dönüşmüştür. Yönelim ve teori bağlamındaki bu değişim, dış politika araçlarına da değişim olarak yansımıştır. Türk dış politikası, askeri ve stratejik sert politika araçları yerine ekonomi, kimlik, insan hakları, sivil yönetim ve diyalog gibi yumuşak politika araçlarını kullanmaya başlamıştır (Gözen, 2010: 26-27). Dış politikadaki evrensel değerlere yönelik bu değişim, aynı zamanda Türkiye'nin kamu

diplomasisinin kırılma noktası olmuş; kamu diplomasisinin Türk dış politikasında kalıcı bir yer bulmasını sağlamıştır.

AK Parti sadece Batı yanlısı bir dış politika izlememiş, aynı zamanda küresel adımlar da atmıştır. Sermayenin, iletişimin, dış yardımların Türkiye'ye açıktan davet edilmesi, yabancılar için ülke içerisindeki engellerin kaldırılması, Türkiye'deki şirketlerle uluslararası işbirliği yapılması gibi adımlar, AK Parti'nin küreselleşmeci yönü sayesinde atılmıştır. AK Parti, Anadolu sermayesini dışa açarak Türkiye'nin dünya ile ekonomik anlamda entegrasyonunu savunmuştur. Nitekim Avrupa Birliği, Türkiye açısından küreselleşmenin önemli bir bloğunu temsil etmektedir. Avrupa ile ilişkiler geliştiği ölçüde Afrika dâhil olmak üzere dünyanın Türkiye merkezli tasarrufu olacaktır. Bu nedenle Türkiye, Batı ile ilişkilerini devam ettirmeli, geçmişindeki tecrübelerine dayanarak komşularıyla iyi ilişkiler içerisinde olmalı ve uluslararası ticarete önem vermelidir (Akgün, 2009: 300). Öyle ki Afrika başta olmak üzere dünyanın birçok yerine küresel aktörlerin yaptığı ekonomik yatırımlar, o bölgede güçlü devlet algısı ve çekim gücü oluşturabilmektedir. Nitekim Türkiye, AK Parti döneminde Afrika'ya yaptığı ekonomik yatırımlarla bölgesel gücünü artırmıştır. Türkiye'nin ekonomik alanda Afrika'da yürüttüğü kamu diplomasisi faaliyetleri en çok AK Parti döneminde ilerleme göstermiş, bu durum dolaylı olarak Türk kamu diplomasisinin gelişimine de büyük katkılar sağlamıştır.

Türkiye, tarih boyunca somut askeri ve ekonomik güç unsurlarına sahip iken, soyut güç unsurlarında eksiklikler ve sorunlar yaşamıştır. Son dönemde dış politikadaki başarılar ile Türkiye'nin soyut gücü gözle görünür şekilde artmış, Türk dış politikasında AK Parti iktidarı ile ilkler yaşanmaya başlamıştır. Başarıya götüren unsurların ilki, ulusal moralinin önceki dönemlere oranla daha yüksek seviyelere çıkmış olması ve halk desteğinin olmasıdır. İkinci unsur, diplomasi kalitesinin artmasıdır. Nitekim Türkiye, diplomaside uluslararası aktörler tarafından kabul gören bir ülke konumuna gelmiştir. Üçüncü unsur ise tek başına iktidara gelen AK Parti'nin, nitelikli bir hükümete sahip olmasıdır. Hükümet içerisinde görev alan yetkililerin yüksek derece eğitime sahip olmaları, başarıya büyük katkı sağlamıştır. Türkiye'nin soyut gücünün artırıcı diğer özelliği ise hükümetin Afrika, Orta Doğu ve Asya gibi dış politikada “unutulmuş” veya “düşman ilan edilmiş” bölgelere yüzünü

dönerek, dış politikada çok yönlü olmasıdır. Ancak Davutoğlu'nun belirttiği gibi Türkiye'nin soyut güçlerine, tarihi ve kültürel mirasını da eklemek yerinde olacaktır. Öyle ki Türkiye, tarihi ve kültürel soyut güç öğelerini kullanması sayesinde dış politikasında büyük bir prestij elde etmiştir (Yenigün, 2010:73-74).

AK Parti dönemi, yumuşak güç kaynaklarından maksimum seviye faydalanıldığı dönem olmuştur. Türkiye'nin siyasi değerlerinin evrensel değerlerden oluşması, kültürel değerlerinin çekim gücü oluşturması, hükümetin dış politikada insani değerleri ön planda tutması Türkiye'nin yumuşak gücünü artırmış, kamu diplomasisi faaliyetlerini daha etkili hale getirmiştir. Bu hususla alakalı olarak son dönemde başlatılan Afrika açılımında bu etkileri görmek mümkündür. Kamu diplomasisi faaliyetlerini Afrika'da yoğun olarak sürdüren Türkiye, bölgede küresel güç imajı elde etmeye başlamıştır.

Dış politikada etkin ve dinamik bir vizyon geliştiren AK Parti, belirli ilkeler üzerinden hareket etmektedir. Bu ilkeler çerçevesinde (Efegil, 2018: 49);

1- Türkiye'nin güç merkezleri ve ilişkileri, “alternatifli”, “esnek” ve “çok eksenli” olarak yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

2- Türkiye, merkez ülke olması nedeniyle dış politikada çok boyutlu bir yapı kazanmalıdır. Öyle ki tarihi birimi, coğrafi ve kültürel derinliği, stratejik konumundan dolayı çok boyutlu politika izlemelidir.

3- Türkiye, dış politikasında ön yargılardan uzak, karşılıklı çıkar ilişkisine dayalı, gerçekçi bir dış politika izlemelidir.

4- Problem çözücü, küresel ve bölgesel barışa katkı sağlayan, çekim alanı oluşturabilen bir ülke olmalıdır.

5- Türkiye, köprü değil merkez ülkedir. Bu nedenle Doğulu (İslami/geleneksel/Osmanlı) kimliğine sahip çıkmalıdır.

6- Türkiye, dış politikasında tehdit anlayışına dayalı güvenlik bakış açısından uzaklaşmalıdır.

7- Rusya ve AB ile eş zamanlı ortak çıkar alanlar genişletilmeli, komşular ile yakın ilişkilerini geliştirilmeli, ABD ile stratejik ilişkilerini sürdürülmelidir.

Bazı yazarlara göre Adalet ve Kalkınma Partisi politikaları, Özal dönemi politikaları ile paralellik göstermektedir ve iki dönem arasında bir devamlılık söz konusudur. Öyle ki Adalet ve Kalkınma Partisi, Özal dönemi politikalarını yeniden üretip uygulamaya koymaktadır (Türkeş, 2010: 271). Her iki dönemde benzerlikler olsa da farklılıklar da bulunmaktadır. Her iki dönemde de Yeni-Osmancılık tartışmaları yaşanmış; tarihi ve kültürel değerler, dış politikada yumuşak güç kaynağı olarak kullanılmak istenmiştir. Her iki dönemde de Osmanlı Devleti'nin devamı niteliğinde bir dış politika anlayışı içerisinde olunmamıştır. İki dönem arasındaki en büyük farklılık ise ABD'nin Türkiye üzerindeki etkinliği ile ilgilidir. Öyle ki Ak Parti döneminde ABD ile ilişkilerin bozulma ihtimaline karşı olsa bile, radikal kararlar alınmış ve bölgesel bir güç olarak hareket edilmek istenmiştir. Ak Parti döneminde yaşanan 1 Mart Tezkeresi, Mavi Marmara Olayı, İran'a yönelik yaptırımlara karşı olunması gibi adımlar ile Türkiye, ABD hegemonyasına karşı olduğunu göstermiştir. Özal döneminde ise daha ziya ABD ile birlikte hareket edilen bir dış politika anlayışının olduğu görülmektedir. Zira Türkiye'nin Rusya etkisinden kurtulamayan Türk Cumhuriyetlerine ABD ile birlikte hareket ederek yaklaşmaya çalışması, bu ülkelere yönelik politikalarının başarısız olmasına neden olmuştur. Diğer bir farklılık ise Ak Parti, tek partili bir yapı içerisinde olması nedeniyle dış politikada özgürce karar alabilirken Özal döneminde koalisyonlar nedeniyle dış politikada çok sesliliğin hâkim olmasıdır. Bununla birlikte Özal dönemindeki koalisyon partilerinin dış politikayı yönlendirme ve yönelim üzerindeki farklılıkları, dış politikada aktifliğin kaybolmasına sebep olmuştur (Yenigün, 2010: 69-70).

Özal ile başlayan değişim ve dönüşüm süreci, AK Parti ile hem iç politikada hem de dış politikada hız kazanmış ve sürece yeni boyutlar eklenmiştir. Demokratikleşme ve Avrupa Birliği süreci ile birlikte iç ve dış politikadaki dışlama, ötekileştirme ve güvenlikçi anlayış yavaş yavaş terk edilerek yerine kapsayıcı, barışçıl ve işbirlikçi bir anlayışa yer verilmiştir. Özellikle komşularla sıfır sorun politikası ve Arap Baharı sürecinde Türkiye'nin dış politikada gösterdiği demokratik, barışçıl ve adaletli politika ile yeni kavramlar, somut bir boyut kazanmıştır. (Akyeşilmen, 2014: 65). Öyle ki Ak Parti döneminde evrensel değerler, diğer dönemlere göre daha çok benimsenmiş ve dış politika vizyonunda yer almıştır.

Dış politikada geleneksel diplomasisinin ötesine geçilmesi gerektiği anlayışı Özal ve AK Parti dönemlerinde yer almakla birlikte Türk kamu diplomasisi gelişimi en çok AK Parti döneminde görülmüştür. Örneğin Özal döneminde TİKA ile hayata geçirilmek istenen kamu diplomasi faaliyetleri, söylemlerin ötesine geçemezken AK Parti dönemi ile kamu diplomasisi faaliyetleri daha aktif ve işlevsel hale getirilmiştir. Birçok kamu diplomasisi aktörü, AK Parti döneminde aktif hale getirilmiş; Türkiye'nin yumuşak güç kaynakları kamu diplomasisinde daha çok kullanılmıştır. Türkiye, yabancı toplumlara tarihi, siyasi, kültürel ve dış politika değerlerini daha çok anlatmaya ve toplumlar tarafından daha çok anlaşılmaya başlamıştır. Başta Afrika olmak üzere farklı bölgelerde aynı anda sürdürülen kamu diplomasisi faaliyetleri ile Türkiye'nin geçmiş dönemlere oranla uluslararası görünürlüğü daha çok artmıştır.

Soğuk Savaş döneminden sonra Türkiye'de uluslararası, bölgesel ve iç politikada yaşanan konjonktürel değişikliklere nasıl uyum sağlayacağı hususu tartışılmış, dış politikaya yeni bakış açıları getirilmesi gündeme gelmiştir. Turgut Özal, İsmail Cem ve Ahmet Davutoğlu olmak üzere farklı görüşteki üç aktör, Türk dış politikasında alternatif söylemler geliştirmiş ancak bu farklı vizyonların hiçbiri Türk dış politikasını tam anlamıyla domine edememiştir. Üç aktör de geliştirdikleri vizyonlarını, kurumsal engeller nedeniyle ilerletememişlerdir. Kurumların, geliştirilen vizyonları benimsememesi veya desteklememesi nedeniyle aktörlerin hareket alanları kısıtlanmıştır. Bununla birlikte geliştirilen bu vizyonların hiçbiri, alternatif bir dış politika anlayışı içerisinde olmamıştır. Örneğin Özal, Batı eksenine çok önem veren bir lider olarak Ortadoğu politikaları için Batı ile olan ilişkilerini kesme eğilimine gitmemiştir. Benzer şekilde İsmail Cem ve Ahmet Davutoğlu da Doğu ve Batı ile olan ilişkileri çeşitli düzeylerde birlikte sürdürme gayreti içerisinde olmuşlardır. Dolayısıyla alternatif vizyondan kasıt Batı'ya alternatif bulma değil, sürekli dönüşen uluslararası ve bölgesel konjonktürde Türkiye'nin dinamizmini koruma gayreti olarak adlandırılmalıdır. Eksen tartışmaları içerisinde Türkiye'nin neler yapabileceği, nasıl farklı açılımları olabileceği konuları bulunmakta ancak Batı'yı bırakıp bambaşka bir yöne gitme konusu bulunmamaktadır (Altunışık; 2010b: 17-18).

Soğuk Savaş öncesi dönemde Türk kamu diplomasisi, Türk dış politikasında çok fazla yer alamamıştır. Yumuşak güç kapsamında Kızılay'ın, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yaptığı insani yardımların ve Anadolu Ajansı'nın propaganda faaliyetlerinin ötesine gidilememiştir. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte Türk dış politikasında vizyon değişimi yaşanmış ve kamu diplomasisinin temelleri atılmaya başlanmıştır. Özal dönemi ile başlayan kamu diplomasisi alanındaki gelişim süreci zamanla bölgesel boyuttan küresel boyuta evrilmiş, Türk dış politikası genel olarak Doğu ve Batı olmak üzere her iki ekseninde dengede tutulmaya çalışılmıştır. Özal dönemi ile birlikte İsmail Cem ve Davutoğlu dönemlerinde de AB, BM gibi uluslararası kuruluşların evrensel değerleri yumuşak güç kaynakları olarak kabul edilirken doğu kimliğine de sahip çıkılmaya çalışılmıştır. Buradaki asıl tartışma, dış politikada yumuşak güç değerlerinin hangi dönem içerisinde daha çok benimsendiği ve uygulandığı üzerinedir. Bu kapsamda değerlendirildiğinde kamu diplomasisi kurumlarının en aktif olduğu dönemin AK Parti dönemi olduğu görülmektedir. Öyle ki dünyanın her yerinde var olma vizyonu ile hareket eden AK Parti, başta Afrika olmak üzere birçok bölgede aktif kamu diplomasisi faaliyetleri yürütmektedir. Bu nedenle AK Parti dönemi diğer dönemlere göre Türk kamu diplomasisi gelişimine daha çok katkı sağlamıştır.

TİKA'nın kurulmasıyla başlayan kamu diplomasisi faaliyetleri zaman içerisinde değişim ve gelişim göstermiştir. Türk dış politikasında Özal dönemi ile başlayan ekonomik açılımlar ile ilk dışa açılım hamleleri başlamış, dış dünya ile ilişkiler artırılmak istenmiştir. Her ne kadar kamu diplomasisi alanında yeterli adımlar atılmasa da iç siyasetin dış ilişkilere yönlendirilmesi, dışa açılımı sağlamıştır. Halkın dış ilişkilere dâhil edilmesi, Türk kamuoyunun yabancı toplumlara olan ilgisini artırmıştır. Kamu diplomasisinin fikri alt yapılarının atılmasından sonra dış politikada yeni vizyon arayışları başlamış ve İsmail Cem dönemi ile kamu diplomasisi alanında kırılma yaşanmıştır. AB ile ilişkiler düzene sokulurken uluslararası işbirliğine ağırlık verilmiş, Kardak Krizi gibi uluslararası sorunlar barışçıl yöntemlerle çözülmeye çalışılmıştır. Dış politikada yumuşak güç kaynaklarının en iyi şekilde kullanılması gerektiği vizyonu ile hareket eden Türkiye, İsmail Cem döneminde kamu diplomasisi alanında ilerleme kaydetmiştir. Ancak fikri

temellerinin atıldığı bu dönemde kamu diplomasisi kaynaklarının yetersizliği ön plana çıkmıştır. Orta Doğu ve Balkanlarda yumuşak gücü ile etkili bir dış politika üreten Türkiye'nin Afrika başta olmak üzere dünyanın diğer bölgelerindeki yumuşak gücünün etkinliği AK Parti döneminde görülmeye başlamıştır. Bu dönemde TİKA başta olmak üzere tüm kamu diplomasisi aktörleri yumuşak güç politikalarını desteklemiş, yeni kamu diplomasisi vizyonu geliştirilerek dünyada var olma politikası ile hareket edilmeye başlanmıştır. Bu dönemde özellikle Afrika açılımı ile kamu diplomasisi alanında büyük yatırımlar yapan Türkiye, yaptığı Afrika zirveleri ile Afrika'da da sesini duyurmak istemiştir. Balkanlar, Orta Doğu, Orta Asya gibi birçok bölgede etkili kamu diplomasisi faaliyetleri yürüten Türkiye'nin kamu diplomasisi en çok AK Parti döneminde gelişmiş ve Türk dış politikası içerisinde yer almıştır. Öyle ki yumuşak güç kaynaklarının en çok kullanıldığı ve kamu diplomasisi aktörlerinin en aktif olduğu dönem, AK Parti dönemi olmuştur.

2.3.3. Türkiye Kamu Diplomasisine Yönelik Eleştiriler

Türkiye, kamu diplomasisi alanında büyük yatırımlar yapmasına rağmen, marka değeri olarak istenilen seviyelere gelememiştir. Türkiye, bölgesinde cazip bir ülke olarak görülürken dünyada yeteri kadar tanınmamaktır. Orta Doğu ve Balkanlardaki popülaritesi, tarihinden gelen kültürel mirasa dayanırken Batı ülkelerinde ve Afrika'da çok fazla bilinmemektedir. Gelişmiş ülkeler, marka sıralamasında üst sıralarda yer alırken Türkiye, ilk on içerisinde yer alamamaktadır. 'Nation brand' uzmanı Simon Anholt'a (2011) göre Türkiye, yurt dışındaki imajını artırmak için milyonca dolar harcamasına rağmen kendisine yönelik ön yargıların üstesinden gelememiştir. Bunun altında yatan temel sorun ise Türkiye'nin dünyada saygın bir konuma sahip olmasına rağmen politikalarını hayata geçirmede sıkıntılar yaşamasıdır. Bu nedenle Türkiye'nin pazarlama, iletişim ve tanıtımdan ziyade ulusal markasını geliştirmeye yönelik somut politikalar geliştirmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Bir ülkenin imaj oluşturmak için yaptığı tanıtım aktiviteleri, ülke imajına yavaş ve dolaylı olarak katkı sağlamaktadır. Nitekim tanıtım faaliyetleri genel olarak turizmin gelişimi için kullanılmakta ve ulusal markalamaya ise çok az ve dolaylı

olarak etkisi olmaktadır. Bu nedenle Türkiye, ulusal itibarını hızlı bir şekilde artırmak için politik adımlara öncelik vermesi gerekmektedir. Türkiye, yabancı toplumlara yönelik yürüteceği politikalarında, kültürel ilişkilerinde, diasporasında, uluslararası arenada, kendini ifade etmek için gerekli yolları bulmak zorundadır. Eğer bu konuda kendini geliştirmeyi başarsa yabancı toplumlar, Türkiye'nin varlığından memnuniyet duymaya başlayacaklardır. Bu sayede insanlar, Türkiye'yi daha dikkatli takip edecek ve Türkiye hakkındaki düşüncelerini değiştirmeye hazırlanacaklardır. Türkiye'nin itibarını artıran en büyük şansı ise Avrupa ile Asya arasında yer alması ve İslam ile diğer dinler arasında köprü görevi görmesidir

İmaj bir ülke için üretim, pazarlama ve iletişimden daha önemlidir. Öyle ki bir ülkenin imajı iletişim ile değil, politikası ile oluşur. İnsanların Türkiye'ye yönelik önyargılarının kırılması için Türkiye'nin insanlarla yeteri kadar ilgilenmesi ve düşünceleri değiştirilmeye yönelik politikalar geliştirilmesi gerekmektedir. Türk hükümeti, ulusal itibarın direkt olarak pazarlama iletişimi tarafından yönlendirildiği şeklindeki dar ve zarar verici inancından vazgeçmesi gerekmektedir. Bunun yerine ulusal itibarını daha iyi bir nasıl artırılabilineceği düşünülmelidir. Ülke geleceği için vizyon oluşturmak ve uluslararası toplumu oluşturan iş dünyası ve sivil toplum içerisinde yer almak, ulusal itibarı artırmak için ilk aşama olabilir. Bununla birlikte inovasyon, rekabet, ticaret, uluslararası ilişkiler, sürdürülebilirlik, diplomasi, kültürel ilişkiler ve cazibe ile ilgili konularda kendini geliştirmeye çalışmalıdır. Çünkü ülkeler, uluslararası toplum tarafından yaptıkları ve yapacakları faaliyetlere göre değerlendirilirler. Ulusal itibarı artıran diğer bir unsur ise uluslararası örgütlere üye olmaktır. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girme çabaları, ulusal markalama değerine olumlu katkı sağlamaktadır. Çünkü bu tarz uluslararası örgütler, uluslararası toplum ile kültürel köprü kurmak için ilk adım olmaktadır. Öyle ki son zamanlarda Avrupa Birliği'ne katılan ülkeler, elde ettikleri uluslararası değer sayesinde ulusal markalama sıralamasında yükselmişlerdir (Anholt, 2011).

Dış politika aslında bir yönüyle iç politikadır. Dış politikada nasıl bir yol izleneceği, ülke içerisindeki yapı ile yakından ilgilidir. Bu nedenle dış politikanın istikrarı, iç politikanın istikrarı ile paralellik göstermektedir. Türkiye, dünyada başarılı bir politikaya sahip olmak istiyorsa kendi iç düzenini de başarılı bir seviyeye

getirmeli ve gerektiğinde köklü reformlar yapmalıdır. Uluslararası arenada iyi bir imaja ve iyi bir görüntüye sahip olmak isteniyorsa, ülke içi yapının düzgün olması gerekmektedir. Başkaları adına rol oynama değil, iyi bir model oluşturabilmiş bir ülke olmaya çalışılmalıdır. Örneğin insanlara “dünyada en çok beğendiğiniz ve yaşamak istediğiniz ülke hangisidir?” diye sorulsa Türkiye’den ziyade, İsviçre, Almanya, İsveç, Finlandiya gibi ülkeler cevap olarak verilmektedir. Bu durum, Türkiye’nin sergilediği imaj ve sunduğu şartlarda problemler olduğunu göstermektedir. Bu problemin çözülmesi için de iç ve dış politikayı birbirinden ayırmamak gerekir. Öyle ki Türkiye dış politikada, dünyada ve bölgesinde başarılı olduğunda halkı da bu başarıdan mutluluk duyacaktır (Gözen, 2009: 283).

Afrika, Arap ve Türk Devletleri için modern bir ülke görünümünde olan Türkiye, bu devletler için cazibe merkezi haline gelmiştir. Bu etki sayesinde Türkiye, tarihini, kültürünü ve hedeflerini daha güçlü anlatma imkânına sahiptir. Orta Doğu ve Balkan ülkelerine komşu olan Türkiye, güçlü kültürel bağları sayesinde komşuları ile samimi ilişkiler kurmakta ve aktif kamu diplomasisi faaliyetleri yürütmektedir. Ancak tarihi ve kültürel ilişkilerinin fazla olmadığı yerlerde Türkiye fazla bilinmemekle birlikte yanlış da algılanabilmektedir. Başta Afrika olmak üzere birçok kıtada varlığını çok fazla gösteremeyen Türkiye’nin, yakın komşuları dışında dünyada farklı kültür ve medeniyetlere yönelik çok fazla kamu diplomasisi çalışması bulunmamaktadır. Diğer yandan Türkiye, kamu diplomasisi faaliyetlerine yönelik strateji geliştirmede geç kalması ve yetersiz tanıtımlar nedeniyle uluslararası alanda çok fazla görünür bir imaja sahip olamamıştır. Öyle ki teknolojinin ve iletişim olanaklarının hızlı artışına rağmen geleneksel diplomasisi ile birlikte yürütülen kamu diplomasi faaliyetlerinin yeterli olmadığı görülmüştür. Nitekim Türkiye, halen Kıbrıs sorunu, Ermeni sorunu gibi kronik sorunlar karşısında dünya kamuoyunun yeteri kadar desteğini alamamaktadır. Türkiye düşmanlığı yapan bazı dış mihraklar, Ermeni Soykırımı, Kıbrıs sorunu gibi konular ile Türkiye’nin uluslararası imajına zarar vermeye çalışmaktadır. Bu nedenle Türkiye, kendi aleyhine yönelik yapılan bu tarz propaganda faaliyetlerine karşı kamu diplomasisi araçlarını ve yöntemlerini doğru ve etkili kullanmalı, stratejik çalışmalar ve etkili kamu diplomasisi faaliyetleri ile uluslararası kamuoyunu kendi lehine yönlendirebilmelidir.

2.4. Türkiye'nin Kamu Diplomasisi Aktörleri

Türkiye'nin yurtdışındaki kamu diplomasisi faaliyetlerinde hem resmi kuruluşlar hem de sivil toplum kuruluşları önemli rol oynamaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı gibi bakanlıkların ilgili birimlerinin yanı sıra TRT, İletişim Başkanlığı gibi resmî kurumlar, kamu diplomasisi faaliyetlerinde yer almaktadır. Bunun yanı sıra sivil toplum kuruluşları da kamu diplomasisine büyük katkı sağlamaktadır. Kurum ve kuruluşlarının kamu diplomasisi faaliyetleri genelde sosyal, kültürel, eğitim ve insani yardım alanlarında olmaktadır.

Kamu diplomasisi, tanımı gereği sadece devlet kurumları tarafından yapılan bir çalışma değildir. Kamu kurumları haricinde sivil toplum kuruluşları, yardım kurumları, insan hakları örgütleri, vakıflar, dernekler, üniversiteler, sivil inisiyatifler ve platformlar, basın-yayın organları ve benzeri sivil aktörler, kamu diplomasisinin son zamanlarda vazgeçilmez aktörleri haline gelmişlerdir. Türkiye'de devlet ile toplum arasındaki mesafenin giderek azalması ile birlikte kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri, kamu diplomasisi alanında bugün daha yakın işbirliği yapmaktadır. Türk dış politikasının ve kamu diplomasisinin başarısı, Türkiye'nin bu aktörlerden tutarlı ve etkin bir şekilde yararlanmasına ve yeniden üretebilmesine bağlıdır. Türkiye'nin bu başarıyı yakalaması için elinde devlet kurumlarından STK'lara iş çevrelerinden sanatçılara, medya mensuplarından bilim adamlarına, insani yardım kuruluşlarından insan hakları örgütlerine, aydınlardan akademisyenlere uzanan geniş bir aktörler manzumesi bulunmaktadır. Bölgesinde ve dünyada önemli bir aktör haline gelen Türkiye'nin uluslararası topluma yeni hikâyesini doğru bir şekilde anlatması ve etkin kamu diplomasisi yapması, kamuda, özel sektörde ve sivil toplum örgütlerinde faaliyet gösteren bütün aktörlerin sürece yapıcı katkı vermelerine bağlıdır (Kalın, 2011: 180-181).

2.4.1. Dışişleri Bakanlığı

Dışişleri Bakanlığı, uzun bir geçmişe dayanan ve köklü bir yapıya sahip olan Osmanlı diplomasisi geleneği üstüne kurulmuştur. Soğuk Savaş'ın bitmesiyle birlikte bakanlığın yapısında önemli gelişmeler yaşanmış ve teşkilat şemasında yapısal değişikliklere gidilmiştir. Soğuk Savaş ile birlikte Türkiye'nin içinde bulunduğu

coğrafyada yaşanan değişim, Türk dış politikası açısından çeşitli risk ve fırsatları beraberinde getirmiş ve Türkiye'nin bu hassas coğrafyada barış, istikrar ve refahın sağlanması yönündeki görevleri daha da artmıştır. Bu dönemde ortaya çıkan yeni devletlerle birlikte, dış misyonların sayısı da artmıştır. Türkiye, 1924 yılında 39 dış temsilcilige sahip iken 2019 itibarıyla 140 Büyükelçilik, 13 Daimi Temsilcilik, 85 Başkonsolosluk, 1 Konsolosluk Ajanlığı ve 1 Ticaret Ofisi olmak üzere toplam 240 misyona sahip bulunmaktadır (Dışışleri Bakanlığı, 2019a). Bakanlığın Cezayir, Fas, Libya, Mısır, Tunus olmak üzere Kuzey Afrika'da 5 büyükelçiliği ve SAA'da 48 büyükelçilik ve fahri konsolosluk olmak üzere toplamda Afrika'da 53 temsilcisi bulunmaktadır (Dışışleri Bakanlığı, 2020b).

Dışışleri bakanlığı, diplomatik faaliyetlerinin yanı sıra kamu diplomasisi faaliyetleri de sürdürmektedir. Bu kapsamda bakanlık birçok faaliyette bulunmuştur. Bunlardan bazıları şu şekildedir;

- Yerli ve yabancı basın mensuplarının, medya kuruluşlarının ziyaret ve bilgi talepleri ilgili kurum ve kuruluşlarla eşgüdümlü olarak karşılanmıştır.
- Yurtdışı temsilciliklerinin bulunduğu ülkelerdeki lobicilik ve halkla ilişkiler faaliyetlerinin koordinasyonu sağlanmıştır.
- Bakanlığın internet sayfası ile sosyal medya hesaplarının yönetimi yapılmış, yurtdışı temsilciliklerinin internet sayfaları ve sosyal medya hesaplarına ihtiyaç duyulan alanlarda destek sağlanmıştır.
- Türkiye'yi ziyaret eden st düzey yöneticilerle birlikte gelen yabancı basın mensuplarının çalışmaları kolaylaştırılmış, benzer şekilde Türk st düzey yetkilileri ile yurtdışına çıkan basın mensuplarının görevlerini yerine getirmeleri için olanak sağlanmıştır.

Bakanlığın internet sitesi de kamu diplomasisi bağlamında Türkiye'nin hedeflerine ulaşmasına yardımcı olmaktadır. Site sayesinde yapılan ziyaretler, yazılan makaleler, yapılan mülakatlar güncel olarak kamuoyu ile paylaşılmaktadır. Site, Türkçenin yanı sıra İngilizce, Fransızca ve Arapça dilleri ile de faaliyet göstermektedir (Dışışleri Bakanlığı, 2017: 84-86). Bu sayede Türkiye'yi takip eden

Afrikalı vatandaşların, temsilcilerinin ve medya mensuplarının Türkiye'yi anlamalarına ve tanımlarına yardımcı olunmaktadır.

Dışişleri Bakanlığı, 2008 yılında İstanbul'da düzenlenen Birinci Türkiye-Afrika Zirvesi, 2010 yılı Birinci Somali Konferansı ve Afrika ile ilgili diğer uluslararası konferanslarda heyetlerle birlikte gelen basın mensuplarının bilgi taleplerini karşılamış ve yabancı basın mensupları ile eşgüdüm içerisinde hareket etmiştir. Bu sayede Afrikalı kamuoyunda Türkiye'nin tanınması ve Türkiye'nin Afrika'ya yönelik samimi yaklaşımının daha iyi anlaşılması sağlanmıştır. Bununla birlikte Cumhurbaşkanı ve diğer üst düzey yöneticilerin Afrika ülkelerine olan ziyaretleri, Afrika devlet başkanlarının Türkiye ziyaretleri ve Afrika ülkeleri ile yapılan toplantılar, bakanlığın internet sitesinde yayınlanmaktadır. Bu yayınlar sayesinde Türkiye, Afrika kamuoyunda daha çok bilinmekte ve anlaşılmaktadır.

Bakanlığın kamu diplomasisi alanındaki faaliyetlerinden bir diğeri lobicilik ve halkla ilişkiler ile ilgili çalışmalarıdır. Nitekim Türkiye'nin Afrika'daki varlığından rahatsız olan İngiltere, Fransa gibi Batılı devletler, Türkiye ile kamu diplomasisi alanında rekabete girmişlerdir. Türkiye'nin Mısır, Sudan, Somali gibi ülkelerde yaptığı kamu diplomasisi faaliyetleri, küresel aktörler tarafından dikkatle takip edilmekte ve Türkiye aleyhine propaganda faaliyetleri yürütülmektedir (TBMM, 2012: 7). Öyle ki Türkiye'nin 2010 yılında Sevakın Adası'nın restorasyon çalışmalarına destek olması ve adanın Sudan turizmine kazandırılması, küresel güçleri rahatsız etmiş; Türkiye'nin güvenlik çıkarları için Afrika'da bulunduğu yönünde algı oluşturularak Türkiye-Afrika ilişkilerine zarar verilmeye çalışılmıştır (Arpa, 2019). Bütün bu gelişmeleri yakından takip eden Dışişleri Bakanlığı, Afrika ülkelerinde bulunan temsilcileri aracılığıyla bölgede lobicilik faaliyetleri yaparak Türkiye aleyhine oluşan yanlış algıları düzeltmeye yönelik faaliyetler yapmaktadır.

2.4.2. Kültür ve Turizm Bakanlığı

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın genel olarak kuruluş amacı, kültürel değerleri yaşatmak, geliştirmek, yaymak, tanıtmak ve benimsetmektir. Bu kapsamda milli, manevi, tarihi, kültürel ve turistik değerleri araştırmak, geliştirmek, korumak, yaşatmak, değerlendirmek, yaymak, tanıtmak ve benimsetmek görevleri

bulunmaktadır. Bununla birlikte Türkiye'nin turistik varlıklarını her türlü imkân ve araçtan faydalananarak her alanda tanıtmaya yönelik çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışmalar sayesinde Kültür ve Turizm Bakanlığı, kültürel boyutta Türk kamu diplomasisine büyük katkılar sağlamaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2019).

Kültürel değerlerin tanıtılmasına önem veren bakanlık, bu amaçla Tanıtma Genel Müdürlüğü'nü kurmuştur. Bakanlık bünyesinde görev yapan Müdürlük, Türkiye'nin doğal, kültürel ve tarihi değerlerinin yurtiçi ve yurtdışında tanıtımını yaparak Türkiye'nin dünya turizm pazarındaki imajını geliştirmeyi ve bir Türkiye markası oluşturmaya hedeflemektedir. Müdürlüğün bu kapsamda yurt içi ve yurt dışında temsilcilikleri bulunmaktadır. Yurt dışında görev yapan toplamda 46 Kültür ve Tanıtma Müşavirliği ve Ataşeliği, tanıtım faaliyetleri ile Türkiye'nin kamu diplomasisine katkı sağlamaktadır. Afrika'da ise sadece Mısır'da Kahire Kültür ve Tanıtma Müşavirliği bulunmaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2019).

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın kültürel değerlerin tanıtımı konusunda yaptığı faaliyetler, yabancı kamuoylarının Türkiye'ye yönelik ilgililerinin artmasına ve Türkiye'yi tanımalarına yardımcı olmaktadır. Ancak bakanlığın Afrika'da sadece Kahire'de temsilciliğinin olması, Türkiye'nin kültürel değerlerinin tanıtımında kapasite eksikliğinin olduğunu göstermektedir. Oysaki Türkiye'nin Afrika kıtasında kültürel değerlerini yansıtan birçok tarihi eseri ve değerleri bulunmaktadır. Nitekim Osmanlı Devleti yaptığı birçok eserlerle Afrika halklarının yaşantılarını kolaylaştırmaya çalışmış, Kuzey Afrika ve SAA'da sömürgecilğe karşı mücadele eden Afrika halkının yanlarında olmuştur. Öyle ki Afrika tarihinde sömürge geçmişi bulunmayan Türkiye'nin Afrika'daki kültürel değerlerini yansıtan tüm bu hususların Afrika kamuoyuna tanıtılması, Türkiye'nin Afrika imajına ve itibarına katkı sağlayacaktır.

2.4.3. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Başkanlığı (TİKA)

Türkiye'nin bölgesinde ve dünyada önemli bir aktör olma süreci ile birlikte 2000'li yıllardan itibaren Türk dış politika anlayışında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bu gelişim çerçevesinde TİKA, faaliyet sahasını genişletmiş ve 2002 yılında 12 olan Program Koordinasyon Ofisi sayısını 2011 yılında 25'e, 2012 yılında 33'e

çıkarmıştır. TİKA'nın 2019 yılı itibariyle 59 ülkede 61 Program Koordinasyon Ofisi ve 150 ülkede temsilcisi bulunmaktadır. Cezayir, Tunus, Libya, Mısır olmak üzere Kuzey Afrika'da 4, SAA'da 17 temsilcisi bulunan TİKA'nın Afrika'da ise toplamda 21 temsilcisi bulunmaktadır. TİKA, Türk dış politikasının aktif ve ilkeli dış politika anlayışına bağlı olarak, çalışma yaptığı ülkelerin sayısını her geçen gün artırmaktadır. TİKA yaptığı faaliyetlerde temel olarak Türkiye'nin dost, kardeş ve akraba ülke toplulukları ile ilişkilerinin barış içerisinde sürdürülmesini amaçlamaktadır (TİKA, 2019a).

Kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör ile işbirliği içerisinde olan TİKA, dış yardımlar ile ilgili kurumlar arası koordinasyonu ve organizasyonu sağlamaktadır. Türkiye'nin 2002 yılındaki kalkınma yardımları 85 milyon dolar iken, 2017 yılında bu rakam 8 milyar 120 milyon dolara yükselmiştir. Dünya'da en fazla insani yardımı yapan Türkiye, TİKA aracılığı ile 5 kıtada 150'ye yakın ülkeye yardım etmektedir. Pasifik'ten Orta Asya'ya, Orta Doğu ve Afrika'dan Balkanlara, Kafkasya'dan Latin Amerika'ya uzanan geniş bir coğrafyada TİKA, kamu diplomasisi faaliyetlerini sürdürmektedir (TİKA, 2019a). Sağlık, eğitim, teknik işbirliği, mesleki eğitim, tarım, hayvancılık, ulaşım olmak üzere bir insanın doğumundan ölümüne kadar ihtiyaç duyulan her alanda faaliyetler gösteren TİKA, yılda 2000'e yakın projeyi hayata geçirmektedir (TİKA, 2018a: 11).

Afrika açılımı ile Afrika'ya yönelik faaliyetlerine ağırlık veren TİKA, Afrika'daki en etkili kamu diplomasisi aktörüdür. Türkiye'nin yumuşak gücüne olumlu katkılar sağlayan TİKA, birçok alanda kalkınma yardımları yapmakta, yaptığı faaliyetler ile Türkiye'nin Afrika kamuoyundaki imajına olumlu katkılar sağlamaktadır. TİKA, Afrika'daki 28 ülkede sağlıktan altyapı gelişimine, eğitimden tarım ve hayvancılığa kadar birçok alanda faaliyet göstermektedir. TİKA, 2011-2015 yılları arasında Afrika'ya yönelik 315 milyon 391 bin dolar kalkınma yardımında bulunmuştur (TİKA, 2015). Öyle ki TİKA, eğitim alanında Nijer'de yatılı kız ve erkek okulu, dostluk parkı inşası ve donatımı; Burkina Faso'da İlkokul binası inşası ve donatımı; Mali'de işitme engelliler okulu; Çad'da mesleki teknik eğitim desteği; Moritanya'da aşçılık eğitim desteği sağlanması gibi birçok faaliyette bulunmuştur.

Sağlık alanında ise Nijer’de Dostluk Hastanesi donatımı, Çad’da su kuyusu rehabilitasyonu ve su deposu yapımına destek olunmuştur. Kentsel yardımlar alanında Tanzanya’da kapalı semt pazarı inşası; Tunus’ta halı bakım ve iyileştirme tesisi kurulumu; Somali askeri eğitim tesisleri inşası ve donatımı; Somali’de Geçici Parlamento Binası yapımı; Çad’da Encemine Türk Kültür Külliyesi inşası; Gambiya Anayasa Mahkemesi’ne bilişim malzemesi temini; Gambiya’da Radyo ve Televizyon Kurumu teknik ekipman desteği yardımlarını yapmıştır. Türkiye’nin Afrika’daki kültürel değerlerinin korunmasına da katkı sağlayan TİKA, Etiyopya’da Necaşi Türbesi restorasyonunu; Sudan’da Sevakin Adası ile Sultan Ali Dinar türbesi restorasyonunu yapmıştır. Tarım alanında ise Güney Sudan’da çiftçilere tohum ve tarım ekipmanı desteği sağlamış; Etiyopya, Nijer, Somali, Kenya gibi birçok Afrika ülkesine gıda yardımı yapmıştır (TİKA, 2018b: 58-114).

2.4.4. İletişim Başkanlığı

İletişim Başkanlığı, ulusal ve uluslararası medyayı yakından izleyerek kamuoyunu ve ilgili makamları zamanında ve doğru bilgilerle aydınlatmayı, ülke tanıtımına yönelik faaliyetlerde ilgili kurumlarla koordineli şekilde iletişim stratejileri oluşturmayı, dünyada gerçekçi bir Türkiye algısı yerleştirmeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla 24 Temmuz 2018 tarih ve 30488 sayılı resmî gazetede yayınlanan 14 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile İletişim Başkanlığı kurulmuştur. İletişim Başkanlığının kurulmasıyla birlikte Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü kapatılmış ve kamu diplomasisi faaliyetleri İletişim Başkanlığı bünyesinde yürütülmeye başlanmıştır. Başkanlığın Tripoli (Libya), Kahire, Abuja (Nijerya) ve Pretoria (Güney Afrika) olmak üzere Afrika’da 4 temsilcisi bulunmaktadır (İletişim Başkanlığı Kararnamesi, 2018).

İletişim Başkanlığının kamu diplomasisi alanındaki görevleri ise şu şekilde sıralanabilir;

- Devletin tanıtma siyasetine ve tanıtma ile ilgili alanlarda Cumhurbaşkanınca belirlenecek stratejilerin tespitine yardımcı olmak,

- Türkiye'nin dış tanıtım faaliyetlerini yönlendirmek, kamu diplomasisi yöntem ve araçlarını kullanarak uluslararası platformlarda uluslararası kamuoyunun doğru bilgilendirilmesine yönelik olarak kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşları arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak,

- Türkiye hakkındaki propaganda faaliyetlerini takip etmek, değerlendirmek ve bunlara karşı sorumlu kamu kurumları ile işbirliği yaparak gerekli tedbirleri almak (İletişim Başkanlığı, 2019).

İletişim Başkanlığı, Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerinin bir çatı altında yürütülmesi için kendi bünyesinde Kamu Diplomasisi Dairesi Başkanlığını kurmuştur. Başkanlığın kamu diplomasisi alanındaki görevleri ise şu şekilde ifade edilmiştir:

a) Türkiye'nin ulusal ve uluslararası alanda ileri sürdüğü tezlerini ve politika tercihlerini, belirlenen stratejik iletişim çerçevesinde uluslararası kamuoyuna etkili şekilde aktarmak ve etkin tanıtımını gerçekleştirmek,

b) Uluslararası kamuoyu nezdinde Türkiye'nin tanıtımına yönelik çalışmalar yürüten kamu kurum ve kuruluşlarla, üniversite ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği halinde araştırmalar yapmak, raporlar hazırlamak, programlar organize etmek veya benzeri projeleri desteklemek,

c) Türkiye'nin uluslararası alanda menfaatlerini destekleyecek panel, sempozyum, konferans, proje veya program gibi faaliyetlerde bulunmak, ilgili kurum ve kuruluşlarla gerekli koordinasyonu sağlayarak bahse konu çevrelerin Türkiye ile olan ilişkilerinin sürekliliğini sağlamak,

ç) Yurtdışında uluslararası kamuoyu üzerinde etkili olan ve Türkiye ile ilgili çalışmalar yapan kurum ve kuruluşlar ile kişilerin çeşitli organizasyonlarla Türkiye hakkında doğru bilgilendirilmelerini sağlamak,

d) Cumhurbaşkanınca belirlenen uluslararası tanıtıma ilişkin hedef ve stratejileri uygulamak,

e) Uluslararası platformlarda uluslararası toplumun doğru yönde bilgilendirilmesi için kamu diplomasisi yöntem ve araçlarını kullanmak; stratejik iletişim ve tanıtım faaliyetleri konusunda kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşları arasında işbirliği yapmak ve koordinasyonu sağlamak,

f) Türkiye'nin tanıtılmasını sağlayacak genel ve özel projeler hazırlamak veya gerektiğinde uzman kişi ve kuruluşlara hazırlatmak,

g) Uluslararası tanıtım faaliyetlerini yönlendirmek ve bu amaçla bütün kamu kurum ve kuruluşları ve özel kuruluşlarla işbirliği yapmak,

h) Türkiye hakkındaki propaganda faaliyetlerini izlemek, değerlendirmek, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile işbirliği yapmak ve gerekli tedbirleri almak (İletişim Başkanlığı Kararnamesi, 2018).

Kamu Diplomasisi Dairesi Başkanlığı, genel olarak Türkiye'nin yabancı kamuoylarına yönelik tanıtımında sorumluluk üstlenmekte ve bu kapsamda diğer ilgili kurumlar arasında koordinasyon sağlamaktadır. Ancak Daire Başkanlığının yeni kurulmuş olması sebebiyle Afrika'daki faaliyetlerinin yeterli olmadığı görülmektedir. Oysaki Türkiye'nin kamu diplomasisi alanında Afrika'da en önem verdiği husus, Afrika kamuoyuna Türkiye'nin tanıtılması ve Türkiye'nin Afrika'da anlaşılmasıdır. Öyle ki Türkiye-Afrika Zirve toplantılarında ve diğer zirvelere bağlı toplantılarda, Türkiye'nin Afrika'da tanınması ve tezlerinin anlaşılması için birçok kararlar alınmıştır. TİKA başta olmak üzere diğer sivil toplum kuruluşları ve üniversiteler, bu kararlar doğrultusunda Türkiye kamu diplomasisine destek olmaya çalışmışlardır. Ancak koordinasyon eksikliği ve yeterli stratejik çalışmaların olmaması nedeniyle etkili bir kamu diplomasisi çalışması yürütülememiştir.

2.4.5. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB)

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), yurtdışındaki vatandaşlara, kardeş topluluklara, Türkiye'de öğrenim gören uluslararası burslu öğrencilere yönelik çalışmaları koordine etmek ve bu alanlarda verilen hizmetleri ve yapılan faaliyetleri geliştirmek amacıyla 6 Nisan 2010 tarihinde kurulmuştur.

Başkanlık, yaptığı çalışmalar ile yurtdışında yaşayan vatandaşlarla ve kardeş topluluklarla ilişkilerin güçlendirilmesine; ekonomik, sosyal ve kültürel olarak daha yakın ilişkiler tesis edilmesine aracı olmaktadır (YTB, 2019a).

Başkanlık, yurtdışı eğitim faaliyetleri kapsamında Hafta Sonu Okul Destek Programı, Okul Öncesi Çift Dilli Eğitim Destek Programı, Türkçe Öğretim Yüksek Lisans Programı, Anadolu Okuma Evi, Suriyeli Mültecilere Yönelik İleri Düzey Türkçe Eğitimi, 3. Osmanlı Bahar Okulu, Akademik Türkçe Programı, Uluslararası Öğrenciler Medya Akademisi şeklinde çalışmalar yürütmektedir. Yurtdışındaki gençlere yönelik olarak ise Yurtdışı Türkler Gençlik Kampı, Yaz Dönemi Gençlik Kampları, Evliya Çelebi Anadolu Kültür Gezileri Programı, Kültürel İşbirliği Programı, Eğitim İşbirliği ve Kapasite Geliştirme Programı, Uluslararası Öğrenciler Kent Rehberi Yarışması gibi etkinlikler düzenlenmektedir (YTB, 2018). Ayrıca Başkanlık, öğrenci eğitimlerinin desteklenmesi kapsamında dünyada birçok öğrenciye burs vermekte ve bu öğrenciler, dünyanın dört bir yanında gönüllü elçiler olarak Türkiye'nin kamu diplomasisine katkı sağlamaktadırlar (YTB, 2019a).

Türkiye'nin tarihi ve kültürel bağlarının en yoğun olduğu bölgelerden birisi olan Afrika'da Türkiye sempatisi gün geçtikçe artmakta ancak YTB'nin Afrika'da hiç temsilcisi bulunmamaktadır. Bu durum Afrika'da bulunan kardeş toplumlar ile Türkiye arasındaki bağın zayıf kalmasına sebep olmaktadır. Diğer yandan Afrikalı öğrencilere burs sağlayan Başkanlığın bu alanda yaptığı çalışmalar, Afrika'da takdirle karşılanmaktadır. Öyle ki Başkanlık, Afrika açılımı ile birlikte burslu öğrenci sayısını zaman içerisinde artırmış ve Türkiye ile Afrika arasındaki öğrenci hareketliliğini desteklemiştir.

2.4.6. Yunus Emre Enstitüsü

Yunus Emre Vakfı, Türk dilini, tarihini, kültürünü ve sanatını tanıtmak; bununla ilgili bilgi ve belgeleri dünyanın istifadesine sunmak amacıyla 05.05.2007 tarih ve 5653 sayılı kanunla kurulmuş bir kamu vakfıdır. Vakıf, Türk dili, kültürü ve sanatı alanlarında eğitim almak isteyenler için yurt dışında hizmet vermekte ve Türkiye'nin diğer ülkeler ile kültürel alışverişini artırarak dostluğunun gelişmesine aracılık etmektedir. Bu bağlamda vakıf, dünyanın her yerinde Türkiye ile bağı olan

ve Türkiye'ye dost olan insan sayısını artırma vizyonu ve Türkiye'nin uluslararası alanda bilinirliğini, güvenilirliğini ve itibarını artırma misyonu ile hareket etmektedir. Yunus Emre Enstitüsü ise vakfa bağlı bir kuruluş olarak yurt dışında bulunan merkezlerinde yabancılara Türkçe öğretimi verilemesi çalışmalarının yanı sıra Türkiye'nin tanıtımı amacıyla kültür ve sanat faaliyetleri yürütmektedir. Enstitü, ayrıca bilimsel çalışmalara da destek vermektedir. Faaliyetlerine 2009 yılında başlamış olan Enstitünün yurt dışında 56 kültür merkezi bulunmaktadır. Cezayir, Fas, Mısır, Tunus olmak üzere Kuzey Afrika'da 4 ve Senegal, Sudan, Somali, Güney Afrika ülkeleri olan SAA'da 4 olmak üzere Afrika'da toplamda 8 temsilcisi bulunmaktadır. Kültür merkezlerinde Türkçe kursu verilmesinin yanı sıra farklı ülkelerdeki eğitim kurumlarıyla iş birliği yapılmakta; Türkoloji bölümleri ve Türkçe öğretimi desteklenmektedir. Kültür merkezleri aracılığıyla Türk kültür ve sanatını tanıtmaya yönelik birçok etkinlik düzenlenmekte; ulusal veya uluslararası etkinliklerde Türkiye temsil edilmektedir (Yunus Emre Enstitüsü, 2019).

Enstitü, Türk kültür ve sanatının Afrika'da tanıtımı için birçok faaliyet yürütmektedir. Öyle ki Enstitü tarafından Mısırlı ve Mısır'da yaşayan Türk çocukları için Türk kültür ürünü masalların anlatılması, Mısır'da Göbeklitepe fotoğraflarının sergilenmesi, Türk yemekleri tanıtımı için Kahire'de Aşure Günü düzenlenmesi, burs alan öğrencilerin buluşturulması gibi faaliyetler düzenlenmiştir. Enstitü, Türkçe öğretimi ile ilgili olarak 2010 yılından itibaren Mısır genelinde yaklaşık 12 bin kursiyere Türkçe eğitimi vermiş, Türkçe öğrenenler için Konuşma ve Okuma Kulüpleri oluşturmuş, sinema gösterimleri ve çeviri atölyeleri kurmuştur. Ayrıca Mısır üniversitesindeki 20'ye yakın Türk Dili ve Türkoloji bölümlerinde eğitim gören binlerce öğrenci bulunmaktadır. Yine internet aracılığıyla dünyanın her yerinden 7 gün 24 saat ulaşılabilinecek "Uzaktan Türkçe Eğitim Portalı" bulunmaktadır. Bununla birlikte Sudan'da Yöneticilik Sanatı Semineri, yazarlık atölyesi, çocuklara yönelik resim kursları, kitap fuar organizasyonu gibi etkinlikler düzenlenmektedir. Diğer yandan Güney Afrika'da Türk-Afrika sinema günleri, Türk kültürüne yönelik hüsnuhat kursu, 23 Nisan Çocuk Bayramı kutlamaları gibi etkinlikler yapılmaktadır. Yine Tunus'ta Yunus Emre ve Tasavvuf Konferansı, Türk Dili ve Tarihi Konferansı,

Türkçe kursları, kompozisyon yarışmaları gibi faaliyetler yürütülmektedir (Yunus Emre Enstitüsü, 2019).

2.4.7. Kızılay

Kızılay, hiçbir ayırım yapmaksızın insanın acısını önlemeye veya hafifletmeye çalışarak insanın hayatını ve sağlığını korumak, onun kişiliğine saygı gösterilmesini sağlamak ve insanlar arasında karşılıklı anlayış, dostluk, saygı, işbirliği ve sürekli barış getirmeyi hedefleyen bir kurumdur. Kızılay ihtiyaç anında dayanışmanın, ıstırap anında eşitliğin, savaşın en kızgın anında insancılığın, tarafsızlığın ve barışın simgesidir. Kızılay, kurulduğu 1868 yılından bu yana toplumsal dayanışmayı sağlamak, sosyal refahın gelişmesine katkıda bulunmak, yoksul ve muhtaç insanlara barınma, beslenme ve sağlık yardımı ulaştırmak için önemli görevler üstlenmiştir. Kızılay, ayrıca kan tedarik etme, afet, uluslararası yardım, göç ve mülteci hizmetleri, sosyal hizmetler, sağlık, ilk yardım, eğitim, gençlik, mineralli su işletmeleri gibi alanlarda da faaliyet göstermektedir (Kızılay, 2019a).

Kızılay, açlık, kuraklık ve yoksullukla mücadele içerisinde olan Afrika ülkelerine yardım ederek onların zor zamanlarında yanında olmaktadır. Nitekim Kızılay, Somali, Etiyopya, Somaliland, Putland'a 11 bin tonluk gıda malzemesinin ve 178 bin 844 adet çocuk bezinden oluşan insani yardım malzemelerinin dağıtımını yapmıştır (Kızılay, 2016). Yine Kızılay, Nijer, Çad, Etiyopya, Sudan, Güney Sudan, Gine, Kamerun, Burkina Faso, Uganda, Kenya, Somali ve Cibuti'de vekâleten kurban kesme ve dağıtım faaliyetleri yapmaktadır (Kızılay, 2017a). Bununla birlikte Kızılay, Güney Darfur'un Nyala şehrine 2006 yılında Sağlık Bakanlığı ile birlikte 50 yataklı bir sahra hastanesi kurmuş ve hastanede 2012 yılına kadar yaklaşık 600 bin hastaya bakılmıştır. Çad'ın başkenti N'Djamena Devlet Hastanesi'ne açılan bir eczane ile muhtaç durumda bulunan hastalara ücretsiz ilaç temini sağlanmıştır. Ayrıca Afrika'da hekim, hemşire, ebe gibi sağlık personeli yetiştirmeye yönelik olarak Sudan, Uganda ve diğer Afrika ülkelerinde Sağlık Meslek Yüksekokulları açmaktadır (Kızılay, 2017b).

Kızılay'ın Afrika'da yürüttüğü faaliyetler, Türkiye'nin Afrika kamuoyunda insani değerlere önem veren bir ülke olduğu imajını güçlendirmektedir. Nitekim

açlık ve yoksullukla mücadele eden Afrika halklarının yardımına koşan Kızılay, Afrika'da Türkiye'nin insani değerlerini yansıtmakta ve prestijini artırmaktadır. Ancak Afrika'da hiç temsilcisi bulunmayan Kızılay'ın deprem, sel gibi doğal afetlerde hızlı bir şekilde yardım ulaştıramadığı, Afrika halklarının ihtiyaçlarını yerinden gözlemleyemediği görülmektedir. Öyle ki 15 Mart 2019 tarihinde Mozambik, Malavi, Zimbabwe'yi etkileyen "IDIA Kasırgası"nda, binlerce aile evsiz kalmış; Kızılay, bölgeye maddi imkânsızlıklar nedeniyle zamanında ulaşamamıştır. Yeteri kadar devlet desteği alamayan ve bağışlar ile faaliyet yürüten Kızılay, afet yerine hızlı bir şekilde ulaşamamış ve etkili bir faaliyet yürütememiştir (Kızılay, 2019b). Sonuç itibarıyla kapasite yetersizliğine bağlı olarak ortaya çıkan bu sorun, Türkiye'nin insani değerlerinin Afrika'da etkili olarak yansıtılamamasına sebep olmuştur.

2.4.8. Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK)

Türkiye'nin yumuşak gücüne katkı sağlayan ve Türkiye'yi bu alanda temsil eden diğer bir kurum ise Türk Silahlı Kuvvetleridir. TSK, görev aldığı yurtdışı misyonlarında askeri sorumluluklarını yerine getirmesinin yanı sıra güvenlik ve barış alanlarında Afrika ülkelerine destek olarak Türkiye'nin insani değerlerini de yansıtmaktadır. Öyle ki Barışı Destekleme Harekâtı kapsamında 1994 yılında BM Somali Harekâtı'nda, 2006 yılında BM Kongo Demokratik Cumhuriyeti Misyonu'nda, 2005 yılında BM Sudan Misyonu'nda, 2011 yılında Libya NATO Birleşik Koruyucu Harekâtı'nda, 2006-2011 yılları arasında BM Darfur Misyonu'nda, 2008-2016 yılları arasında Somali NATO Okyanus Kalkanı Harekâtı'nda, 2006-2007 yılları arasında Demokratik Kongo Cumhuriyeti'ndeki AB Polis Misyonu görevlerinde yer almıştır. Bununla birlikte 2005 yılından bu yana halen BM Somali Yardım Misyonu'nda görev almaktadır. Ayrıca Somali Silahlı Kuvvetleri'nin yeniden yapılandırılması kapsamında 30 Eylül 2017 tarihinden itibaren Mogadişu/ Somali'de bulunan Harp Okulu'nda, Astsubay Okulu'nda ve Birlik Eğitim Merkezi'nde eğitim/öğretim faaliyetlerine başlamıştır. Diğer yandan Nijerya, Etiyopya, Gana, Mali, Cezayir, Cibuti, Senegal, Tanzania, Sudan, Mısır, Uganda, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Gine, Somali, Kenya, Fas, Tunus olmak üzere 17 Afrika ülkesinde askeri ataşeliği bulunmaktadır (TSK, 2019).

2.4.9. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT)

Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT), devlet adına radyo ve televizyon yayınları gerçekleştirmek amacıyla 1 Mayıs 1964 yılında özel bir kanunla özerk tüzel kişilik statüsünde kurulmuştur. Kurum, 1972 yılında yapılan anayasa değişikliği ile tarafsız bir kamu iktisadi kuruluş olarak tanımlanmıştır. Özel radyo ve televizyon yayınlarının 1993 yılında serbest bırakılmasıyla TRT'nin özerkliği yeniden tesis edilmiştir. Özerkliği ve tarafsızlığı anayasanın 133. maddesine dayanan TRT, radyo ve televizyon ile bütün medya mecralarında yayın yapan kamu hizmeti yayıncısıdır (TRT, 2019).

TRT'nin uluslararası dünyaya açılan kapısı olan TRT World, 190 ülkedeki yayını ile Türkiye'nin sesini dünyanın her yerine duyurmaktadır. Ayrım yapmaksızın haberlerinin merkezine insanı koyan TRT World, mazlum coğrafyalardaki tüm insanların sesinin dünyaya duyurmayı amaçlamaktadır. Bununla birlikte Cumhurbaşkanı Recep Tayip Erdoğan'ın ifade ettiği gibi TRT World, küresel oyunları bozarak gerçekleri dünyaya anlatmak için kurulmuş önemli bir kamu diplomasisi kurumudur (Er, 2020). Ancak kuruluş amacında insani değerleri barındıran TRT World'un Afrika'da temsilcisinin bulunmaması, kurumun bölgesel etkinliğinin yanı sıra Türkiye'nin sesini yeteri kadar duyuramamasına sebep olmaktadır. Oysaki geçmişte Afrika'da bulunan sömürge devletleri, günümüzde basın-yayın organları ile varlıklarını sürdürmeye devam etmekte, geçmişten gelen sömürgeci imajlarını düzelmeye çalışmaktadırlar. Nitekim BBC, Afrika'daki en büyük ofisini Kenya'nın başkenti Nairobi'de açmış, geniş haber ağı ile Afrika'da birçok ülkeye ulaşmıştır. Ayrıca Amerika radyosu, Fransız AFP'si, Çin devlet televizyonu, El Cezire gibi birçok küresel yayın kuruluşu Afrika'da aktif olarak faaliyet göstermektedir. Bu nedenle Türkiye'nin günümüzün en etkili propaganda aracı olan basın-yayın organlarını Afrika'da geliştirmesi, Türkiye'nin bölgesel varlığı için oldukça önem taşımaktadır (Tıgılı, 2018).

2.4.10. Sivil Toplum Kuruluşları (STK)

Kamu diplomasisinde etkili bir aktör olan sivil toplum kuruluşları, devlet ve hükümetin geri planda kaldığı alanlarda yumuşak güce önemli katkılar

sağlamaktadır. İş dünyası, çeşitli vakıf ve dernekler, yardım kuruluşları gibi teşebbüsler, başlıca STK'lar içerisinde yer almaktadır. Sivil toplum kuruluşları hem iç hem de dış politikada devletin yetersiz kaldığı alanlarda görev alarak açığı kapatma rolü üstlenen kuruluşlardır. Yabancı devletlerin kararlarını etkilemek için baskı yapan sivil toplum kuruluşları, bu sayede devlet yetkililerinin kanaatlerini değiştirmeyi hedeflemektedir. Ulusal ve küresel bir vicdan çerçevesinde topluma ve insanlığa yararlı hizmetler gerçekleştirerek günümüz kamu diplomasinin temel aktörleri haline gelmişlerdir. Devletlerin kamu diplomasisi faaliyetlerine önemli katkılar sağlayan STK'lar, ayrıca hükümet programlarına yardımcı olmaktadır. Yapı ve çalışmaları itibariyle halk ile yoğun bir ilişki içerisinde olan sivil toplum kuruluşları, kanun yapma sürecinde politika yapıcılarını etkileyebilmektedir. Ülkelerin itibarına önemli katkılar sağladıkları gibi toplumlararası güçlü ilişkilerin kurulmasına da yardımcı olmaktadır. Ülkelerin dış politikadaki bakış açılarını, yapmış oldukları faaliyetlerle hedef ülke ve toplumlara aktaran STK'ların bir diğer özelliği ise dış politikanın icrası sürecinde ülkelerinin çıkarlarını gözeterek hareket etmeleridir. Türkiye'nin demokratikleşme süreci ile birlikte sayıları ve etkinlik alanları hızla artan sivil toplum kuruluşları, Türkiye'nin uluslararası kamuoyundaki itibarına büyük katkılar sağlamaktadır. Öyle ki Türkiye'deki birçok sivil toplum kuruluşu, bu normlar çerçevesinde hem ulusal hem de uluslararası aktör haline gelmiştir. Türk sivil toplum kuruluşları, Türkiye'nin ekonomik ve politik amaçları doğrultusunda bölgesel konumu ve hedeflerine uygun olarak hareket etmektedir. Türk dış politikasının çok yönlü çıkarlarını, genel olarak hükümetin belirlediği şekilde uygulamaya koymaktadır (Eren, 2017: 43).

Türkiye'nin uluslararası alanda itibarını ve prestijini artırmaya destek olan STK'lar, kamu diplomasisi alanında Afrika'da yoğun olarak faaliyet göstermektedir. Yaptıkları faaliyetlerle Türkiye'nin Afrika'daki insani değerlerini yansıtan STK'lar, Türkiye'nin Afrika'da var oluş sebebinin ve hikâyesinin Afrika kamuoyuna anlatmasına yardımcı olmaktadır. Nitekim İş Adamları Dernekleri, Yeryüzü Doktorlar Derneği gibi STK'ların yaptıkları insani faaliyetler sayesinde Afrika halkları Türkiye'nin insani değerlerini daha iyi tanımakta ve Türkiye'ye olan sempatileri artmaktadır.

2.4.10.1. İş Adamları Dernekleri

Türkiye'nin gelişen ekonomisi ile birlikte Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği (TÜSİAD), Türkiye Müstakil İş adamları Derneği (MÜSİAD) gibi dernekler ile Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) gibi yarı kurumsal kuruluşlar, Türkiye'nin yurtdışındaki kamu diplomasisi faaliyetlerine önemli katkılar sağlamaktadır. Bu kuruluşların yurtdışındaki temsilciliklerinin düzenledikleri uluslararası fuarlar, toplantılar, yaptıkları görüşmeler sayesinde yabancı işadamları ile Türk işadamları bir araya gelmekte, Türkiye'nin ekonomik potansiyelinin yurtdışına tanıtılması sağlanmaktadır.

Küresel ölçekte faaliyet gösteren TÜSİAD'ın Brüksel, Washington D.C., Berlin, Londra, Paris'te uluslararası temsilcilikleri ayrıca Çin, Silikon Vadisi ve Körfez'de uluslararası ağırları bulunmaktadır. TÜSİAD, Avrupa özel sektörünün temsilcisi olarak kabul edilen ve şemsiye örgüt olan Avrupa İş Dünyası Konfederasyonu'nun (Business Europe) 1987 yılından bu yana üyesidir. (TÜSİAD, 2019). Uluslararası ölçekte faaliyet gösteren diğer bir Türk Derneği ise 78 ülkede toplamda 208 nokta ile hizmet veren MÜSİAD kuruluşudur (MÜSİAD, 2019). TOBB ise sivil toplum kuruluşu olmasının ötesinde kurumsal kimliği ile de uluslararası iş dünyasında Türkiye'yi temsil etmektedir. TOBB'a, 5174 sayılı Kanunun 56/e maddesine göre Avrupa Birliği ile ilişkiler konusunda bazı yetkiler verilmiştir. Türkiye-AB Ortaklık İlişkileri ve Türkiye-AB katılım sürecinde önemli bir aktör olan TOBB, iş dünyasının ulusal ve uluslararası düzeyde temsil edilmesinde; Türkiye'nin iletişim ve lobi çalışmalarının takip edilerek katkı sağlanmasında; firmaların AB katılım sürecinde uyum kapasitelerini güçlendirecek projelerin geliştirilip uygulanmasında görev almaktadır. Brüksel ve Washington'da Daimi Temsilcilikleri bulunan TOBB, yaptığı uluslararası faaliyetler ile Türk Kamu diplomasisine önemli katkılar sağlamaktadır (TOBB, 2019a).

İş adamları dernekleri, Afrika'ya yönelik yatırımları ile Afrika'nın kalkınmasına, oluşturulan yeni istihdamlar ile Afrika'daki işsizliğin azaltılmasına, yapılan projeler ile Afrika'nın kentsel kalkınmasına destek olmaktadır. Ayrıca Afrika'daki temsilcilikleri ve kültür merkezleri sayesinde Türkiye'nin tanıtımına da

katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte Afrika faaliyetleri ile Türkiye'nin açılım politikalarına destek olmakta ve Türkiye'nin Afrika'daki prestijini artırmaktadır. Nitekim uluslararası alanda faaliyet gösteren iş adamları derneklerinin, Afrika açılımı sonrası Afrika'ya yönelik faaliyetleri artmıştır. Öyle ki TÜSİAD, Afrika'da İş ve Yatırım Olanakları Seminerleri düzenlemekte (TÜSİAD, 2020) ve iş adamlarını Afrika'ya yatırım yapmaya davet etmektedir. Nitekim Türk iş adamlarının son dönemde Güney Afrika, Nijerya, Kamerun, Sudan, Etiyopya gibi ülkelere yatırımları artmaktadır. Öyle ki Afrika ülkelerinin temel ihtiyacı olan konut, hastane, baraj ve sulama, enerji iletim ve boru hatları, ulaşım altyapısı gibi büyük ölçekli projelerde Türk iş adamları yer almaktadır. Bu projeler ile iş adamları, Afrika'nın kalkınmasında ve kentsel dönüşümünde önemli roller üstlenmektedir (TÜSİAD, 2012).

Afrika açılımı ile birlikte Afrika'ya yönelik faaliyetlerini hızlandıran diğer bir dernek ise MÜSİAD'dır. Özellikle 2005'ten itibaren Afrika'ya yönelik faaliyetlerini yoğunlaştıran MÜSİAD, Türkiye'nin tarihi ve kültürel bağlarının olduğu Afrika'da kazan-kazan anlayışında hareket ederek Afrika'nın kalkınmasına destek olmak istemektedir. Bununla birlikte ilkinin Sudan'da açmayı planladığı Ticaret ve Kültür Merkezleri ile Türk ürünlerinin ve kültürünün Afrika'da tanıtılmasını planlamaktadır (MÜSİAD, 2018a). Diğer yandan Türkiye'nin Afrika açılımına destek veren MÜSİAD, 2018 yılını "Afrika Yılı" olarak ilan etmiş ve Tanzanya'da açtığı yeni temsilciliği ile Afrika'daki toplam temsilci sayısını 13'e çıkarmıştır (MÜSİAD, 2018b). Bu sayede Türkiye'nin Afrika'daki tanıtım faaliyetlerine ve Afrika kamuoyunda Türkiye varlığının güçlenmesine katkı sağlamıştır. 2016 yılında Afrika El Sanatlar ve Kültür Evi Projesini, 2018 yılında 1. Uluslararası Afrikalı Öğrenciler Festivali Afrika Evi projesini desteklemiş olan MÜSİAD, Afrika kıtasının sosyal kalkınma projelerine de destek olmuştur (MÜSİAD, 2020). Diğer yandan TOBB da Afrika faaliyetlerine son dönemde hız vermeye başlamıştır. Nitekim TOBB Başkanı M. Fırat Hisarcıklıoğlu, 2019 yılında Kahire'de düzenlenen Afrika Yatırım Forumu'nda 10 yıl önce kurulan Türk-Afrika Müşterek Odası'nı 2019 yılı itibariyle aktif hale getirdiklerini, Afrika ülkeleri

, Oda Başkanlarının Türkiye'nin Afrika yatırımlarından ve Türkiye'nin Afrika'ya duyduğu ilgiden memnuniyet duyduklarını ifade etmiştir (TOBB, 2019b).

2.4.10.2. Yeryüzü Doktorlar Derneği (YYD)

Yeryüzü Doktorlar Derneği, sağlık hizmetine erişemeyen ihtiyaç sahiplerine ulaşarak hayata tutunmalarını sağlamak amacıyla bir grup gönüllü tarafından 2000 yılında kurulmuştur. İlk olarak Bosna, Kosova savaşları ve 17 Ağustos depreminde faaliyet gösteren derneğin yardım eli, bugün dünyanın birçok yerine ulaşmış durumdadır. Dernek, bugüne kadar birçok afet, iç savaş, deprem gibi kriz durumlarında yardıma muhtaç insanların yaralarını sarmıştır. Türkiye'nin insani diplomasisine önemli katkılar sağlayan dernek, bu güne kadar Afrika'da birçok faaliyet göstermiştir. Nitekim dernek, 2005 Sudan Darfur Krizi, 2011 Afrika Boynuzu Kuraklık Krizi, 2014 Orta Afrika Krizi, 2014 Batı Afrika Ebola Salgını gibi krizlerde Afrika halkına yardım ederek Türkiye'nin insani değerlerini yansıtmıştır (YYD, 2019).

Faaliyetlerini büyük oranda bireysel bağışçıların desteği ile yürütmekle olan dernek, kaynaklarının bir kısmı da kurumsal sponsorluklardan ve ulusal/uluslararası hibelerden oluşmaktadır. Dernek, bu kaynakların en doğru şekilde kullanılabilmesi için öncelikle saha analizleri gerçekleştirmektedir. İhtiyaç doğru olarak tespit edildikten sonra bu doğrultuda proje ve programlar oluşturulmakta, muayeneler ve ameliyatlar gerçekleştirilmekte, ilaç ve hijyen kiti dağıtımları yapılmakta, su kuyuları açılmakta, yerel kapasiteyi arttırmak amacıyla sağlık personeli yetiştirilmekte, hastanelere ekipman desteği sağlanmaktadır. Öyle ki dernek, faaliyetlerini kalıcı ve sürdürülebilir değişimler sağlayan bir iyilik köprüsüne dönüştürmeyi hedeflemektedir. Dernek bu kapsamda 2011 yılında Somali'de 3 beslenme sağlığı merkezi ve 2012 yılında Şifa Hastanesinin açılması; 2012 yılında Nijer'de anne, çocuk ve beslenme sağlığı merkezinin desteklenmesi; 2014 yılında Somali'de ebe ve hemşirelik okulunun açılması; 2014 yılında Orta Afrika Cumhuriyeti Bangui'de birinci basamak sağlık hizmeti kliniğinin açılması; 2015 yılında Kongo DC'de Hewa Bora Hastanesinin açılması; 2015 yılında Çad'ın Sido bölgesinde mülteci kampı kliniğinin açılması; 2015 yılında Uganda İslam Üniversitesi'nde tıp fakültesinin

kurulmasına destek olunması; Somali’de (2013) bilimsel kongre tertip edilmesi; Tanzania-Zanzibar (2015), Moritanya (2015) ve Uganda’da (2016) eğitimler düzenlenmesi; Somali, Uganda ve Sudan’da katarakt kamplarının düzenlenmesi ile binlerce kişinin gözlerinin tedavi edilmesi gibi faaliyetler yürütmüştür (YYD, 2019). Nitekim sağlık alanında dernek tarafından yapılan bu faaliyetler, Türkiye’nin Afrika’ya anlatmak istediği insani değerlerinin daha iyi anlaşılmasına, Türkiye’nin Afrika kamuoyunda itibar kazanmasına yardımcı olmaktadır.

2.4.11. Özel Medya Kuruluşları

Teknolojinin gelişmesi ve küreselleşmenin etkisi ile birlikte medya yayınları dünyada hızlı bir şekilde yayılmaya başlamıştır. Özel medya kuruluşları ile dağıtılan bu yayınlar, farklı toplumlara ve kültürlere hitap etmekte, kişilerin beğenisine sunulmaktadır. Dünyada önemli bir noktaya gelen Türk dizileri, bu yayın kuruluşları sayesinde dünyanın birçok yerine ulaşmaktadır. Türkiye, 2017 yılı itibariyle dizi ihracatında İngiltere, Amerika, Fransa ve Almanya’dan sonra beşinci sırada yer almakta ve dünyada 100’ün üzerinde ülkeye dizi ihracatı yapmaktadır. Öyle ki Türk dizi ve film ihracatından elde edilen gelir, 2008 yılında 100 bin dolar iken 2017 yılı itibariyle 300 milyon dolar seviyesine ulaşmıştır. Türkiye’nin 2023 yılına kadarki hedefi ise 1 milyar dolar olarak belirtilmektedir. Diğer yandan Türk dizileri, Türkiye’nin uluslararası imajına önemli katkılar sağlamaktadır. Türk dizilerinin girdiği ülkelere Türk yaşam tarzı, tüketim biçimi ve Türk mekânları da girmektedir. Bununla birlikte Türk dizilerinin oluşturduğu ilgi, farklı coğrafyalarda farklı Türk ürünlerine dikkat çekmektedir. Dizi ve filmlerin içerik üretimleri ile Türkiye’nin sahip olduğu doğal, kültürel ve tarihi güzellikleri, Türk ürün ve hizmetleri görsel olarak ön plana çıkarmaktadır. Bu da Türkiye’nin kültürel değerlerinin yurt dışı tanıtımına büyük katkı sağlamaktadır (Habertürk, 2019).

Mısır, Somali, Etiyopya, Nijerya, Uganda, Kenya, Tanzania gibi birçok ülkede Türk dizileri ilgiyle izlenmekte ve Türk dizilerinin Afrika’daki etkileri gün geçtikçe artmaktadır (Milliyet, 2020). Öyle ki Türk dizileri sayesinde Mısır gibi Afrika ülkelerinde Türkçe kursuna gidenlerin sayısında büyük oranda artış olmuştur (Habertürk, 2019). Diğer yandan Somali’de Türk dizilerine yoğun talep

yaşanmaktadır (Sabah, 2018). Etiyopya’da ise en çok Türk dizileri izlenmekte ve dizilerle birlikte Türk kültür ve yaşantısı merak edilmektedir. Bununla birlikte İstanbul başta olmak üzere Türkiye’ye karşı hayranlık duyulmakta ve Türkiye, Afrikalılar tarafından en çok görülmek istenen ülke olmaktadır (Tessema ve Aktaş, 2016). Diğer yandan Nijerya’daki birçok izleyici, Türk dizilerinden etkilenmekte ve Türkiye’nin kültürel değerlerine özenmektedir. Öyle ki aile ile birlikte yemek yemek, aile üyelerinin birbirlerine destek olması, zor durumda olana yardım edilmesi gibi kültürel değerler, Nijeryalıların dikkatini çekmekte ve Türkiye’ye karşı sempati duymaktadırlar (Kılıç, 2019). Afrika halklarının Türkiye’ye olan sempatisi ise Türkiye’yi Afrika’da cazip bir ülke haline getirmektedir.

2.4.12. Akademisyenler ve Öğrenciler

Akademisyenler ve öğrenciler, Türkiye’nin kamu diplomasisi gelişiminde önemli aktörlerdir. Bu aktörlerin kamu diplomasisi alanında yaptıkları faaliyetler, Türkiye’nin Afrika’daki kamu diplomasisini geleceğe taşımaktadır. Öyle ki Türkiye’de eğitim gören Afrikalı öğrenciler ve değişim kapsamında Türkiye’ye gelen Afrikalı akademisyenler, ülkelerine döndüklerinde kendi halklarına Türkiye’yi anlatmaktadırlar. Diğer yandan Afrika’dan gelen akademisyenlerin Türkiye’de eğitim vermeleri, öğrenci hareketliliği kapsamında Türkiye’ye gelen Afrikalı öğrencilerin Türkiye’yi yakından tanımaları, Türkiye’deki akademisyenlerin Afrika ile ilgili eğitim vermeleri, üniversitelerde Afrika ile ilgili panel, sempozyum gibi etkinliklerin düzenlenmesi, Türkiye ve Afrika’nın karşılıklı olarak birbirini anlamasına, Türkiye’nin Afrika’ya yönelik kamu diplomasisinin sürdürülebilirliğine katkı sağlamaktadır.

Afrika’yı anlamaya ve Türkiye’nin Afrika’da anlaşılmasına yönelik olarak üniversitelerin desteğine ihtiyaç duyulduğu söylemi, ilk kez Afrika Açılım Eylem Planı’nda yer almıştır. Nitekim 2008 yılında Ankara Üniversitesi’nde açılan Afrika Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi (AÇAUM), bir üniversiteye bağlı olarak bu kapsamda açılan ilk Afrika Çalışmaları Merkezi olmuştur. Merkez, düzenlediği seminer ve sempozyumlarla Türkiye’nin, Afrika’yı daha iyi anlamasına ve Türkiye’nin Afrika’da daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmayı hedeflemiştir

(Ankara Üniversitesi, 2019). Zaman içerisinde Afrika ile ilgilenen üniversite ve araştırma merkezlerinin sayısı artmıştır. Öyle ki Gazi Üniversitesi'nde Afrika ve Orta Doğu Çalışmaları yüksek lisans programı, Kadir Has Üniversitesi'nde Orta Doğu ve Afrika Araştırma ve Uygulama Merkezi, Türk-Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi bünyesinde Afrika Enstitüsü, Orta Doğu ve Afrika Araştırmacılar Derneği (ORDAF), Afrika konularında araştırma yapan diğer üniversite ve kuruluşlar olmuştur (Oğurlu, 2017: 58). Ancak sayıları oldukça az olan bu kuruluşlar, Türkiye'nin bu alandaki açığını dolduramamaktadır. Üniversitelerdeki Afrika bölümü sayısının eksikliği, Afrika ile ilgili akademik çalışmanın yetersizliğine ve bu alanda eğitim gören öğrenci sayısının azlığına sebep olmaktadır. Oysaki yurtdışında eğitim alanında faaliyet gösteren Maarif Vakfı'nın Afrika'daki okul sayısı gün geçtikçe artmakta ve bu okullarda istihdam edilmek üzere Afrika konusunda yeterli donanımına sahip personele ihtiyaç duyulmaktadır. Öyle ki Vakıf, 2018 yılında Senegal, Fildişi Sahilleri ve Gine'de FETÖ'ye ait okulları devralmış, Senegal'de yeni okullar açmıştır (Özcan, 2019). Afrika genelinde ise Burundi'de 2, Cibuti'de 2, Çad'da 6, Ekvator Ginesi'nde 4, Etiyopya'da 4, Fildişi Sahili'nde 4, Gabon'da 4, Gambiya'da 3, Gana'da 1, Gine'de 10, Kamerun'da 14, Kongo'da 4, Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nde 4, Madagaskar'da 3, Mali'de 21, Moritanya'da 9, Nijer'de 10, Sao Tome de Principe'de 1, Senegal'de 13, Sierra Leone'de 2, Somali'de 7, Sudan'da 6, Tanzania'da 6, Tunus'ta 4 eğitim kurumu olmak üzere toplamda 24 Afrika ülkesinde Vakfa bağlı 144 eğitim kurumu bulunmaktadır (Maarif Vakfı, 2020). Afrika'da Maarif Vakfı'na bağlı okulların sayısı arttıkça, uzman personele olan ihtiyaç da artmaktadır. Ancak üniversitelerde Afrika konusunda uzman personel yetiştirecek yeterli fakülte bulunmamaktadır.

Maarif okullarının kamu diplomasisi alanında Afrika'daki bir diğer katkısı ise Türkiye'yi Afrikalı öğrencilerin gözünde cazip bir ülke haline getirmeleridir. Nitekim 2019 yılı itibariyle Mali, Gine, Moritanya, Sudan, Çad, Somali, Gabon, Kamerun, Nijer, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Ekvator Ginesi ve Fildişi Sahilleri gibi Afrika ülkelerindeki Maarif Vakfı'na bağlı okullarda eğitim gören öğrencilerin çoğunluğu mezun olduktan sonra eğitimlerine Türkiye'de devam etmeyi istemektedirler (Maarif Vakfı, 2019). Bununla birlikte Türkiye, diğer Afrikalı

öğrenciler ve akademisyenler tarafından da cazip bir ülke olarak görülmektedir. Nitekim 2017 yılı itibariyle Türkiye’de 12 bin 250 Afrikalı öğrenci eğitim alırken 134 Afrikalı öğretim elemanı ise Türkiye’de ders vermiştir (Kaplan, 2017). Afrika’da öğrenci ve akademisyen hareketliliğinde yaşanan bu gelişme, Türkiye’nin Afrika’daki varlığının ve sempatisinin artmasına, prestijli bir ülke olarak görülmesine etki etmektedir.

Akademisyen ve öğrencileri kamu diplomasisi alanında destekleyen ve değişim programı kapsamında önünü açan en önemli uygulama ise Mevlâna Değişim Programı’dır. Yurt dışındaki yükseköğretim kurumları ile Türkiye’deki yükseköğretim kurumları arasında öğrenci ve öğretim elemanı değişimine imkân veren program, bütün dünyadaki yükseköğretim kurumlarını kapsamaktadır. Programın başlıca amaçları ise,

- Türkiye’yi yükseköğretim alanında cazibe merkezi yapmak,
- Yükseköğretim kurumlarının akademik kapasitesini artırmak,
- Yükseköğretimin küreselleşme sürecine katkıda bulunmak,
- Türkiye’nin tarihsel ve kültürel değerlerini uluslararası alanda tanıtmak,
- Kültürlerarası etkileşimi artırmak olarak sıralanabilir (Akıllı, 2014: 15-16).

Türkiye’nin tarihi ve kültürel değerlerinin tanıtılmasına hizmet eden program sayesinde birçok Afrika öğrencisi, Türkiye’yi yakından tanıma fırsatı bulmuştur. Öyle ki program kapsamında 2013-2016 yılları arasında 53 Afrika devleti ile yapılan anlaşmalar doğrultusunda öğrenci ve öğretim üyesi değişimi yapılmıştır (Hürriyet, 2016). Bu sayede Türkiye’nin tarihi ve kültürel değerlerinin Afrika’ya tanıtılması sağlanmıştır.

Akademisyen ve öğrencilerin bir araya getirilerek, kamu diplomasisi alanında etkili aktörlerin yetiştirilmesine yardımcı olan kuruluş ise Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü olmuştur. Bu kapsamda koordinatörlük, akademik dünyanın katkı ve görüşlerini almak için Türkiye’nin çeşitli illerinde "Kamu Diplomasisi Panelleri" düzenlemiştir. Her ay Türkiye’nin farklı bir şehrinde bir üniversite ile işbirliği içerisinde düzenlenen panellere, uzman ve üst düzey bürokratlar da katılmıştır.

Panellerde üniversite öğrencilerinin ve akademisyenlerin, kamu diplomasisi ve Türk dış politikası hakkında bilgilendirilmesi sağlanmıştır. Koordinatörlük tarafından bugüne kadar Gaziantep, Kayseri, Kırıkkale, Çankırı, Bursa ve Kahramanmaraş illerinde gerçekleştirilen panellerin, Malatya, Antalya, Trabzon, İzmir, Erzurum gibi şehirlerde de devam ettirilmesi planlanmıştır. Koordinatörlüğün, akademisyenlerin ve öğrencilerin katılımı ile gerçekleştirdiği diğer bir etkinlik ise koordinatörlük bünyesinde düzenlenen Dış Politika Tanıtım Programları'dır. Programlar sayesinde dış politika ve ilgili alanlarda eğitim gören lisans, yüksek lisans, doktora düzeyindeki öğrenciler ile akademisyen ve uzmanlar, dış politikaya yön veren kurum ve karar alıcılar ile bir araya getirilmişlerdir. Program ile farklı kesimler arasında bir ilişki ağı kurulmaya ve bir diyalog zemini inşa edilmeye çalışılmıştır. Ankara'da düzenlenen programlara, Anadolu'nun çeşitli üniversitelerinden gelen öğrenciler katılmış ve dış politika kurumlarının işleyişini, öğrenciler yerinde görmüşlerdir. İlgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği içerisinde düzenlenen paneller ve tanıtım programları sayesinde kısa ve orta vadede Türk dış politikasının gündemine ve kurumsal işleyişine vakıf, gelişmeleri doğru değerlendirebilen uzmanların yetiştirilmesi hedeflenmiştir (KDK, 2019b). İletişim Başkanlığına devredilmiş olan koordinatörlüğün hedeflediği bu faaliyetlerin hayata geçirilmesi, kamu diplomasisi alanında uzman aktörlerin yetiştirilmesi açısından oldukça önem taşımaktadır.

2.5. Bölüm Değerlendirmesi

Bu bölümde Türkiye'nin yumuşak güç kaynakları Joseph Nye'nin bileşenleri üzerinden değerlendirilmiş, bu bileşene ayrıca tarihi değerler kavramı dâhil edilmiştir. Türk dış politikasında yumuşak gücün yeri ve önemi, Türkiye'nin etkili olduğu farklı bölgeler çerçevesinde ortaya konulmuştur. Türk dış politikasında kamu diplomasisinin gelişimi ise Soğuk Savaş öncesi ve Soğuk Savaş sonrası olarak iki bölümde değerlendirilmiştir. Kamu diplomasisi aktörleri olan kurumların Türk kamu diplomasisindeki etkisi, Afrika ölçeğinde anlatılmaya çalışılmıştır.

Türkiye'nin tarihi, siyasi, kültürel ve dış politika değerleri, yumuşak güç kaynakları kapsamında incelenmiştir. Tarihi değerler, cumhuriyetin kurulmasından önceki dönemde oluşturulan değerler olarak ele alınmış, Türkiye'nin yumuşak

gücüne sağladığı katkılar değerlendirilmiştir. Nitekim Osmanlı Devleti'nin dış politikasında sömürgecilik anlayışının olmaması, yabancı toplumların haklarına saygı gösterilmesi gibi değerleri, Türkiye'nin dış politikasında itibar görmesini sağlamaktadır. Diğer yandan siyasi değerler, cumhuriyetin kurulmasından sonraki dönem içerisinde ele alınmış; Türkiye'nin demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan haklarına saygı gibi evrensel değerlerinin yumuşak gücüne etkisi değerlendirilmiştir. Türk toplumunun yardımseverlik, hoşgörü, yabancı haklarına saygı, misafirperverlik gibi kültürel değerleri, yumuşak güç kapsamında incelenmiştir. Dış politika değerleri ise Türkiye'nin insani değerler çerçevesindeki faaliyetlerine göre ele alınmıştır.

Türkiye, uluslararası alanda görünen ve tanınan bir aktör olmak, ulusal tezleri için uluslararası kamuoyunun desteğini almak istemektedir. Bu kapsamda Türkiye, dış politikasında kamu diplomasisini kullanmaya başlamıştır. Öyle ki Soğuk Savaş sonrası dönemde ortaya çıkan fırsatları değerlendirmek isteyen Türkiye, yönünü bağımsızlığını kazanan Türk Devletlerine dönmüş ancak bu durum, Türk dış politikasında eksen kayması olarak yorumlanmıştır. Türk Devletlerinin uluslararası sisteme adaptasyonlarına yardımcı olmak, dostluk ve akraba ilişkilerini geliştirmek isteyen Türkiye, TİKA aracılığıyla Türk devletlerine yardım elini uzatmıştır. Türkiye, Türk devletlerine karşı insani değerlerini yansıtmaya çalışmış ancak kapasite ve vizyon yetersizliğine bağlı olarak kamu diplomasisinde istediği sonuçlara ulaşamamıştır.

Türkiye, Türk Devletlerine yönelik başlattığı kamu diplomasisi sürecini Balkanlar ve Orta Doğu'ya taşımış, bu bölgelerde bulunan akraba topluluklarına ulaşmaya çalışmıştır. Türkiye'nin bu bölgelerdeki faaliyetleri reaktif etki göstermiş, Türkiye'nin bölgesel cazibesi ve etkinliği artmıştır. Orta Doğu'da model ülke olarak ve Balkanlarda prestijli bir ülke olarak görülen Türkiye'nin bu başarısında kamu diplomasisi aktörlerinin büyük katkısı olmuştur. Başta TİKA olmak üzere birçok kamu diplomasisi kurumu, Türkiye'nin dış politika değerleri çerçevesinde hareket ederek Türkiye'nin amaçlarını gerçekleştirmesine yardımcı olmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’NİN AFRIKA’DA KAMU DİPLOMASİSİ

Afrika, dünyanın yüzölçümü ve nüfus yoğunluğu olarak ikinci en büyük kıtasıdır. Bir milyarı aşkın nüfusu olan kıtanın, kuzeyinde Akdeniz, güneyinde Hint Okyanusu, doğusunda Kızıldeniz ve Hint Okyanusu, batısında ise Atlas okyanusu ile büyük bir ada niteliği taşımaktadır. Kıtada diplomatik kapsamda egemen devlet olarak kabul edilen 54 devlet bulunmaktadır. Afrika’daki çoğu ülke, başkanlık sistemi ile yönetilmektedir ancak demokratikleşme süreci içerisinde birçok askeri darbeler ve askeri diktatörlüklerle karşılaşmıştır. İstikrarsızlık ve kötü yönetim, birçok ülkede etnik grupların marjinalleşmesine ve iç savaşların yaşanmasına sebep olmuştur. Afrika’da 1960 ve 1980 arasında 70’den fazla darbenin olduğu ve 13 ülke liderinin suikasta uğradığı görülmüştür. Afrika ülkelerindeki bu istikrarsızlık, açlık, yoksulluk gibi sosyal sorunları da beraberinde getirmiştir. 21.yy.’de çatışmaların azalması ve istikrarın artmasıyla birlikte, Afrika’ya yönelik dış yardımlar da artmaya başlamıştır. İletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte Afrika, dünya ile ilişkilerini artırmış (Yıldız, 2013), başta Türkiye olmak üzere birçok devlet Afrika’ya yönelmeye başlamıştır. Kamu diplomasisi alanında küresel bir rekabet alanı haline gelen Afrika, son dönemde Türkiye’nin dış politikasında önemli bir noktaya gelmiştir.

Türkiye, Afrika’ya yönelik ilk açılımını 1998 yılında hazırlanan Afrika Açılım Eylem Planı ile başlatmıştır. Eylem planı ile Türkiye, Afrika’daki geçmişten gelen olumsuz siyasi imajını düzeltmek; tarihi, siyasi ve kültürel bağlarının olduğu Afrika ile ilişkilerini samimi ilişkilere dayandırmak istemiştir. Bu nedenle Türkiye, Afrika’ya sömürgeci veya çıkarıcı bir yaklaşımdan ziyade insani değerlere önem veren bir ülke olarak yaklaşmıştır (TCCB, 2017). Afrika’nın sorunlarına çözüm üretme gayreti içerisinde olan Türkiye, Afrika’da kalıcı bir müttefik olmak için aktif kamu diplomasisi faaliyetleri yürütmektedir. Bu faaliyetlerle Türkiye, Afrika’da prestijini artırmak, tanınmak ve çekici bir ülke olmak istemektedir. Ancak Türkiye, Eylem Planı dâhilinde, söylemlerini çoğunlukla yerine getirememiştir. Kapasite sorununa bağlı olarak kamu diplomasisi alanında ilk başlarda çok fazla etkili

olamayan Türkiye, Birinci ve İkinci Afrika Zirveleri sonrasında büyük ilerlemeler kaydetmiştir.

3.1. Türkiye'nin Afrika'daki Yumuşak Gücü

Türkiye'nin tarihi, siyasi, kültürel ve dış politika değerlerinden oluşan yumuşak güç kaynakları bulunmaktadır. İç ve dış faktörlere bağlı olarak Türkiye, bu kaynaklarını etkili olarak kullanamamıştır. Afrika ile ilişkilerde yapılan siyasi hatalar, Türkiye'nin tarihi ve kültürel bağlarının güçlü olduğu Kuzey Afrika'da bile Türkiye'nin prestij ve itibar kaybı yaşamasına sebep olmuştur. Ancak Türkiye, son dönemde yumuşak güç kaynaklarını harekete geçirmesiyle birlikte tarihi ve kültürel bağlarının zayıf olduğu SAA'da dahi cazip bir ülke olmaya başlamıştır.

3.1.1. Kuzey Afrika

Türkiye'nin tarihi değerler içerisinde yer alan özellikleri, Türkiye'nin Kuzey Afrika'daki yumuşak gücüne olumlu katkılar sağlamıştır. Nitekim Türkiye, tarihinde hiçbir zaman Kuzey Afrika'da sömürgeci bir devlet olarak bulunmamıştır. Hâlbuki özellikle Avrupalı devletler, Kuzey Afrika'yı kendi çıkarları doğrultusunda işgal ederek, sömürge alanı haline getirmişlerdir. Bu yüzden Kuzey Afrika ülkeleri ile Avrupalı devletlerin tarihteki ilişkisinin daha ziyade sömürgecilik eksenine dayandığı söylenebilir. Nitekim Afrika'ya yönelik sömürge faaliyeti, ilk kez Portekiz tarafından Kuzey Afrika'da Faslılara ait olan Ceuta Limanı'nın işgal edilmesiyle başlamıştır. Portekiz'i takiben zamanla İspanya, Hollanda, Fransa ve İngiltere, Afrika'da sömürge yarışına girmişlerdir. Çıkarlarını artırmak isteyen Avrupalı devletler, Afrika'da öncelikli olarak Kuzey Afrika'daki Müslüman tüccarların faaliyetlerine son vererek Akdeniz ticaretine hâkim olmak istemişlerdir. Bununla birlikte Afrika'daki altınları Avrupa'ya götürerek maddi kayıplarını karşılamak ve Uzakdoğu ülkelerine kadar giderek hâkimiyet alanlarını genişletmeyi amaçlamışlardır. Avrupalı devletlerin sömürge yarışına daha sonraları ulusal birliğini tamamlayan Almanya, İtalya ve Belçika gibi ülkeler de dâhil olmuş ve Afrika, genel bir sömürge bölgesi haline gelmiştir. Avrupalı devletlerin Afrika'daki değerli madenleri ele geçirerek kıtaya hâkim olmaları, zaman içerisinde ABD, SSCB ve

Çin'in de dikkatini çekmiş ve bu ülkeler de Afrika'ya yönelmeye başlamışlardır (Daban, 2017: 71-75). Günümüzde ise Afrika, birçok ülkenin küresel rekabet alanına haline gelmiştir.

Türkiye, tarihinde hiçbir zaman Kuzey Afrika'ya sömürgeci bir anlayışla yaklaşmamıştır. Nitekim Osmanlı Devleti, Kuzey Afrika'yı sömürgeleştirmemiş hatta sömürgeci devletlerin karşısında olmuştur. Tarihte Tunus, Cezayir, Mısır, Libya gibi Kuzey Afrika devletleri ya bütünüyle ya da bir bölümü ile yüz yıllar boyunca Osmanlı devletinin yönetiminde kalmasına rağmen Osmanlı Devleti, Kuzey Afrika toplumlarının siyasi, sosyal ve ekonomik haklarına saygı göstermiştir. Bu yakın ilişkiye bağlı olarak Osmanlı Devleti, 16. yy.'de Doğu Afrika'daki Portekizlilerin sömürge faaliyetlerini durdurmak için çeşitli deniz seferleri düzenlemiştir. Diğer yandan Kuzey Afrika'da yerel halkın desteğini de alarak İspanya'nın Afrika'da yayılmasını önlemiştir. Bu sayede Cezayir, Tunus, ve Trablusgarp, Garp Ocakları adı altında özerk bir yönetime kavuşmuştur (Hazar, 2016: 23). Osmanlı Devleti'nin zor durumda olan Kuzey Afrika devletlerine destek olması, Türkiye'nin tarihi değerlerinin bir parçasıdır. Bu özellik, Afrika halklarının Türkiye'ye olan yakınlığının ve sempatisini artırmakta, Kuzey Afrika'da kamu diplomasisi faaliyeti gösteren diğer Batılı devletler karşısında Türkiye'yi avantajlı konuma getirmektedir. Nitekim Dışişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Büyükelçi Birnur Fertekliğil, 21 Kasım 2012 tarihinde Dışişleri Komisyonunda yapılan toplantıda, Osmanlı Devleti'nin sömürge karşıtı politikaları ile Afrika'da yerel halkların kalbini ve güvenini kazandığını, Türkiye'nin Afrika politikalarında sonuç almaya başlamasının temelinde yatan nedenlerin bir tanesinin de tarihindeki bu özelliği olduğunu ifade etmiştir. Fertekliğil, ayrıca çeşitli Afrika ülkelerinde ve halklarında halen Türkiye ve geçmişine yönelik sempatinin olduğunu belirtmiştir (TBMM, 2012: 7).

Türkiye'nin tarihi değerler kapsamında Kuzey Afrika'daki yumuşak gücüne etki eden diğer bir özelliği ise bağımsızlığa önem veren bir ülke olmasıdır. Nitekim Türkiye'nin bağımsızlığı için verdiği Kurtuluş Savaşı, Kuzey Afrika ülkeleri için örnek oluşturmuştur. Bu bağlamda Kuzey Afrika ülkeleri, 1950'ler boyunca bağımsızlık için emperyalist güçlere karşı verdikleri mücadelede Türkiye'yi örnek almışlardır. Nitekim Tunus Devlet Başkanı Habib Burgiba, "Mustafa Kemal'in

kişiliği, halk kitlelerinin ayaklanması ve halk mücadelelerinin ölçüsü olmuştur. Bu mücadeleler onun ölümünden sonra genişlemiştir. Doğu ve Batı Blokları arasındaki üçüncü dünyaya da sirayet etmiş ve onu, sömürge tahakkümünden kurtarmıştır.” şeklinde ifade etmiştir (Özdemir, 2007: 198).

Tarihi değerler kapsamında Avrupalı devletler karşısında birçok avantajı bulunan Türkiye’nin siyasi değerler bakımından çok avantajlı olduğu söylenemez. Nitekim Osmanlı döneminde Kuzey Afrika ile ilişkiler önemli bir seviyeye gelirken, Cumhuriyetin kurulmasından sonra inişli çıkışlı bir süreç izlemiştir. Öyle ki Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye, Kuzey Afrika ile olan ilişkilerine Osmanlı Devleti kadar özen gösterememiş ve Batı’ya yakın olmayı tercih etmiştir. Truman Doktrini ve Marshall Planı çerçevesinde ABD’den yardım alan, NATO’ya üye olan Türkiye, 1950’ler boyunca Batı’ya olan bağlılığını devam ettirmiş, Kuzey Afrika ülkelerini ise görmezden gelmiştir. O dönemde Türkiye, güvenlik endişeleri sebebiyle Batı ile ittifak içerisinde olmuş, Kuzey Afrika ülkelerine ilgi gösterememiştir. Bu sebeptendir ki Kuzey Afrika ile ilişkileri çoğu zaman ikinci planda kalmıştır. Dekolonizasyon süreciyle birlikte Türkiye’nin Kuzey Afrika ülkelerine yönelik tavrı ilişkilerin bozulmasına, Türkiye’nin Kuzey Afrika’da siyasi değerler kapsamında prestij kaybı yaşamasına sebep olmuştur.

Türkiye, dekolonizasyon sonrası bağımsızlıklarını kazanmaya başlayan Kuzey Afrika devletlerine yeteri kadar destek olmaması, Türkiye’nin Kuzey Afrika’daki yumuşak gücünü olumsuz yönde etkilemiştir. Nitekim Türkiye, 1951 ve 1953 yıllarında BM Genel Kurulu gündemine Fas’ın bağımsızlığı konusu geldiğinde bağımsızlığının erteleme için oy kullanmıştır. Yine Fas ile ilgili olarak 1952’de ise sorunun, Tunus ile Fransa arasındaki bir iç mesele olduğunu ifade etmiştir. Cezayir’in Fransa’ya karşı bağımsızlık mücadelesi verdiği dönemde Türkiye, müttefiki olan Fransa yanında yer almıştır. Cezayir’in bağımsızlığı için BM’de yapılan oylamada ise Fransa’nın çekimser oy kullanmasına karşın Türkiye’nin aleyhte oy kullanması, ilişkileri bozan diğer bir gelişme olmuştur. Bütün bu yaşananlar sonrasında Türkiye ile Kuzey Afrika ülkeleri arasındaki ilişkiler gerilmiş ve uzun bir zaman düzelmesi mümkün olmamıştır. Düzelmesi yönünde adım atılmadığı gibi 1955 yılında yapılan Bandung Konferansı’nda Türkiye’nin sergilediği

tutum, ilişkileri kopma noktasına getirmiştir. Türkiye, konferansta bağımsızlıklarını yeni kazanmış veya kazanmak üzere olan Kuzey Afrika ülkelerine karşı kendi tarihiyle çelişir bir tavır sergilemiştir. Türkiye, konferansta ABD veya Rusya'nın yönetimi altına girmek istemeyen ve uluslararası sistemde kendi başlarına var olabileceklerini göstermek isteyen Kuzey Afrika ülkelerinin karşısına tam anlamıyla zıt tezlerle çıkarak, Kuzey Afrika ülkelerini hayal kırıklığına uğratmıştır. Türkiye, Kuzey Afrika ülkelerine taraf belirtmeleri için ısrar ederek, ABD yanlısı bir politika izlediğini göstermiştir. Diğer yandan Mısır'da Süveyş Kanalı'nın millileştirilmesi meselesinde Türkiye'nin müttefikleri olan Fransa ve İngiltere yanında yer alması, Türkiye'nin Mısır ile ilişkilerini bozulmasına sebep olmuştur. 1956 yılında patlak veren Süveyş Kanalı krizinde yine Türkiye'nin, İngiltere'yi desteklemeye yönelik aşırı tutumu ve Batı yanlısı dış politikası, Mısır için hayal kırıklığı olmuştur (Tepeciklioğlu, 2012: 66-72). Tarihinde bağımsızlık mücadelesi vermiş ve siyasi değerler kapsamında egemenliğe önem veren Türkiye'nin uluslararası toplantılarda değerlerine uygun olarak hareket etmemesi, Kuzey Afrika'daki itibarının zedelenmesine sebep olmuştur.

Türkiye'nin siyasi değerler kapsamında Kuzey Afrika'da prestij kaybına uğraması, Türkiye'ye karşı güven kaybını da beraberinde getirmiştir. Bu güven kaybı, Türkiye'nin haklı olduğu Kıbrıs sorununda haksız duruma düşmesine sebep olmuştur. Nitekim Kıbrıs Cumhuriyeti'nin 1960 yılında kurulmasından sonra Türk tarafına yönelik saldırılar artmış; bunun üzerine Türkiye, 1964 yılında Ada'ya müdahale kararı almıştır. BMGK, müdahaleyi engelleyerek Kıbrıs'a barış gücü göndermiştir. Konsey'in 4 Mart 1964 yılında aldığı 186 sayılı karara göre BM, egemen Kıbrıs Cumhuriyeti'ne yönelik durumu kötüleştirebilecek veya uluslararası barışı tehlikeye sokabilecek bir harekettten veya hareket tehdidinden kaçınılması çağrısında bulunmuştur (Duran, 2008: 123-124). Bütün bu gelişmeler karşısında Türkiye, Kıbrıs sorunu konusunda uluslararası alanda desteğe ihtiyacının olduğunu fark etmiştir ve Kuzey Afrika ülkeleri ile ilişkilerinin düzeltilmesi gerektiğini anlamıştır. Özellikle 1960 sonrası bağımsızlıklarını kazanmaya başlayan ve BM'de büyük bir çoğunluğa sahip olan Kuzey Afrika devletlerinin Kıbrıs sorunu ile ilgili lehte vereceği oylar, büyük önem taşımıştır. Bütün bu gelişmeler sonrasında Kuzey

Afrika, Türkiye için önemli bir bölge haline gelmiştir. Ancak Bağlantısızlık Hareketi içinde yer alan Kuzey Afrika ülkeleri, Kıbrıs konusunda başlangıçtan itibaren Yunanistan'ın tezine destek vermiş ve Yunanistan lehine oy kullanmışlardır. Hatta 1964 yılında düzenlenen ikinci Bağlantısızlar Konferansı'nda yayınlanan kararda, Kıbrıs'ın toprak bütünlüğüne saygı gösterilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu durumlardan ders çıkartan Türkiye, 1964 yılında Kuzey Afrika ülkelerine iyi niyet heyetleri gönderse de kısa vadede sonuç alması mümkün olmamıştır (Tepeciklioğlu, 2012: 73).

Türkiye'nin Kuzey Afrika'da kültürel değerlerini yansıtan birçok eserini ve kültürel unsurunu görmek mümkündür. Nitekim Kuzey Afrika'da büyük izler bırakan Osmanlı'nın bu kıtada birçok eseri görülmektedir. Osmanlı, Afrika'da genişlemesiyle birlikte 1518 yılında Cezayir'de, 1528 yılında Kahire'de, 1534 yılında Tunus'ta mimari eserler yapmıştır. Yine Eritre, Musavva, Sudan, Sevakın, Cezayir gibi birçok yerde halen Türk mimari eserleri, giyecekleri, yemekleri görülmektedir. (Öztuna, 1986: 181 – 182). Bu eserler, Türkiye'nin Kuzey Afrika ile olan tarihi ve kültürel bağlarının bir göstergesidir. Bununla birlikte Türkiye'nin yardımlaşma, hoşgörü, insani değerlerinin ön planda olması, yabancı haklarının korunması gibi kültürel değerleri, Kuzey Afrika'da Türkiye'nin prestijini artırmaktadır. Nitekim 2010 yılında BİLGESAM tarafından Kuzey Afrika'da yapılan bir anket çalışması, bu durumu destekler niteliktedir. Ankete göre Mısırlıların %76,8'i Türk toplumunu misafirperver olarak, %72,5'u yardımsever, %70,2'si hoşgörülü olarak görmektedir. Yine Kuzey Afrika ülkesi olan Fas'ta ise Faslıların %64,9'u Türk toplumunu misafirperver, %62,1'i yardımsever, %61,5'i hoşgörülü olarak tanımlamaktadır (Aktaran: Bilgiç ve Akyürek, 2011: 29). Görülüyor ki Türkiye'nin bölgedeki kültürel değerleri, Afrika toplumunun Türkiye'ye olan sempatisine olumlu katkılar sağlamıştır.

3.1.2. Sahra Altı Afrika

Türkiye, tarihi ve kültürel bağlarının zayıf olduğu SAA'da yumuşak güç kaynaklarını etkili bir şekilde kullanamamaktadır. İç sebeplerin yanı sıra dış sebeplere de bağlı olarak Türkiye, bölgede Kuzey Afrika'daki gibi etkili bir yumuşak

güce sahip değildir. Nitekim Batılı devletler sömürge geçmişlerine bağlı olarak SAA'da Türkiye'ye oranla daha çok varlık göstermektedir. Batılı devletlerin sömürge bölgelerine kendi dil, sanat ve kültürlerini aktarmış olmaları, kamu diplomasisi alanında bu devletlere avantajlar sağlamaktadır. Türkiye ise bölgede daha çok tanınmak ve bölge halkına kendini anlatabilmek için kamu diplomasisi faaliyetlerine ağırlık vermektedir. Ancak Türkiye'nin bölgedeki başarılı kamu diplomasisi faaliyetleri, İngiltere ve Fransa gibi geleneksel sömürgeci devletleri rahatsız etmektedir. Öyle ki İngiltere, Türkiye'nin Somali konusundaki faaliyetlerini yakından takip ederek karşı hamleler yapmaktadır. Diğer yandan dilini, kültürünü, dinini Afrika'nın birçok ülkesine yerleştirmiş olan Fransa ise Türkiye'nin bölgede ilerlemesini istememektedir (TBMM, 2012: 20).

Türkiye'nin tarihi değerleri kapsamında Kuzey Afrika'da olduğu gibi SAA ülkelerine de sömürgeci bir yaklaşımı olmamıştır. Nitekim Osmanlı Devleti, Sudan, Eritre, Etiyopya, Cibuti, Somali, Nijer ve Çad gibi bazı SAA ülkelerinde kısmen hâkimiyet sürdürmüş ve bu süre zarfında bu ülkelere yönelik sömürge faaliyetinde bulunmamıştır. Tüm bu süreç değerlendirildiğinde Türkiye, Afrika'ya yönelik söylemlerinde tarihi değerler kapsamındaki bu özelliğe vurgu yapmaktadır. Nitekim Cumhurbaşkanı Recep Tayip Erdoğan, Tanzanya İş Formu'nda Türkiye'nin ecdadının Afrika'daki bin yıllık tarihinde sömürgecilik lekesinin olmadığını, emperyalist amaçlarla kesinlikle hareket etmediğini, buna bağlı olarak Türk milletinin de Afrika'ya yönelik ilgisinin çıkara değil, gönül bağına dayandığını ifade etmiştir (Görçin, 2017). Nitekim Osmanlı Devleti, yönetiminde olmayan SAA devletleri ile de din, güvenlik, ticaret, siyaset ve ekonomik gibi alanlarda yakın ilişki içerisinde olmuştur. Bununla birlikte sömürgeci Batılı devletlerin Kuzey Afrika'daki ilerleyişine engel olarak, SAA ülkelerini de sömürgecilik faaliyetlerine karşı korumuş (Hazar, 2016: 23), Kenya ve diğer bölgelerin yardım taleplerine karşılık vermeye çalışmıştır. Örneğin Emir Ali Bey komutasındaki Osmanlı Donanması, Kenya'ya yardım ederek 1585 yılında bölgenin en önemli limanı olan Mombasa'yı Portekiz işgalinden kurtarmıştır. Osmanlı Devleti'nin yardımları, Afrika'da karşılık bulmuş ve karşılıklı ilişkilerde samimiyet oluşmuştur. Öyle ki Osmanlının insani değerlerini bilen Madagaskar Adasındaki Müslümanlar, 93 Harbi ve Birinci Dünya

savaşı gibi Osmanlı'nın zor dönemlerinde, Osmanlı'ya yardımcı olmak için kendi aralarında para toplamış ve göndermişlerdir (Çomak, 2011: 204-205). Osmanlı, Afrika toplumlarının güvenini ve itibarını kazanmış; yumuşak güçteki başarısını, Türkiye'ye tarihi bir değer olarak miras bırakmıştır.

Batılı devletler ise SAA'yı bir sömürge alanına dönüştürerek, adeta sömürge yarışı içerisine girmişlerdir. Dekolonizasyon sürecinden sonra ise kılıf değiştirerek misyonerlik faaliyetleri adı altında sömürge faaliyetlerine devam etmişlerdir. Zira misyonerlik, SAA'nın yer altı ve yer üstü kaynaklarını ele geçirmek için önemli bir araç olarak kullanılmıştır. Sosyal, ekonomik, sağlık, eğitim gibi birçok alanda sorunlarıyla baş başa kalmış olan SAA toplulukları, uygarlaştırma adı altında yürütülen misyonerlik faaliyetleri ile oyalanmışlardır. Öyle ki Kenya'nın kurucu devlet başkanı Jomo Kenyatta, "Batılılar geldiklerinde ellerinde İncil, bizim elimizde topraklarımız vardı. Bize gözlerimizi kapayarak dua etmeyi öğrettiler. Gözümüzü açtığımızda, bizim elimizde İncil, onların elinde topraklarımız vardı." şeklindeki ifadesi ile Avrupalıların misyonerlik adı altında yaptıkları sömürgecilik faaliyetlerini özetlemektedir (Daban, 2017: 77).

SAA'da halen aktif bir şekilde yürütülmekte olan misyonerlik, SAA halklarını oyalama aracı olarak kullanılmaktadır. SAA'nın birçok yerinde var olan kiliselerde görev yapan misyonerler, SAA halklarını kendi istekleri doğrultusunda yönlendirmektedir. Medeniyet ve modernleşme algısı içerisinde yapılan bu faaliyetler ile SAA toplumları, etkilenmeye çalışılmaktadır. Yoksul ve yardıma muhtaç halde olan halk, arkası boş olan bu vaatlere çaresizlik nedeniyle inanmak zorunda kalmaktadır. Örneğin Liberya'da Batı toplumlarının uygarlık ve medeniyet algısı içerisinde yürüttükleri misyonerlik faaliyetlerinin Liberya halkına fayda sağlamadığı görülmektedir. Kiliselerde hafta sonu müzik eşliğinde düzenlenen etkinlikler, her pazar düzenli olarak başkent Monrovia'nın caddelerinde koşularak yapılan spor faaliyetleri, halk tarafından Batı'nın getirdiği medeniyet olarak düşünülmektedir. Oysaki iç savaşın yaşandığı dönemden bu yana Batı kontrolündeki Liberya'da ekonomik, sosyal ve kentsel hiçbir iyileşme olmamıştır. Medeniyet ve uygarlık bahanesiyle yapılan misyonerlik faaliyetleri, oyalama aracı olarak kullanılmıştır.

Türkiye, Kurtuluş Savaşı ile Kuzey Afrika ülkelerine olduğu gibi SAA ülkelerine de örnek olmuştur. Nitekim Madagaskar Dışişleri Bakanı Marcel Ranjeva, 2007 yılında İstanbul’da düzenlenen En Az Gelişmiş Ülkeler Bakanlar Konferansında “sömürgecilere karşı savaş veren çağdaş ve modern Türkiye, Atatürk önderliğinde hepimize örnek oldu” diyerek Türkiye’yi örnek aldıklarını ifade etmiştir (Doğan, 2007). Türkiye’nin Kurtuluş Savaşı ile sömürgecilere karşı verdiği bağımsızlık mücadelesi, tarihi değerlerinin bir parçasını oluşturmuştur. Türkiye’nin tarihi değerleri içerisinde yer alan bu özelliği, SAA’da prestij kazanmasını sağlamıştır.

Tarihi değerler kapsamında SAA’da önemli yumuşak güç kazanımları elde eden Türkiye ne var ki siyasi değerler kapsamında aynı başarıyı yakalayamamıştır. Nitekim Türkiye, BM’de SAA ülkelerinin yanında olmamıştır. Öyle ki Türkiye, Ruand ve Urundi’de BM nezaretinde özgür seçim yapılması teklifinde bulunmuş ve Moritanya’nın bağımsızlığının oylanması konularında çekimser kalmıştır (Tepeciklioğlu, 2012: 67). Demokratik ve bağımsız ülke modelini destekleyen Türkiye, siyasi değerlerine aykırı bir tutum sergileyerek SAA’da güven kaybı yaşamıştır. Ancak Türkiye, son dönemde bölgede yürüttüğü etkili kamu diplomasisi faaliyetleri sayesinde siyasi değerler noktasındaki imajını düzeltmeyi başarmıştır. Nitekim BİLGESAM’ın 2010 yılında yaptığı anket çalışmasına göre Senegallilerin %67,4’ü ve Tanzanyalıların %61,4’ü Türkiye’nin gelişmiş bir demokrasiye sahip olduğunu ifade etmişlerdir (Aktaran: Bilgiç ve Akyürek, 2011: 41).

Türkiye’nin kültürel değerler kapsamında SAA’da sömürgeci devletler kadar çok fazla izi olmasa da günümüzde durumun değişmeye başladığı söylenebilir. Öyle ki Türkiye, misafirperverlik, yabancı toplumlara karşı hoşgörülü olma, insani değerlerin ön planda olması gibi kültürel özelliklerini, SAA toplumlarına yansıtmaya başlamıştır. Nitekim BİLGESAM’ın Tanzanya ve Senegal’de yaptığı anket çalışması, bu durumu destekler niteliktedir. Senegal’de ankete katılanların %75,7’si Türk toplumunu misafirperver, %70,1’i yardımsever, %70,5’i hoşgörülü olarak ifade etmişlerdir. Yine Tanzanya’da ankete katılanların %65,3’ü Türk toplumunu misafirperver, %64,5’i yardımsever, %61,3’ü hoşgörülü olarak belirtmişlerdir (Aktaran: Bilgiç ve Akyürek, 2011: 30). Diğer yandan Türkiye, SAA’da cazip ve çekici bir ülke olmaya başlamıştır. Öyle ki BİLGESAM’ın anketine göre

Tanzanyalıların %13,2'si ABD'de, %12,2'si Türkiye'de, %10,6'sı İngiltere'de, %1,9'u Fransa'da yaşamak istemektedir. Senegallilerin ise %15,5'i ABD'de, %15,5'i Türkiye'de, %12,3'ü Fransa'da, %7,1'i İngiltere'de yaşamak istemektedir (Aktaran: Bilgiç ve Akyürek, 2011: 38-39). SAA'da kültür çalışmalarına oldukça ağırlık veren Batılı devlet karşısında elde edilen bu sonuç, Türkiye'nin bölgedeki prestiji açısından oldukça önemlidir. Hâlbuki Fransa'nın yurtdışı dil ve kültür merkezi olan Instituts Francais'lar ve Fransız Enstitüleri, Afrika'da oldukça güçlü bir varlığa sahiptir. Bilhassa kurumların Senegal, Madagaskar, Çad ve Namibya gibi ülkelerde en yüksek seviyede uluslararası kültürel varlığa sahip oldukları söylenebilir. Ayrıca Fransızca dili ve kültürünün yayılması için çalışan Alliances Francaises'a da Fransa'nın bölgedeki diğer etkili kurumudur (Gouveia ve Plumridge, 2005: 36 – 37). Benzer şekilde diğer sömürge devletleri de bölgede etkin bir varlığa sahipken Türkiye'nin kültürel değerlerini daha etkili bir şekilde anlatabilmiş olması, Türkiye'nin cazip bir ülke olduğunu göstermektedir.

Türkiye'nin Afrika'daki yumuşak gücüne etki eden diğer bir bileşen ise dış politika değerleridir. Türkiye dış politikasında çoğu zaman kendi çıkarlarının ötesinde Afrika'nın sesi olmaya ve Afrika'nın sorunları için uluslararası kamuoyunu harekete geçirmeye çalışmaktadır. Nitekim Cumhurbaşkanı Recep Tayip Erdoğan, 2016 yılında Uganda'ya yaptığı ziyarette Türkiye olarak uluslararası platformlarda Afrika'nın sesi olmaya gayret ettiklerini; G-20 Dönem Başkanlığı yürüttükleri yıl içerisinde gelişmekte olan ülkeler ile G-20 ülkeleri arasındaki ilişkileri güçlendirmenin, en temel önceliklerinden birisi olduğunu; bu çabaların odağında ise hiç kuşkusuz Afrika olduğunu ifade etmiştir (TCCB, 2016). Nitekim Türkiye, söylemlerini yerine getirmiş ve özellikle Somali başta olmak üzere SAA'daki ülkelerin sesi olmuştur. Öyle ki Somali halkı, Türkiye'nin Somali'nin sorunlarını uluslararası gündeme getirmesinden dolayı memnuniyetlerini dile getirmektedir (TBMM, 2012: 12).

Türkiye'nin dış politika değerleri kapsamında yumuşak gücüne etki eden diğer bir özelliği ise insani değerleri ön planda tutmasıdır. Nitekim Türkiye, açlık, yoksulluk gibi birçok sosyal sorunlarla mücadele eden Afrika'ya yönelik insani yardımlarda bulunmaktadır. Bu kapsamda Cumhurbaşkanı Recep Tayip Erdoğan,

2017 yılında Tanzanya’da düzenlenen Türkiye-Tanzanya İş Formunda, Türkiye’nin Afrika’nın sorunlarına çözüm üretme gayreti içerisinde olduğunu, sadece Afrika’nın sesi olmanın ötesinde diplomatik destek, teknik ve insani yardımlar konusunda da ön sıralarda olduklarını ifade etmiştir (TCCB, 2017b). Zira Türkiye, özelde SAA’nın genelde bütün Afrika’nın uluslararası platformlarda sesi olamaya gayret göstermektedir. Türkiye, Afrika ülkelerinin sorunlarının çözümü için uluslararası kamuoyunu harekete geçirme gayretinde olması ve insani değerleri ön planda tutması, Afrika’daki yumuşak gücüne olumlu yönde etki etmektedir. Öyle ki Afrikalı devletler, Türkiye’nin İstanbul’da Mayıs 2011’de ev sahipliğini üstlendiği Birleşmiş Milletler 4. En Az Gelişmiş Ülkeler Konferansı’nda, Türkiye’nin aktif ve yapıcı politikalarını memnuniyetle karşıladıklarını belirtmişlerdir (Dışişleri Bakanlığı, 2019c). Bununla birlikte Türkiye, TİKA başta olmak üzere kurumları aracılığıyla SAA’ya insani değerlerinin bir özelliği olarak birçok yardımda bulunmaktadır. Kamu diplomasisi faaliyetleri kapsamında yapılan bu yardımlar, Türkiye’nin bölgesel varlığını daha çok artırmaktadır.

3.2. Türkiye’nin Afrika’daki Kamu Diplomasisi Stratejisi

Türkiye, Soğuk Savaş’tan sonra dış politikasında çeşitlenmeye gitmiş, Batı dışındaki farklı bölgelere yönelmeye başlamıştır. Bu kapsamdaki bölgelerden birisi de Afrika olmuştur. Türkiye’nin Afrika ile ilgili ilk kapsamlı planı, 1998 yılında İsmail Cem’in Dışişleri Bakanı olduğu dönemde yapılmıştır. Dışişleri Bakanlığı koordinasyonunda hazırlanan Eylem Planı’na göre Afrika ülkeleri ile ilişkilerin geliştirilmesi için aktif olarak kamu diplomasisi faaliyetlerinin yürütülmesi gerektiği belirtilmiştir. Kamu kuruluşları ve özel sektör temsilcilerinin katıldığı toplantı sonrasında hazırlanan plan, Afrika Açılım Eylem Planı olarak hayata geçirilmek istenmiştir. (Bayram, 2014). Türkiye, Eylem Planı ile Afrika’ya ayrı bir önem verdiğini göstermiştir. Afrika açılımı ile başlayan ilişkiler, zaman içerisinde kurumsallaştırılarak ortaklığa dönüştürülmüştür.

Afrika’ya yönelik ikinci önemli adım, 2005 yılında Afrika Yılı ilan edilmesiyle atılmıştır. Türkiye’nin bu yaklaşımı Afrika’da olumlu karşılanmıştır. Öyle ki Türkiye, 12 Nisan 2005’te Afrika Birliğinde gözlemci statüsü edinmiş ve 2008

yılında 10. Afrika Birliği Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'nde alınan karar ile Afrika Birliğinin stratejik ortaklarından birisi olmuştur. Diğer yandan Türkiye, 2008 yılında yaptığı başvuru sonucunda, Afrika Kalkınma Bankası ve Afrika Kalkınma Fonu'nun bölge dışından 25. üyesi olmuştur (Fırat, 2012: 814-815). Bu gelişmelere bağlı olarak Türkiye, aynı yılın Ağustos ayında İstanbul'da Türkiye-Afrika İşbirliği Zirvesi düzenleyerek, Afrika ile ilişkilerde yeni bir yol haritası belirlemiştir. Zirveye, 49 Afrika ülkesi, Afrika Birliği ile birlikte 11 uluslararası ve bölgesel örgüt temsilcisi katılmıştır. Zirve sonucunda Türkiye-Afrika İşbirliği İstanbul Deklarasyonu yayınlanmış, Ortak Bir Gelecek İçin İşbirliği ve Dayanışma ile Türkiye-Afrika Ortaklığı İçin İşbirliği Çerçevesi belgeleri kabul edilmiştir. Deklarasyonda ortaklığa rehberlik edecek ilkeler belirlenmiştir. Türkiye-Afrika Ortaklığı İçin İşbirliği Çerçevesi Belgesinde ise işbirliği yapılacak alanlar ve hedefler tespit edilmiştir (Dışişleri Bakanlığı, 2019c). Belgede Addis Ababa, Hartum ve Dakar'da TİKA'nın bölgesel koordinasyon ofisi kurarak Afrika ülkelerine kalkınma yardımı sağlama gayretinde olduğuna vurgu yapılmıştır. Ticaret ve yatırım, tarım, tarım ticareti, kırsal kalkınma, su kaynaklarının yönetimi, sağlık, barış ve güvenlik, altyapı, enerji, ulaştırma, kültür, turizm, eğitim, medya, enformasyon ve iletişim teknolojisi gibi alanlarda işbirliği yapılmasına karar verilmiştir. Bu alanlarda yapılacak programların uygulanması için bir izleme komisyonu kurulmasına, her 5 yılda bir Türkiye ve Afrika'da dönüşümlü olarak Türkiye-Afrika Zirvesi düzenlenmesine ve İkinci Zirvenin 2013 yılında Afrika'da yapılmasına karar verilmiştir (Fırat, 2012: 816).

Deklarasyonda, ayrıca Afrika ve Türkiye'nin, uluslararası hukuka ve demokrasiye bağlılık, insan hakları ve hukukuna riayet, silahsızlanma, terörizmin önlenmesi ve terörizmle mücadele, nükleer ve diğer kitle imha silahlarının yayılmasının önlenmesi, sosyal adalet, açlık ve fakirliğin ortadan kaldırılması ilkelerine bağlı kalarak barış, güvenlik ve işbirliğini geliştirme yönünde kararlı oldukları bildirilmiştir. Afrika Birliğinin kıtadaki çatışmaların önlenmesi, yönetimi ve çözüme kavuşturulması konularındaki rolünün önemine atıfta bulunan deklarasyon, Afrika Birliği bünyesinde Barış ve Güvenlik Konseyi ile Afrika Hazır Gücünün kurulmasından duyulan memnuniyeti dile getirmiştir (TASAM, 2019).

Afrika ile ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla yapılan zirvenin ikincisi 2014 yılında Ekvator Ginesi'nin başkenti olan Malabo'da gerçekleştirilmiştir. Zirvede, “Sürdürülebilir bir kalkınmanın ve bütünleşmenin güçlendirilmesi için yeni bir ortak model” teması kullanılmıştır. Zirve sonunda yayınlanan bir bildiri ile 2015-2019 dönemine ilişkin Ortak Uygulama Planı kabul edilmiştir. Bildiride aynı zamanda Üçüncü Zirvenin 2019 yılında Türkiye’de yapılması karara bağlanmıştır.

3.2.1. 1998 Yılı Afrika Açılım Eylem Planı

Türkiye, Kıbrıs sorunu ve BMGK Geçici üyeliği adaylığı konularında Afrika ülkelerinden destek alabilmek için 1998 yılında Afrika açılımını başlatmıştır. Türkiye’nin BM Genel kurulunda Afrika ülkelerinin yeteri kadar desteğini alamamasının sebebi olarak, Afrika ülkeleri ile olan ilişkilerinin zayıflığı gösterilmiştir. Mevcut ilişkilerin geliştirilmesi ve özellikle BM üyesi olan Afrika ülkelerinin sempatisinin kazanılması gerektiği belirtilmiştir. Türkiye, Afrika açılımı ile siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkilerini geliştirmenin ötesinde kamu diplomasisi faaliyetleri de yürüterek Afrika kamuoyunu etkilemek istemiştir. Bu sayede Afrika’ya kendini tanıtmayı, Afrika’yı anlamayı ve Afrika kamuoyu tarafından anlaşılmayı hedeflemiştir. Bu kapsamda tanıtım için karşılıklı ziyaretlerin yapılması ve tanıtım faaliyetlerinin düzenlenmesi; gıda, ilaç, malzeme yardımı gibi insani yardımların yapılması, teknik ve kalkınma yardımlarının sağlanması, iş adamlarına yatırım yapmaları teşviki, burs sayısının artırılması gibi birçok alanda kamu diplomasisi faaliyetlerinin yürütüleceği ifade edilmiştir. Dışişleri Bakanlığı koordinasyonunda düzenlenen Eylem Planı ile yol haritası belirlenmiş, yapılacak faaliyetlerde diğer ilgili kurumlarla koordinasyon içerisinde olunacağı ve iki yıllık bir süre içerisinde Eylem Planının faaliyete geçirileceği ifade edilmiştir (Dışişleri Bakanlığı, 1998: 216-226).

Eylem Planında, özellikle diplomatik temsilci sayısının yetersiz olduğuna dikkat çekilmiştir. Tüm Afrika kıtasında 12 Büyükelçiliğin bulunduğu ve bunlardan 5 tanesinin Türkiye ile yakın ilişkileri bulunan Kuzey Afrika ülkelerinde olduğu belirtilmiştir. Özellikle BM’ye üye olan Afrika ülkeleri üzerinde durularak, büyükelçilik sayısının artırılması gerektiği ifade edilmiştir. Buna göre ekonomik

sebeplere bağılı olarak kapatılan Gana'daki büyükelçiliğin yeniden açılması, Fildişi Sahili'nin başkenti Abidjan'da ve önemli bir ülke olarak görülen Zimbabve'nin başkenti Harare'de yeni büyükelçiliklerinin açılacağı belirtilmiştir. Ayrıca Tanzanya ve Mozambik'de de büyükelçilik açılmasının yararlı olup olmadığının değerlendirileceği, büyükelçiliğin bulunmadığı yerlere Fahri Konsoloslar atanabileceği ifade edilmiştir. Öte yandan Kuzey Afrika dışında tarihi ve kültürel bağların olmadığı SAA'ya ile de ilişki kurmak isteyen bakanlık, Türkiye'nin Afrika'da daha çok tanınması gerektiği üzerinde durmuştur. On yıllık bir süre içerisinde büyükelçilik sayısının artırılarak, bu yöndeki eksikliğin giderilmesi hedeflenmiştir (Dışişleri Bakanlığı, 1998: 216-217).

Eylem planında, siyasi alanda temsilciler düzeyindeki birimlerin kamu diplomasisi faaliyetleri ile ilgili olarak yapabilecekleri de planlanmıştır. Nitekim Afrika ülkelerinin yüksek düzeydeki karar alıcılarının (Cumhurbaşkanı, Başbakan, Bakanlar) Türkiye'ye davet edilmesi, karşılıklı parlamenter ziyaretlerin düzenlenmesi, seçilen Afrika ülkelerine heyetlerin gönderilmesi, bu plan içerisinde dâhil edilmiştir. Bakanlığın siyasi alanda Afrika'ya uygulayacağı kamu diplomasisindeki öncelikli amacının, temsilciler düzeyinde Türkiye'yi tanıtmak ve Afrika'yı yakından tanımak olduğunu görülmektedir. Bu kapsamda TBMM'nin, devlet yöneticilerinin ve ilgili bürokratların, kamu diplomasisi alanında yapacakları faaliyetler ortaya konulmuştur. Türk temsil birimlerinden, hedef kitle olarak belirlenen Afrikalı temsilcilerine Türkiye'yi tanıtmaları, iletişim kurmaları istenmiştir (Dışişleri Bakanlığı, 1998: 219).

Eylem planında Birleşmiş Milletler, İslam Konferansı Örgütü gibi uluslararası kuruluşların üyesi olan Afrika devletleri ile temasların artırılması planlanmıştır (Dışişleri Bakanlığı, 1998: 219). Yapılan bu planlamada Türkiye'nin temel amacı, kendi tezlerini uluslararası kamuoyuna anlatırken Afrika'nın desteğine ihtiyaç duymasıdır. Özellikle Kıbrıs sorunu ve BMGK Geçici üyesi olmak için yaptığı başvurularda, Afrika ülkelerinin desteğine ihtiyaç duyan Türkiye, uluslararası örgütlere üye Afrika devletleri ile yakın ilişki içerisinde olmak istemiştir. Türkiye'nin hedef kitlesinin, öncelikle BM'ye üye Afrikalı devletler ve bu devletlerin toplumları olarak görülmektedir.

Eylem planında, Türkiye'nin tanıtılmasına ve Afrika'nın Türkiye'de tanınmasına yönelik diğer bir adım ise ulaşım alanında atılmıştır. Planda, deniz ve hava ulaşımının geliştirilmesi önerilmiştir. Ulaşım imkânlarının artırılması ile toplumların birbirlerini daha yakından tanınması; başta iş adamları olmak üzere, birçok kesimden insanların Afrika'yı ziyaret etmesi; benzer şekilde Afrika toplumlarının Türkiye'yi ziyaret etmeleri hedeflenmiştir. Bu sayede toplumlararası etkileşimin önü açılmak istenmiştir. Diğer yandan Türkiye'de düzenlenen uluslararası dış politika toplantılarına Afrika'dan konuşmacıların çağırılması, Afrika ülkelerinden zaman zaman basın mensuplarının ve öğretim üyelerinin çağırılması kararlaştırılmıştır. Bu sayede Afrika'nın elit toplumuna, Türkiye'nin tanıtılması amaçlanmıştır (Dışişleri Bakanlığı, 1998: 221-223).

Planda, eğitim alanı ile ilgili olarak Türkiye'de Afrika konusunda sempozyum ve seminerlerin düzenlenmesi, bir üniversitede Afrika İncelemeleri Enstitüsü'nün kurulması kararlaştırılmıştır. Akademisyenler ve üniversiteler aracılığıyla Afrika'nın anlaşılması ve Türk toplumuna anlatılması amaçlanmıştır. Diğer yandan 23 Nisan Çocuk Bayramı gibi törenlere ve müzik şöenlerine Afrika'dan katılımların sağlanması, Afrikalı öğrencilere verilen burs sayısının ve miktarının artırılması, Afrikalı bursiyerlerle eğitimlerini tamamladıktan sonra da temas halinde olunması gibi adımlar Afrikalı öğrencilere yönelik bir hedef kitleninin olduğunu göstermektedir. Afrikalı öğrencilerin, Türkiye'ye yönelik sempatilerinin kazanılmasıyla Türkiye'nin yumuşak gücüne katkı sağlanması amaçlanmıştır. Zira Afrikalı öğrencilerin ülkelerinde Türkiye'yi anlatmaları, yumuşak güç ekseninde değerlendirilebilecek politikaların etkinliği olarak düşünülebilir (Dışişleri Bakanlığı, 1998: 222-223).

Planda, askeri alanla ilgili olarak savunma sanayisinin tanıtılması; Türkiye'deki askeri kurumlara Afrikalı öğrencilerin kabul edilmesi; Türk askeri uzmanların Afrika ülkelerinde eğitim vermeleri; Afrikalı subayların Türkiye'deki eğitimlere davet edilmesi tavsiye edilmiştir. Türkiye'nin güvenlik alanında Afrika ülkelerine destek vermesi ile Türkiye'nin Afrika ülkelerindeki cazibesinin artırılması hedeflenmiştir (Dışişleri Bakanlığı, 1998: 221-222).

Açılım planında alınan kararlardan bir diğeri ise teknik ve insani alanla ilgili olmuştur. Nitekim önemli görülen Afrika ülkelerine 10 milyon dolar teknik yardımın sağlanması ve oluşturulacak fonun TİKA tarafından yönetilmesi kararına varılmıştır. Diğer yandan gıda, malzeme ve ilaç desteği gibi insani yardımların yapılacağı belirtilmiştir. TİKA tarafından düzenlenecek olan bu faaliyetler ile Afrika kamuoyunda Türkiye imajının oluşturulması hedeflenmiştir (Dışişleri Bakanlığı, 1998: 219-220).

Açılımda, ticari alanla ilgili olarak karşılıklı iş adamlarının ziyaretlerde bulunması, Afrika ülkeleri ile İş Konseyleri veya Ortak Ticaret Odaları kurulması, büyük firmaların Afrika ülkelerinde yerel şirket kurmalarının ve yatırım yapmalarının özendirilmesi, Afrika ülkelerinde düzenlenen uluslararası ticaret ve sanayi fuarlarına iştirak edilmesi, müteahhitlerin Afrika Pazarına girmelerinin özendirilmesi, Afrika'ya yönelik ihracatta Eximbank finansman imkânlarının sağlanması, ilişkilerin gelişimine katkı sağlaması için seçilmiş bazı Afrika ülkelerinin ihraç mallarının alınması önerilerinde bulunulmuştur. İş adamları tarafından yapılacak kamu diplomasisi faaliyetlerinde, ticari alanda önemli olan Afrika ülkeleri hedef olarak gösterilmiştir. Bu sayede ticari öneme sahip Afrika ülkeleri etkilenmek istenmiştir (Dışişleri Bakanlığı, 1998: 220-221).

Planda, Afrika'da ekonomik ve siyasi ağırlığı olan ülkelere Kıbrıs sorunu, Türkiye'nin BMGK Geçici üyeliği adaylığı ve diğer Türk dış politikası konuları ile ilgili bilgi verilmesi için heyetlerin gönderilmesine karar verilmiştir. İlgili bakanlık ve TİKA temsilcilerinden, ziyaret ettikleri ülkelere doğru bilgiyi anlatmaları istenmiştir. Afrika kamuoyunun yönetilerek, Türkiye'nin dış politikada destek almasının sağlanması hedeflenmiştir. Dört grup halinde yapılması planlanan ziyaretler ile toplamada 24 ülkenin ziyaret edilmesi planlanmıştır (Dışişleri Bakanlığı, 1998: 223-225).

Eylem planının sürdürülebilirliğinin ve yönetiminin sağlanması için Dışişleri Bakanlığı başkanlığında bir "Koordinasyon Komitesi"'nin kurulmasına karar verilmiştir. Bu sayede ilgili bakanlıklar ve kuruluşlar arasında gerekli koordinasyonun sağlanması hedeflenmiştir. Uzun vadede hayata geçirilmesi

hedeflenen eylem planına, mevcut hükümetin destek verdiği vurgulanmıştır (Dışişleri Bakanlığı, 1998: 225-226).

Dışişleri Bakanlığı, dış politikasında Afrika ülkelerinin desteğini almak için başlattığı kamu diplomasisini faaliyetlerini ilgili kurumlar ve özel sektör ile birlikte birçok alanda yürütmek istemiştir. Yapılan stratejik plana bağlı kalınması ve sürdürülebilmesi için gerekli mekanizmaların kurulması kararlaştırılmıştır. Türkiye'nin mevcut imkânları doğrultusunda öncelikli olarak yapılması gerekenler planlanarak etkili bir kamu diplomasisi faaliyeti yürütülmesi hedeflenmiştir. Oluşturulan heyetlerin belirlenen Afrika ülkelerine gönderilerek Afrika halkını tanıma ve dinleme faaliyeti yürütmesi, kamu diplomasisi etkinliği açısından önemli bir yaklaşım olmuştur. Diğer yandan Afrikalı elit ve aydın kesimi etkilemeye yönelik yapılması planlanan davetler, ziyaretler, sempozyum ve paneller, Türkiye'nin tanıtımı açısından önemli bir adım olmuştur. Afrika'yı anlamaya ve Türkiye'yi anlatmaya yönelik olarak eğitim alanında planlanan faaliyetler, orta ve uzun vadede kamu diplomasisine katkı sağlayacak faaliyetler olmuştur.

Afrika'ya yönelik etkili kamu diplomasisi faaliyetlerinin yanı sıra yetersiz kalınan yerler de olmuştur. Örneğin TİKA haricindeki diğer Kızılay, TRT, Sivil Toplum Kuruluşları gibi kamu diplomasisi aktörlerinden yeteri kadar yararlanılmamıştır. Afrika kamuoyunun ve hedeflenen Afrika ülkelerin ihtiyaçları ve destek bekledikleri alanların belirlenmesine yönelik ön çalışma yapılmaksızın kararlar alınmıştır. Kararlar, Afrika ülkelerinin dinlenip gerekli alanların tespit edilerek alınmasından ziyade, büyükelçilerin ve kurumların tavsiyeleri üzerine alınmıştır. Diğer yandan hedeflenen ülkelerin kamuoyunu etkilemeye yönelik insani yardımların sayısı ve miktarının, belirsiz ve yetersiz olduğu görülmektedir. Açlık ve yoksullukla mücadele eden Afrika ülkelerine, insani yardım yerine öncelikli olarak teknik yardımda bulunma kararı verilmiştir. Hedeflenen ülkelerde, Türkiye'nin yumuşak güç kaynakları olan dış politika değerleri haricindeki tarihi değerler, siyasi değerler ve kültürel değerlerinin harekete geçirilmesine yönelik bir çalışma yapılmamıştır. Kültürel ilişkilerle ilgili antlaşma yapılması tavsiye edilmiş ancak kültürel değerlerin anlatılması için yeterli bir adım olmamıştır. Bu nedenle Afrika ile derin tarihi ve kültürel bağları olan Türkiye'nin Afrika'da tüm yumuşak güç

kaynaklarını harekete geçirebileceği etkili bir kamu diplomasisi planlaması olduğu söylenemez. Ancak eylem planı ile Türkiye'nin Afrika'yı anlamaya başlaması ve harekete geçmesi, Türkiye'nin Afrika'ya yönelik kamu diplomasisi faaliyetleri için temel oluşturmuştur.

3.2.2. 2008 Yılı Birinci Afrika Zirvesi

Türkiye-Afrika ülkeleri arasında 2008 yılında yapılan I. Afrika Zirvesinde, kamu diplomasisi faaliyetlerine de yer verilmiştir. Afrika ile ilişkileri daha da ilerletmek amacıyla yapılan zirvede tarım, sağlık, eğitim, ticaret, gıda krizi, salgın hastalıklarla mücadele, iklim değişikliği, çevre, çölleşme, kuraklıkla mücadele; yaban hayatın, su kaynaklarının ve biyolojik çeşitliliğin korunması alanlarında işbirliğine gidilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca Afrika kamuoyunda, Türkiye'nin insani değerlere önem veren bir ülke imajının oluşturulması amaçlanmıştır (TCCB, 2008).

Türkiye'nin Afrika ülkeleriyle olan mevcut ilişkilerinin değerlendirilmesi ve geliştirilmesi amacıyla, 18-21 Ağustos 2008 tarihleri arasında 49 Afrika ülkesi ile Afrika Birliği dâhil 11 uluslararası ve bölgesel örgüt temsilcisinin katılımıyla, İstanbul'da I. Türkiye-Afrika İşbirliği Zirvesi düzenlenmiştir. Zirvede, "Türkiye-Afrika İşbirliği İstanbul Deklarasyonu: Ortak Bir Gelecek İçin İşbirliği ve Danışma" ve "Türkiye-Afrika Ortaklığı İçin İşbirliği Çerçevesi" belgeleri kabul edilmiştir. Belgelerde yer alan izleme mekanizması uyarınca, 15 Aralık 2010 tarihinde İstanbul'da Kıdemli Memurlar Toplantısı yapılmıştır. Toplantıda, 2010-2014 yıllarını kapsayan, "Türkiye-Afrika İşbirliği Ortak Uygulama Planı" kabul edilmiştir. Zirve kararlarının gözden geçirilmesi amacıyla ise 53 ülkeden 35 bakanın katılımıyla 16 Aralık 2011 tarihinde İstanbul'da "Bakan Düzeyinde Gözden Geçirme Konferansı" düzenlenmiştir (Dışişleri Bakanlığı, 2019c).

3.2.2.1. Türkiye-Afrika İşbirliği İstanbul Deklarasyonu: Ortak Bir Gelecek İçin İşbirliği ve Danışma

Zirvede kabul edilen bildiriye göre Afrika, Türkiye ile ilişkilerinin sürdürülmesini istemektedir. Bildiride Afrika'nın kalkınması; çatışmaların sonlandırılması, HIV/AIDS, verem, sıtma ve diğer bulaşıcı hastalıklarla mücadele,

iklim değişikliği ve çölleşmeye karşı mücadele; enerji; sürdürülebilir ekonomik, sosyal ve çevresel kalkınma; küreselleşmeye uyum sağlama; sanayileşme gibi konularda desteğe ihtiyacı olduğu vurgulanmıştır. Ortaklık çerçevesinde yürütülecek ilişkilerin, uluslararası antlaşmalara ve ilkelere bağlı kalınarak sürdürülmesi istenmiştir. İnsan hakları, uluslararası uyuşmazlıkların barışçıl yollarla çözömlenmesi, terörizmle mücadele, küreselleşmeden olumlu yönde yararlanılması ilkeleri benimsenmiştir. Hükümetlerarası işbirliği, ticaret, yatırım, tarım, kırsal kalkınma, su kaynakları yönetimi, KOBİ, sağlık, barış ve güvenlik, altyapı, enerji ve taşımacılık, kültür, turizm ve eğitim, medya, bilgi ve iletişim teknolojileri konularında işbirliği yapılacağı ifade edilmiştir (Dışışleri Bakanlığı, 2008).

3.2.2.2. Türkiye-Afrika Ortaklığı İçin İşbirliği Çerçevesi Belgesi

Deklarasyonda belirtilen alanların uygulanmasına yönelik olarak işbirliği çerçevesi belgesi kabul edilmiştir. Bu kapsamda birçok alanda ortaklaşa kararlar alınmıştır. Öyle ki hükümetlerarası işbirliğinin, Türkiye ile Afrika arasındaki ortaklığın desteklenmesinde önemli bir araç olduğu ifade edilmiştir. Devletlerarası bağlantıların güçlendirilerek yeni işbirliği alanlarının oluşturulması, ticaret için elverişli iklimin sağlanması, yerel istihdamın artırılmasına yönelik gelişim projelerinin desteklenmesi, teknoloji transferi ve teknik destek gibi konularda işbirliğine gidilmesi planlanmıştır. Ayrıca özel sektörün Afrika'ya yatırımlarından memnuniyet duyulduğu belirtilerek, Türk girişimcilerin Afrika'ya yatırım yapmalarının desteklenmesi gerektiği belirtilmiştir (Dışışleri Bakanlığı, 2008).

Türkiye, Afrika kıtasının ekonomik gelişimine destek olmak amacıyla tarım, tarımsal ticaret, kırsal kalkınma ve su kaynakları yönetimi ilgili konularda TİKA'ya desteğini artıracakını ifade etmiştir. Yine Türkiye, KOBİ'lerle ilgili olarak mesleki eğitim sağlama programlarını genişletmeyi ve hızlandırmayı; kötü beslenme, bulaşıcı ve salgın hastalıkla mücadele gibi sağlıkla ilgili alanlarda Afrika'ya yardım edeceğini taahhüt etmiştir (Dışışleri Bakanlığı, 2008).

Belgede barış ve güvenlikle ilgili olarak Türkiye'nin Afrika'daki BM Barış Koruma Operasyonlarındaki katkısı memnuniyetle karşılanmıştır. Türkiye'nin Afrika Birliği bünyesinde kurulan Afrika Acil Müdahale Gücü'nün eğitiminde yer

alabileceği ifade edilmiştir. Terörizmle ilgili iki tarafında yaşadığı deneyimleri karşılıklı olarak paylaşmaları önerilmiştir. Diğer yandan Afrika'nın yenilenebilir ve sürdürülebilir enerjiye, tarım dışı biyo-yakıt ve diğer alternatif enerji kaynaklarının geliştirilmesi için deneyime ihtiyacı olduğu dile getirilmiştir. Ayrıca kara, deniz ve hava taşımacılığı altyapısının geliştirilmesi ve Afrika ile Türkiye arasındaki hava bağlantılarının genişletilmesi kararlaştırılmıştır (Dışişleri Bakanlığı, 2008).

Afrika'nın kültür, turizm, eğitim, bilim ve teknoloji, gençlik etkinlikleri ve spor alanlarında işbirliğine hazır olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca Türkiye'nin öğrencilere sağladığı burs sayısının artırılması, Türkiye ve Afrika üniversiteleri arasında işbirliğinin olması, yerel yönetimler arasında daha fazla işbirliğinin olması, karşılıklı olarak turizm faaliyetlerinin genişletilmesi kararlaştırılmıştır (Dışişleri Bakanlığı, 2008).

Afrika ve Türkiye toplumları arasında karşılıklı kültürel etkileşim sağlayarak ön yargıların yıkılması, halk arasında karşılıklı yararlı ilişkilerin kurulması ve uluslararası medyada Afrika ve Türkiye'nin başarılarının duyurulması hedeflenmiştir. Bu amaçla, medya personeli değişimi ile deneyim aktarma, bilgi yayma teknolojisinde birbirlerini destekleme sözü verilmiştir (Dışişleri Bakanlığı, 2008).

İşbirliği belgesinde yer alan program ve politikaların, etkili bir şekilde uygulanması için her beş yılda bir Türkiye-Afrika zirvesinin yapılması, eylem programının ilerlemesinin değerlendirilmesi için üç yılda bir Bakanlar İnceleme Konferansının düzenlenmesi, projenin gözden geçirilmesini gözetlemek üzere Kıdemli Memurlar Toplantısının yapılması, belgede geçen konuların bir yıl içerisinde hayata geçirilmesi kararlaştırılmıştır (Dışişleri Bakanlığı, 2008).

Türkiye öncülüğünde başlatılan I. Afrika Zirvesi, Türkiye kamu diplomasisi açısından önemli bir kazanım olmuştur. Türkiye'nin Afrika ülkeleri ile yaklaşması ve kendi hikâyesini anlatması açısından zirvenin, etkili bir kamu diplomasisi aracı olduğu söylenebilir. Zirvenin kamu diplomasisi alanında sağlayacağı imkânlar sayesinde Türkiye, kendi değerlerini Afrika kamuoyuna anlatma, temsili değerlerini yayma ve uluslararası çevreyi yönetme amaçlarını gerçekleştirebilecektir. Bununla

birlikte kamu diplomasisi ile ilgili birçok alanda Afrika'nın beklentileri dile getirilmiş ancak kurumların neler yapacağı netleştirilmemiştir. Diğer yandan Afrika, genel olarak kalkınmayla ilgili Türkiye'den destek beklediğini dile getirirken Türkiye, Afrika'dan beklentilerini dile getirmemiştir.

3.2.2.3. 2010-2014 Türkiye-Afrika İşbirliği Ortak Uygulama Planı

İşbirliği çerçevesi kapsamınca, uygulama mekanizması olarak 15 Aralık 2010 tarihinde İstanbul'da kıdemli memurlar toplantısı yapılmıştır. Toplantıda bir yol niteliği taşıyan ve 2010-2014 yıllarını kapsayan “Türkiye-Afrika İşbirliği Ortak Uygulama Planı” kabul edilmiştir (Dışişleri Bakanlığı, 2019c). Türkiye-Afrika ilişkilerini daha geniş platforma taşımayı amaçlayan plan, üç ana bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde kıtasal program ve projelere, ikinci bölümde uygulama ve takip mekanizmasına, üçüncü bölümde ise Türkiye ile Afrika ülkeleri arasındaki ilişkilerin güçlendirmesine yer verilmiştir. Planda, Afrika'nın altyapı, enerji ve ulaşım gibi alanlarda Türkiye'den destek beklediği, bu amaçla karşılıklı işbirliğinin taahhüt edildiği ifade edilmiştir. Özellikle biyo-yakıt ve diğer suni yakıt gibi enerji teknolojisi, ulaşım olanaklarının geliştirilmesi, bilgi ve iletişim teknolojileri alanlarında işbirliğine vurgu yapılmıştır. (Tepebaş, 2013:325-335).

Uygulama mekanizması olarak yapılan toplantıda alınan kararlar, işbirliği çerçeve belgesinde alınan kararlarla benzerlik göstermektedir. Türkiye, bu uygulama sayesinde, kamu diplomasisi alanında Afrika'nın destek beklediği konuları yakından incelemiş ve ilgili kurumlar tarafından takibini sağlamıştır. Ancak kurumların destek beklenen alanlarla ilgili yapacağı faaliyetler ve Afrika ülkelerinin her birinin hangi alanlarda desteğe ihtiyacı olduğu netleştirilmemiştir. Bu durum, Türkiye'nin kamu diplomasisi alanında yapılan stratejik planlamasının dar tutulduğunu göstermektedir. Oysaki Afrika ülkesinin her birinin, Türkiye'den beklentilerinin somutlaştırılması, Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerinin zenginleştirilmesi ve etkinleştirilmesi açısından faydalı olacaktır. Nitekim Türkiye, Afrika ülkelerine ve toplumlarına yardım etmek istemekte ancak hangi ülkenin neye ihtiyacı olduğunu yeteri kadar bilememektedir. Türkiye'nin Afrika'da etkili ve verimli bir kamu diplomasisi yürütmesi için fırsat niteliği taşıyan bu toplantı, Afrika ülkelerinin her birine ayrı ayrı

yapacağı kamu diplomasisi stratejisini netleştirememesi nedeniyle yeteri kadar verimli olamamıştır.

3.2.2.4. 2011 Yılı Afrika-Türkiye Birinci Bakanlar Düzeyinde Gözden Geçirme Konferansı

Deklarasyonda belirtilen izleme mekanizması uyarınca, 16 Aralık 2011 tarihinde İstanbul'da bakanlar düzeyinde gözden geçirme konferansı düzenlenmiştir. Konferansta, zirve sonrası yapılan faaliyetler gözden geçirilmiş ve uygulamalar değerlendirilmiştir. Birçok alanda işbirliğine açık olan Afrika ülkeleri, Türkiye'nin kamu diplomasisi alanında yaptıklarından memnuniyet duyduklarını ifade etmiştir. Taraflar arasında diplomatik temsilin karşılıklı olarak artırılması, Türkiye'nin Afrika'da daha çok tanınmasına katkı sağlamıştır. Ayrıca Türkiye'nin Afrika'daki ticari faaliyetleri ve yatırımları, Afrika ülkeleri tarafından olumlu karşılanmıştır. Ancak Afrika, halkalarının çıkarlarının artırılması ve Afrika'da sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması durumunda Türkiye'nin yatırımlarının artarak devam ettirmesini, karşılıklı olarak ekonomik ve ticari işbirliğini sürdürmeyi istediklerini ifade etmişlerdir (Dışişleri Bakanlığı, 2011). Bu nedenle Türkiye'nin işbirliği çerçevesindeki insani yaklaşımını sürdürmesi, emperyalist amacının olmadığını yansıtmaya bağlıdır ve bu durum açılımın sürdürülebilirliği için oldukça önemlidir.

Afrika, Türkiye'nin eğitim, mesleki eğitim bursları, alt yapı desteği, tarım ve sağlık alanlarında sağladığı kalkınma yardımları ile altyapı ve kapasite oluşturulmasında sağladığı karşılıksız yardımlarından dolayı memnuniyet duymaktadır. Ayrıca TİKA'nın kıtada yaptığı faaliyetler, Afrika ülkeleri tarafından takdir edilmekte ve bölgesel ofislerin artırılması desteklenmektedir. Bu durum, Afrika'nın Türkiye'nin yapacağı kamu diplomasisi faaliyetlerine açık olduğunu göstermektedir. Diğer yandan Türkiye'nin karşılıklı anlayış ve işbirliğine katkı sağlaması amacıyla sağladığı üniversite burslarını mümkün olduğunca tüm Afrika ülkelerindeki öğrencilere sağlama vaadi, Türkiye'nin kamu diplomasisi alanında önemli bir adımı olmuştur (Dışişleri Bakanlığı, 2011).

Türkiye ile Afrika arasında iletişimi artırmak ve işbirliğini güçlendirmek amacıyla Afrika vatandaşlarına vize kolaylığının sağlanmaya yönelik somut adımların atılması, Afrika ülkeleri tarafından olumlu karşılanmıştır. Diğer yandan BM ve çeşitli organizasyonlarda, ortaklığa dayalı olarak karşılıklı destek ve işbirliğinin yapılmasının olumlu karşılandığı ve bu işbirliğinin, her iki tarafın çıkarları doğrultusunda geliştirilmesi gerektiği ifade edilmiştir (Dışişleri Bakanlığı, 2011).

Siyasi yönetimlerde hukukun üstünlüğü, çoğulcu demokrasi, insan hakları, iyi yönetim, toplumsal adaletin sağlanması, çevrenin korunması, uluslararası hukuka saygı ilkelerinin önemine vurgu yapılmaktadır. Türkiye, cumhuriyetin kurulması ile birlikte bu ilkeleri siyasi değerleri olarak kabul etmiştir. Afrika ülkelerince Türkiye'nin bu değerlerinin fark edilmesi, Türkiye'nin siyasi değerler kapsamındaki kamu diplomasisini harekete geçirmesini kolaylaştıran bir durum olmuştur. Nitekim Türkiye'nin yumuşak güç kaynaklarından birisi olan siyasi değerleri, Afrika ülkelerinin dikkatini çekmekte ve Türkiye'yi cazip bir ülke olarak görmektedirler.

Türkiye, güvenlik ve sürdürülebilir barışa katkı sağlamak için terörle ortak mücadelede konusunda her türlü desteğini sürdüreceğini ifade etmiştir. Türkiye'nin terörle mücadeledeki başarısı, Türkiye'nin Afrika'da prestij kazanmasını sağlamıştır. Boko Haram gibi terör örgütleri ile mücadele içerisinde olan Afrika, bu konuda Türkiye'nin desteğini beklemektedir. Diğer yandan Türkiye'nin BM barış misyonuna asker ve polis göndererek katkı sağlaması, Somali'nin barış, güvenlik ve kalkınmasına yardım edilmesi, Afrika ülkelerinde memnuniyetle karşılanmaktadır (Dışişleri Bakanlığı, 2011). Çatışmaların çözüme kavuşturulmasına yönelik olarak Türkiye'nin yaptığı faaliyetler, Türkiye'nin Afrika'daki itibarını artırmaktadır.

Afrika ile ilişkilerini daha da derinleştirmek isteyen Türkiye, Afrika'ya yönelik kamu diplomasisinin olumlu sonuçlarını almaya başladığı söylenebilir. Nitekim Türkiye'nin kalkınma destekleri ve insani yardımları, Afrika ülkeleri tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. Diğer yandan BM ve diğer uluslararası örgütler içerisinde ortaklaşa hareket edileceği sözünün verilmesi, Türkiye için faydalı bir kazanım olmuştur (Dışişleri Bakanlığı, 2011). Bununla birlikte, eğitim, teknik

destek, barış ve güvenlik, medya, altyapı, yoksullukla mücadele, terör, sağlık gibi birçok konu konferansta ele alınsa da, yapılanlar ve yapılacaklarla ilgili detaylı bir çalışma yapılmamıştır. Birçok alanda işbirliği yapmanın önemine vurgu yapılmasına rağmen, yapılacak çalışmalar netleştirilmemiştir. Somali'nin ihtiyaçları doğrultusunda yapılacakların belirlenmesi haricindeki hedeflerin soyut bir yaklaşım içerisinde kalması, Türkiye-Afrika ilişkilerinden ziyade başka antlaşmalara atıflarda bulunulması, işbirliğini zayıflatıcı yaklaşımlar olarak görülmektedir.

3.2.3. 2010 Yılı Afrika Strateji Belgesi

Afrika'ya yönelik stratejik çalışmaların devamı niteliğindeki bu belge, Türkiye'nin Afrika açılımını sürdürmesi konusundaki kararlılığını göstermektedir. Dış politikasında çok yönlü ve aktif bir yaklaşım sergileyen Türkiye, mevcutta ekonomik ve siyasi ilişkilerini sürdürdüğü ülkelerin haricindeki diğer Afrika ülkelerini hedef olarak belirlemiştir. Ticari ve tanıtım alanlarında kamu diplomasisi faaliyetlerinin yapılması için iş adamlarının ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliğine etkin katılımı istenmiştir. İş adamlarının Kuzey Afrika'nın yanı sıra Sahraaltı Afrika'ya da yönlendirilmesi, uluslararası kuruluşlarda Türkiye'ye olan desteğin artırılması, Türkiye hakkında yeterli bilgi bulunmayan Afrika ülkelerinde Türkiye'nin etkin tanıtımı amacıyla Afrika Strateji Belgesinin yürürlüğe konulması kararlaştırılmıştır. Bu amaç doğrultusunda Türkiye – Afrika Zirvesinde belirlenen hedeflerin gerçekleştirilmesi ve Afrika ülkelerinin beklentilerinin karşılanması için kamu kurum ve kuruluşlarında Afrika konuları ile ilgilenen bir yapının kurulması, kurumlararası eşgüdümün sağlanması için Dışişleri Bakanlığı koordinasyonunda “Afrika Stratejisi Eşgüdüm Komitesi” ‘nin oluşturulmasına karar verilmiştir. Üç ayda bir toplanacak komiteye, Afrika ile ilgili hedeflerin gerçekleştirilmesi açısından sorumluluklar yüklenmiştir (Başbakanlık, 2010).

Türkiye'nin orta ve uzun vadede kamu diplomasisi çalışmalarının sürdürülmesine büyük katkı sağlayacağı beklenen Strateji Belgesi, Türkiye'nin Afrika'nın tamamına yönelik kamu diplomasisi hedeflerinin olduğunu göstermektedir. Kamu diplomasisi faaliyetlerine resmi bir nitelik kazandırılması, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları dâhil tüm kurumlardan destek alınması, kamu diplomasisi için önemli bir adım olmuştur. Ancak kamu diplomasisi alanlarının

ticari ve tanıtım olarak sınırlandırılması, kamu diplomasisi etkinliğini azaltan bir yaklaşım olmuştur. Eğitim, sağlık, güvenlik, insani yardım gibi birçok alanda desteğe ihtiyacı olan Afrika'ya yönelik olarak kamu diplomasisinde sadece tanıtım konusuna yer verilmiştir. Amaçlarla ilgili olarak kurumlardan beklenen faaliyetler belirtilmemiş, koordinasyon yetkisi Dışişleri Bakanlığı'na bırakılmıştır. Siyasi desteğin gösterilmesi açısından önemli bir belge olmakla birlikte strateji yönetiminin başbakanlık bünyesinin dışına çıkarılması ve Dışişleri Bakanlığına devredilmesi, kamu diplomasisi etkinliğini azaltan bir durum olmuştur. Siyasi amaçlar doğrultusunda hazırlanan Strateji Belgesi'nin, ticari ve tanıtım amacı ile sınırlandırılmış olması, kamu diplomasisi faaliyetlerinin de sınırlı kalmasına sebep olmuştur.

3.2.4. 2014 Yılı İkinci Afrika Zirvesi

İkinci Afrika Zirvesi, 19-21 Kasım 2014 tarihleri arasında Ekvator Ginesi'nin başkenti Malabo'da gerçekleştirilmiştir. “Sürdürülebilir bir kalkınmanın ve bütünleştirilmenin güçlendirilmesi için yeni bir ortaklık modeli” teması ile düzenlenen zirvede, ortak bir bildiri düzenlenmiştir. Bildiride, 2015-2019 yıllarını kapsayan Ortak Uygulama Planı kabul edilmiş ve bir sonraki zirvenin 2019 yılında Türkiye’de yapılmasına karar verilmiştir. Diğer yandan ticaret, eğitim, sağlık, sanayi, bilim ve teknoloji, kültür ve turizm, tarım ve kırsal kalkınma, gençlerin eğitim ve istihdamının artırılması, terörizm, korsanlık, uyuşturucu ve insan ticareti, organize suçlarla mücadele konularında işbirliği yapılması kararlaştırılmıştır (Dışişleri Bakanlığı, 2014).

Bildiride Türkiye ile Afrika arasındaki tarihi, kültürel ve siyasi bağlara vurgu yapılmıştır. Bu durum, Türkiye'nin yumuşak güç kaynaklarının önemini göstermiştir. Nitekim Türkiye'nin siyasi, kültürel ve tarihi değerlerinin, Afrika'daki kamu diplomasisini harekete geçirebilecek etki ve güce sahip olduğu görülmektedir. Diğer yandan bildiride, halkların ekonomik kalkınma ve refahına yönelik karşılıklı dayanışmanın göz önünde bulundurulduğu ifade edilmiştir. Afrika'nın ekonomik kalkınmasına destek olan Türkiye, Afrika kamuoyunda olumlu tepkiler almıştır. Afrika halklarının Türkiye'yi samimi görmelerinin temelinde, yumuşak güç

kaynaklarının etkinliği bulunmaktadır. Dolayısıyla Türkiye'nin Afrika ile olan tarihi, siyasi ve kültürel bağları, Afrika'nın Türkiye'yi cazip bir ülke olarak görmesine olumlu etki etmektedir (Dışışleri Bakanlığı, 2014).

Bildiride ülkelerin demokrasi, iyi yönetişim ve ekonomik kalkınmalarının temelinde sosyal adaletin olduğu, bunun sağlanması içinde ortaklığın tarihi bir fırsat olduğu ifade edilmiştir (Dışışleri Bakanlığı, 2014). Türkiye'nin siyasi değerlerinin başında gelen demokrasi ve iyi yönetişim, Türkiye'nin Afrika'da yumuşak gücünün bir yansımasıdır. Nitekim barış ve istikrara önem veren Afrika, Türkiye'nin demokratik ve sosyal devlet yapısının istikrarlı duruşunu örnek almaktadır ve bu konuda katkısını beklemektedir. Türkiye'nin siyasi ve hukuki yapısı içerisinde sosyal adaleti sağlama başarısı, Türkiye'nin siyasi değerler kapsamında Afrika'daki prestijini artırmaktadır.

Bildiride Afrika halklarının sürdürülebilir kalkınmasının desteklendiği; devletlerin egemenliğine, bağımsızlığına, toprak bütünlüğüne saygı gösterilmesi ve içişlerine karışılmamasına ilişkin olarak uluslararası sözleşmelere uyulduğu belirtilmiştir (Dışışleri Bakanlığı, 2014). Türkiye ve Afrika lkelerinin bağımsızlık ve egemenlik konularındaki tutumlarının benzerlik göstermesi, Türkiye için avantajlı bir durum oluşurmaktadır. Nitekim Türkiye, tarihinde kurtuluş mücadelesi veren bir ülke olarak Afrika ülkelerine örnek olmaktadır. Diğer yandan Türkiye, siyasi değerlerine bağlı kalarak Afrika lkelerinin toprak bütünlüğüne ve bağımsızlıklarına saygı göstermiş, Afrika lkelerinin bağımsızlarını ilk tanıyan ülkelerden birisi olmuştur.

Bildiride diğer toplantı kararlarına benzer şekilde çatışmaları nleme, çözüme kavuşturma ve yönetme; terörizmle mücadele ve ticari ilişkilerin geliştirilmesi konularına değinilmiştir. Altyapı, sanayileşme, turizm, KOBİ desteği, istihdam ve teknoloji transferi konularında harekete geçilmesinin teşvik edilmesi istenmiştir. Ayrıca Afrika'nın öncelikli programlarının desteklenmesi, iklim değişikliği ile ilgili bağlayıcı bir sözleşmenin yapılması, hayvancılık ve gıda güvenliği, pamuk üretimi ve tekstil uzmanlığında Afrika'ya destek sağlaması konularında işbirliğine varılmıştır. Diğer yandan iki taraf arasındaki kültürel köprüleri canlandırmak için

halklar arasında turizm ve kültürel etkileşimin teşvik edilmesi, teknoloji ve yükseköğrenim alanlarında işbirliğinin güçlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir (Dışişleri Bakanlığı, 2014).

Sağlık alanında ise hastalık ve salgın hastalıkla mücadele etmek için tıbbi sistem desteği, sağlık kuruluşlarının verimliliğinin artırılması ve eğitim programlarının zenginleştirilmesi konuları üzerinde durulmuştur. Diğer yandan gençlerle ilgili olarak küreselleşmenin zorluklarıyla mücadele edebilmeleri için kapasitelerinin gelişimine destek olunması istenmiştir. Kadınlarla ilgili olarak ise kadınların ekonomik, sosyal ve siyasi alanlardaki katılımları için yetkinliklerinin desteklenmesi gerektiği belirtilmiştir. İnsan hakları ve demokrasi alanlarında faaliyet gösteren kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi önerilmiştir (Dışişleri Bakanlığı, 2014).

Toplantıda, diğer zirve toplantılarındaki konulara benzer nitelikte konular ele alındığı söylenebilir. Belirlenen alanlarla ilgili olarak ortak hareket edileceği sözü verilmiştir. Ancak belirlenen konular, Türkiye’den ziyade Afrika’nın ihtiyacı olan konular olarak görülmektedir. Ortaklık çerçevesinden ele alınan istihdam, gençlerin ve kadınların desteklenmesi, sağlık, altyapı gibi birçok konuda Afrika’nın yardıma ihtiyacı olduğu görülmektedir. Her ne kadar bildiri, ortaklık çerçevesinde ele alınmış olsa da genel olarak Türkiye’nin kamu diplomasisini ilgilendiren bir durum olarak görülmektedir. Nitekim belirtilen alanlardaki ihtiyaçlar Afrika ülkelerini ilgilendirmektedir. Diğer yandan Türkiye’nin zirve toplantılarına öncülük etmesi, Türkiye’nin Afrika kıtasında kamu diplomasisi uygulamak istediğinin bir göstergesidir. Öyle ki Türkiye, Afrika’da tanınmanın ötesinde Afrika kamuoyunu etkilemeye yönelik faaliyetlerde bulunmaktadır.

3.2.4.1. 2015-2019 Türkiye-Afrika İşbirliği Ortak Uygulama Planı

İkinci Afrika Zirvesi’nde kabul edilen ortak uygulama planında, kurumsal işbirliği, ticaret, yatırım, tarım, tarım işletmeciliği, kırsal kalkınma, su kaynakları yönetimi, KOBİ işletmeleri, sağlık, barış ve güvenlik, anlaşmaların çözümü ve arabuluculuk, göç, altyapı, enerji, madencilik, ulaşım, kültür, turizm, eğitim, medya, bilgi ve haberleşme teknolojileri, çevre, gençlik ve spor alanları olmak üzere geniş

bir çerçevede mutabakata varılmıştır (Dışişleri Bakanlığı, 2019d). Birçok alanda geniş ve detaylı açıklamalarda bulunularak, özellikle Afrika ülkelerinin bu alanlardaki ihtiyaçları belirlenmeye çalışılmıştır. Türkiye, Afrika ülkelerinin taleplerinin karşılamaya istekli olmakla birlikte kapasitesinin yeterli olup olmadığı belirtilmemiştir. Orta ve uzun vadede yapılacakların belli olması, stratejik ilerlemenin sağlanması açısından yararlı olacağı söylenebilir. Ancak bu kadar geniş bir çerçevede ele alınan konularla ilgili olarak kapasite durumunun göz önünde bulundurulmamış olması, Türkiye'nin Afrika'daki imajının olumsuz etkilenmesine sebep olabilir. Söylemlerin kapasite ile uyumlu olmadığına anlaşılmaması, Afrika'nın Türkiye'den beklentilerinin azalmasına ve itibar kaybına sebep olacaktır. Söylemler kadar söylemlerin eyleme dönüştürülmesi ise Türkiye için diğer önemli bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Kurulacak olan izleme ve ilerleme mekanizmalarının sağlıklı işlemesi ve faaliyete geçebilmesi, ortaklık planının etkinliği açısından önemli bir etken olmaktadır.

Türkiye, Afrika'da ticari ve ekonomik yatırımlarını artırmayı ve uluslararası alanlarda Afrika ile işbirliği içerisinde olmayı hedeflemektedir. Afrika ise Afrika ülkelerine ticari yatırımların artırılmasını, ekonomik ve teknik yardımların yapılmasını ve bu sayede Afrika'nın kalkınmasının hızlandırılarak Afrika'nın küresel sisteme adapte olmasını hedeflemektedir. Her iki tarafın birbirlerinden beklentilerinin olması, ilişkinin boyutlarını netleştirmektedir. Türkiye, Afrika'da sürdürülebilir ekonomik işbirliğini sağlayabilmek için Afrika'da tanınması, Afrika tarafından anlaşılması, Afrika'yı anlaması gerektiğini fark etmiştir. Bu hedeflerine ulaşmak için kamu diplomasisinin bir araç olarak kullanılmaktadır. TİKA başta olmak üzere birçok kurumdan, belirlenen alanlarda kamu diplomasisi faaliyetleri yürütmesi beklenmektedir. İşbirliği süreci kapsamında yürütülen Afrika'ya yönelik kamu diplomasisi ile hem taraflar arasında kazan-kazan politikası yürütülmekte hem de Türkiye'nin Afrika kamuoyunu etkileme gücünün artırılması planlanmaktadır.

3.2.4.2. 2018 Yılı Afrika Birliği-Türkiye Ortaklığı İkinci Bakanlar Düzeyinde Gözden Geçirme Konferansı

İkinci Türkiye-Afrika Zirvesi sonrası ilişkilerin gözden geçirilmesi ve Üçüncü Türkiye-Afrika Zirvesine hazırlık yapılması amacıyla 2018 yılında İstanbul’da bakanlar düzeyinde Türkiye-Afrika Birliği konferansı yapılmıştır. Konferansta, daha önce yapılan zirvelerin ilişkilerin gelişimi açısından önemli adımlar olduğuna vurgu yapılmış ve ilişkilerin devam etmesi gerektiği kararına varılmıştır. Türkiye’nin kamu diplomasisi alanında yaptığı çalışmaları memnuniyetle karşılayan Afrikalı temsilciler, Türkiye’nin Afrikalı öğrencilere sağladığı burs imkânının genişletilmesi talep etmişlerdir. Karşılıklı anlayış ve işbirliğinin gelişimine büyük katkı sağlayan “Türkiye Bursları”na Pan-African Üniversitesi’nin de dâhil edilmesi istenmiştir. Diğer yandan Türkiye’nin Afrika’ya yönelik kalkınma yardımlarının istikrarlı bir şekilde artmasından duyulan memnuniyet dile getirilmiştir. Bununla birlikte TİKA’nın teslim edilebilir projelerle ilgili olarak Afrika Birliği ile görüşmelerinin yoğunlaştırması beklenmiştir (Dışışleri Bakanlığı, 2018).

3.3. Türkiye’nin Afrika’da Kamu Diplomasisi Yönetimi

Türkiye, Afrika ile ilgili olarak savunmacı kamu diplomasisi anlayışından ziyade proaktif kamu diplomasisi anlayışını benimsemiştir. Öyle ki Türkiye, Afrika kıtasının tamamına yönelik başlattığı kamu diplomasisi ile kendi siyasi politikalarına uygun bir uluslararası ortam oluşturma çabasındadır. Türkiye’nin, Afrika’da bu açıdan avantajlı bir konumda olduğu söylenebilir. Nitekim Türkiye, Afrika’ya sömüren Batılı devletler gibi tarihlerinden gelen önyargıları yok etmeye çalışmaktan ziyade, Afrika ile yeni bir ilişki başlatarak kendi politikalarını anlatmaya çalışmaktadır (Doğan, 2012: 18).

3.3.1. Hedef Kitle

Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle birlikte dış politikasında çeşitlenmeye giden Türkiye, Afrika ile ekonomik ve siyasi ilişkilerini geliştirmek istemektedir. Başta ABD ve Çin olmak üzere küresel güçlerin rekabet halinde olduğu Afrika kıtası, Türkiye için de cazip bir hedef haline gelmiştir. Küresel güçlerin Afrika’daki kamu

diplomasisi çalışmaları, Türkiye'nin Afrika'da kamu diplomasisine ağırlık vermesine etkisi olmuştur. Tarihi ve kültürel bağlarının olduğu Kuzey Afrika dışında SAA'ya da yönelen Türkiye'nin kamu diplomasisi hedefi tüm Afrika kıtasıdır. Nitekim Zirve toplantılarında alınan kararlar, tüm Afrika'yı etkilemeye yönelik olarak alınmaktadır.

Türkiye'nin kamu diplomasisi alanında Afrika'daki başlıca hedefinde Afrikalı öğrenciler olduğu söylenebilir. Eğitim alanında Türkiye'nin özellikle öğrencilere burs sağlaması, Türkiye'nin Afrika ile ilişkilerini geleceğe taşımak istediğinin bir göstergesidir. Nitekim 2011 yılında İstanbul'da düzenlenen Birinci Afrika-Türkiye Bakanlar Düzeyinde Gözden Geçirme Konferansı'nda Türkiye, Afrika'daki tüm ülkelerin üniversite öğrencilerine burs sağlama söyleminde bulunması, hedefini açıklar niteliktedir. Diğer yandan Afrikalı gençlere yönelik kapasite eğitimi ve mesleki yeterlilik kurslarının verilmesi de Afrikalı gençlere yönelik bir hedef kitlenin oluşturulduğunu göstermektedir (Dışişleri Bakanlığı, 2011; 1998: 222-223).

Sosyal alanla ilgili olarak sağlık, altyapı, kırsal alan desteği, istihdam teşviki, güvenlik ve barış desteği, TİKA tarafından kalkınma yardımlarının sağlanması, Türkiye'nin Afrika halkını hedef kitle olarak belirlediğini göstermektedir (Dışişleri Bakanlığı, 2011), (Dışişleri Bakanlığı, 2008), (Dışişleri Bakanlığı, 1998: 219-220). Bununla birlikte tarım, tarım işletmeciliği, sulama desteği, hayvancılık gibi alanlarda işbirliğine giden Türkiye'nin Afrikalı çiftçilere yönelik kamu diplomasisi alanında hedefleri bulunmaktadır (Dışişleri Bakanlığı, 2019d; 2014; 2011).

Türkiye, Afrika kamuoyunun birçok kesimine yönelik kamu diplomasisi faaliyetleri yürütmekle birlikte Afrika'nın elit kesimlerine yönelik bir çalışmasının olmadığı görülmektedir. Sadece akademisyen değişimi ile Türkiye'nin elit kitleye yönelik hedefi yeterli olmayacaktır (Dışişleri Bakanlığı, 1998: 221-223). Nitekim Afrikalı gazetecilerin, yazarların, sanatçıların, bürokratların, Türkiye'nin Afrika'daki kamu diplomasisi hedefleri içerisinde olmadığı görülmektedir. Oysaki Türkiye'nin hikâyesini Afrika'ya anlatacak kesim ise Afrikalı aydınlar olacaktır. Kamuoyunun Türkiye'yi tanımasında ve anlamasında önemli bir rol üstlenecek olan Afrikalı aydınların kamu diplomasisi hedefi içerisinde olmaması, Türkiye'nin Afrika'da hedef belirleme konusunda eksiklerinin olduğunu göstermektedir.

3.3.2. Kapasite Yönetimi

Türkiye'nin kamu diplomasisi alanında kapasite yönetimi çalışmasının geçmişte yeterli olmadığı görülmektedir. Nitekim Türkiye'nin Soğuk Savaş sonrası Türk Devletleri'ne yönelik başlattığı kamu diplomasisinde de kapasite yönetimi sorunları yaşamıştır. Türkiye, kamu diplomasisi faaliyetlerini tüm Türk Devletlerine yönelik yapmak istemiş ancak kapasite yönetimi iyi yapılamadığı için başarılı olamamıştır. Oysa ki Türkiye gibi orta ölçekteki ülkelerin hedeflerini kapasitesine göre belirlemesi, kamu diplomasisi başarısı için oldukça önem taşımaktadır. Benzer durum Türkiye'nin Afrika'ya yönelik kamu diplomasisinde de görülmektedir. Nitekim 1998 yılında düzenlenen Afrika Açılım Eylem Planında kapasite yönetimi stratejisi kısmen görülse de daha sonraki 2010 yılı Afrika Strateji Belgesi, Birinci ve İkinci Afrika Zirvelerinde ve bu Zirvelere bağlı olarak yapılan diğer toplantılarda kapasite yönetim planlaması görülmemektedir.

Dışişleri Bakanlığı, 1998 yılında Afrika açılımı ile başlattığı kamu diplomasisi faaliyetlerinde kapasite konusuna kısmen değinmiştir. Nitekim imkânlar ölçüsünde yapılacak faaliyetlerle ilgili olarak alt yapı, belirli bir bütçe ve mali kaynaklara ihtiyaç olduğu ifade edilmiştir. İdari önlemler çerçevesinde personel görevlendirmesi, Afrika'daki büyükelçilik alt yapısının (bina, taşıt, personel, ödenek) takviye edilmesi, Afrika'dan davet edilen uzmanların masraflarının karşılanması, teknik yardım ile ilgili olarak 10 milyon fon ayrılması, üyelik için Afrika Kalkınma Bankasına ödenmeyen 50 milyon dolar katkı payının ödenmesi gerektiği, öğrencilere burs desteğinin artırılması ile ilgili konularda belirli bir kaynağa ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir (Dışişleri Bakanlığı, 1998). Her ne kadar belirlenmiş hedefler doğrultusunda, kapsamlı ve açıklayıcı bir kaynak planlaması yapılmamış olsa da mali durumun gözetilmesi, kamu diplomasisi başarısı açısından önemli bir yaklaşım olmuştur. Ancak 2010 yılı Afrika Strateji Belgesinde, Birinci ve İkinci Afrika Zirvelerinde ise bütçe planlaması yapılmamıştır.

Afrika'ya yönelik kamu diplomasisi alanındaki kapasite yönetimi ile ilgili diğer bir sorun ise kurumsal ve personel yetersizliklerinde görülmektedir. Nitekim Kamu diplomasisi koordinatörlüğünün kapatılarak görevlerinin İletişim

Başkanlığı'na devredilmesi ile birlikte, kamu diplomasisi alanında koordinasyon eksikliğinin yaşanmaya başlamıştır. İletişim Başkanlığı'nda uzman personel eksikliği nedeniyle kamu diplomasisinde kurumlararası koordinasyon yeteri kadar yapılamamaktadır. TRT World, YTB, Kızılay gibi kurumların Afrika'da temsilciliği bulunmamakta; TİKA, İletişim Başkanlığı, Yunus Emre Enstitüsü gibi kurumların temsilci sayısı ise yeterli olmamaktadır. Bununla birlikte Afrika konusunda uzman personel yetiştirilmesine yönelik üniversitelerde de yeterli çalışmanın olmadığı görülmektedir. Nitekim üniversitelerin çoğunluğunda Afrika bölümünün olmaması, personel kapsamında kapasite sorununu çözümsüz hale getirmektedir. Bununla birlikte personel alanındaki diğer bir eksiklik ise Maarif Vakfı okullarında yaşanmaktadır. Vakıf, okul sayısını artırarak Afrika'da daha çok öğrenciye ulaşmayı hedeflemekte ancak bu okullarda görev alacak uzman personel sayısı ise yeterli olmamaktadır. Nitekim 24 Afrika ülkesinde Vakfa bağlı 144 eğitim kurumunda görev alacak uzman personele ihtiyaç duyulmaktadır (Maarif Vakfı, 2020).

3.3.3. İmaj Yönetimi

Türkiye'nin kurtuluş savaşı için verdiği mücadele Afrika ülkelerine örnek olmuştur. Diğer yandan Türkiye'nin Afrika tarihinde sömürgeci bir geçmişinin olmaması, söylemlerinde çıkarıcı bir yaklaşımın olmadığı ifade edilmesi, insani değerlere önem verildiğinin gösterilmeye çalışılması, Türkiye'nin Afrika'daki imajını olumlu yönde etkileyen unsurlardır. Ancak zirve toplantılarında Türkiye'nin Afrika'ya mesajlarını yeteri kadar iletemediği, hedeflediği kesimlere yönelik bir söyleminin bulunmadığı görülmektedir. Diğer yandan Afrika ile tarihi, siyasi ve kültürel bağları bulunan Türkiye'nin zirve toplantılarında bağlarını kuvvetlendirmeye yönelik kuvvetli mesajlar dile getirmediği görülmektedir. Nitekim Türkiye, İstanbul'da düzenleyeceği 3. Afrika Zirvesi ile bu sorunu aşmayı hedeflemektedir. Nitekim ne Türkiye'de Afrika ülkeleri ne de Afrika'da Türkiye, kırsaldan merkeze-merkezden kırsala tam olarak tanınmamaktadır. İki tarafta zaman zaman birbirini Batı, Çin gibi üçüncü bir aktörün değerlendirmesi üzerinden tanıma yoluna gidebilmektedir. Bu sorunun aşılması için 3. Zirvede Türkiye'nin ayrıca bir imaj çalışması yapması gerekmektedir. Zirvede, "hedef ülke sathının tamamında

tanınırlılığın tesisi” bağlamındaki kamu diplomasisi çalışmalarına ağırlık verilmesi gerekmektedir (Tandoğan, 2019).

Afrika’nın sorunlarını uluslararası toplantılarda her fırsatta dile getiren Türkiye, Afrika’ya yaptığı yardımlar ile bilinen bir ülke olmaya başlamıştır. Açlık, yoksulluk ve kalkınma sorunları ile mücadele eden Afrika’ya yönelik olarak Türkiye, maddi–manevi destek olmaktadır. Afrika devletleri tarafından memnuniyetle karşılanan bu durum, Türkiye-Afrika zirve toplantıları ve diğer bakanlar düzeyindeki toplantılarda Afrikalı temsilciler tarafından sıklıkla dile getirilmektedir. Türkiye’nin son dönemde “insanilik” olarak ortaya çıkan bu özelliği ile Afrika’da daha çok bilinmektedir. Bu özelliği ile marka oluşturma çabasında olan Türkiye, Afrika kamuoyunda dikkat çekmeyi başarmış, hatta yardım denildiğin de ilk akla gelen ülke olmuştur. Öyle ki insani yardımlar ile kalkınma yardımlarını birleştiren Türkiye, bu konuda dünya literatürüne “Türk Modeli” olarak girmeyi başarmıştır. Hız, bürokratik kolaylık ve ayırt etmeme gibi özellikleri ile diğer ülkelerden üstün konuma gelmiştir (Gülsoy ve Bostancı, 2019: 322). Ancak Türkiye’nin Afrika’da diğer ülkelerle küresel çapta bir yarış içerisinde olduğu söylenebilir. Nitekim geçmişlerindeki sömürge izlerini silmek ve Afrika ile ilişkilerini düzeltmek isteyen Batılı devletler, yaptıkları yardımlar ile Afrika’da yeni bir imaj oluşturmaya çalışmaktadır. Diğer yandan büyük insani yardımlarda bulunan Çin ve küresel güç olan Rusya, Japonya, Hindistan, Brezilya gibi ülkeler de imaj oluşturma kapsamında Afrika’ya yardımlarda bulunmaktadır. Bu nedenle Türkiye’nin diğer ülkeler karşısında fark yaratmasına sebep olacak bu özelliğinin iyi yönetilmesi gerekmektedir (Tepeciklioğlu, 2012: 60). Ekonomik kapasitesine oranla yardım konusunda diğer ülkelere nazaran cömert olan Türkiye, imajını koruması gerekmektedir. Nitekim Türkiye bu konuda olumsuz eleştirilere maruz kalmakta, imajına zarar verilmeye çalışılmaktadır. Öyle ki Türkiye’ye “gizli hesaplar” yürüttüğü, çıkar güttüğü, Türk yardım hareketinin tek taraflı ve bazen verimsiz olduğu şeklinde eleştiriler yöneltilmektedir. (Gülsoy ve Bostancı, 2019: 322). Afrika’daki diğer ülkelerle küresel rekabet içerisinde olan Türkiye’nin, imaj yönetimi çalışmalarında bu nedenle bu söylemleri çürütecek çalışmalar yapması gerekmektedir.

3.3.4. İtibar Yönetimi

Bir ülkenin hedeflenen toplumlarda itibarlı olması, kamu diplomasisi faaliyetlerinin daha etkili olmasına ve samimi bir ülke olarak görülmesine etki etmektedir. Afrika'da bulunan birçok küresel güç, Afrika toplumları gözünde itibarlı bir ülke olarak görülmek için birbirleri ile mücadele etmektedir. Nitekim Türkiye'nin Afrika'daki varlığından rahatsız olan eski sömürge devletleri, propaganda faaliyetleri ile Türkiye'yi Afrika'da itibarsızlaştırmaya çalışmaktadırlar. Bu nedenle Türkiye, Batılı devletlerin yanı sıra bu devletlere bağlı haber sağlayan medya kuruluşları, hükümet dışı kurumları, hükümetlerarası organizasyonları ve bilimsel toplulukları içine alan geniş bir grup ile de rekabet etmelidir (Nye, 2002: 67 – 68). Diğer yandan Türkiye ile ilgili gerçek dışı söylemler, algıda kafa karışıklığına sebep olmaktadır. Öyle ki propaganda olarak görülen bir bilgi, Türkiye'nin itibarını sarsmakla kalmayıp, itibarının zarar görmesine sebep olabilmektedir (Nye, 2004: 107). Bu nedenle Türkiye, itibarını sarsmaya yönelik propaganda tarzı faaliyetlere karşı savunma amaçlı kamu diplomasisi faaliyetleri yapması gerekmektedir (TBMM, 2012: 7). Örneğin Türkiye, 2010 yılında Sevakin Adası'nın restorasyon çalışmalarına destek olmuş ve adanın Sudan için turizme kazandırılmasına yardım etmiştir. Ancak Türkiye'nin güvenlik çıkarları için bölgede bulunduğu yönünde algı oluşturularak Türkiye'nin bölgesel itibarına zarar verilmek istenmiştir (Arpa, 2019). Öyle ki Türkiye'nin kendisine yöneltilen bu tarz propaganda faaliyetleri karşısında savunma amaçlı kamu diplomasisi faaliyetleri yürütmesi, Türkiye'nin Afrika'daki itibarının korunmasını sağlamaktadır.

Türkiye'nin Afrika ile ilişkilerini işbirliği ve ortaklık anlayışı içerisinde yürütmesi, Türkiye'nin Afrika kamuoyunda itibar kazanmasını sağlamaktadır. Özellikle Türkiye'nin Afrika'nın sorunlarına çözüm olmaya yönelik yaklaşımı, Afrika tarafından memnuniyetle karşılanmaktadır. BM ve diğer uluslararası organizasyonlarda her iki tarafın çıkarlarını gözeterek şekilde ortaklık anlayışı içerisinde hareket edilmesi, Türkiye'nin ortaklık itibarını artırmaktadır. (Dışişleri Bakanlığı, 2011) Bununla birlikte Türkiye'nin uluslararası toplantılarda her fırsatta Afrika'nın sıkıntılarını dile getirmesi, Afrika kamuoyunda takdirle karşılanmaktadır. Öyle ki Türkiye'nin Az Gelişmiş Ülkeler Toplantısı ve İnsani Zirve Toplantılarında

Afrika'nın yoksulluk, açlık, çatışma ile mücadele gibi temel sorunlarını dile getirmesi, Türkiye'nin itibarına olumlu yönde katkı sağlamaktadır (Tepebaş, 2014). Türkiye'nin bu yöndeki itibar yönetimi çalışmalarını sürdürmesi, Türkiye'nin hedeflerine ulaşması açısından önem arz etmektedir.

3.4. Türkiye'nin Afrika'da Kamu Diplomasisi Etkinliği

Türkiye'nin 1998 yılında Afrika'ya yönelik başlattığı açılım süreci, zaman içerisinde işbirliğine ve sonrasında ortaklığa dönüşmüştür. Türkiye öncülüğünde Türkiye-Afrika ilişkisini derinleştirmek amacıyla başlatılan bu süreçte Türkiye, Afrika'da kamu diplomasisi faaliyetlerine ağırlık vermiştir. Ancak Türkiye, yumuşak güç değerlerini yeteri kadar Afrika kamuoyuna anlatamamıştır. Tanıtım eksikliği, yeteri kadar iki tarafın birbirlerini anlayamamış olması gibi kamu diplomasisi alanındaki sorunlar, Türkiye'nin Afrika'da istediği sonuçlara ulaşamamasına sebep olmuştur. Oysaki bölgesel bir güç olmak isteyen Türkiye, Afrika'da kalıcı bir ülke olmak istemektedir. Afrika'da küresel rekabet içerisine girmiş olan Türkiye, Afrika'nın bölgesel farklılıklarını göz önünde bulundurarak farklı, etkili ve kapsamlı kamu diplomasisi faaliyetleri yürütmesi gerekmektedir. Bu bağlamda Türkiye'nin Afrika'daki kamu diplomasisi etkinliği üç boyutta ele alınmıştır. Buna göre Türkiye'nin Afrika'ya yönelik söylemlerinin eyleme dönüşüp dönüşmediği, söylemlerini destekleyen yeterli kapasitesinin olup olmadığı ve Türkiye'nin Afrika kamuoyuna sesini duyurup duyuramadığı konuları değerlendirilmiştir.

3.4.1. Söylem- Eylem Tutarlılığı

Türkiye, 1998 yılında Afrika açılımı ile birlikte Afrika'ya yönelik kamu diplomasisinde de açılım yapmış ve zaman içerisinde faaliyetlerini geliştirerek devam ettirmiştir. Nitekim 2008 yılında İstanbul'da düzenlenen 1. Afrika Zirvesi ve 2014 yılında Ekvator Ginesi'nde düzenlenen 2. Afrika Zirveleri ile birlikte Türkiye, kamu diplomasisini alanında önemli gelişmeler kaydetmiştir. Türkiye, bu süreç içerisinde Afrika'ya yönelik kamu diplomasisi alanında birçok söylemde bulunmuştur. Söylemlerinin çoğunluğunu yerine getiren Türkiye, bir kısım söylemlerini ise yerine getirememiştir. Bu bölümde, Türkiye'nin 1998-2019 yılları

içerisinde kamu diplomasisi alanındaki söylem-eylem tutarlılığı değerlendirilmiş ve etkili olup olmadığı tartışılmıştır.

3.4.1.1. Tanıtım

Türkiye, Afrika açılımı ile birlikte başlattığı kamu diplomasisi faaliyetleri ile Afrika'da varlığını göstermek istemiştir. Nitekim diplomatik temsilci sayısının azlığı, Türkiye'nin Afrika'da yeteri kadar tanınmamış olması, Afrika'nın Türkiye'yi yeteri kadar bilmemesi gibi hususlar Türkiye'nin tanıtım konusundaki eksiklikleri olarak görülmüştür. 1998 yılında hazırlanan Afrika Açılım Eylem Planı ile Kuzey Afrika'da 5, SAA'da 7 olmak üzere toplamda Afrika'da 12 olan temsilci sayısının on yıl içerisinde artırılmasına, Gana ve Fildişi Sahilleri'nde kapatılan büyükelçiliklerin yeniden açılmasına, ayrıca önemli ülkeler olarak görülen Zimbabwe, Tanzanya ve Mozambik'te yeni büyükelçiliklerin açılmasına karar verilmiştir. Ayrıca diplomatik temsilci sayısının on yıl içerisinde artırılması, diğer tanıtım çalışmalarının ise iki yıl içerisinde tamamlanması planlamıştır (Dışişleri Bakanlığı, 1998: 217). Ancak Türkiye, Eylem Planı içerisinde belirttiği söylemlerini belirlediği zaman içerisinde gerçekleştirememiştir. Eylem planında on yıl içerisinde temsilci sayısını artırılacağı ifade edilse de büyükelçilik sayısı ancak 2009 yılında artırılabilmiştir. Nitekim Türkiye, 2009 yılında Tanzanya ve Fildişi Sahili'nde, 2010 yılında Kamerun, Gana, Mali, Uganda, Angola ve Madagaskar'da, 2011 yılında Zambiya, Mozambik, Moritanya, Zimbabwe, Güney Sudan, Somali ve Gambiya'da, 2012 yılında Nijer, Namibya, Burkina Faso ve Gabon'da, 2013 yılında Çad, Gine, Eritre ve Cibuti'de büyükelçilik açmış (Dışişleri Bakanlığı, 2019c) ve 2019 yılı sonu itibariyle 42 büyükelçi sayısına ulaşmıştır (Dışişleri Bakanlığı, 2019e).

Türkiye'nin Afrika'ya yönelik tanıtım faaliyetlerinin Birinci Afrika Zirvesi ile birlikte hızlandığı söylenebilir. Öyle ki Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, 2008 yılında Ankara Üniversitesi Afrika Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin açılışında yaptığı konuşmada Afrika'daki diplomatik temsilci sayısının iki katına çıkartılacağını ifade etmiştir (TCCB, 2008). Nitekim Türkiye, 2014 yılı itibariyle diplomatik temsilci sayısını yaklaşık 3 katına çıkarmayı başarmıştır. Diğer yandan Cumhurbaşkanı Recep Tayip Erdoğan, 2016 yılında Mogadişu büyükelçiliği

açılışında 54 Afrika ülkesinin 54'ünde de büyükelçilik açılmasının hedeflendiğini ifade etmiştir (TCCB, 2016). Ancak 2020 yılı itibariyle Afrika'daki büyükelçilik sayısı 42'ye yükselebilmiştir (Dışişleri Bakanlığı, 2020b). Türkiye, diplomatik temsilciliklerle ilgili söylemlerini belirttiği zaman içerisinde eyleme dönüştürememiş olsa da uzun vadede hedefine ulaştığı görülmektedir. Bununla birlikte Türkiye'nin geriye kalan 11 Afrika ülkesinde de büyükelçiliğinin olması, Afrika kamuoyunda daha çok tanınmasını sağlayacaktır.

Türkiye'nin tanıtım konusundaki diğer stratejisi ise Afrika ülkeleri ile karşılıklı ziyaretlerin artırılması, tanıtım organizasyonları ve etkinliklerin düzenlenmesi ile ilgili olmuştur. Heyetler halinde yapılacak ziyaretler ile BMGK adaylığı, Kıbrıs sorunu ve Türk dış politikasına ilişkin diğer konularda Afrika ülkelerine bilgi verilmesi, işbirliği imkânlarının araştırılması, teknik yardım olanakların belirlenmesi planlanmıştır. Bu kapsamda Türkiye, 1998 yılı Afrika Açılım Eylem Planı'nda Afrika ülkelerinin karar alıcıları ve büyükelçilerinin Türkiye'ye davet edilmesi, karşılıklı parlamenterler düzeyinde ziyaretlerin yapılması, Afrika ülkelerine heyetlerin gönderilmesi, Türkiye'deki organizasyonlara Afrika ülkelerinin davet edilmesi, Afrikalı aydınların ve akademisyenlerin organizasyonlara davet edilmesi söylemlerinde bulunmuştur (Dışişleri Bakanlığı, 1998: 216-223). Söylemlerini iki yıl içerisinde eyleme dönüştürmeyi hedefleyen Türkiye, tanıtımla ilgili söylemlerinin çoğunluğunu belirttiği süre içerisinde hayata geçirememiştir. Nitekim Eylem Planı'nda 4 heyet şeklinde 24 Afrika ülkesine yapılması planlan ziyaretler, 8 Afrika ülkesi ile sınırlı kalmıştır (Dışişleri Bakanlığı, 1999: 99). Heyetlerin gönderilememesi ziyaretlerin sınırlı kalmasına, Afrika ülkelerinin teknik yardım sorunlarının yeteri kadar bilinmemesine, Kıbrıs sorunu ve diğer dış politika konularının yeteri kadar anlatılamamasına sebep olmuştur. Ancak Birinci ve İkinci Afrika Zirveleri ile birlikte karşılıklı ziyaretler artırılmış; zirve faaliyetleri sonrasında Türkiye, Afrika'ya daha çok kendini tanıtmaya ve Afrika'yı anlama imkânı bulmuştur. Öyle ki zirve toplantılarında Türkiye, kendi tezleri ile ilgili mesajlarını aynı anda tüm Afrika ülkelerine iletebilmiştir.

Dışişleri Bakanlığı, 1998 yılı Eylem Planı'nda tanıtımla ilgili bir dizi faaliyette bulunma kararı almıştır. Öyle ki bakanlık, düzenlenecek olan uluslararası dış politika

toplantılarına Afrikalı konuşmacıların çağırılması, zaman zaman Afrikalı basın mensuplarının ve öğretim üyelerinin Türkiye'ye davet edilmesi, Afrika konusunda düzenlenecek sempozyum ile Türkiye'nin anlaşılmasının sağlanması, bir üniversitede Siyah Afrika İncelemeleri Enstitüsü'nün kurulması söylemlerinde bulunmuştur (Dışişleri Bakanlığı, 1998: 223). Diğer yandan 2008 yılı Afrika İşbirliği Çerçeve Belgesi'nde Afrika ve Türkiye üniversiteleri arasında işbirliğinin genişletilmesi ve kolaylaştırılması kararı alınmıştır (Dışişleri Bakanlığı, 2008). Ancak Eylem Planı ile iki yıl içerisinde gerçekleştirilmesi planlanan tanıtım faaliyetleri, on yıl sonra gerçekleştirilebilmiştir. Nitekim 2008 yılında Ankara Üniversitesinde açılan Afrika Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi (AÇAUM), bir üniversiteye bağlı olarak açılan ilk Afrika Çalışmaları Merkezi olmuştur. Üniversitenin düzenlediği seminer ve sempozyumlarla Türkiye'nin Afrika'yı daha iyi anlaması ve Türkiye'nin Afrika'da daha iyi anlaşılması hedeflenmiştir (Ankara Üniversitesi, 2019). Bununla birlikte Gazi Üniversitesi'nde Afrika ve Orta Doğu çalışmaları yüksek lisans programı, Kadir Has Üniversitesi'nde Orta Doğu ve Afrika Araştırma ve Uygulama Merkezi, Türk-Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi bünyesinde Afrika Enstitüsü, Orta Doğu ve Afrika Araştırmacılar Derneği (ORDAF), Afrika konularında araştırma yapan diğer üniversite, kuruluş ve programlardır (Oğurlu, 2017: 58). Ancak Türkiye'deki üniversitelerin çoğunluğunda Afrika bölümü veya Afrika çalışmaları ile ilgili merkez bulunmamaktadır. Diğer yandan Afrika ile ilgili anabilim dalı veya bilim dalı bulunan üniversite sayısının kısıtlı olması sebebiyle Afrika konusunda çalışma yapan yüksek lisans ve doktora öğrenci sayısı da oldukça azdır.

3.4.1.2. Yardımlar

Türkiye, söylemlerinde Afrika ülkelerine insani ve kalkınma yardımlarında bulunacağını taahhüt etmiştir. Nitekim Türkiye, 1998 yılı Afrika Açılım Eylem Planı'nda Afrika'ya gıda, ilaç ve malzeme olarak insani yardım yapacağını ve TİKA yönetiminde olacak şekilde teknik yardım için 10 milyon dolar fon ayıracağını ifade etmiştir (Dışişleri Bakanlığı, 1998: 219-220). Yardımlar kapsamında Türkiye, SAA'ya 2000 yılında 330 bin dolar insani ve kalkınma yardımında bulanabilmiştir (Dışişleri Bakanlığı, 2019c). Türkiye, 1992-2003 yıllarını kapsayan dönem içerisinde

çoğunlukla Orta Asya'ya yardımlarda bulunmuş, insani ve teknik yardım konusunda en az yardımı Afrika'ya yapmıştır (TİKA, 2004: 26). Dünya'da yapılan tüm projeler kapsamında Afrika'ya yönelik yapılan proje oranı ise %3 seviyesinde kalmıştır (TİKA, 2004: 99). Diğer yandan Türkiye, Afrika'ya yardımlarda koordinasyonun sağlanması için ilk TİKA ofisini ise 2005 yılında açabilmiştir (TİKA, 2018b: 19). Türkiye, 2005 yılını "Afrika Yılı" olarak ilan etmesiyle birlikte Afrika açılımına hız vermiş ve 2005 yılında Etiyopya'da, 2006 yılında Sudan'da ve 2007 yılında Senegal'de TİKA ofisleri açmıştır (TİKA, 2018b: 18). Türkiye, 2008 yılı Afrika İşbirliği Çerçevesi Belgesi'nde diğer Afrika ülkelerine de TİKA ofisi kurmak istediğini ifade etmiştir. Belirli bir süre belirtilmemekle birlikte TİKA'nın, uzun vadede tüm Afrika ülkelerinde koordinasyon ofisi açacağı ifade edilmiştir. TİKA'nın 2019 yılı itibarıyla Afrika'da 22 tane ofisi bulunmaktadır. Mali, Madagaskar ve Nijerya'daki ofisler ise kurulum aşamasındadır (TİKA, 2019c: 73). Türkiye'nin söylemlerinde tüm Afrika'yı kapsayıcı olması önemli bir yaklaşım olmakla birlikte belirli bir süre belirtmemesi, kamu diplomasisi etkinliğini zayıflatacak bir unsur olarak görülmektedir.

Kalkınma yardımları kapsamında 2018 yılında İstanbul'da düzenlenen İkinci Bakanlar Gözden Geçirme Konferansı'nda Türkiye'nin Afrika'ya yönelik yardımlarının istikrarlı bir şekilde artmasının önemine vurgu yapılmıştır. Nitekim Türkiye, SAA'ya yardımlarını istikrarlı bir şekilde artırarak 2000 yılında 330 bin dolar seviyesinden 2008 yılında 105,3 milyon dolara ve 2015 yılında 395,77 milyon dolara yükseltmiştir (Dışişleri Bakanlığı, 2019c). Diğer yandan 2011 yılında İstanbul'da düzenlenen Türkiye-Afrika Ortaklığı Birinci Bakanlar Düzeyinde Gözden Geçirme Konferansı'nda TİKA'nın teslim edilebilir projelerle ilgili olarak Afrika Birliği ile görüşmelerini yoğunlaştırması istenmiştir (Dışişleri Bakanlığı, 2011). TİKA'nın, Afrika'ya yönelik yapacağı projeler ile ilgili olarak Afrika Birliği ile yeteri kadar bilgi paylaşımında bulunmadığı ifade edilmiştir. 2015–2019 yılı Afrika-Türkiye Ortaklığı Ortak Eylem Planı'nda ise TİKA'nın tarım, kırsal kalkınma, sağlık, eğitim ve çevre alanları ile ilgili yapılabilecek kalkınma yardımlarını sivil toplum örgütleri, sivil toplum, yerel yönetimler ve bölgesel ekonomik topluluklarla birlikte belirlediği ifade edilmiştir (Dışişleri Bakanlığı,

2019d). TİKA'nın Afrika'da yapacağı projelerle ilgili üst kurumlara yeteri kadar bilgi vermemesi, daha ziyade sivil unsurlarla birlikte hareket etmesi, proje yönetiminde koordinasyon eksikliğine sebep olmuştur.

Türkiye, 2008 yılı Türkiye-Afrika Ortaklığı İçin İşbirliği Çerçevesi Belgesi'nde TİKA koordinasyonunda tarım, tarımsal ticaret, kırsal kalkınma, su kaynakları yönetimi alanlarında Afrika'ya desteğini artıracaklarını taahhüt etmiştir (Dışişleri Bakanlığı, 2008). Diğer yandan 2014 yılı İkinci Afrika Zirvesi deklarasyonunda Kapsamlı Afrika Tarım Kalkınma Programı (CAADP)'nın desteklenmesi, hayvancılık alanında işbirliği yapılması kararlaştırılmıştır (Dışişleri Bakanlığı, 2014). Nitekim Türkiye, Afrika'ya yönelik tarımsal kalkınma yardımı kapsamında 2008 yılında eyleme geçmiştir. TİKA bünyesinde oluşturulan Afrika Tarımsal Kalkınma Programı ile Afrika'nın gıda krizine yardımcı olunmak istenmiştir. Afrika'ya yönelik geniş kapsamlı bir program uygulanmaya konulmuş ve Afrika ülkelerinin tarımsal kapasitelerinin artırılması hedeflenmiştir. Program kapsamında 2007-2008 yıllarında Burkina Faso, Cibuti, Gine, Gine-Bissau, Komor Adaları, Madagaskar, Mali, Senegal ve Tanzania'da mevcut tarımsal durumun tespit edilmesi ve ihtiyaçların belirlenmesi için çalışmalar yapılmıştır. Üç aşama olarak hazırlanan programın ilk aşamasında, belirlenen Afrika ülkelerinin Tarım ve Hayvancılık Bakanlıklarının 65 üst düzey yöneticisi, 2008 yılında Ankara'da düzenlenen "Tarımsal İşbirliği Toplantısı"na katılmıştır. Toplantıda, Türkiye'nin tarım konularındaki bilgi birikimini aktarması için eğitim programlarının düzenlenmesi ve Afrika'ya tarımsal donanım desteğinin sağlanması kararlaştırılmıştır. Programın ikinci aşamasında 2009 yılında Ankara, Antalya, Dalaman ve İstanbul'da 13 Afrika ülkesinden 141 eğitimciye "toprak ve arazi kullanımı", "bitkisel üretim ve zirai mücadele", "hayvancılık", "balıkçılık", "tarım ürünlerinin işlenmesi" ve "tarımsal mekanizasyon" kursları verilmiştir. Üçüncü aşama olarak ise tohum, tarımsal alet ve makine desteği ile her bir ülkede pilot projeler uygulanması, yerinde eğitim programlarının düzenlenmesi ve modern üretim tekniklerinin yaygınlaştırılması hedeflenmiştir (TİKA, 2009: 22-23). Bu kapsamda Komorlar'da patates, Kongo'da balıkçılık üretimine yönelik projeler geliştirilmiştir (TİKA, 2010: 100).

2015-2019 Ortak Eylem Plan'ında ise daha kapsamlı bir işbirliğine gidilerek tarım alanından sorumlu bakanların ve yetkililerin karşılıklı ziyaretlerde bulunması ve toplantılar yapılması, Afrika ülkelerinde tarım ihtisas planlarının hazırlanması için işbirliğinin yapılması, tarımcılık ile ilgili uzman eğitimi verilmesi, hayvancılıkla ilgili bilgi paylaşımı ve uzman değişimi yapılması, sulama yöntemleri ile ilgili teknik işbirliği yapılması kararlaştırılmıştır (Dışişleri Bakanlığı, 2019d). Bu kapsamda Türkiye, 2017 yılında Antalya'da Birinci Türkiye-Afrika Tarım Bakanları Toplantısını ve Tarım İş Formunu düzenlemiştir. Afrika'nın tarımsal alandaki sorunlarının çözümü için gayret göstereceğinin ifade edildiği toplantıya, üst düzey bürokratlar ve iş adamları katılmıştır. Toplantıda Türkiye ile tarımsal ticaretin 2003'te 480 milyon dolar iken 2016'da 2,5 milyar dolara yükseldiği ifade edilmiştir (Tarım Bakanlığı, 2019). TİKA, tarım alanında Afrika'ya destek olmak için 2019 yılında Cibuti, Somali, Sudan, Çad, Moritanya, Nijer'den gelen 11 Afrikalı tarım uzmanına, Antalya ve İstanbul'da "Modern Tarım Teknikleri ve Seracılık Eğitimi" vermiştir (TİKA, 2019).

Türkiye, tarım alanında Afrika'ya destek olarak Afrika'nın kırsal kalkınmasına yardımcı olmaktadır. Afrika açılım ile birlikte tarım alanındaki söylemlerin çoğunluğunu yerine getirmiş olan Türkiye, bu konuda Afrika kamuoyunda olumlu bir imaja sahip olmak istemektedir. Halkın büyük çoğunluğunun tarımcılıkla geçimini sağladığı Afrika ülkelerine tarım alanında destek olmak, Türkiye'nin kamu diplomasisine olumlu katkılar sağlamıştır. Ancak Türkiye'nin 2008 yılından itibaren tarım alanında yalnızca bir kez zirve toplantısı yapması, Afrikalı çiftçilerin eğitim faaliyetlerine yeteri kadar ağırlık vermemesi, ekipman yardımlarının az olması, söylemlerim tam olarak eyleme dönüştürülememesine sebep olmuştur.

Türkiye'nin Afrika'ya yardımda bulunduğu diğer bir alan ise sağlık alanında olmuştur. Nitekim Birinci Afrika Zirvesinde kabul edilen Türkiye-Afrika İşbirliği Çerçeve Belgesinde Türkiye'nin Afrika'daki kötü beslenme, bulaşıcı ve salgın hastalıkların üstesinden gelmeye yönelik çabalarını yoğunlaştırması, bu konuda çalışma yapan devlet ve uluslararası kuruluşlara destek vermesi, bu hastalıkların önlenmesi için ilaç üretimine destek olması beklenmiştir (Dışişleri Bakanlığı, 2008). Bu kapsamda Türkiye, Afrika'daki sağlık sorununa destek olmak için harekete

geçmiş, TİKA ve sağlık alanındaki STK'lar öncülüğünde faaliyetler gerçekleştirmiştir. Buna göre TİKA, 2007-2010 yılları arasında toplam 25 STK ile Afrika ülkelerine yönelik sağlık alanında birçok proje gerçekleştirmiştir. 686 sağlık personelinin katılımıyla bulaşıcı hastalıkları engellemeye yönelik sağlık taraması yapılmıştır. Projeler kapsamında 280.047 hasta tedavi edilmiştir (Çomak, 2011: 217-218). Yine Türkiye, özel sektörü Afrika'ya yönlendirerek Afrika'nın ilaç ihtiyacının karşılanmasına destek olmaktadır. Öyle ki ilaç firması olan Abdi İbrahim, yurtdışındaki ilk temsilciliğini 1999 yılında Cezayir'de açmıştır. Firma, 2014 yılı itibariyle Cezayir'de 50 milyon dolar yatırımla Afrika kıtasının en modern üç ilaç tesisinden biri olan Abdi İbrahim Remede Pharma'yı kurmuştur. Firma ayrıca Tanzanya ve Fas'ta da yatırımlar yapmayı planlamaktadır (Sansarlıoğlu, 2019). Görülüyor ki Türkiye, sağlık alanındaki kamu diplomasisi faaliyetleri ile bu bağlamdaki söylemlerinin çoğunluğunu eyleme dönüştürmüştür.

3.4.1.3. Eğitim Desteği

Eğitim desteği kapsamında 1998 yılı Afrika Açılım Eylem Planı'nda 204 öğrenciye burs verildiği, bu sayının artırılacağı, Afrikalı bursiyerlerle eğitimlerini tamamladıktan sonra da temas halinde olunması gerektiği ifade edilmiştir (Dışişleri Bakanlığı, 1998: 222). 2008 yılı Türkiye-Afrika İşbirliği Çerçeve Belgesi'nde ise Türkiye'nin Afrikalı öğrencilere yönelik 300'den fazla yükseköğrenim bursu sağlandığı, gelecek yıllarda bu sayıyı artırılacağı, gençlik etkinlikleri için işbirliği yapılacağı belirtilmiştir (Dışişleri Bakanlığı, 2008). Nitekim Türkiye'nin Afrikalı öğrencilere burs sağlama ile ilgili söylemlerini eyleme dönüştürebildiği söylenebilir. YTB tarafından 2011-2012 döneminde 589 Afrikalı öğrenci, hükümet burslusu olarak Türkiye'de eğitim görmüştür. 2012-2013 dönemi için ise SAGA ülkelerinden 561, Kuzey Afrika ülkelerinden 142 öğrenciye burs verilmiştir. Yine eğitim desteği kapsamında Dışişleri Bakanlığı da Uluslararası Genç Diplomatlar Eğitim Programına Afrika'dan gelen genç diplomatları kabul etmektedir (TBMM, 2012: 11).

Türkiye'ye Afrika'dan gelen öğrenci sayısı zaman içerisinde artmıştır. Öğrenci hareketliliğine bağlı olarak Afrikalı öğrencilere sağlanan burs sayısı da artırılmıştır. Öyle ki YTB tarafından 2011-2019 yılları arasında yaklaşık 5300 Afrikalı öğrenciye

burs verilmiştir. Türkiye, 2019 yılı itibariyle 52 Afrika ülkesinden 1150 öğrenciye burs imkânı sağlamıştır (YTB, 2019b). YTB, 2016-2017 döneminde ise 1075'i SAA olmak üzere toplamda 1312 Afrikalı öğrenciye burs verilmiştir (Aydın, 2017). Bazı dönemlerde burs sayısında düşüş yaşansa da genel olarak burs miktarında artış olduğu söylenebilir. Diğer yandan mezun olan Afrikalı öğrencilere yönelik olarak YTB, Türkiye Mezunları Programı kapsamında 2016-2019 tarihleri arasında Mali, Senegal, Zambiya, Zimbabwe, Sudan, Cezayir, Cibuti, Nijerya, Gana, Kenya, Çad, Tanzanya, Kamerun, Somali ve Etiyopya olmak üzere 15 Afrika ülkesinde buluşma etkinliği düzenlemiştir (Türkiye Mezunları, 2019). Eğitim gören ve mezun olan öğrencilere yönelik yapılan faaliyetler, Türkiye'nin Afrika'daki varlığını geleceğe taşımasına yardımcı olmaktadır.

İkinci Türkiye-Afrika Zirve toplantısında kapasite geliştirme programları ile Afrikalı gençlerin statüsünü geliştirmeye yönelik işbirliği yapılacağı ifade edilmiştir (Dışişleri Bakanlığı, 2014). Bu kapsamda mezun öğrencilerin kapasitelerini geliştirmeye yönelik 2019 yılında kapasite geliştirme programı yapılmıştır (YTB, 2019c). Diğer yandan Türkiye'de eğitim görmekte olan Afrikalı öğrencilerin gelişimine yönelik olarak da 2018 yılında Uluslararası Öğrenci Akademisi kurulmuştur (Durul, 2018).

2015-2019 Ortak Eylem Planında ise öğrenci değişimlerinin teşvik edilmesi ve artırılmasına vurgu yapılmıştır (Dışişleri Bakanlığı, 2019d). Türkiye, bu kapsamda zaman içerisinde Afrika ile öğrenci değişimini hızlandırmıştır. Nitekim 2013-2014 eğitim öğretim yılında SAA'dan gelen öğrenci sayısı 4532 iken 2017-2018 yılları arasında 11.378'e (Baydemir, 2018), 2019 yılı itibariyle Afrika'dan gelen toplam öğrenci sayısı ise 12 bin seviyesine ulaşmıştır (YTB, 2019b). Diğer yandan bazı üniversitelerin öğrenci hareketliliğine destek olmaları ile daha çok Afrikalı öğrencinin Türkiye'ye gelmesi sağlanmıştır. Öyle ki Karabük ve Kastamonu Üniversiteleri, Çad ile yaptıkları öğrenci alım protokolü kapsamında 2013-2014 yılı için 48 öğrenci kabul ederken 2018 yılında bu sayı 10 kat artarak 460 öğrenciye ulaşmıştır. Yine Karabük Üniversitesi, Eylül 2018'de Çad ile yaptığı protokol kapsamında üniversite sınavında başarılı olan 1000 öğrenci arasından 500 öğrenciyi kabul edeceğini bildirmiştir. Diğer yandan SAA ülkelerinin hepsinden Türkiye'deki

üniversitelere öğrenci kabulü gerçekleşirken sadece Seyşeller'den öğrenci gelmemiştir. 3666 Afrikalı öğrenci arasında yapılan bir çalışmaya göre 2017-2018 yılları arasında Afrikalı öğrencilerin Türkiye'de en çok tercih ettikleri il İstanbul iken ikinci il ise Ankara olmuştur (Baydemir, 2018).

3.4.1.4. Barış ve Güvenlik Desteği

Türkiye, Afrika'ya barış ve güvenlik alanında destek olmaktadır. Nitekim Birinci Afrika Zirvesi'nde kabul edilen Türkiye-Afrika İşbirliği Çerçeve Belgesi'nde Afrika, Türkiye'nin BM Barış Koruma Operasyonlarına olan katkısından memnuniyet duyduğunu ifade etmiştir. (Dışişleri Bakanlığı, 2008). Öyle ki Türkiye, her dönem Afrika'nın barış ve güvenliğine yönelik beklentileri yerine getirme gayreti içerisinde olmuştur. Türkiye, barışı koruma misyonları kapsamında, BM Sierra Leone Misyonu (UNAMSIL), BM Kongo Gözlem Heyeti Sivil Polis Misyonu (MONUC), BM Sudan Misyonu (UNMIS), BM Fildişi Sahili Operasyonu (UNOC), BM Burundi Misyonu (BINUB) ve BM Liberya Misyonu (UNMIL)'e katılmıştır (Çomak, 2011: 210). Bununla birlikte Orta Afrika Barış Misyonu'na (MINUSCA), Darfur Misyonu'na (UNAMID), Mali Misyonu'na (MINUSMA), Somali Misyonu'na (UNSOM) personel desteği sağlamıştır. Diğer yandan Türkiye, deniz gücü ile de kıtanın barış ve güvenliğine destek olmaktadır. Nitekim Türkiye, Somali kıyılarında korsanlığa karşı başarılı operasyonlar yürütmektedir (Oğurlu, 2017: 57). Öyle ki 2011 yılında düzenlenen Birinci Bakanlar Düzeyindeki Ortaklığı Gözden Geçirme Konferansı'nda Türkiye'nin BM Barış Misyonlarına olan katkısı ve Somali'nin barış ve güvenliğine yönelik desteği, Afrika ülkeleri tarafından takdirle karşılanmıştır (Dışişleri Bakanlığı, 2011).

Türkiye, 2005 yılı Dünya Zirvesi sonrasında kurulan BM Barışı İnşa Komisyonu'nun üyesidir ve komisyonun çalışmalarını finanse etmek üzere kurulan Barışı İnşa Fonu'na kayda değer ölçüde mali katkı sağlamaktadır (Dışişleri Bakanlığı, 2020a). Türkiye'nin de üyesi olduğu komisyon aracılığıyla çatışmadan çıkmış Sierra Leone, Gine, Burundi, Liberya ülkelerine barışın inşası, kalkınma, demokratikleşme gibi alanlarda destek olunmaktadır (TBMM, 2012: 9).

3.4.2. Söylem- Kapasite Tutarlılığı

Türkiye, Kıbrıs Sorunu ve BMGK adaylığı konularında Afrika ülkelerinin uluslararası ortamda desteğini alabilmek için Afrika ile ilişkilerini geliştirmek istemiştir. Öyle ki Türkiye, Afrika ile mevcut ilişkilerinin yeterli olmadığı gerekçesiyle 1998 yılında Afrika açılımını başlatmıştır. Bu kapsamda hazırlanan Eylem Planı'nda Afrika ile ilişkilerin artırılması için temsilci sayısının on yıl içerisinde artırılması gerektiği ifade edilmiştir. Planlanan kamu diplomasisi faaliyetlerinin ise iki yıl içerisinde gerçekleştirilmesi hedeflemiştir. Ancak Türkiye, SSCB'nin dağılması sonrasında Türk devletlerine karşı başlattığı kamu diplomasisi faaliyetlerinde yaşadığı kapasite sorununu Afrika açılımda da yaşamıştır. Türkiye'nin mevcut ekonomik durumunun yetersizliğine bağlı olarak Afrika açılımındaki söylemlerin hepsi eyleme dönüştürülemediği. Nitekim Eylem Planı'nda daha önceden kapatılan Gana ve Fildişi Sahilleri büyükelçiliklerinin yeniden açılması planlansa da açılması mümkün olmamıştır. Diğer yandan Zimbabwe, Tanzanya ve Mozambik'te yeni büyükelçiliklerin on yıl içerisinde açılmasına karar verilse de yeni büyükelçilikler ancak 2009 yılında açılmaya başlanmıştır (Dışişleri Bakanlığı, 1998: 217). 2014 yılı itibariyle Afrika'da 35 büyükelçi (Dışişleri Bakanlığı, 2019c) sayısına ulaşmış olan Türkiye, 2019 yılı itibariyle büyükelçilik sayısını 42'ye yükselmeyi başarmıştır (Dışişleri Bakanlığı, 2019e).

Ekonomik ve siyasi alanda yaşanan olumsuzluklar, Türkiye'nin Afrika açılım politikalarını da olumsuz yönde etkilemiştir. Türkiye, 1991-2002 yılları arasında kurulan koalisyon hükümetleri ile siyasi istikrarı sağlayamamış ve bu durum ekonomiye de yansımıştır. Bununla birlikte 1994 ve 2001 ekonomi krizleri ise ekonomik sorunların daha da artmasına sebep olmuştur. 2002 yılı seçimleri ile birlikte oluşan tek parti iktidarı, nispi olarak siyasi ve ekonomik istikrarı sağlayabilmiştir (Bayrak ve Kanca, 2013: 1). Bu durum, Türkiye'nin yurtdışında tanınmasına da etki etmiştir. Nitekim Türkiye, yeni büyükelçilikler açmanın ötesinde kapatılan büyükelçiliklerini dahi kapasite yetersizliğine bağlı olarak tekrardan açamamıştır. Diğer yandan 1999 yılında yaşanan Marmara Depremi de Türkiye'nin Afrika Açılım Eylem Planı kapsamında yürütülen kamu diplomasisi sürecinin

ilerlemesine engel olmuştur. Bu nedenle ki Türkiye, Afrika’da kamu diplomasisi alanında yapmak isteği birçok faaliyeti ertelemek zorunda kalmıştır.

Türkiye, kamu diplomasisi alanında ertelediği faaliyetlerini 2008 yılı itibariyle gerçekleştirmeye başlamıştır. Öyle ki 2008 yılında düzenlediği Birinci Türkiye-Afrika Zirvesi ve 2014 yılında düzenlediği İkinci Türkiye-Afrika Zirvesi ile Türkiye, Afrika’ya yönelik kamu diplomasisi uygulamakta kararlı ve yeniden istekli olduğunu göstermiştir. Zirvelerde alınan kararlar ile kamu diplomasisine hız verilmiş ve Afrika’ya yönelik kamu diplomasisi alanında birçok söylemde bulunulmuştur. Nitekim Türkiye, söylemlerinde Afrika’daki her ülkeye büyükelçilik açacağını (TCCB, 2016), Türkiye’ye gelen tüm Afrikalı öğrencilere yönelik bursun artırılmasını hedeflediğini ifade etmiştir (Dışişleri Bakanlığı, 2011). Ancak orta ölçekte bir büyüklüğe sahip olan Türkiye’nin ekonomik kapasitesi, bu söylemleri eyleme dönüştürmek için yeterli olmamıştır. Öyle ki kapasite sorunun nedeniyle Türkiye’nin tüm Afrika ülkelerinde büyükelçiliği olmayıp, fahri konsolosluklar dâhil toplamda 53 temsilcisi bulunmaktadır (Dışişleri Bakanlığı, 2020b) ve tüm Afrikalı öğrencilere burs sağlayamamaktadır. Bununla birlikte Türkiye, dünyada marka değeri olarak 2017 yılında 24. sırada yer alırken 2018 yılında %33’lük bir değer kaybı yaşamış, buna bağlı olarak 382 milyar dolarlık marka değeri ile 34. sırada yer alabilmiştir (Brand Finance, 2018: 14).

Türkiye, ülke içi kamuoyunun Afrika’ya yönelik ilgisini çekmek için tanıtım faaliyetlerine önem vermiştir. Afrika Açılım Eylem Planı’nda bu kapsamda Türkiye’de Afrika ile ilgili sempozyum ve seminerler düzenlenmesi, bir Türk Üniversitesi’nde Siyah Afrika İncelemeleri Enstitüsü kurulması söylemlerinde bulunulmuştur (Dışişleri Bakanlığı, 1998: 223). Türkiye, iki yıl içerisinde eyleme dönüştürmek istediği bu söylemlerini kapasite yetersizliği nedeniyle 10 yıl sonrasında gerçekleştirilebilmiştir. Nitekim 2008 yılında Ankara Üniversitesinde açılan Afrika Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi (AÇAUM), bir üniversiteye bağlı olarak ilk açılan Afrika çalışmaları merkezi olmuştur. Nitekim Merkez, düzenlediği seminer ve sempozyumlarla Türkiye’nin, Afrika’yı daha iyi anlamasına ve Türkiye’nin Afrika’da daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamıştır (Ankara Üniversitesi, 2019). Diğer yandan tanıtımla ilgili diğer kurumlarda da

kurumsal yetersizlikler görülmektedir. Nitekim Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın Afrika'da sadece bir adet Kültür ve Tanıtma Müşavirliği (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2019), Yunus Emre Enstitüsü'nün sadece 8 temsilcisi (Yunus Emre Enstitüsü, 2019), İletişim Başkanlığının sadece 4 temsilcisi (İletişim Başkanlığı Kararnamesi, 2018), bulunmakta, Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı'nın (YTB, 2019a) ve TRT World'un (TRT, 2019) ise Afrika'da hiç temsilcisi bulunmamaktadır.

Türkiye'nin Afrika'ya yönelik olarak kamu diplomasisi alanında önem verdiği diğer bir husus ise insani değerler kapsamında Afrika toplumlarında imaj oluşturabilmektir. Türkiye, Afrika Açılım Eylem Planı'nda gıda, ilaç, malzeme yardımı gibi insani yardımların yapılması, teknik ve kalkınma yardımlarının sağlanması, burs sayısının artırılması gibi birçok insani alanda kamu diplomasisi faaliyetlerinin yürütüleceğini ifade etmiştir. Dışişleri Bakanlığı koordinasyonunda düzenlenen Eylem Planı ile yol haritası belirlenmiş, bu kapsamda yapılacak faaliyetlerde diğer ilgili kurumlarla koordinasyon içerisinde olunacağı ve iki yıllık bir süre içerisinde Eylem Planı'nın faaliyete geçirileceği belirtilmiştir (Dışişleri Bakanlığı, 1998: 216-226). Ancak Türkiye, kapasite sorununa bağlı olarak insani değerler alanındaki kamu diplomasisi faaliyetlerine ancak Birinci ve İkinci Afrika Zirveleri sonrasında ağırlık verebilmiştir. Bununla birlikte bu alanda kamu diplomasisi uygulayacak kurumlardaki yetersizlik, kamu diplomasisi etkinliğini de olumsuz yönde etkilemiştir. Diğer yandan kurumsal yapının yetersizliği, sorunun devam ettiğini göstermektedir. Nitekim TİKA'nın Afrika'da toplamda 22 temsilcisi (TİKA, 2019a) bu alanda hizmet etmekte, diğer ülkelerde temsilciliklerinin olmaması nedeniyle yapılacak yardımların tespiti ve dağıtımı konularında sorunlar yaşanmaktadır. Oysaki Türkiye, söylemlerinde Afrika'nın tamamına yönelik olarak kamu diplomasisi faaliyetleri yürütmekte gayreti içerisinde olduğunu ifade etmektedir.

3.4.3. Sesini Duyurma Gücü

Türkiye, 1960'larda ortaya çıkan Kıbrıs sorununda Afrika toplumlarından destek beklemiş ancak Afrika toplumuna sesinin duyuramadığını fark etmiştir.

Kuruluşundan itibaren yanında yer aldığı Batı'nın, Kıbrıs konusunda Türkiye'ye muhalif olması karşısında Türkiye, geçte olsa Afrika ile ilgili yaptığı hatalarını anlamıştır. Sonraki dönemlerde ülke içi siyasi sorunlar ve darbeler sebebiyle dış politika konularına çok fazla ağırlık veremeyen Türkiye'nin Afrika ile olan ilişkileri, 1990'lı yıllara kadar pek fazla ilerleme gösterememiştir. Soğuk Savaş sonrasında ülkelerin çok yönlü dış politika izlemeleriyle birlikte Türkiye de bu yeni oluşumdan etkilenmiştir. Bu yöndeki ilk adımını bağımsızlıklarını yeni kazanan Türk devletlerine yönelik atan Türkiye, kamu diplomasisi ile Türk devletlerine kendi tezlerini anlatmak istemiştir. Ancak dış politikada ilk defa kamu diplomasisini kullanan Türkiye, bu alanda yeteri kadar başarılı bir performans gösterememiştir. Çok yönlü dış politikasının gereği olarak diğer bir adımını ise 1998 yılında Afrika'ya yönelik atmıştır. Türkiye, Afrika açılımı olarak başlattığı yeni süreç ile birlikte hikâyesini Afrika'ya anlatma, kendini Afrika'ya tanıtmaya ihtiyacı duymuştur. Afrika'da geçici değil kalıcı olmak isteyen Türkiye, Afrika'ya yönelik kısa, orta ve uzun vadeli hedefler oluşturmuştur. Kısa vadede Kıbrıs sorunu ve BMGK geçici üyeliği konularında Afrika ülkelerinin desteğini almak isteyen Türkiye, orta vadede Afrika ülkeleri ile ticari ve ekonomik ilişkilerini geliştirmek, uzun vadede ise bölgesel güç olmak istemiştir. Bu hedeflerden ilk ikisi, bölgesel güç olma isteğini destekleyen hedefler olduğu söylenebilir (Tepeciklioğlu, 2012: 73).

Türkiye, BMGK geçici üyeliğine seçilerek Kıbrıs sorunu, bölgesel barış gibi konulardaki tezlerini uluslararası platformlarda anlatmak istemiştir. Bu platformların başında Güvenlik Konseyi'ni gelmektedir. Küresel boyutta barış ve güvenliğin sağlanması için gerektiğinde kuvvet kullanmaya yetkili olan Güvenlik Konseyi, BM'nin en etkili organı konumundadır. Kuruma üye olmak üye ülkeye uluslararası prestij sağlamaktadır. Bu nedenle ki Türkiye, bu üyeliğin kendisine sağlayacağı fırsatlarla uluslararası alanda kendi tezlerini anlatmak istemiş, üye olabilmek için de 54 Afrika ülkesinin desteğine ihtiyaç duymuştur. Türkiye, 1951-1952, 1954-1955 dönemlerinde ve son olarak 1961 yılında Polonya ile paylaştığı bir yıllık dönemde BMGK'nin geçici üyesi olmuştur. Soğuk Savaş sonrası dönemde ise üyelik için ilk kez 21 Temmuz 2003 tarihinde adaylığını açıklamıştır. Seçim için 50 milyon dolarlık bütçe ayıran Türkiye, bütçenin 20 milyon dolarını BM'ye yönelik aidat borcu olduğu

için oy kullanma hakkını kaybeden yoksul ülkelere ayırmıştır. Türkiye'nin bu çabaları zaman içerisinde Afrika toplumunda karşılık görmeye başlamıştır. Öyle ki 2007 yılında İstanbul'da düzenlenen En Az Gelişmiş Ülkeler Konferansı'nda Moritanya Ticaret ve Endüstri Bakanı Sid Ahmed Ould Raiss, gazetecilerin sorusu üzerine "Türkiye'nin BM Güvenlik Konseyi adaylığının meşru hakkı olduğunu, Türkiye'nin Afrika'nın problemlerine daha fazla sahip çıkacağını düşündüklerini, zaten Türkiye'nin Afrika'nın yaşadığı sıkıntılara benzer sıkıntılar yaşamış bir ülke olduğunu" ifade etmiştir. Diğer yandan Madagaskar Dışişleri Bakanı Marcel Ranjeva, "Türkiye'nin dost ülkelerden destek almakta haklı olduğunu; jeopolitik, ekonomik ve siyasi rolüyle Güvenlik Konseyi'ne üye olmayı hak ettiğini, dost ülke Türkiye'nin Güvenlik Konseyinde olmasından memnuniyet duyacaklarını" ifade etmiştir (Haberler, 2007). Türkiye, yaptığı 5 yıllık yoğun kamu diplomasisi çalışmaları (CNNTÜRK, 2008) neticesinde Afrika ülkelerinin tamamından oy almayı başarmış ve grubunda 152 oyla 47 yıl aradan sonra en fazla oyu alarak yeniden 2009-2010 BMGK geçici üyeliğine seçilmiştir. Afrika ülkeleri Türkiye'nin çağrısına karşılık vermiş ve BMGK geçici üyeliği için destek olmuşlardır (TBMM, 2012: 19).

BMGK geçici üyeliği adaylığı seçimi sonrasında dönemin Dışişleri Bakanı Ali Babacan, "bu üyeliğin Türkiye'nin son yıllarda dünyadaki görünürlülüğünün, etkinliğinin ve algılanmasının olumluya doğru seyrettiğinin önemli bir göstergesi olduğunu" ifade etmiştir. Babacan, "BMGK'da nasıl bir Türkiye göreceğiz" sorusuna ise "Türkiye'nin BMGK'ye kendi özgün bakış açısını getireceğini, mutlaka dünyanın takdirini kazanacak bir dış politika perspektifi çizeceğini" belirtmiştir. "Özellikle Afrika ile ilgili olarak çalışmaların yoğunlaştırılmış olmasının Türkiye için önemli avantajlar kazandıracağını, bu sayede Türkiye'nin Afrika'yı daha iyi anlayacağını" ifade etmiştir. Dönemin Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ise üyelik ile birlikte "Türkiye'nin bölgesinde ve dünyada barış, istikrar ve huzur için sorunların çözümünde rol oynayan bir güç olmaya devam edeceğini" belirtmiştir (CNNTÜRK, 2008). Nitekim Türkiye Afrika'ya yönelik verdiği sözleri yerine getirmeye çalışmıştır. BM'in Afrika'daki barışı koruma misyonlarına lojistik ve finansal destek sağlayan Türkiye, Afrika'nın sorunlarını birçok platformda dile getirmiş ve çözüm odaklı olmuştur. Öyle ki Afrika ülkelerini yakından ilgilendiren 2009 tarihli 5.

Dünya Su Forumu'na ve 2011 tarihli 4. BM En Az Gelişmiş Ülkeler Konferans'ına ev sahipliği yapmış, 2010 ve 2012 yıllarında Somali'nin yeniden yapılanabilmesi için iki toplantı düzenlemiştir. Ayrıca Darfur'daki barış ve kalkınma sürecine destek olmak için Uluslararası Donörler Konferansı'nda Mısır ile eş başkanlık görevini üstlenmiştir (Tepebaş, 2014). Bütün bu karşılıklı adımlar, ikili ilişkileri güçlendirmiş ve Türkiye'nin Afrika'da görünürlüğünü artırmıştır. Ancak 2014 yılında 2015-2016 dönemi için BMGK geçici üyeliğine aday olan Türkiye, benzer başarıyı gösterememiş ve seçimi kazanamamıştır (Canikliğil, 2014). Öyle ki 2008 yılında düzenlenen Birinci Afrika Zirvesi ve sonrasında yürütülen kamu diplomasisi faaliyetlerinin seçimi kazanmada çok fazla etkisi olmamıştır.

Türkiye, Afrika ülkeleri ile birlikte düzenlediği İkinci Zirve'nin etkisi ile 2014 yılında hedefini büyütmüş ve 75. Dönem BM Genel Kurul'u Başkanlığına TBMM Dışişleri Komisyonu Başkanı Büyükelçi Volkan Bozkır'ı aday olarak göstermiştir. BM bünyesinde 2020 yılının haziran ayında gerçekleştirilecek olan seçimlerde Türkiye, Afrika ülkelerinden büyük destek beklemektedir. Türkiye, Genel Kurul başkanlığı ile örgüt içindeki karar alma, uygulama ve politika belirleme süreçlerinde daha aktif ve etkili bir rol üstlenmek istemektedir. Başkanlığa seçilmesi halinde ilk kez bu görevi üstlenecek olan Türkiye için bu başarı, uluslararası alanda önemli bir prestij olacaktır (Uslu, 2019). Bu seçimlere, Türkiye'nin 2020 yılında düzenlemeyi planladığı Üçüncü Türkiye-Afrika Zirvesinin katkısı büyük olacaktır (Tandoğan, 2019). Nitekim Türkiye, Üçüncü Afrika Zirvesi gerçekleşmeden bu başarıya ulaşmış ve Volkan Bozkır, BM 75. Genel Kurul Başkanlığı'na seçilmiştir (AA, 2020). Türkiye Afrika ülkelerine sesini duyurmayı başarmıştır.

Türkiye, uluslararası sorunların daha etkin çözümü için BM'in yapısının değişmesinin gerektiğini savunmaktadır. Nitekim Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Cumhurbaşkanı olduğu 2014 yılından itibaren BM kürsüsündeki her konuşmasında "Dünya 5'ten büyüktür" ifadesine yer vererek uluslararası topluma mesaj vermektedir. Erdoğan, BM'in Filistin meselesi, Suriye krizi, Afrika'daki çatışmaların önlenmesi gibi bölgesel sorunlara çözüm üretmediğini ifade etmektedir (TCCB, 2014). Güvenlik Konseyi'nin reforme edilerek yapısının değişmesi gerektiğini belirten Erdoğan, BM'nin dönüşümlü olarak her yıl 10'u yenilenmek

suretiyle iki yıl görev yapan 20 üyeden oluşan bir yapıya kavuşturulması gerektiğini ifade etmiştir (TCCB, 2017a). Türkiye, başta Afrika ülkeleri olmak üzere tüm ülkelerden bu çağrısına destek beklemektedir. Nitekim Erdoğan'ın 2017 yılında Çad'a yaptığı ziyarette halk "dünya beşten büyüktür" pankartı açarak Erdoğan'ın tezine destek olduklarını göstermiştir (Timetürk, 2020).

Soğuk Savaş sonrası dönemde Almanya ve Japonya, BMGK'ya yönelik olarak reform çağrılarında bulunmuş, bilhassa daimî üyelik ile ilgili talepleriyle gündeme gelmişlerdir. Buna ilaveten Hindistan, Brezilya gibi gelişmekte olan ülkeler de 2000'li yıllardan sonra Almanya ve Japonya'nın yanında yer almışlardır. Nitekim G4 ülkeleri olan bu grup, Temmuz 2005'te BMGK'ya yönelik bir reform önerisi getirmiştir. Diğer yandan bölgesel grup olarak BM'in ikinci en büyük grubu olan Afrika ülkeleri de reform önerisinde bulunmuştur. Afrika grubu içerisinde reform çağrılarının başat aktörleri Güney Afrika ve Nijerya iken diğer Afrika ülkeleri reform konusunda pek istekli olmamışlardır (Ayvaz, 2019: 13-14). Görülüyor ki Afrika ülkeleri, BM'de bağımsız devletler olarak tanınmış ülkeler olsalar da emperyalist Batılı devletlerin etkisinden kurtulamamışlardır. Öyle ki Türkiye'nin çağrısının ötesinde Afrika grubunun çağrısına dahi kayıtsız kalmışlardır. Nitekim Kenya'da bulunan St. Clements Üniversitesi'nin Afrika Araştırmaları Bölümü Başkanı Doç Dr. Muhammed Eno, Başkan Erdoğan'ın "BM'deki çağrısını desteklediğini ve bütün ülkelerin tüm karar alma mekanizmalarında eşit temsil edilmesi gerektiğini" ifade etmiştir. Afrikalı liderlerin kendi halklarının söylediği sözleri BM'ye yansıtmadıklarını belirten Eno, "liderlerin halkına kendi politikalarını dayattığını, hatta Afrika halklarının para karşılığında susturulduğunu, liderlerin uluslararası düzene karışmadan kendi krallıklarını sürdürmek istediklerini" belirtmiştir. Ayrıca "Başkan Erdoğan'ın adaletsizliğe karşı başlattığı kampanyasının barışı isteyen her insan tarafından sonuna kadar desteklemesi gerektiğini" ifade etmiştir (Genç, 2015).

3.5. Bölüm Değerlendirmesi

Bu bölümde Türkiye'nin Afrika'daki kamu diplomasisi faaliyetleri, birinci bölümde ele alınan kamu diplomasisi ve yumuşak güç kuramları ile ikinci bölümde yer alan Türkiye'nin kamu diplomasisi çerçevesinde ele alınmıştır. Türkiye'nin

Afrika'daki yumuşak gücü, Kuzey Afrika ve SAA şeklinde bölgesel olarak incelenmiş, bölgesel avantajları ve dezavantajları değerlendirilmiştir. Türkiye'nin Afrika'ya yönelik kamu diplomasisi stratejisinde süreç olarak 1998 yılı Afrika Açılım Eylem Planı başlangıç kabul edilmiş, 2019 yılı sonuna kadar sürmüş olan 2015-2019 Türkiye-Afrika İşbirliği Ortak Uygulama Planı çalışmaya dâhil edilmiştir. Türkiye'nin Afrika'ya yönelik kamu diplomasisi yönetimi farklı açılardan ele alınmış, kamu diplomasisi etkinliği ise söylem-eylem, söylem-kapasite ve sesini duyurma gücü parametrelerine göre değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çalışmada Türkiye'nin 1998-2019 yılları arasındaki kamu diplomasisi hedefleri, amaçları, söylemleri Afrika Açılımı kapsamında değerlendirilmiştir. Afrika Açılım Eylem Planı, Birinci ve İkinci Afrika Zirveleri sonrasında yapılan toplantılarda alınan kararlar ile Afrika Strateji Belgesi, çalışmanın birincil kaynağını oluşturmuştur. Belgeler üzerinde yapılan analizlerle Türkiye'nin süreç içerisindeki kararları ve Afrika'ya yönelik stratejik bakışı tahlil edilmiştir.

Türkiye, uluslararası görünürlüğünü ve bilinirliğini artırmak, dünyada etkili bir aktör olmak için son dönemde dış politikasında kamu diplomasisine daha çok yer vermeye başlamıştır. Bu kapsamda Türkiye, Afrika kıtasına ayrı bir önem vermekte, Afrika'ya yönelik kamu diplomasisi faaliyetlerini artırmaya çalışmaktadır. Söylemlerinde Afrika'nın uluslararası alanda sesi olacağını ve Afrika'nın yaşadığı sorunlara çözüm üretilmesi için gayret göstereceğini belirten Türkiye, bu faaliyetleri ile Afrika'da itibarını artırmak istemektedir. Ancak Türkiye'nin Afrika'daki görünürlülüğü ve bilinirliliği, Balkanlar ve Orta Doğu'daki kadar geniş ölçekte değildir. Bu nedenle Türkiye, hem geçmişteki politik hataların izlerini silmek hem de uluslararası aktörlerin Afrika'daki kamu diplomasisi rekabeti içerisinde yer almak için Afrika'daki kamu diplomasisi faaliyetlerini artırmakta ve faaliyetlerini geleceğe taşımak istemektedir.

Türkiye'nin Afrika'da sömürge geçmişinin olmaması, Türkiye'nin kıtada olumlu bir imaj oluşturmamasını ve avantajlı hale gelmesini sağlamaktadır. Nitekim geçmişte Osmanlı Devleti yönetiminde bulunan Afrika devletlerini sömürge ülkeleri olarak görmemiş hatta sömürgeci devletlere karşı Afrika ülkelerine yardımcı olmuştur. Türkiye'nin tarihi değerlerinden gelen bu özelliği, Türkiye'nin bölgede

emperyalist bir amacının olmadığını göstermekte, Türkiye'nin itibarını artırmaktadır. Ancak Türkiye'nin bölgedeki faaliyetleri sömürge devletlerini rahatsız etmekte, Türkiye aleyhine propaganda faaliyetleri yapılmaktadır. Türkiye, kendi kamu diplomasisi ile bu propaganda faaliyetlerine cevap vermek, Afrika'daki varlığını artırmaya çalışmaktadır. Bununla birlikte uluslararası platformlarda ortaya koyduğu tezlerine Afrika ülkelerinden destek almak için Afrika'da yoğun kamu diplomasisi faaliyetleri yürütmektedir.

Bu çalışma ile Türkiye'nin Afrika'ya yönelik kamu diplomasisi faaliyetleri, kamu diplomasisi ve yumuşak güç kuramları çerçevesinde ele alınmış, Türkiye kamu diplomasisi ölçeğinde analiz edilmeye ve etkinliği ölçülmeye çalışılmıştır. Analiz sonuçlarına göre tespit edilen eksikliklerin giderilmesi ve sorunların çözümü için sonuç bölümünde önerilerde bulunulmuştur.

SONUÇ

Türkiye, uluslararası alanda görünen ve etkileme gücü olan bir aktör olmak istemektedir. Bu kapsamda dış politikasında çeşitlenmeye giden Türkiye, geleneksel diplomasisinin yanında kamu diplomasisini de kullanmaya başlamıştır. Son dönemde kamu diplomasisi alanında önemli ilerlemeler kaydeden Türkiye, tarihi ve kültürel bağlarının olduğu Afrika'ya ayrı bir önem vermektedir. Afrika ile ilişkilerini geliştirmenin ötesinde Afrika'da bilinen, görülen ve anlaşılan bir ülke olmak istemektedir. Bu amaçla tarihi, siyasi, kültürel ve dış politika değerlerini Afrika'ya yansıtmak için kamu diplomasisi çalışmalarını aktif bir şekilde yürütmektedir. Bu sebeple Türkiye'nin yumuşak güç kaynakları açısından Afrika'daki kamu diplomasisi faaliyetlerinin etkililiğinin ölçülmesi, bu tezin konusunu oluşturmuştur.

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte dünya yeni bir düzene girmiştir. Küreselleşmenin etkisiyle birlikte toplumlararası etkileşim hızla artmış, kamuoyu gücü önemli bir etken haline gelmiştir. Sivil toplum kuruluşları ve devlete bağlı kamu diplomasisi kurumlarının çeşitlenmesiyle birlikte devletler, hedefledikleri devleti etkileme ve kendi değerlerine yönelik cazibe oluşturma çabası içerisine girmişlerdir. Diğer yandan ABD'nin 11 Eylül saldırıları sonrası Irak'ı haksız yere işgali ise yumuşak gücün dünyada yaygınlaşmasına etki eden önemli bir faktör olmuştur. İşgal sonrasında ulusal ve uluslararası alanda imaj ve itibar kaybı yaşamış olan ABD'nin imajını yeniden düzeltmek ve itibarını artırmak için dış politikasında kamu diplomasisine ağırlık vermesi, yumuşak gücün uluslararası alandaki önemini artırmıştır. Öyle ki Amerika ile birlikte dünyada birçok küresel güç, dış politikasında sert güç yerine yumuşak gücü tercih etmeye başlamıştır.

Soğuk Savaş döneminde güç, iki kutuplu düzen içerisinde en çok elde edilmek istenen amaç olmuştur. Sert gücün yanı sıra ideolojik savaşların da yaşandığı Soğuk Savaş döneminde yabancı kamuoylarını etkilemek, gücün önemli bir bileşeni haline gelmiştir. Bilgilendirme ve ikna kampanyaları ile hedeflenen ülkelerdeki halkların fikirlerini değiştirerek kamuoyu oluşturulması ve halkın iktidara baskı yapmasının sağlanması amaçlanmıştır. Ancak Sivil Toplum Örgütleri gibi yeni aktörlerin ortaya çıkması ve aktörler arasında karşılıklı dayanışmanın gerekliliği gibi nedenlere bağlı

olarak yöntem değişikliğine gidilmiştir. Küresel haber ağları ve medya organizasyonlarının gelişmesi ile birlikte hedeflenen toplumlardaki kamuoylarını etkilemek için uluslararası medya kuruluşları kullanılmaya başlanmıştır. Bununla birlikte hedef ülkede halkla ilişkiler firmaları ile anlaşılmış, lobi kiralama yöntemine gidilmiştir. Kamu diplomasisinde yeni yöntemlerin geliştirilmesi ile birlikte propaganda tarzı etkileme yöntemleri terk edilerek yerine proaktif, uzun vadede ve katılımcı etkileme yöntemleri kullanılmaya başlanmıştır.

Soğuk Savaş sonrası uluslararası düzende yaşanan değişimden etkilenen Türkiye de dış politikasında değişikliği gitmiş ve ilk olarak Soğuk Savaş sonrasında bağımsızlığını kazanan Türk Devletlerine yönelmiştir. Türk devletlerinin dış politikalarına yön vermek, dış ilişkilerinde yanlarında olduğunu göstermek ve bölgede itibarlı bir ülke olmak isteyen Türkiye, bölgede kamu diplomasisi faaliyetlerine ağırlık vermiştir. Türk dış politikasındaki bu çeşitlilik, eksen kayması olarak eleştirilse de sonraki dönemlerde Türkiye'nin kamu diplomasisi gelişimine katkı sağlamıştır. Nitekim kamu diplomasisi alanındaki ilk sınavında başarısız olan Türkiye, kapasite ve vizyon yetersizliğine bağlı olarak ortaya çıkan başarısızlığını sorgulamak durumunda kalmış ve yeni yöntemler geliştirmeye başlamıştır. Benzer başarısızlığı Afrika'da da yaşamak istemeyen Türkiye, kamu diplomasisi anlayışında revizyona gitmiş ve Afrika'ya yönelik yeni bir vizyon geliştirmiştir. Bu yeni vizyon ile dış politikadaki hatalar nedeniyle bozulan Türkiye-Afrika ilişkilerinin düzeltilmesi, Kıbrıs Sorunu ile ilgili olarak Afrika ülkelerinin BM'de desteğinin alınması ve Türkiye'nin insani değerlerinin Afrika'ya yansıtılması hedeflemiştir. Afrika'ya yönelik ilk kamu diplomasisi adımı olan Afrika Açılım Eylem Planı ile Türkiye, Afrika'daki imajını düzeltmeyi ve itibarını artırmayı amaçlamıştır.

Afrika'ya yönelik kamu diplomasisi faaliyetlerini ilk kez 1998 yılında Afrika Açılım Eylem Planı ile başlatan Türkiye, Birinci ve İkinci Afrika Zirveleri ile kamu diplomasisi faaliyetlerini hızlandırmıştır. Afrika'da etkili ve kalıcı bir aktör olmak, bunun için de yumuşak gücüne katkı sağlayacak avantajlarını aktif olarak kullanmak istemiştir. Ancak iç ve dış faktörlere bağlı olarak Türkiye'nin Afrika'da etkisiz kaldığı bölgeler ve durumlar olmuştur. Bu nedenle ki Türkiye Afrika'ya yönelik

kamu diplomasisi faaliyetleri uygulayarak dezavantajlarını avantaja dönüştürmek, Afrika’da varlığını hissettirmek ve sesini duyurmak istemektedir.

Türkiye, yumuşak güç kaynaklarını etkili bir şekilde harekete geçiremediği için Afrika’da görünür bir imaja sahip olamamıştır. Afrika açılımı ile başlattığı kamu diplomasisi faaliyetlerinde proaktif bir yaklaşım sergileyen Türkiye, faaliyetlerini uzun vadede geleceğe taşıma gayreti içerisinde olmuştur. Bu amaçla Türkiye, Afrika’ya yönelik kamu diplomasisi faaliyetlerinde stratejik bir yol izlemiştir. Afrika Açılım Eylem Planı ile başlayan süreç, 2021 yılında düzenlenmesi planlanan 3. Afrika Zirvesi ile devam ettirilmesi düşünülmekte ve süreç içerisinde tarihi, siyasi, kültürel ve dış politika değerlerinin kamu diplomasisi ile harekete geçirilmesi hedeflenmektedir. Bu sebeple Dışişleri Bakanlığı koordinasyonunda kaynakların dâhil edildiği kapsamlı bir eylem planı hazırlanmalı, eylem planı içerisinde alt hedefler belirlenmeli ve tüm kamu diplomasisi kurumlarının belirlenen hedefler doğrultusunda hareket etmeleri sağlanmalıdır.

Türkiye, iç ve dış faktörlere bağlı olarak SAA’da isteği sonuçları elde edememiştir. Tarihi ve kültürel bağlarının güçlü olmadığı SAA’da Türkiye, emperyalist güçlerin bölgesel etkileri ile karşı karşıya kalmaktadır. Kapasite yetersizliğine bağlı olarak kamu diplomasisi kurumlarının bölgenin tamamına yönelik faaliyet yürütememesi, sömürge ülkelerinden kalan kültürel izlerin bölgede halen baskın olması, Türkiye’nin faaliyetlerini zayıflatan başlıca unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle Türkiye, SAA’ya yönelik yeni bir vizyon geliştirmeli, sebeplerin ve çözümlerin ortaya konulduğu kapsamlı bir eylem planı hazırlamalı, bölgedeki kurumların temsilci sayıları artırılmalı, Dışişleri Bakanlığınca bölgede yapılacak kamu diplomasisi faaliyetlerinin takibi ve koordinasyonu sağlanmalıdır. Bu bağlamda Kültür Bakanlığı kültürel değerlere yönelik tanıtım faaliyetlerini artırmalı, Yunus Emre Enstitüsü Türkçe kurslar düzenlemeli, YTB bu bölgeden Türkiye’ye gelen öğrencilerin burs sayısını ve TİKA da bölgedeki faaliyetlerini artırmalıdır.

Türkiye’nin Afrika’da etkili kamu diplomasisi faaliyetleri yürütmesini engelleyen diğer bir unsur ise dış güçlerin Türkiye’yi karalamaya yönelik

faaliyetleridir. Nitekim Türkiye'nin Somali, Sudan, Mısır'da ve diğer Afrika ülkelerinde yaptığı kamu diplomasisi faaliyetleri, sömürge geçmişi olan Batılı devletleri rahatsız etmekte ve Türkiye aleyhine propaganda faaliyetleri yürütülmektedir. Türkiye'nin Sevakin Adası için yaptığı faaliyetler Batılı Devletler tarafından propaganda malzemesi haline getirilmiş, Türkiye'nin Afrika ile ilgili emperyalist amaçlarının olduğu iddia edilmiştir. Bu nedenle Türkiye, bu tarz karalama faaliyetlerine karşı savunmacı kamu diplomasisi faaliyetleri yürütmeli ve Afrika toplumlarına kendisini etkili bir şekilde anlatmalıdır. Bu kapsamda Dışişleri Bakanlığı Afrika toplumlarında lobicilik ve halkla ilişkiler faaliyetlerini artırmalı, Afrikalı basın mensupları ile eşgüdüm içinde hareket edilmeli, özel medya kuruluşlarının da dâhil edildiği platformlarda imaj çalışmalarına ağırlık verilmelidir.

Türkiye, söylemlerinde Avrupa devletlerinden farklı olarak Afrika'da sömürge geçmişinin olmadığını ifade etmektedir. Nitekim tarihte Osmanlı Devleti, Afrika devletlerini sömürge devletleri olarak görmekten ziyade yardım eli uzatarak sömürgeci devletlere karşı korumuş ve destek olmuştur. Türkiye'nin tarihten gelen bu değeri, Türkiye'nin Afrika'daki imajı açısından oldukça önem taşımaktadır. Bu nedenle ki Türkiye, başta Kuzey Afrika olmak üzere geçmişte Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetinde bulunan Afrika ülkelerindeki kamu diplomasisi faaliyetlerinde bu değerlerinden çok daha fazla yararlanmalı; Avrupa devletlerinden farklı olarak amacının geçmişteki gibi Afrika'yı desteklemek olduğunu söylemlerinde ifade etmeli; üniversiteler, Araştırma Merkezleri, İletişim Başkanlığı gibi kurumlar, tarihi değerlerin Afrika'da daha iyi anlaşılması için seminer ve konferanslar düzenlemelidir.

Türkiye, Afrika'ya yönelik siyasi değerlerini ise tarihi değerleri kadar kıtaya yansıtamamıştır. Geçmişte Afrika'ya yönelik politikalarındaki hatalar nedeniyle Türkiye, bir dönem Afrika kamuoyunda itibar kaybı yaşamıştır. Nitekim Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı sonrası bağımsızlığını kazanan Afrika devletlerini desteklememesi, Batı yanlısı bir tutum sergileyerek Afrika'yı görmezden gelmesi, Türkiye-Afrika ilişkilerini bozulmasına sebep olmuştur. Oysaki bağımsızlık ve egemenlik ilkelerini benimsemiş olan Türkiye'nin Kurtuluş Savaşı'nda emperyalist güçlere karşı verdiği mücadele, Afrika ülkeleri için örnek oluşturmıştır. Türkiye'nin

1950’lerde siyasi değerlerine aykırı bir tutum sergilemesi, Afrika ülkelerini hayal kırıklığına uğratmış ve bu durum, Türkiye’nin Afrika’daki imajına büyük zarar vermiştir. Daha sonrasında ise Afrika ile yaklaşp hatalarını düzeltmek yerine Afrika ile ilişkilerinde uzun süre mesafeli kalmayı tercih eden Türkiye, politik hatalarını Kıbrıs sorunuyla baş başa kaldığında fark etmiştir. Afrika devletlerinin dekolonizasyon sonrası bağımsızlıklarının kazanmasıyla birlikte BM’deki Afrikalı lke sayısı artmış ve Afrikalı devletler BM’de alınacak kararları etkileyebilecek güce ulaşmıştır. Bu durum, Türkiye’yi Afrika’ya yakınlaşmaya zorlamıştır. Türkiye’nin tersine Afrika devletleri ile ilişkilerini geçmişten itibaren sürdüren ve zamanla geliştiren Yunanistan ise Kıbrıs konusunda BM’de avantaj elde etmiştir. Türkiye, her ne kadar Afrika ülkelerine yapılan ziyaretlerle bu üstünlüğü bozmak ve Kıbrıs ile ilgili haklı tezlerini Afrika ülkelerine anlatmaya çalışsa da başarılı olamamıştır. Bu sebeple ki Türkiye, Afrika açılımı ile kazandığı itibarını kaybetmemek için benzer siyasi hatalar yapmamalı, siyasi değerlerine aykırı kararlar vermemelidir.

Türkiye, kültürel değerlerinin Afrika’ya yansıtılmasında önemli başarılar elde etmiştir. Özellikle kamu diplomasisi faaliyetlerinin aktif olarak yapıldığı Afrika lkelerinde Türk toplumu misafirperver, yardımsever ve hoşgörölü olarak görölmekte, kamu diplomasisi faaliyetlerinin çok fazla yürütölmediğı ülkelerde ise Türkiye çok fazla bilinmemektedir. Bununla birlikte Türkiye’nin de Afrika’yı çok fazla bilmediğı görölmektedir. Bu nedenle Türkiye’nin tarihi ve kültürel değerlerinin tüm Afrika’da etkili bir şekilde tanıtılması için Kültür Bakanlığı, Türkiye’de ve Afrika’da seminer, sempozyum, kolokyum, kongre, fuar, sergi, festival, yarışma, gösteri ve benzeri faaliyetleri düzenlemeli veya düzenlenecek olanlara katılmalıdır. Bu yönde faaliyet gösteren yerli veya Afrikalı kamu veya özel kurum, kuruluş, topluluk ve kişiler desteklemeli, yönlendirilmeli ve bu aktörler arasında işbirliği sağlamalıdır. Bununla birlikte Afrika kamuoyunu etkileyebilecek konumda bulunan kişı, kurum, kuruluş, topluluk veya bunların temsilcileri Türkiye’ye davet edilmeli, Türkiye’yi yakından tanımaları sağlanmalıdır. Afrika’da Türkiye’nin kültürel değerlerinin tanıtımı için tanıtıcı yayın, doküman ve broşürler hazırlanmalı ve dağıtılmalıdır. Bu sayede Türkiye, Afrika’da daha çok görünür olacak ve Türkiye’nin yumuşak gücünün etkinliği artacaktır.

Türkiye'nin dış politika değerleri, son dönemde artan kamu diplomasisi faaliyetleri ile Afrika devletlerine yansımaya başlamıştır. Nitekim Türkiye, söylemlerinde dış politikasında insani değerlere önem verdiğini, Afrika'nın sorunlarının çözümüne yardımcı olmak ve Afrika'nın uluslararası alandaki sesi olmak istediğini, sorunlarının çözümü için her zaman Afrika halkının yanında olacağını ifade etmektedir. Bu kapsamda Türkiye, Somali başta olmak üzere tüm Afrika devletlerinin yoksulluk ve açlıkla olan mücadelesine destek olmak amacıyla BM, G-20 gibi uluslararası örgütleri harekete geçirmeye çalışmıştır. Türkiye'nin Afrika'daki itibarı açısından oldukça önemli olan bu yaklaşım, Afrika kamuoyunda Türkiye sempatisinin artmasını sağlamıştır. Öyle ki Türkiye'nin Afrika'ya yönelik uluslararası alandaki desteği, Afrika ülkeleri tarafından memnuniyetle karşılanmakta; bu memnuniyet, Zirve toplantılarında Afrika ülkelerince sıklıkla dile getirilmekte ve Türkiye'nin Afrika'daki kamu diplomasisi faaliyetlerine devam etmesi beklenmektedir. Bu sebeple Türkiye, Afrika'ya yönelik kamu diplomasisi faaliyetlerini artırmalı, bu doğrultudaki dış politika değerlerini korumalı ve uluslararası alanda sürdürmeye devam etmelidir.

Türkiye, ulusal tezlerini uluslararası platformlara taşıyarak haklılığını uluslararası alanda meşrulaştırmak istemektedir. Nitekim Türkiye, BMGK geçici üyeliğine seçilerek Kıbrıs sorunu, bölgesel barış gibi konulardaki tezlerini uluslararası platformlarda anlatmayı hedeflemektedir. Öyle ki Türkiye, 2009-2010 BMGK geçici üyeliğine aday olmuş, seçimlerde Afrika ülkelerinin desteğini almak istemiştir. Türkiye, adaylığına destek sağlayabilme hususunda Afrika'ya sesini duyurabilmiş ve grubunda 152 oyla en fazla oyu alarak 2009-2010 BMGK geçici üyeliğine seçilmiştir (TBMM, 2012: 19). Ancak 2014 yılında 2015-2016 dönemi için tekrardan BMGK geçici üyeliğine aday olan Türkiye, Afrika ülkelerinden aynı desteği görememiş ve seçimi kazanamamıştır (Canikliğil, 2014). Türkiye'nin Afrika'ya sesini duyuramamasının ve kamu diplomasisi etkinliğinin azalmasının temel etkenlerinden birisi, bu amaç doğrultusunda yaptığı kamu diplomasisi faaliyetlerinin azalmasıdır. Türkiye, 2009-2010 BMGK geçici üyeliği seçimlerinde 5 yıllık yoğun bir kamu diplomasisi faaliyeti yürütürken 2015-2016 seçimleri için aynı performansı göstermemiştir. Bu nedenle Türkiye, hedefleri doğrultusunda Afrika ile

sürekli iletişim halinde olmalı, Afrika toplumlarının Türkiye’den beklentileri dinlenmeli ve Türkiye’nin değerlerini anlatan projeler üretilmelidir.

Türkiye, BM toplantılarında dünyanın 5’ten büyük olduğunu ve BM’in mevcut yapısının uluslararası sorunlara çözüm üretemediğini iddia etmekte ve bu çağrısına başta Afrika olmak üzere tüm uluslararası toplumdan destek beklemektedir. Ancak Türkiye, tezini Afrika kamuoyu ile yeteri kadar paylaşamadığı için Türkiye’nin çağrısı Afrika’da çok fazla bilinmemektedir. Bu nedenle Türkiye, Afrika’daki kamu diplomasisi çalışmalarına bu kapsamda ağırlık vermeli; büyükelçilikler aracılığıyla Afrikalı üst düzey bürokratların bilgilendirilmesine yönelik olarak çalışmalar yapılmalı; İletişim Başkanlığı, konu ile ilgili konferans ve seminerler düzenlemeli; TRT, Afrika kamuoyuna yönelik Türkiye’nin amaçlarını anlatan TV programları hazırlamalıdır.

Türkiye, söylemlerinde Afrika’nın uluslararası alandaki sesi olacağını vurgulamaktadır. Türkiye’nin dış politika değerleri kapsamındaki bu yaklaşımı, Türkiye’nin Afrika’daki itibarının artırması açısından önemli bir yaklaşım olmuştur. Öyle ki Türkiye’nin Afrika ülkelerini yakından ilgilendiren 2009 tarihli 5. Dünya Su Forumu’na ve 2011 tarihli 4. BM En Az Gelişmiş Ülkeler Konferansı’na ev sahipliği yapması; 2010 ve 2012 yıllarında Somali’nin yeniden yapılandırılması için toplantılar düzenlemesi; Darfur’daki barış ve kalkınma sürecine destek olmak için Uluslararası Donörler Konferansı’nda Mısır ile eş başkanlık görevi üstlenmesi, Afrika’daki prestiji açısından etkili adımlar olmuştur. Ancak Türkiye, Afrika’nın sorunlarını çözüme ulaştırmak için uluslararası toplumu harekete geçirmekte yeterli olamamıştır. Bu nedenle Türkiye, BM, G-20 Zirve Toplantısı gibi uluslararası toplantılarda da Afrika’nın sorunlarını gündeme getirmeli, kendi bünyesinde sadece Afrika’yı konu eden uluslararası toplantı ve konferanslar düzenlemeli, küresel aktörlerin bu toplantılara katılımını sağlamalıdır.

Türkiye-Afrika Zirveleri sayesinde Türkiye, Afrika ülkelerine daha çok kendini tanıtmaya ve mesajlarını aynı anda tüm Afrika ülkelerine iletme fırsatı bulmuştur. Ancak toplantıların düzenleyicisi olan Türkiye’nin Zirve toplantılarında değerlerini çok fazla yansıtamadığı, görünen bir imajının olmağı görülmektedir. Bu nedenle

Türkiye'nin tarihi, siyasi ve kültürel değerlerini anlatan mesajlar oluşturulmalı ve Türkiye'nin Afrika toplumları tarafından daha iyi anlaşılması sağlanmalıdır. Yapılması planlanan Üçüncü Afrika Zirvesi öncesi imaj çalışmaları artırılmalı; aydın, gazeteci, akademisyen gibi entelektüel kesimin desteği alınmalıdır. Diğer yandan Türkiye Mezunları Derneği, Türkiye'den mezun olan Afrikalı öğrencilerle olan iletişim çalışmalarını artırmalı; YTB, Yunus Emre Enstitüsü, Dışişleri Bakanlığı, İletişim Başkanlığı gibi kurumlar, yaptıkları faaliyetlerde Türkiye'nin yumuşak güç değerlerini anlatmalıdır. Üniversiteler, Türkiye'de burs imkânı sağlanan Afrikalı öğrencilerle ve Türkiye'ye gelen Afrikalı akademisyenlerle yakından ilgilenilmeli, Türkiye'yi daha iyi tanımalarına yönelik faaliyetler düzenlemelidir. TİKA, kalkınma yardımları ile destek olduğu Afrikalı çiftçilerle projeler sonrasında da iletişim halinde olmalı ve Türkiye'nin her zaman yanlarında olduğunu göstermelidir. Türkiye'nin değerlerini anlatan mesajlar, sosyal medya, TRT World, internet siteleri gibi farklı platformlardan daha çok kişiye ulaştırılmaya çalışılmalı; öğrenci, sanatçı, akademisyen, çiftçi, siyasetçi gibi farklı kitlelere de hitap edilmelidir. Öyle ki her kitle kendi düşüncesine hitap eden mesajla ilgilenecek ve Türkiye'yi tanımaya çalışacaktır.

Türkiye, Afrika açılımı ile birlikte tarım alanındaki söylemlerinin çoğunluğunu yerine getirmiş ancak Tarımsal işbirliğinin yapılması, tarım alanında eğitim desteğinin verilmesi, teknik yardımlarda bulunulması gibi taahhütlerini yeteri kadar yerine getirememiştir. Nitekim Türkiye, tarım alanında yalnızca bir kez Zirve toplantısı yapmış, eğitim faaliyetlerine yeteri kadar ağırlık verememiş ve tarıma yönelik çok fazla teknik yardımda bulunamamıştır. Bu nedenle Türkiye, Afrika ile daha çok Tarımsal işbirliği yapmalı, bakanlar düzeyinde toplantılar düzenlemeli, sorunların çözümüne yönelik Afrika ülkeleri ile birlikte eylem planları hazırlanmalı, Afrikalı çiftçilerin sorunları dinlenmeli ve buna göre teknik yardımlarda bulunulmalı, çiftçilere yönelik eğitim ve kurs çalışmaları artırılmalıdır. Öyle ki geçimini tarım ile sağlayan Afrika halkına tarım alanında destek olunması sayesinde Türkiye'nin Afrika'daki itibarı artacaktır.

Türkiye, Afrika'daki Büyükelçilik sayısının artırılması ile ilgili söylemlerini tam olarak yerine getirememiştir. Nitekim Türkiye, Afrika'da temsilci sayısını

artırma hususundaki ilk söylemini 1998 yılında Afrika Açılım Eylem Planı'nda dile getirmiş, Afrika ülkelerinde mevcutta 12 olan Büyükelçilik sayısının on yıl içerisinde artırılacağını ifade etmiştir. Hedeflenen sürenin çok uzun olmasıyla birlikte Türkiye söylemini ancak 2009 yılında gerçekleştirebilmiştir. Diğer yandan 2019 yılında temsilci sayısını 42'ye yükselten Türkiye, 54 Afrika ülkesinin tamamında diplomatik temsilci açma söyleminde bulunmuştur. Türkiye'nin, Afrika'da daha çok tanınması ve Afrika kamuoyunda varlığını daha çok gösterebilmesi açısından büyükelçilik sayısının artırılması doğru bir yaklaşım olmuştur. Öyle ki Büyükelçiliklerin koordinasyonunda yapılan kamu diplomasisi faaliyetleri ile daha etkili sonuçlara ulaşılmaktadır. Bu nedenle Afrika'daki Büyükelçilik sayısı artırılmalı, kamu diplomasisi faaliyetleri genişletilmeli, Büyükelçilik bünyesinde Türkiye'nin yumuşak güç değerlerini anlatan çeşitli tanıtım organizasyonları ve kültür sanat etkinlikleri düzenlenmelidir. Ayrıca Türkiye'nin Afrika'ya yönelik kamu diplomasisi politikaları doğrultusunda Afrikalı aydınlar bilgilendirilmeli, Türkiye'nin Afrika halkının her zaman yanında olduğu ve Türkiye'nin insani değerlere önem veren bir ülke olduğu anlatılmalı, Türkiye hakkında olumsuz düşünceleri ortadan kaldırmaya yönelik faaliyetler düzenlenmelidir.

Türkiye, Afrika'ya yönelik kamu diplomasisi faaliyetlerinde hedef olarak tüm Afrika kamuoyunu belirlemekle birlikte farklı toplumsal kitleleri de hedef olarak belirlemiştir. Türkiye'nin Afrika'daki kamu diplomasisi faaliyetlerini geleceğe taşıyacak olan başta Afrikalı öğrenciler olmak üzere Afrikalı çiftçiler, akademisyenler, iş adamları bu hedef içerisinde yer almaktadır. Ekonomik olarak orta ölçekte bulunan Türkiye'nin belirli hedef kitlelerinin olması, kamu diplomasisi etkinliği açısından oldukça önemli bir yaklaşım olmuştur. Ancak Türkiye, hikâyesini Afrika'ya anlatacak olan Afrikalı elitleri hedef olarak belirlememiştir. Bu nedenle Afrika'da etkili bir kamu diplomasisi yapmak isteyen Türkiye'nin, Afrikalı gazeteci, akademisyen, üst düzey bürokrat gibi aydın kitleye yönelik de kamu diplomasisi faaliyetleri olmalıdır. Türkiye'deki üniversitelerin öncülüğünde yapılacak faaliyetler ile Türkiye'nin değerleri ve hikâyesi, bu kitlelere de ulaştırılmalıdır. İletişim Başkanlığı koordinasyonunda düzenlenecek Afrika ile ilgili seminer ve konferanslara Afrikalı aydınlar da çağırılmalı ve katılımları sağlanmalıdır. Türkiye'ye misafir

olarak gelen Afrikalı aydınlara Türkiye tanıtılmalı ve Türkiye hakkındaki görüşleri değerlendirilmelidir.

Türkiye, Afrika’da kamu diplomasisi aktörleri aracılığıyla insani değerlerini yansıtan önemli çalışmalar yürütmektedir. Bu kapsamda en çok faaliyet gösteren TİKA, Afrika’daki ihtiyaç sahiplerine ulaşmakta ve Türkiye’nin Afrika halkının yanında olduğunu göstermektedir. Öyle ki Zirve toplantılarında Afrika ülkeleri, TİKA’nın Afrika’da yaptığı faaliyetlerden memnuniyet duyduklarını ifade etmekte ve TİKA’nın bölgedeki faaliyetlerini artırmasını talep etmektedir. Türkiye de söylemlerinde Afrika’daki tüm ülkelerde koordinasyon ofisi açmak isteğini ifade etmektedir. Ancak Türkiye’nin bu bağlamada stratejik bir planlaması bulunmamaktadır. Nitekim Afrika’da 2019 yılı itibariyle 22 adet ofisi bulunan TİKA, ofisinin bulunmadığı yerlerde etkili faaliyetler yürütememekte, ihtiyaç sahiplerine zamanında ulaşamamaktadır. Bu sebeple Türkiye, Afrika’daki TİKA koordinasyon ofislerinin sayısını artırmalı, TİKA ofisinin bulunmadığı yerlere mevcut ofisleri aracılığıyla ulaşmaya çalışmalıdır.

Kızılay’ın yanı sıra Yeryüzü Doktorlar Derneği gibi sivil toplum kuruluşları da Afrika’da önemli faaliyetler yürütmekte ve Türkiye’nin insani değerlerini yansıtmaktadırlar. Ancak sivil toplum kuruluşları ile devlet kuruluşları arasında koordinasyon eksikliği bulunmakta, yapılan yardımlar belirli bölgelerde sınırlı kalmaktadır. Bu nedenle bu kuruluşlar, Dışişleri Bakanlığı koordinasyonunda hareket etmeli ve tüm Afrika kamuoyuna ulaşmayı hedefleyen Türkiye’nin politikalarına uygun hareket etmelidir. Bununla birlikte bu kuruluşlar, Kuzey Afrika’nın yanı sıra Türkiye’nin tarihi bağlarının güçlü olmadığı SAA’ya yönelik faaliyetlerini de artırmalıdır.

Türkiye, söylemlerinde Türk iş adamlarının Afrika’da yatırım yapmalarını tavsiye etmektedir. Afrika’da ticari faaliyet gösteren İş Adamlar Dernekleri, Afrika’ya yatırım yapmakta, ekonomik ilişkilerin ötesinde Türkiye’nin insani değerlerine yönelik faaliyetler yürütmektedir. Öyle ki Türk iş adamları, Afrika’da yaptıkları yatırımlarla yoksulluk ve işsizlikle mücadele eden Afrika halkına iş imkânı sağlamakta, ayrıca maddi yardımlarda bulunmaktadır. Ancak yatırımların genelde

Kuzey Afrika'ya yapıldığı, SAA'ya çok fazla yapılmadığı görülmektedir. Bu nedenle İş Adamları Dernekleri, iş adamlarının SAA'ya da yatırım yapmalarını teşvik etmeli; yatırım yapan iş adamları da bulundukları ülkelerdeki işsizlik sorununa destek olmalı ve insani yardımlarda bulunarak Türkiye'nin dış politika ve kültürel değerlerinin anlatılmasına katkı sağlamalıdır.

İkinci Bakanlar Gözden Geçirme Konferansı'nda Afrika'ya yönelik kalkınma yardımlarının istikrarlı bir şekilde artırılmasından memnuniyet duyulduğu ancak TİKA'nın teslim edilebilir projelerle ilgili olarak Afrika Birliği ile görüşmelerini yoğunlaştırmadığı ifade edilmiştir (Dışişleri Bakanlığı, 2018). 2015-2019 Afrika-Türkiye Ortaklığı Ortak Eylem Planı'nda ise TİKA'nın tarım, kırsal kalkınma, sağlık, eğitim ve çevre alanları ile ilgili olarak yapılabilecek kalkınma yardımlarının belirlenmesinde sivil toplum örgütleri, sivil toplum, yerel yönetimler ve bölgesel ekonomik topluluklarla birlikte hareket ettiği ifade edilmiştir (Dışişleri Bakanlığı, 2019d). Nitekim TİKA'nın faaliyetlerini sürdürürken yerel yönetimlerle birlikte hareket etmesi, Afrika halkını dinlemesi ve sorunları yerinde tespit etmesi, olumlu bir yaklaşım olmakla birlikte bu projelerin yürütülmesinde Afrika Birliği ile koordinasyon eksikliğinin yaşandığı görülmektedir. Bu sebeple TİKA, projelerin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi için Afrika Birliği ve Afrika'daki diğer yetkili makamlar ile birlikte hareket etmeli, proje sonunda Afrikalı makamlarla birlikte proje tanıtım organizasyonları düzenlemelidir. Bu sayede hem yapılan faaliyetlerin görünürlüğü hem de koordinasyon bütünlüğü sağlanmış olacaktır.

Afrika-Türkiye İşbirliği Çerçeve Belgesi'nde Afrika ve Türkiye üniversiteleri arasında işbirliğinin genişletilmesi ve kolaylaştırılmasına karar verilmiştir (Dışişleri Bakanlığı, 2008). Ankara Üniversitesinde 2008 yılında açılan Afrika Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi (AÇAUM), bir üniversiteye bağlı olarak ilk açılan Afrika Çalışmaları Merkezi olmuştur. Üniversite, düzenlediği seminer ve sempozyumlarla Türkiye'nin Afrika'yı anlamaya yönelik çalışmalarına katkı sağlamaktadır (Ankara Üniversitesi, 2019). Ancak Ankara Üniversitesi haricinde Türkiye'deki diğer üniversitelerin çoğunluğunda Afrika bölümü veya Afrika çalışmaları ile ilgili merkez, anabilim dalı veya bilim dalı bulunmamaktadır. Türkiye, kamu diplomasisi alanında Afrika'ya büyük önem vermesine rağmen

üniversitelerden yeteri kadar destek alamamaktadır. Türkiye'nin Afrika'yı daha iyi anlaması ve Türkiye'nin Afrika'ya kendini daha iyi anlatabilmesi için akademik kesimin de desteğine ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle üniversitelerin özellikle İktisadi ve İdari Bilimler Fakültelerinin ve diğer ilgili Fakültelerin ders programlarına Afrika dersleri de konulmalı; fakülte ve enstitülerin lisans üstü programlarına Afrika anabilim dalı veya bilim dalı bölümleri dâhil edilmelidir. Üniversiteler tarafından Afrika ile ilgili ulusal ve uluslararası alanda düzenlenecek konferanslar ile Türkiye'nin kamu diplomasisine katkı sağlanmalıdır. Bununla birlikte üniversitelerde öğrenim gören Afrikalı öğrenciler tarafından yapılan Afrika tanıtım etkinliklerine destek olunmalı, düzenlenecek kültür gezileri ile Afrikalı öğrencilere Türkiye'nin tarihi ve kültürel değerleri tanıtılmalıdır.

2015-2019 Ortak Eylem Planı'nda öğrenci değişimlerinin teşvik edilmesi ve artırılmasına vurgu yapılmıştır (Dışişleri Bakanlığı, 2019d). Bu kapsamda Karabük ve Kastamonu Üniversiteleri, Çad ile yaptıkları öğrenci alım protokolü çerçevesinde 2013-2014 yılı için bu ülkeden 48 öğrenci kabul etmiş; 2018 yılında ise bu sayıyı yaklaşık 10 kat artırarak 460 öğrenciye yükseltmiştir. Yine Karabük Üniversitesi, Eylül 2018 yılında Çad ile yaptığı protokol kapsamında üniversite sınavında başarılı olan 1000 öğrenci arasından 500 öğrenciyi üniversite bünyesine kabul edeceğini bildirmiştir. Diğer yandan SAA ülkelerinin hepsinden öğrenci kabulü gerçekleşirken sadece Seyşeller'den öğrenci Türkiye'de bulunmamaktadır. (Baydemir, 2018). Bu nedenle Türkiye'deki diğer üniversiteler de öğrenci hareketliliğine destek olmalı, Türkiye'de hiç öğrencisi bulunmayan veya çok az öğrencisi bulunan farklı Afrika ülkeleri ile protokoller yapılmalıdır. Bu sayede Afrika'nın her ülkesinden öğrencilerin Türkiye'ye gelmesi sağlanmalıdır.

Türkiye'yi tanımak, yeni bir dil öğrenmek ve yeni fırsatlar yakalamak için Türkiye'ye gelen Afrikalı öğrenciler, Türkiye'yi gelişmiş ve cazip bir ülke olarak görmektedir. Öyle ki Türkiye'deki eğitim kalitesi ve teknolojik yenilikler, Afrikalı öğrenciler için Türkiye'yi cazip kılan başlıca unsurlardır. Ancak Türkiye'ye gelen Afrikalı öğrenciler, Türkiye'de akademik ve sosyal bütünleşme gibi farklı sorunlarla karşı karşıya kalmakta; Türkiye'yi tanıma ve kültürel adaptasyon gibi hususlarda desteğe ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle geleceklerini Türkiye'de inşa etmeye

başlayan Afrikalı öğrenciler için akademik, sosyal ve kişisel destek programları hazırlanmalı, burs alan öğrencilerin yanı sıra diğer Afrikalı öğrencilerin de ekonomik sorunlarının çözümüne yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Diğer yandan burs alan Afrikalı öğrenci sayısının artırılması, Afrikalı öğrencilere vize kolaylığının sağlanması gibi yardımlar, Afrikalı öğrencilerin Türkiye'ye karşı sempatisini ve memnuniyetini artıracaktır. Bu sayede Türkiye, Afrika'daki kamu diplomasisini geleceğe taşımaya yönelik önemli bir adım atmış olacaktır.

Türkiye'nin Afrika'ya yönelik kamu diplomasisi geliştirecek olan diğer bir unsur ise dildir. Karşılık olarak dil öğrenimi, Türkiye ve Afrika toplumlarının birbirlerini dinlemelerine ve daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Ancak Türkiye'deki üniversitelerin çoğunluğunda Afrika bölümlerinin olmamasının yanı sıra Afrika dillerinin eğitime yönelik merkezler de bulunmamaktadır. Bu nedenle yaygın kullanılan Afrika dilleri belirlenmeli ve üniversitelerde yaygın olan Afrika dillerinin eğitimi için kurslar açılmalıdır. Bununla birlikte Afrika'daki ve Türkiye'deki üniversitelerde açılacak Türkoloji bölümleri ile Türkçe öğrenmek isteyen Afrikalı öğrencilere yönelik kurslar düzenlenmelidir. Diğer yandan Afrika'da görev yapacak başta büyükelçiler olmak üzere büyükelçi çalışanlarına ve diğer kamu diplomasisi kurumlarında görev yapan personele de yaygın kullanılan Afrika dillerinin eğitimi verilmelidir. Bu sayede Türkiye'nin Afrika'daki varlığının sebebi ve yaptığı faaliyetlerin amacı Afrika kamuoyuna daha iyi anlatılacaktır.

Afrika ülkeleri, Türkiye'deki askeri kurumlara Afrikalı öğrencilerin kabul edilmesi; Türk askeri uzmanların, Afrika ülkelerinde eğitim vermesi taleplerinde bulunmaktadır. Nitekim Türkiye, Afrika'da bulunan BM barış gücü operasyonlarına Afrika ülkelerinin isteği üzerine katkı sağlamaktadır. Türkiye'nin Afrika'da yaşanan çatışmaların engellenmesine yönelik olarak barış gücü misyonlarına verdiği destek, Türkiye'nin Afrika kamuoyundaki prestiji artırmaktadır. Bu nedenle Türkiye, tarihi ve kültürel bağlarının olduğu Sudan, Somali gibi Afrika ülkelerinin yanı sıra çatışmaların yaşandığı diğer Afrika ülkelerinde de asker bulundurmalı, BM'nin çatışmaları önlemeye yönelik olarak sürdürdüğü askeri ve polis misyonlarına daha fazla personel göndermelidir.

KAYNAKÇA

Anadolu Ajansı (AA) (2018). *Afganistan tezkeresi 2 yıl daha uzatıldı*, <https://www.aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/afganistan-tezkeresi-2-yil-daha-uzatildi/1348546>, Erişim Tarihi: 27.12.2018

Anadolu Ajansı (AA) (2020). BM 75. Genel Kurul Başkanlığı'na Türkiye'nin Adayı Volkan Bozkır Seçildi, <https://www.aa.com.tr/tr/politika/bm-75-genel-kurul-baskanligina-turkiyenin-adayi-volkan-bozkir-secildi-/1880830>, Erişim Tarihi: 18.06.2020

Ankara Üniversitesi (2019), *Afrika Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi*, http://acaum.ankara.edu.tr/?page_id=3355, Erişim Tarihi: 23.12.2019

Akçadağ, Emine (2012). Yüksel Güç Çin'in Kamu Diplomasisi, (Editörler: Abdullah Özkan, Tuğçe Ersoy Öztürk), *Kamu Diplomasisi*, İstanbul: TASAM Yayınları.

Akdemir, Erhan (2007). Avrupa Aynasında Türk Kimliği, *Avrupa Çalışmaları Dergisi*, Cilt.7, No.1, 131-148.

Akgün, Birol (2009). Türkiye'de Hiçbir Taraf Batı'yla İlişkilere Hayır Demiyor. (Editörler: Habibe Özdal ve diğerleri). *Mülakatlarla Türk Dış Politikası*, Cilt.1, Ankara: USAK yayınları, 285 - 305

Akhan, Elif (2019). *Yunanistan'daki Ekonomik Krizin Nedenleri ve Genel Gidişatı*, http://www.tasam.org/trTR/Icerik/4641/yunanistandaki_ekonomik_krizin_nedenleri_ve_genel_gidisati, Erişim Tarihi: 14.06.2019.

Akıllı, Erman (2014). Türk Dış Politikasında Kültürel Diplomasi, (Editör: İdris Demir). *Türkiye'nin Dış Politikası*. Bursa: Dora Yayınları, 1 – 19.

Akyeşilmen, Nezir (2013). Çatışma Yönetimi: Kavramsal ve Kuramsal Bir Analiz. (Editör: Nezir Akyeşilmen), *Barişi Konuşmak, Teori ve Pratikte Çatışma Yönetimi*. Ankara: Odtü Yayıncılık.

Akyeşilmen, Nezir (2014). Türkiye Dış Politikasında İnsan Hakları: Sorundan Değere Bir Dönüşüm Hikâyesi? (Editör: İdris Demir). *Türkiye'nin Dış Politikası*. Bursa: Dora Yayınları, 51 – 76.

Altunışık, M. Benli (2010a). *Arap Dünyasında Türkiye Algısı*, (Dış politika Analiz Serisi 11), Ankara: TESEV yayınları.

Altunışık, M. Benli (2010b). Ne İslam Dünyası Ne de Türk Dünyası Bir Lider Arayışı İçindedir. (Editörler: Habibe Özdal ve diğerleri). *Mülakatlarla Türk Dış Politikası*, Cilt.2, Ankara: USAK yayınları, 1 - 25

Altunışık, M. Benli (2011). *Türkiye'nin Orta Doğu'daki "Yumuşak Gücü" ve Önündeki Engeller*, (Dış politika Programı), Ankara: TESEV yayınları.

Anholt, Simon (2007). *Competitive Identity, The New Brand Management for Nations, Cities and Regions*, New York: Palgrave Macmillan

Anholt, Simon (2011). *Simon Anholt on Turkey's nation brand*, <http://nation-branding.info/2011/05/04/simon-anholt-on-turkey-nation-brand/>, Erişim Tarihi: 17.11.2018

Ardıç, Nurullah ve Özcan, Sevinç Alkan (2012). *Küyesel Dönüşümler: Küreselleşme, Zihniyet, Siyaset*. İstanbul: Küre Yayınları

Arı, Tayyar (2009). Türk Dış Politikasının Ana Ekseninde Bir Değişiklik Yoktur. (Editörler: Habibe Özdal ve diğerleri). *Mülakatlarla Türk Dış Politikası*, Cilt.1, Ankara: USAK yayınları, 83 - 115

Armstrong, Matthew C. (2009). Operationalizing Public Diplomacy, (Editor: Nancy Snow, Philip M. Taylor,) *The Routledge Hand book of Public Diplomacy*, New York: Routledge.

Arpa, Enver (24.09.2019). *Körfez Medyasında Sevakin Yalanları*, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/korfez-medyasinda-sevakin-yalanlari/1465126>, Erişim Tarihi: 22.01.2020

Atak, Yavuz (1993). Türkiye'nin Katıldığı Milletlerarası Antlaşmaların Hukuk Sistemimize Etkileri (İnsan Hakları Açısından), *Türklerde İnsani Değerler ve İnsan Hakları*, İstanbul: Türk Kültürüne Hizmet Vakfı, 251 – 301.

Ateş, Davut (2009). Konstrüktivizm, Tek Kutupluluk ve Amerikan Hegemonyası, *Uluslararası Hukuk ve Politika*, C.5, S.20, 79 – 103

Atatürk, Mustafa Kemal (1933), *Onuncu Yıl Nutku*, https://www.tbmm.gov.tr/kultursanat/mka_onuncuyil_nutuk.htm, Erişim Tarihi: 25.02.2018

Aygün, Cenk (2014). Adalet ve Kalkınma Partisi'nin Dış Politikası, (Editör: Emre Toros) *Türkiye'nin Son 10 Yılı*, Ankara: Atılım Üniversitesi Yayınları.

Ayvaz, M. Erkut (Eylül 2019). BMGK Reformu Almanya ve Türkiye'nin Karşılaştırmalı Pozisyonları, *SETA Analiz*, S. 295, İstanbul: SETA Yayınları

Baharççek Abdulkadir ve İNAN C. Emek (2013), Dış Politikanın Belirlenmesinde Ulusal Güvenlik Algısının Rolü, *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, C. IV, S. 1, 101 – 120

Barnett, Micheal and Duwall, Raymond (2005). Power in International Politics. *International Organization*. Vol. 59, No. 1, 39 - 75.

Bayram, Mürsel (2014). Türk Dış Politikasının Dönüşüm Sürecinde Afrika. (Editör: İdris Demir). *Türkiye'nin Dış Politikası*. Bursa: Dora Yayınları, 261 – 281.

Baydemir, Mehmet (2018). *Türkiye'de Sahraaltı Afrikalı Öğrenci Hareketliliği (2014-2018)*, <https://www.afam.org.tr/turkiyede-sahraalti-afrikali-ogrenci-hareketliliği-2014-2018/>, Erişim Tarihi: 26.12.2019

Best, Antony; Hanhımakı, Jussi M.; MAIOLO, Joseph A.; SCHULZE, Kirsten E. Çev. Taciser Ulaş Belge, (2012), *20. Yüzyılın Uluslararası Tarihi*, Ankara: Ekinoks Yayın Dağıtım.

Bilgiç, M. Sadi ve Akyürek, Salih (Aralık 2011). *Afrika'da Türkiye ve Türk Algısı*, Rapor No. 39, Ankara: BİLGESAM Yayınları.

Brand Finance, (2018). *Nation Brands 2018, The annual report on the most valuable nation brands*, London: Brand Finance

Brown, Chris ve Ainley, Kristen, (2005), *Understanding International Relations*, China: Palgrave Macmillan.

Bostancı, Meltem ve Gülsoy, Nur Asena (2019). Türkiye'nin Dış Yardımları ve Rekabetçi Kimlik Açısından Somali'nin Önemi, (Editör: Oğuz Göksu), *Kamu Diplomasisinde Yeni Yönelimler*, Konya: Sebat Matbaacılık, 293-329

Bulduklu, Yasin (2015). *İmaj Yönetimi: Yaklaşımlar, Taktikler, Stratejiler*, İstanbul: Nüve Yayınları

Bülbül, Zekeriya (2000). *Osmanlı Müesseseleri ve Medeniyeti Tarihi*. Ankara: Nobel Yayınevi.

Büyükakıncı, Erhan (2012). XXI. Yüzyılın Başında Türkiye'den Avrasya'ya Bakış: Yeni Algılama Biçimleri ve Kuramsal Yöntemler. (Editör: Faruk Sönmezoğlu, N.Ö.

Baklacioğlu ve Ö. Terzi) *XXI. Yüzyılda Türk Dış Politikasının Analizi*, İstanbul: Der Yayınları, 677 – 711

Canıklıgil, Razi (17.10.2014). *Türkiye, BMGK’de Üçüncü Turda İspanya’ya Kaybetti*, <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/turkiye-bmgkda-ucuncu-turda-ismpanya-kaybetti-27399073>, Erişim Tarihi: 08.01.2020

Cantürk, Safure (22.05.2017). TİKA Başkanı Çam, “Türkiye, Afrika’ya destekte dünya birincisi”. <https://www.sabah.com.tr/dunya/2017/05/22/tika-baskani-cam-turkiye-afrikaya-destekte-dunya-birincisi>, Erişim Tarihi: 30.06.2020

Carr, Edward H. (1981). *The Twenty Years’ Crisis 1919 – 1939: An Introduction to the study of international relations*, New York: The Macmillan Press

Castells Manuel (2008). *The New Public Sphere: Global Civil Society, Communucation Networks and Global Governance*, ANNALS, AAPSS, 616, 78 – 93

Cem, İsmail (2004), *Türkiye, Avrupa, Avrasya: Strateji-Yunanistan-Kıbrıs*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

Cem, İsmail (2011). *“Geçiş Dönemi” Türkiye (1981-1984 Yılları)*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

Clark, Andrew, M. ve Christie, Thomas, B. (2005). Ready...Ready...Drop! A Content Analysis of Coalition Leaflets Used in the Iraq War. *Gazette: The International Journal for Communication Studies*, 67(2), 141 – 154.

CNNTÜRK (2008). *Türkiye BM’de Geçici Üyeliğe Seçildi*, <https://www.cnnturk.com/2008/dunya/10/17/turkiye.bmde.gecici.uyelige.secildi/497124.0/index.html>, Erişim Tarihi: 06.01.2020

Coşkun, Bezen Balamir (2017), *Güvenlik Sorunları ve Kamu Diplomasisi*, <http://www.kamudiplomasisi.org/index.php/makaleler/haberler/130guevenliksounlar-ve-kamu-diplomasisi>, Erişim Tarihi: 25.12.2017

Cull, Nicholas J. (2009). *Public Diplomacy, Lessons From The Past*. Los Angeles: Figueroa Press

Curtis, Charles B. (2006), Curbing the Demand for Mass Destruction. *The Annals of The American Academy of Political and Social Science*. Vol. 607, No.1, 27 – 32.

Çalış, Şaban (2010). Dış Politikada Eksen Kaymıyor, İstikamet Düzeliyor. (Editörler: Habibe Özdal ve diğerleri). *Mülakatlarla Türk Dış Politikası*, Cilt.2, Ankara: USAK yayınları, 65 – 103

Çalış, Şaban (2016). *Türkiye – Avrupa Birliği İlişkileri: Kimlik Arayışı, Politik Aktörler ve Değişim*, Ankara: Nobel Yayınları

Çavdar, Tefvik (2013). *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi*, Ankara: İmge Yayınevi

Çetin, Nurullah (2012), Bacon'a Karşı Yunus Emre. *Bizim Külliye*. Sayı: 51, 52- 59.

Çomak, İhsan (2011/2). Türkiye'nin Afrika'da Politikası ve Sağlık Sektöründe Çalışan Türk STK'ların TİKA'nın Desteğinde Afrika'da Yürüttüğü Faaliyetlerin Bu Politikaya Etkisi, (Editör: Mehmet Kahraman), *Avrasya Etüdları*, Yıl.17, Sayı.40, 201-222.

Daban, Cihan (2017). *Dekolonizasyon Süreci ve Sonrası Afrika*, İstanbul: Açılım Kitap Yayınevi.

Dahl, Robert A. (1957). The Concept of Power. *Behavioral Science*, Cilt 2, No: 3, 201 – 215

Dağı, Zeynep (2010). Türkiye Önemli Bir Çekim Merkezi Haline Geliyor, (Editörler: Habibe Özdal ve diğerleri). *Mülakatlarla Türk Dış Politikası, Cilt. 2*, Ankara: USAK yayınları, 125 – 141

Davison, Roderic H. (1990). *Essays in Ottoman and Turkish History, 1774 – 1923*. America: University of Texas Press.

Davutoğlu, Ahmet (2015). *Stratejik Derinlik*. İstanbul: Küre Yayınları.

Demir, Sertif ve Bingöl, Oktay (2017). *Yeni Orta Doğu, Aktörler, Dinamikler ve Denge Arayışları*. Ankara: Barış Yayınları

Demirbaş, Ahmet (2018). “İnsanı yaşat ki devlet yaşasın!” <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/yazarlar/ahmetdemirbas/600403.aspx>, Erişim tarihi: 25.02.2018.

Dışişleri Bakanlığı (Aralık 1998). *Dışişleri Güncesi Aralık 1998*, Ankara: Ajans Türk Basın ve Basım A.Ş.

Dışişleri Bakanlığı (Ocak 1999). *Dışişleri Güncesi Ocak 1999*, Ankara: Ajans Türk Basın ve Basım A.Ş.

Dışişleri Bakanlığı (19 Ağustos 2008). *Türkiye-Afrika İşbirliği Zirvesinde 19 Ağustos 2008’de Kabul Edilen İstanbul Bildirisi*, <http://afrika.mfa.gov.tr/turkiye-afrika-isbirligi-zirvesinde-19-agustos-2008-kabul-edilen-istanbul-bildirisi.tr.mfa>, Erişim Tarihi: 12.12.2019

Dışişleri Bakanlığı (16 Aralık 2011). *Türkiye-Afrika Ortaklığı Birinci Bakanlar Düzeyinde Gözden Geçirme Konferansı, 16 Aralık 2011, İstanbul*. <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-afrika-ortakl%C4%B1%C4%9Fi-birinci-bakanlar-duzeyinde-gozden-gecirme-konferansi-16-aralik-2011.tr.mfa>, Erişim tarihi: 11.12.2019

Dışışleri Bakanlığı (19-21 Kasım 2014). *21 Kasım 2014 Zirve Deklarasyonu*, <http://afrika.mfa.gov.tr/21-kasim-2014-zirve-deklarasyonu.tr.mfa>, Erişim tarihi: 11.12.2019

Dışışleri Bakanlığı (2017). *2017 yılı İdare Faaliyet Raporu*, Ankara: Dışışleri Bakanlığı

Dışışleri Bakanlığı (12 Şubat 2018). *Afrika Birliği-Türkiye Ortaklığı İkinci Bakanlar Gözden Geçirme Konferansı*, <http://www.mfa.gov.tr/afrika-birligi-turkiye-ortakligi-ikinci-bakanlar-konf-ortak-bildiri.tr.mfa>, Erişim Tarihi: 22.12.2019

Dışışleri Bakanlığı (2019a). *Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı Tarihçesi*, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-cumhuriyeti-disisleri-bakanligi-tarihcesi.tr.mfa>, Erişim Tarihi: 01.02.2019

Dışışleri Bakanlığı (2019b). *TÜRK KONSEYİ (Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi)*, <http://www.mfa.gov.tr/turk-konseyi.tr.mfa>, Erişim Tarihi: 30.06.2019

Dışışleri Bakanlığı (2019c). *Türkiye-Afrika İlişkileri*, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-afrika-iliskileri.tr.mfa>, Erişim Tarihi: 15.09.2019

Dışışleri Bakanlığı (2019d). *2015-2019 Afrika-Türkiye Ortaklığı Ortak Eylem Planı*, <http://afrika.mfa.gov.tr/data/turkiye-afrika-ortak-uygulama-plani-2015-2019.pdf>, Erişim Tarihi: 19.12.2019

Dışışleri Bakanlığı (2019e), *Türkiye-Afrika İlişkileri*, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-afrika-iliskileri.tr.mfa>, Erişim Tarihi: 22.12.2019

Dışışleri Bakanlığı (2020a), *Birleşmiş Milletler Barış Operasyonlarına Yaklaşımımız ve Katkılarımız*, <http://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-baris-operasyonlari-yaklasimimiz-ve-katkilarimiz.tr.mfa>, Erişim Tarihi: 18.01.2020

Dışışleri Bakanlığı (2020b), *Yurtdışı Teşkilatı*, <http://www.mfa.gov.tr/yurtdisi-teskilati.tr.mfa>, Erişim Tarihi: 22.01.2020

Doğan, İsmail (2002). *Modern Toplumda Vatandaşlı, Demokrasi ve İnsan Hakları*, Ankara: Pegem Yayıncılık.

Doğan, Yalçın (11 Temmuz 2007). *Mazlum Milletler Atatürk'ten Vazgeçmiyor*, <http://www.hurriyet.com.tr/mazlum-milletler-ataturk-ten-vazgecmiyor-6867226>, Erişim Tarihi: 15.01.2020

Duman, Zeki (2010). *Türkiye'de Liberal – Muhafazakâr Siyaset ve Turgut Özal*. Ankara: Kadim Yayınları

Duran, Hasan (Ağustos 2008). BM ve AB Çerçevesinde Kıbrıs Sorununa Güncel Bir Bakış, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Dumlupınar Üniversitesi, Sayı.21, 119-140

Durul, Tefik (2018). YTB'nin “Uluslararası Öğrenciler Akademisi” başlıyor, <https://www.aa.com.tr/tr/egitim/ytbnin-uluslararasi-ogrenciler-akademisi-basliyor/1313275>, Erişim Tarihi: 02.01.2019

Efe, Mustafa (2015). *Afrika'yı Anlamak ve Afrika – Türkiye İlişkileri*. Ankara: Murat Kitabevi

Efegil, Ertan ve Açı, Fatma (2012). Günümüz Türk Dış Politikasında Türk Kültürünün Etkisi. (Editörler: Ertan Efegil ve Rıdvan Kalaycı), *Dış Politika Teorileri Bağlamında Türk Dış Politikasının Analizi*, Cilt.1, Ankara: Nobel Yayınları, 621-639.

Efegil, Ertan (2018). Türk Dış Politikasında Eksen Kayması Sorunsalı: Batı Yöneliminden Anadolu Merkezli Anlayışa Geçiş mi? (Editör: Murat Ercan). 21.

Yüzyılda Küresel ve Bölgesel Aktörler Bağlamında: Türk Dış Politikası. İstanbul: Efeakademi Yayınları. 33 - 57.

Ekşi, Muharrem (2014a). *Kamu Diplomasisi ve Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikası.* Ankara: Siyasal Kitabevi

Ekşi, Muharrem (2014b). *Türkiye’de Kamu Diplomasisi: Ortaya Çıkışı, Kurumsal İnşa Süreci ve Uygulanışı,* Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

Er, Fatih (2019), *TRT World Yükseliyor,* <http://trdergisi.com/trt-world-yukseliyor/>, Erişim Tarihi: 24.01.2020

Erdil, Bülent (2012). *Soğuk Savaş Sonrası Dönemde (1990-2010) Türkiye’nin Afrika Politikası ve Yumuşak Güç.* Orta Doğu ve Afrika Çalışmaları Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Eren, Erdem (2017). Sivil Toplumun Dış Politika İnşasındaki Rolü: Türk Kamu Diplomasisi Örneği, *Ekonomi, Politika & Finans Araştırmaları Dergisi*, 2(1): 36- 49.

Erzen, Meltem Ü. (2012a). Kamu Diplomasisinin Kapsamı ve Geleceği. (Editör: Abdullah Özkan – Tuğçe Ersoy Öztürk.). *Kamu Diplomasisi.* İstanbul: TASAM Yayınları, 35 – 49

Erzen, Meltem Ü. (2012b). *Kamu Diplomasisi,* İstanbul: Derin Yayınları

Fırat, Melek (2012). Türkiye-Afrika İlişkileri, (Derleyenler: Faruk Sönmezoğlu vd.). *XXI. Yüzyılda Türk Dış Politikasının Analizi,* İstanbul: Der Yayınları

Gallarotti, Giulio M. (2009), “*Smart Power: Definitions, Importance, and Effectiveness*”, <http://wescholar.wesleyan.edu/div2facpubs/163>, Erişim Tarihi: 25.12.2017.

Gallarotti, Giulio M. ve Filali, Isam Yahia Al (2012). The Soft Power of Saudi Arabia. *International Studies*. Vol. 49, No. 3&4.

Gass, Robert, H. ve Steider, John S. (2009). Credibility and Public Diplomacy. (Editor: Nancy Snow, Philip M. Taylor,) *The Routledge Hand Book of Public Diplomacy*, New York: Routledge.

Genç, Yusuf (2015). *Doç. Dr. Muhammed Eno: Terör Afrika'nın Değil, Batı'nın Sorunu*, <https://www.yusufgenc.com/doc-dr-muhammed-eno-teror-afrikanin-degil-batinin-sorunu/>, Erişim Tarihi: 08.01.2020

Genelge (2010). *Afrika Stratejisi*, T.C. Resmi Gazete, 27553, 26 Mart 2010.

Gevrek, Elvan (2012). Türk Siyasal Kültürünün Türkiye'nin Dış Politikasına Yansıması. (Editörler: Ertan Efegil ve Rıdvan Kalaycı), *Dış Politika Teorileri Bağlamında Türk Dış Politikasının Analizi*, Cilt.1, Ankara: Nobel Yayınları, 583-603

Gilboa, Eytan (2008). Searching for a Theory of Public Diplomacy. *The Annals of Academy of Political and Social Science*, 616, 55-77

Gouveia, Philip Fiske de ve Plumridge, Hester (2005). *European Infopolitik: Developing EU Public Diplomacy Strategy*, United Kingtom: Foreing Policy Center

Gönlübol, Mehmet ve Sar, Cem (1997). *Atatürk ve Türkiye'nin Dış Politikası (1919-1938)*. Ankara: Tıpkı Basım.

Gönlübol, Mehmet ve Kürkçüoğlu, Ömer (2000). Atatürk Dönemi Türk Dış Politikasına Genel Bir Bakış, (Editör: Berna Türkdoğan), *Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası: Makaleler*. Ankara: Semih Ofset

Görçin, Ömer Faruk (29.01.2017), *Afrika Açılımı Meyvelerini Veriyor*, <https://www.ahaber.com.tr/dunya/2017/01/29/afrika-acilimi-meyvelerini-veriyor>, Erişim Tarihi: 23.12.2019

Gözen, Ramazan (2009). Dış Politikayı Alternatifler Çerçevesinde Değerlendirmek Doğru Olmaz, Zira Dış Politikada Ülkeler Birbirlerini İkame Etmez (Editörler: Habibe Özdal ve diğerleri). *Mülakatlarla Türk Dış Politikası*, Cilt.1, Ankara: USAK yayınları, 265-285

Gözen, Ramazan (2010). Türk Dış Politikasında Değişim Var mı? (Editörler: Cüneyt Yenigün ve Ertan Efegil). *Türkiye'nin Değişen Dış Politikası*. Ankara: Nobel Yayınları, 19-37.

Gültekin, Bilgehan (2005). Türkiye'nin Uluslararası İmajında Yükselen Değerler ve Eğilimler. *İletişim Dergisi*, C.4, S. 1, 126 – 140

Gündoğdu, Serkan (2019). *Ak Parti Dönemi Kamu Diplomasisi Uygulamaları (2002-2013)*, Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon

Haberler (09.07.2007), *Dışişleri Bakanlığı'ndan Tanıtım Kitabı*, <https://www.haberler.com/disisleri-bakanligi-ndan-tanitim-kitabi-haberi/>, Erişim Tarihi: 15.01.2020

Habertürk (25.09.2014). *Birleşmiş Milletler'de İsyan*, <https://www.haberturk.com/dunya/haber/993531-birlesmis-milletlerde-isyan>, Erişim Tarihi: 17.01.2020

Habertürk (2019). <https://www.haberturk.com/turk-dizileri-300-milyon-dolarlik-ihracat-yapiyor-2179942-ekonomi>, Erişim Tarihi: 25.01.2019

Ham, Peter Van (2005), Power, Public Diplomacy and the Pax Americana. (Editor: Jan Melissen). *The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations*, New York: Palgrave Macmillan.

Hasgüler, Mehmet (2009). Adalet ve Kalkınma Partisi, Özal'ın Dış Politikada Yapamadıklarını Yapmaya Çalışmaktadır. (Editörler: Habibe Özdal ve diğerleri). *Mülakatlarla Türk Dış Politikası*, Cilt.1, Ankara: USAK yayınları, 317-335

Haytoğlu, Ercan (1997). Türkiye'de Demokratikleşme Süreci ve 1945'te Çok Partili Siyasî Hayata Geçişin Nedenleri (1908-1945). *PAÜ. Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı:3, 46 – 54.

Hazar, Numan (2016). *Türkiye – Afrika İlişkileri*. Ankara: Akçağ Yayınevi

Holsti, Kalevi J. (1964), “The Concept of Power in the Study of International Relations”, *Background*, Vol.7, No.4, 179 – 194

Huntington, Samuel P. (2001). Medeniyetler Çatışması mı?, (Editör: Murat Yılmaz), *Medeniyetler Çatışması*, Ankara: Vadi Yayınları

Hürriyet (25.05.2016). *Türk Üniversitelerinde 135 Afrikalı Akademisyen Var*, <http://www.hurriyet.com.tr/egitim/turk-universitelerinde-135-afrikali-akademisyen-var-40108891>, Erişim Tarihi: 24.01.2020

Ingram, Anders (2015). *Writing The Ottomans: Turkish History in Early Modern England*, London: Palgrave Macmillan.

Ivanchenko V., Khromakov D., Margoev A., ve Sukhoverkhov K. (2017), “Power in International Politics: Does the World Go Hard?”, *University Consortium Annual Conference*, October 5-6.

İletişim Başkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (2018), 14 nolu Kararname, 30488, 24.07.2018

İletişim Başkanlığı (2019), <http://www.iletisim.gov.tr/turkce/hakkinda>, Erişim Tarihi: 22.01.2019.

İlgüner, Muhterem ve Asplund, Christer (2011). *Marka Şehir*. İstanbul: Biltur Yayın

İlhan, Suat (2001). *Türk Devrimi ve Türk Dünyası*. Ankara: Divan Yayıncılık.

Joffe, Josef (14 May 2006). The Perils of Soft Power. *The New York Times*.http://www.nytimes.com/2006/05/14/magazine/14wwln_lede.html, Erişim Tarihi: 12/02/2018.

Kalın, İbrahim (2011). *Türkiye 'de Dış Politika*. İstanbul: Ömür Matbaacılık.

Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü (KDK) (2019a), <https://kdk.gov.tr/faaliyetler/kurulus/7>, Erişim Tarihi: 22.01.2019

Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü (KDK) (2019b), <https://kdk.gov.tr/#>, Erişim Tarihi: 22.01.2019

Kaplan, Pervin (18.01.2017). *YÖK, Afrika ülkelerine akademisyen yetiştirmeye talip*, <http://www.pervinkaplan.com/detay/yok-afrika-ulkelerine-akademisyen-yetistirmeye-talip/2220>, Erişim Tarihi: 25.01.2020

Karadağ, Haluk (2012), *Bir Dış Politika Tekniği Olarak Kamu Diplomasisi: Karar Verme Süreci Üzerine Etkisi*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

Karaosmanoğlu, Ali (2010). Özal'ın Dış Politika Anlayışında Yaptığı Değişiklik Saymakla Bitmez. (Editörler: Habibe Özdal ve diğerleri). *Mülakatlarla Türk Dış Politikası*, Cilt.2, Ankara: USAK yayınları, 163-183

Karabulut, Bilal (2018). Uluslararası İlişkilerde İmaj Yönetimi: Ulus Markalaşma Yönetimi. (Editör: Mehmet Seyfettin Erol). *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*. C. 2, (2), 169-192.

Kay, Sean (2004). Globalization, Power, and Security. *SAGE Publications*. Vol. 35(1), 9 – 25.

Kaymas, Semih (Ocak-Şubat 2012). İletişim Teknolojileri Politikaları ve Türkiye: Küresel Medya Üretimi Çağında Ulus Devlet. *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı. 28, 1 – 32.

Kelley, John Robert (2009). Between “Take-offs” and “Crash Landings”: Situational Aspects of Public Diplomacy. (Editor: Nancy Snow, Philip M. Taylor). *The Routledge Hand book of Public Diplomacy*, New York: Routledge. 72 – 86.

Keskin, Mustafa (1999). *Atatürk'ün Millet ve Milliyetçilik Anlayışı*. Ankara: Yükseköğretim Kurulu Matbaası.

Keyman, E. Fuat (Ocak 2010). Türk Dış Politikasında “Eksen” Tartışmaları: Küresel Kargaşa Çağında Realist Proaktivizm, *Seta Analiz*, Sayı: 15, 4-15

Kılıç, Büşra (22 Kasım 2019). *Nijeryalılar Türk Aile Kültürünü Türk Dizilerinden Öğreniyor*, <https://www.bik.gov.tr/nijeryalilar-turk-aile-kulturunu-turk-dizilerinden-ogreniyor/>, Erişim Tarihi: 25.01.2020

Kızılay (19.09.2016), Açlık Çeken Afrika'ya Türkiye'den Yardım, <https://www.kizilay.org.tr/Haber/HaberDetay/2999>, Erişim Tarihi: 23.01.2020

Kızılay (03.09.2017a), *Türk Kızılay'ının Kurban Bereketi Orta Doğu ve Afrika'da yaşandı*, <https://kizilay.org.tr/Haber/HaberDetay/3750>, Erişim Tarihi: 23.01.2020

Kızılay (21.07.2017b), *Kınık: Afrika'da Sağlık İnsan Gücü Yetiştireceğiz*, <https://www.kizilay.org.tr/Haber/KurumsalHaberDetay/3704>, Erişim Tarihi: 23.01.2020

Kızılay (2019a). <https://www.kizilay.org.tr/>, Erişim Tarihi: 21.01.2019

Kızılay (2019b). *Güney Doğu Afrika'ya (IDIA Kasırgası) İnsani Yardım*, <https://www.kizilay.org.tr/Bagis/BagisYap/145/guneydogu-afrika-ya-idai-kasirgasi-insani-yardim>, Erişim Tarihi: 23.01.2020

Kıbaroğlu, Mustafa (2009). Dış Politikada Duygusal Boyuta Çok Fazla Yer Yok. (Editörler: Habibe Özdal ve diğerleri). *Mülakatlarla Türk Dış Politikası*, Cilt.1, Ankara: USAK yayınları, 153-189

Kiraz, Ersel (2008). Osmanlı Devletinde Modern Dönüşüm Evrelerinin Kamu Üzerindeki Etkileri. *ARHUSS*, 1-1, sayfa 1-16.

Kroes, Rob (25-27 March 1999). American Empire and Cultural Imperialism: A View From the Receiving End. *The American Impact on Western Europe: Americanisation and Westernization in Transatlantic Perspective*. Conference at the German Historical Intitute, Washington D.C.

Kurtuluş, Begüm (2014), *21. Yy. 'da Değişen Kamu Diplomasisi Anlayışının Türk Dış Politikasına Yansıması*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kuzu, Burhan (1993). Türkiye Cumhuriyeti Anayasalarının İnsan Hakları Açısından Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi, *Türklerde İnsani Değerler ve İnsan Hakları: Yüzyılımız ve Türkiye Cumhuriyeti*, İstanbul: Türk Kültürüne Hizmet Vakfı, 189-207.

Kültür ve Turizm Bakanlığı (2019). <http://www.kultur.gov.tr/>. Erişim Tarihi: 02.06.2019

Kürkçüoğlu, Ömer (2009). Çok Yönlü Bir Dış Politika İzleyebilecek Birikim ve Maharet Dışışleri'nde Var. (Editörler: Habibe Özdal ve diğerleri). *Mülakatlarla Türk Dış Politikası*, Cilt.1, Ankara: USAK yayınları, 21-49

Lee, Geun (2009). A Theory of Soft Power and Korea's Soft Power Strategy, *Korean Journal of Defense Analysis*, No.2, Vol.21, 205-218

Lee, Shin-Wha (2011). The Theory and Reality of Soft Power: Practical Approaches in East Asia. (Editor: Sook Jong Lee ve Jan Melissen). *Public Diplomacy and Soft Power in East Asia*. New York: Palgrave Macmillan. 11 – 32.

Lee, Yong Wook (2011). Soft Power as Productive Power. (Editor: Sook Jong Lee and Jan Melissen) *Public Diplomacy and Soft Power in East Asia*. New York: Palgrave Macmillan. 33 – 49.

Leonard, Mark with Catherine Stead and Conrad Smewing (2002). *Public Diplomacy*. London: Foreign Policy Centre.

Li, Mingjiang (2009). Soft Power: Nurture Not Nature. (Editor: Mingjiang Li) *China's Emerging Strategy in International Politics*. United Kingdom: Lexington Books.

Mandacı, Nazif (2009). Türkiye, Batı'nın Trenine Binmiş Ancak Sürekli Olarak Doğu'ya Doğru Gidiyor Gibidir. (Editörler: Habibe Özdal ve diğerleri). *Mülakatlarla Türk Dış Politikası*, Cilt.1, Ankara: USAK yayınları, 359 – 383

Maarif Vakfı (13 Ocak 2020). *Güncel Durum Bilgisi*, <https://turkiyemaarif.org/page/553-dunyada-maarif-16>, Erişim Tarihi: 25.01.2020

Maarif Vakfı (15.09.2019). Maarif mezunlarının üniversite rotası Türkiye, <https://turkiyemaarif.org/post/7-maarif-mezunlarinin-universite-rotasi-turkiye-795>, Erişim Tarihi: 25.01.2020

Mead, Walter Russell (2004). America's Sticky Power. *Foreign Policy*, No:141.

Mearsheimer, John J. (2001), *The Tragedy of Great Power Politics*, New York: Norton&Company

Melissen, Jan, (2005). The New Public Diplomacy: Between Theory and Practice. (Editor: Jan Melissen). *The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations*. Great Britain: Palgrave Macmillan.

Memiş, Ekrem (1998). *Türk Kültür Tarihi*, Konya: Kendi yayınevi.

Milliyet (12.03.1988), *Kentler Savaşı Sona Erdi*, <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/%C4%B0ran%20Irak%20Sava%C5%9F%C4%B1> / (Erişim Tarihi: 05.01.2020)

Milliyet (2020), <http://www.milliyet.com.tr/cesur-ve-guzel-dizisi-afrika-yolcusu--burada-tutmasa-orada-tutuyor-molatik-11832/>, Erişim Tarihi: 25.01.2020

Morgenthau, Hans J. (1948), *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, The University of Chicago, New York: Alfred A. Knopf

Muawad, Ali Celal (2012). Yumuşak Güç Kavramını Gözden Geçirmek: Ortadoğu Bağlamının Özelliği. (Editör: Yasin Aktay ve diğerleri), *Değişen Orta Doğuda Kültür ve Siyaset, Arap – Türk Sosyal Bilimler Kongresi Seçilmiş Tebliğler*, Ankara: SDE Yayınları, 247 – 276.

MÜSİAD (Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği) (2018a). *Afrika-Türkiye Ticaret ve Kültür Merkezleri*, <https://www.musiad.org.tr/icerik/afrikaturkiye--48>, Erişim Tarihi: 24.01.2020

MÜSİAD (Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği) (2018b). *MÜSİAD Afrika Ağını Genişletiyor*, <http://web.musiad.org.tr/tr-tr/dis-iliskiler/musiad-afrika-agini-genisletiyor>, Erişim Tarihi: 24.01.2020

MÜSİAD (Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği) (2019). <http://www.musiad.org.tr/tr-tr/musiadla-tanisin>, Erişim Tarihi: 22.01.2019

MÜSİAD (Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği) (2020). *Afrika El Sanatları Pazarı ve Kültür Evi*, <https://www.musiad.org.tr/icerik/afrika-el-sanatlari-pazari-77>, Erişim Tarihi: 24.01.2020

Musli, Hüseyin ve Liman, Bünyamin (Haziran 2018). Türkiye'den Makedonya Ordusuna 1.5 Milyon Dolarlık Yardım, *Balkan*, 16

Nicolson, Harold (1942). *Diplomacy*, London: Oxford University Press.

NPR (National Public Radyo). (2009). *Transcript Of Clinton's Confirmation Hearing*.<https://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=99290981>. Erişim Tarihi: 01.03.2018.

Nye, Joseph S. ve Welch, David A. Çev. Renan Akman, (2011), *Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak*, İstanbul: Yaylacık Matbacılık.

Nye, Joseph S. (2004a), *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, New York: Public Affairs.

Nye, Joseph S. (2002), *The Paradox of American Power: Why The World's Only Superpower Can't Go It Alone*, New York: Oxford University Press.

Nye, Joseph S. (1990a). The Changing Nature of World Power. *Political Science Quarterly*, Vol. 105, No.2, 177 – 192

Nye, Joseph S. (1990b). *Bound to Lead: The Changing Nature of American Power*, America: Basic Book.

Nye, Joseph S. (2008a). Public Diplomacy and Soft Power. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*,. 616, 94, s. 94 – 109

Nye, Joseph S. (2008b). *The Powers to Lead*, New York: Oxford University Press

Nye, Joseph S. (2004b). *Power in a Global Information Age: From Realism to Globalization*, New York: Routledge

Nye, Joseph S. ve Armitage, Richard L. (2007). *The CSIS Commission on Smart Power*. Washington: CSIS Press.

Nye, Joseph S. (2010). Responding to my Critics and Concluding Thoughts. (Editor: Inderjeet Parmar ve Micheal Cox), *Soft Power and US Foreign Policy*. London: Routledge. 215 – 227.

Oğurlu, Ebru (Ekim 2017). Türk Dış Politikası'nda Afrika Açılımı, (Editörler: Fatih Savaşan ve diğerleri), *Siyaset, Eğitim ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, C.5, S.5, 47 – 62

Olins, Wally (2005). Making a National Brand. (Editor: Jan Melissen). *The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations*, New York: Palgrave Macmillan, 169 - 177.

Oran, Baskın (2012). *Türk Dış Politikası*, İstanbul: İletişim Yayınları

Ortaylı, İlber (2007). *Osmanlı Barışı*. İstanbul: Timaş Yayınları.

Ortaylı, İlber (2008). *Osmanlı'yı Yeniden Keşfetmek*. İstanbul: Timaş Yayıncılık.

Osman, Metin ve Kanca, Osman Cenk (2013). Türkiye’de 1970-2011 Yılları Arasında Oluşan Ekonomik ve Siyasi Gelişmelerin Seyri, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı.35, 1-20.

Özcan, Yusuf (30.01.2019). *Maarif Vakfı için 2018 Afrika’da başarılarla dolu bir yıl oldu*, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/maarif-vakfi-icin-2018-afrikada-basarilarla-dolu-bir-yil-oldu/1379464>, Erişim Tarihi: 25.01.2020

Özdemir, Nuray (2007). Atatürk’ün Bağımsızlık Anlayışı, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 2007-1, S. 14, 191 – 201.

Özev, Muharrem Hilmi (2012). *Public Diplomacy in The OIC Countries*. İstanbul: TASAM Yayınları

Özkan, Abdullah ve Öztürk, Tuğçe Ersoy (2012). *Kamu Diplomasisi*. İstanbul: TASAM Yayınları

Öztuna, Yılmaz (1986). *Osmanlı Devleti Tarihi 2*, İstanbul: Faisal Finans Kurumu Yayını.

Öztürk Fevzi (2013). *Türkiye ekonomisinin kırılma noktası: 24 Ocak İstikrar Kararları*. <https://www.dunyabulteni.net/haber-analiz/turkiye-ekonomisinin-kirilma-noktasi-24-ocak-istikrar-kararlari-h244303.html>, Erişim Tarihi: 10.03.2019

Perçinoğlu, Gökçe; Gündoğar, Sabiha Senyücel ve Levack, Jonathan (2010). *Orta Doğu’da Türkiye Algısı*, (Dış Politika Analiz Serisi. 10), İstanbul: TESEV yayınları.

Perçinoğlu, Gökçe; Gündoğar, Sabiha Senyücel ve Levack, Jonathan (2011). *Orta Doğu'da Türkiye Algısı*, Dış Politika Programı, İstanbul: TESEV yayınları.

Rasmussen, Ivan Willis (2009). *Towards A Theory Of Public Diplomacy*. The Fletcher School: Tufts University.

Riggins, Jim (1998). *A Strategic Assessment of Public Diplomacy*, Washington: National War College

Rugh, William A. (2009). The Case for Soft Power, (Editor: Philip Seib), *Toward a New Public Diplomacy*, New York: Palgrave Macmillan. Ss. 3 – 21.

Sabah (21.02.2018). *Somali'de Türk Dizileri Fıyısı*, <https://www.sabah.com.tr/kultur-sanat/2018/02/21/somalide-turk-dizileri-furyasi>, Erişim Tarihi: 25.01.2020

Sancak, İrfan (2019). *II. Abdülhamid Dönemi Kamu Diplomasisi Uygulamaları*, Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon

Sancak, Kadir (2016). *Uluslararası İlişkilerde Güç Kavramı ve Yumuşak Güç*, Ankara: Nobel Yayıncılık.

Sancar, Gaye, Aslı (2012). *Kamu Diplomasisi ve Uluslararası Halkla İlişkiler*, İstanbul: Beta yayıncılık.

Sansarlıoğlu, Burhan (2019). *Abdi İbrahim, Afrika'da Yatırım Fırsatlarını Değerlendirdi*, <https://www.aa.com.tr/tr/sirkethaberleri/saglik/abdi-ibrahim-afrikada-yatirim-firsatlarini-degerlendirdi/654302>, Erişim Tarihi: 17.01.2020

Snow, Nancy (2009). Rethinking Public Diplomacy (Editor: Nancy Snow, Philip M. Taylor). *The Routledge Handbook of Public Diplomacy*, New York: Routledge.

Snow, Nancy (2004). From Bombs and Bullets to Hearts and Minds: U.S. Public Diplomacy in Age of Propaganda. (Editor: Yahya R. Kamalipour ve Nancy Snow). *War, Media and Propaganda: A Global Perspective*, New York: Rowman & Littlefield Publishers, 17 – 24.

Sönmezoğlu, Faruk (2009). Türk Dış Politikasında Sapma Olduğu Söylenemez. (Editörler: Habibe Özdal ve diğerleri). *Mülakatlarla Türk Dış Politikası*, Cilt.1, Ankara: USAK yayınları.

Sun, Henry H. (2008). International Political Marketing: A Case Study of United States Soft Power and Public Diplomacy. *Journal of Public Affairs*. Vol.8, 165 – 183.

Szondi, György (2009). Central and Eastern European Public Diplomacy (Editor: Nancy Snow, Philip M. Taylor). *The Routledge Hand book of Public Diplomacy*, NewYork: Routledge. 292 – 314.

Şahin, Mehmet (2014). Türkiye'nin Orta Doğu Politikası: Süreklilik ve Değişim. (Editör: İdris Demir). *Türkiye'nin Dış Politikası*. Bursa: Dora Yayınları, 115 – 131.

Şahin, Mehmet ve Çevik, Senem (2015). *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi*, Ankara: Nobel Yayınları.

Şengörenöğlu, Abdullah (2008), “Bilgi Güçtür” *Francis Bacon*, <https://www.ebelediye.info/gorus/bilgi-guctur-francis-bacon>, Erişim Tarihi: 16.02.2018.

Şimşek, Sedat (2008). *Küresel Marka Reklamları*. İstanbul: Nüve Kültür Merkezi Yayınları.

Tandoğan, Muhammed (06 Eylül 2019). 3. Türkiye-Afrika Zirvesi İstanbul'da, https://www.itohaber.com/koseyazisi/210671/3_turkiyeafrika_zirvesi_2020_de_istanbul_da.html, Erişim Tarihi: 08.01.2020

Tanıtma Genel Müdürlüğü (2019). <http://tanitma.kultur.gov.tr/>. Erişim Tarihi: 02.06.2019

Tarım ve Orman Bakanlığı (2019), 27 - 28 Nisan 2017, Türkiye-Afrika 1. Tarım Bakanları ve Tarım İş Formu, <https://www.tarimorman.gov.tr/Sayfalar/VideoGaleri.aspx?Kategori=f4715203-60dc-4ac4-9f26-cc97e73d7636>, Erişim Tarihi: 25.12.2019

TASAM (2019). https://tasam.org/tr-TR/Icerik/930/turkiye-_afrika_isbirligi_zirvesi_istanbul_deklarasyonu, Erişim Tarihi: 15.09.2019

Tessema, Seleshi ve Aktaş, Tufan (11.11.2016). Etiyopya'da En Çok Türk Dizileri İzleniyor, <https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/etiopyada-en-cok-turk-dizileri-izleniyor/683369>, Erişim Tarihi: 25.01.2020

TBMM (Türkiye Büyük Millet Meclisi), (21 Kasım 2012), Dışişleri Komisyonu Tutanak Dergisi, 3. Yasama Yılı, 24. Yasama Dönemi

Tepebaş, Ufuk (2013). *Dönüşüm Sürecindeki Sahra Altı Afrika*, İstanbul: TASAM yayınları

Tepebaş, Ufuk (2014). 2. Afrika - Türkiye İşbirliği Zirvesi Yaklaşırken İlişkilerin Görünümü, <http://isttp.org/tr/isttp-haberler/128-2-tuerkiye-afrika-birlii-zirvesi-yaklarken-likilerin-goeruenuemue>, Erişim Tarihi: 08.01.2020

Tepeciklioğlu, Elem Eyriye (2012). Afrika Kıtasının Dünya Politikasında Artan Önemi ve Türkiye-Afrika İlişkileri, *Afrika Çalışmaları Dergisi*, Ankara Üniversitesi, C.1, S.2, 59 – 94

Tepeciklioğlu, Elem Eyriye; Tepeciklioğlu, Onur, Ali ve Ünal, Betül Aydoğan (Ekim 2018). Türkiye'nin Sahra Altı Afrika'da Yürüttüğü Kamu Diplomasisi Faaliyetleri, *Ege Akademik Bakış*, C.18, S.4, 605 – 618

TCCB (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı) (19.08.2008), <https://www.tccb.gov.tr/konusmalari--abdullah-gul-/1724/17418/turkiye-afrika-isbirligi-zirve-toplantisinda-yaptiklari-konusma>, Erişim Tarihi: 12.12.2019

TCCB (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı) (03.12.2008), <https://www.tccb.gov.tr/konusmalari--abdullah-gul-/1724/17444/ankara-universitesi-afrika-calismalari-arastirma-ve-uygulama-merkezinin-acilisinda-yaptiklari-konusma>. Erişim Tarihi: 12.12.2019

TCCB (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı) (24.09.2014), “*Dünya 5'ten Büyüktür: BM Küresel ve Bölgesel Sorunlara Ağırlığını Koymalıdır*”, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/1373/dunya-5ten-buyuktur-bm-kuresel-ve-bolgesel-sorunlara-agirligini-koymalidir>, Erişim Tarihi: 08.01.2020

TCCB (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı) (01.06.2016), *Türkiye Olarak Uluslararası Platformlarda Afrika'nın Sesi Olmaya Gayret Ediyoruz*, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/44215/turkiye-olarak-uluslararasi-platformlarda-afrikanin-sesi-olmaya-gayret-ediyoruz>, Erişim Tarihi: 12.12.2019

TCCB (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı) (03.06.2016), *Cumhurbaşkanı Erdoğan, Mogadişu Büyükelçiliğini Açtı*, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/44256/cumhurbaskani-erdogan-mogadisubuyukelciligini-acti>, Erişim Tarihi: 12.12.2019

TCCB (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı) (19.09.2017a), <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/83544/bm-guvenlik-konseyinin-demokratik-seffaf-adil-ve-etkin-bir-yapiya-kavusmasini-istiyor>, Erişim Tarihi: 08.01.2020

TCCB (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı) (23.01.2017b), *Türkiye, Afrika'nın Sesi Olmaya Devam Edecek*, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/70794/turkiye-afrikanin-sesi-olmaya-devam-edecek>, Erişim Tarihi: 12.12.2019

TCCB (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı) (23.01.2017), *“Türkiye, Afrika'nın Sesi Olmaya Devam Edecek”*, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/70794/turkiye-afrikanin-sesi-olmaya-devam-edecek>, Erişim Tarihi: 12.12.2019

TCCB (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı) (10.04.2018), *İnsani Diplomasiyi Dış Politikamızın Merkezine Yerleştirdik*, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/92302/-insani-diplomasiyi-dis-politikamizin-merkezine-yerlestirdik->, Erişim Tarihi: 12.12.2019

Tıgılı, İbrahim (12 Kasım 2018). *TRT Afrika'da gerekli*, <http://www.gercekhayat.com.tr/yazarlar/trt-afrika-da-gerekli/>, Erişim Tarihi: 24.01.2020

TİKA (Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı Başkanlığı) (2009), *Faaliyet Raporu'09*, Ankara: Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı Başkanlığı

TİKA (Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı Başkanlığı) (2010), *2010 Faaliyet Raporu*, Ankara: Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı Başkanlığı

TİKA (Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı Başkanlığı) (2015), *TİKA, Afrika'nın 28 Ülkesinde Faaliyet Gösteriyor*, [https://www.tika.gov.tr/tr/haber/tika_afrika_nin_28_ulkesinde_faaliyet_gosteriyor_\(video_haber\)-15825](https://www.tika.gov.tr/tr/haber/tika_afrika_nin_28_ulkesinde_faaliyet_gosteriyor_(video_haber)-15825), Erişim Tarihi: 23.01.2020

TİKA (Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı Başkanlığı) (2019a), <http://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/hakkimizda-14649>, Erişim Tarihi: 15.01.2019

TİKA (Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı Başkanlığı) (2019b), <https://www.tika.gov.tr/tr/koordinatorklukler>, Erişim Tarihi: 24.12.2019

TİKA (Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı Başkanlığı) (2019c), 2019-2023 Stratejik Plan, Ankara: Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı Başkanlığı

TİKA (Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı Başkanlığı) (2019d), *TİKA'dan Afrikalı Tarım Uzmanlarına Eğitim Desteği*, https://www.tika.gov.tr/tr/haber/tika%27dan_afrikali_tarim_uzmanlarına_egitim_des_tegi-54698, Erişim Tarihi: 25.12.2019

TİKA (Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı Başkanlığı) (2018a), *Stratejik Plan 2018-2022*, Ankara: Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı Başkanlığı

TİKA (Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı Başkanlığı) (2018b), *Faaliyet Raporu 2018*, Ankara: Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı Başkanlığı

TİKA (Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı Başkanlığı) (2004), *Faaliyet Raporu 2004*, Ankara: Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı Başkanlığı

Timetürk (26.12.2017). *Erdoğan'ı Çad'da böyle karşıladılar*. <https://www.timeturk.com/erdogan-i-cad-ta-boyle-karsiladilar/haber-813902>, Erişim Tarihi: 01.07.2020

TOBB (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği) (2019a). <https://www.tobb.org.tr/AvrupaBirligiDairesi/Sayfalar/Hakkimizda.php>, Erişim Tarihi: 15.01.2019

TOBB (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği) (04.03.2019b). *Hisarcıklıoğlu Afrika Yatırım Forumuna Katıldı*, <https://www.tobb.org.tr/Sayfalar/Detay.php?rid=24336&lst=MansetListesi>, Erişim Tarihi: 24.01.2020

Tosun, N. Babür (2010). *İletişim Temelli Marka Yönetimi*. İstanbul: Beta Yayınları.

TRT (Türkiye Radyo Televizyon Kurumu) (2019). <https://www.trt.net.tr/Kurumsal/Tarihce.aspx>, Erişim Tarihi: 15.01.2019

TSK (Türk Silahlı Kuvvetleri) (2019), <https://www.tsk.tr/Sayfalar?viewName=BarisiDestekleme>, Erişim Tarihi: 20.11.2019

Tuch, Hans N. (1993). *Communicating with the World*. New York: St. Martins Press.

Tuğtan, Mehmet Ali (2016). Kültürel Değişkenlerin Dış Politikadaki Yeri: İsmail Cem ve Ahmet Davutoğlu. *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 13, Sayı 49, 3- 24.

Turan, Osman (1999). *Selçuklu Tarihi ve Türk İslam Medeniyeti*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.

TÜSİAD (Türk İşadamları Derneği) (31 Mayıs 2012), *TÜSİAD International Başkanı Osman F. Boyner'in "Afrika'da İş ve Yatırım Olanakları" Semineri Açılış Konuşması*, İstanbul: Ceylan İntercontinental Otel.

TÜSİAD (Türk İşadamları Derneği) (2019), <https://www.tusiad.org/tr/tum>, Erişim Tarihi: 21.01.2019

TÜSİAD (Türk İşadamları Derneği) (2020), *"Afrika'da İş ve Yatırım Olanakları" Semineri*, <https://tusiad.org/tr/tum/item/5545-afrikada-is-ve-yatirim-olanaklari-semineri>, Erişim Tarihi: 24.01.2020

Türkeş, Mustafa (2010). Dış Politika Sadece Güvenlik Konularından İbaret Değildir. *Mülakatlarla Türk Dış Politikası* (Editör: Habibe Özdal, Osman Bahadır Dinçer, Mehmet Yegin). Cilt 2, Ankara: USAK Yayınları, 247-279

Türkiye Mezunları (2019). *Mezun Buluşmaları*, <https://www.turkiyemezunlari.gov.tr/haberler/mezun-bulusmalari/6/>, Erişim Tarihi: 01.01.2019

TVT (2019), <https://www.tvt.media/who-we-are/where-we-are/> Erişim Tarihi: 21.01.2019

TVT (2017), Mapping the Mosaic European Tv Languages, London: TVT Media.

Uslu, Sinan (2019). Volkan Bozkır, BM 75. *Genel Kurul Başkanlığına Resmen Aday*, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/volkan-bozkir-bm-75-genel-kurul-baskanligina-resmen-aday/1590159>, Erişim Tarihi: 08.01.2020

Uztuğ, Ferruh (2003). *Markan Kadar Konuş, Marka İletişimi Stratejileri*, İstanbul: Kapital Medya Yayıncılık.

Vuving, Alexander L. (2009). *How Soft Power Works*. The American Political Science Association Annual Meeting, Toronto.

Yalçın, Durmuş ve diğerleri (2004). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II*. Ankara: Can Yayıncılık.

Yenigün, Cüneyt (2010). Türk Dış Politikasında Üçüncü Dalga. (Editör: Cüneyt Yenigün ve Ertan Efeğil) *Türkiye'nin Değişen Dış Politikası*. Ankara: Nobel Yayın. 63-87

Yerdelen, Betül Karagöz (2017). Uluslararası İlişkilerde İmaj Kavramı ve Batı Nostaljisindeki Bir Aksaklık olarak Türk İmajı. (Editörler: Erdoğan Altınkaynak ve diğerleri) *Karadeniz*, S. 35, 43 - 63.

Yıldız, Durun (2013). Afrika'nın Suyu Mu Yok, Parası Mı? (Rapor No. 12) http://www.topraksuenerji.com/No_water_money_in_Africa.pdf. Erişim Tarihi: 04.08.2019

Yılmaz, Tuğçenur (2018). *YTB Aracılığıyla Binlerce Öğrenciye Burs Sağlandı*, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/ytb-araciligiyla-binlerce-afrikali-ogrenciye-burs-saglandi/1143135>, Erişim Tarihi: 01.01.2020

Yunus Emre Enstitüsü (2019). <https://www.yee.org.tr/tr/kurumsal/yunus-emre-enstitusu>, Erişim Tarihi: 21.01.2019

YTB (Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı) (2019a), <https://www.ytb.gov.tr/kurumsal/baskanligimiz-2>, Erişim Tarihi: 22.01.2019

YTB (Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı) (2019b), <https://www.ytb.gov.tr/haberler/ytb-baskani-eren-afrikali-medya-temsilcileri-harekati-ulkelerinde-anlatacak>, Erişim Tarihi: 01.01.2020

YTB (Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı) (2019c), <https://www.ytb.gov.tr/haberler/turkiye-mezunlari-kapasite-gelistirme-egitim-programi-tamamlandi>, Erişim Tarihi: 02.01.2020

YYD (Yeryüzü Doktorlar Derneği) (2019). <https://www.yyd.org.tr/>, Erişim Tarihi: 21.01.2019

Waltz, Kenneth N. (1979). *Theory of International Politics*, California: Addison-Wesley Publishing Company.

Waltz, Kenneth N. (1992). Realist Thought and Neorealist Theory. (Editor: Robert L. Rothstein), *The Evolution of Theory in International Relations*, South Carolina: University of South Carolina Press, ss. 21-37.

White, Gizem Şalcıgil (2011). *Türkiye'yi Nasıl Markalaştırabiliriz?*. http://www.turkavenue.com/index.php?option=com_content&view=article&id=2241:turkiye-markasini-nasil-markalastirabiliriz&catid=167:gizem-salcigil-white&Itemid=770. Erişim Tarihi: 14.07.2019

Wyne, Ali S. (2009). Public Opinion and Power, (Editör: Nancy Snow, Philip M. Taylor) *The Routledge Hand book of Public Diplomacy*. New York: Routledge, 39 – 49.

Wilson, Ernest J. (2008). Hard Power, Soft Power, Smart Power. *The Annals of the Academy of Policial and Social Science*, Vol. 616, No. 110, 110 – 124

Womack, Brantly (24 November 2005). Dancing Alone: A Hard Look at Soft Power. *The Asia-Pacific Journal: Japan Focus*. Vol.3, No.11, 1 – 8.